

UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU

Cu titlul de manuscris

C.Z.U.: 37.091(043.3)

BUNDĂ CARMEN

**FORMAREA CULTURII MORALE LA ELEVII DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR DIN
PERSPECTIVA COMPETENȚEI PEDAGOGICE**

531.01. - Teoria generală a educației

Teză de doctor în științe ale educației

Conducător științific:

**Silistraru Nicolae,
Dr. hab. în științe pedagogice,
profesor universitar**

Autor:

Bundă Carmen

CHIȘINAU, 2024

© BUNDĂ CARMEN

CUPRINS:

ADNOTARE	5
LISTA TABELELOR	7
LISTA FIGURILOR	7
INTRODUCERE	9
1. REPERE TEORETICE ALE CULTURII MORALE ÎN CONTEXTUL COMPETENȚEI PEDAGOGICE	14
1.1. Semnificații științifice ale culturii morale.....	14
1.2. Competența pedagogică ca model de formare a culturii morale.....	27
1.3. Factorii de formare a moralității elevilor în învățământul primar.....	41
1.4. Concluzii la capitolul 1.....	55
2. FORMAREA CULTURII MORALE LA ELEVII CLASELOR PRIMARE PRIN ACTIVITĂȚI ȘCOLARE	56
2.1. Profesorul din învățământul primar – factor decisiv în educația morală a micii școlarități.....	56
2.2. Rolul prioritar al competenței pedagogice în formarea culturii morale la elevii din clasele primare.....	67
2.3. Abordări ale culturii morale prin conștiință și conduită la elevii claselor primare.....	72
2.4. Concluzii la capitolul 2.....	88
3. VALORIFICAREA PRIN ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE A COMPETENȚEI PEDAGOGICE LA NIVEL DE FORMARE A CULTURII MORALE A ELEVILOR DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR	90
3.1. Modelul pedagogic de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar în contextul competenței pedagogice.....	90
3.2. Formarea culturii morale la elevii clasei a III-a în situații de învățare prin experiment pedagogic.....	103
3.3. Programul de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice în condiții de cercetare pedagogică operațională și experimentală.....	119
3.4. Concluzii la capitolul 3.....	134
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	136
BIBLIOGRAFIE	139
ANEXE	146
Anexa 1. Chestionar de evaluare a elevilor în deținerea comportamentului culturii morale.....	146
Anexa 2. Chestionar pentru elevi.....	147
Anexa 3. Proiect didactic Subiectul: Curajul, frica, lașitatea.....	151

Anexa 4. Activități din manualul <i>Educație civică</i>	156
Anexa 5. Lecția 1 Tema: <i>Semințele bunătații</i>	167
Anexa 6. Lecția 2 Tema: <i>Cheile respectului</i>	174
Anexa 7. Lecția 3 Tema: <i>Grădina sincerității</i>	178
Anexa 8. Lecția 4 Tema: <i>Fețele curajului. Să fim buni, curajoși, cinști!</i>	183
Anexa 9. Lecția 5 Tema: <i>Zâmbetul modestiei. Să fim buni și generoși!</i>	192
Anexa 10. Lecția 6 Tema: <i>Umbrela încrederii</i>	200
Anexa 11. Dezbateri Nr. 1 Subiectul: <i>Ce sunt lucrurile?</i>	206
Anexe 12. Dezbateri Nr. 2 Subiectul: <i>Curajul, frica, lașitatea, generozitatea, respect</i>	209
Anexa 13. Modul - ședință Nr.1 Dezbateri <i>Competența de comunicare etică învățământului</i>	217
Anexe 14. Modul - ședință Nr.2 Dezbateri <i>Formarea culturii morale la elevii claselor primare</i> .221	
Anexa 15. Modul - ședință Nr.3 <i>Etica și eleganța în familie</i>	225
Anexa 16. Modul - ședință Nr 4 <i>Ținuta și eleganța vestimentară</i>	230
Anexa 17. Modul - ședință Nr.5 <i>Formarea conștiinței și conduitei morale prin valorificarea comunicării nonviolente la elevii de vârstă școlară mică în procesul de predare-învățare-evaluare</i>	233
Declarația de asumare a răspunderii	236
CV-ul	237

**ADNOTARE
BUNDA CARMEN**

Formarea culturii morale la elevii din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice

Teza de doctor în științe ale educației, Chișinău 2024

Structura tezei: Conținutul tezei cuprinde: adnotare (în limba română și engleză), lista tabelelor, lista figurilor, introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie alcătuită din 166 de titluri, 17 anexe, un total de 138 pagini care alcătuiesc corpul principal al lucrării de cercetare.

Cuvinte cheie: morală, etică, educație morală, cultură morală, elev, profesor, valori, curriculum, formare, dezvoltare, model pedagogic, competență pedagogică.

Domeniul cercetării: Teoria generală a educației.

Scopul cercetării constă în stabilirea fundamentelor pedagogice de elaborare și experimentare a Modelului pedagogic de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice.

Obiectivele cercetării: elucidarea noțiunii de competență, competență pedagogică, cultură morală; identificarea principiilor și a condițiilor de formare a culturii morale la elevii din învățământul primar; stabilirea reperelor formării conștiinței și conduitei morale ca nucleu a culturii morale la elevii din învățământ primar din perspectiva curriculară; stabilirea metodologiei de formare a competenței didactice în contextul formării culturii, conștiinței și conduitei morale la elevi; elaborarea Modelului pedagogic și a Programului de formare a culturii morale la elevii din învățământ primar.

Noutatea și originalitatea științifică. Rezultă din modul în care sunt definite, analizate și valorificate în context *general* (delimitat și analizat la nivel de *competență pedagogică* și de *cultură morală*) și *specific* (analizat la nivel de curriculum școlar primar, de treaptă a învățământului, de cultură morală care poate fi dobândită, formată și dezvoltată în acord cu *psihologia școlarului mic*); au fost aprofundate și corelate în construcția *Modelului pedagogic de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice*.

Rezultatele științifice obținute în cercetare: rezidă în fundamentarea teoretică și aplicativă a funcționalității Modelului pedagogic de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice, prin implementarea Programului pedagogic s-a reușit sporirea nivelului de formare a convingerilor și comportamentelor morale ca elemente ale culturii morale din perspectiva competenței pedagogice.

Au fost operaționalizate prin metodologia de cercetare utilizată bazată pe analiza textelor curriculare și aprofundate (din literatura de specialitate și din documentele curriculare oficiale) și prin experimentul pedagogic realizat în final pentru validarea, aplicarea și perfecționarea Modelului pedagogic și a Programului de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice.

Semnificația teoretică a cercetării: este probată la nivelul construcției Modelul pedagogic de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice, fundamentat conceptual și metodologic la nivelul legăturilor dintre: *competența pedagogică* (fundamentată psihologic, sociologic și managerial) - *competența didactică* (fundamentată psiho-genetic, socio-cultural și practic la nivel de curriculum *național*) - cultura morală a elevilor din învățământul primar (fundamentată axiologic, teleologic, metodologic și normativ) care susțin tehnologia educației morale, eficiență în învățământul primar (prin scop general, conținuturi specifice, strategii (care includ forme, metode, stiluri - adecvate).

Valoarea practică este probată în procesul de aplicare și experimentare a Modelul pedagogic de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice, permite perfecționare permanentă a *culturii și a educației morale* în contextul învățământului primar, perfecționare bazată pe exersarea competenței pedagogice a profesorului, în mod special la nivel de metodologic / tehnologie a instruirii școlare

Implementarea rezultatelor obținute în procesul didactic, în contextul specific învățământului primar realizată în contextul valorificării Modelul pedagogic de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice în activitatea de proiectare curriculară a activităților școlare și extrașcolare, determinate de curriculumul pentru învățământul primar, cu aplicații speciale la nivel de *tehnologie a instruirii* din Județul Ilfov Școala Gimnazială Nr1 Ciorogârla, România.

**ANNOTATION
BUNDA CARMEN**

**The formation of moral culture in primary education students from the perspective
of pedagogical competence**

Doctoral thesis in educational sciences, Chisinau 2024

Structure of the thesis: The content of the thesis includes: annotation (in Romanian and English), list of tables, list of figures, introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography consisting of 166 titles, 17 annexes, a total of 138 pages that make up the main body of the research paper.

Keywords: moral, ethics, moral education, moral culture, student, teacher, values, curriculum, training, development, pedagogical model, pedagogical competence.

Research field: General theory of education.

The purpose of the research is to establish the pedagogical foundations for the development and experimentation of the Pedagogical Model for the formation of moral culture in primary school students from the perspective of pedagogical competence.

Research objectives: elucidation of the notion of competence, pedagogical competence, moral culture; identification of the principles and conditions for the formation of moral culture in primary school students; establishment of benchmarks for the formation of moral consciousness and conduct as the core of moral culture in primary school students from a curricular perspective; establishment of the methodology for the formation of didactic competence in the context of the formation of moral culture, consciousness and conduct in students; development of the Pedagogical Model and the Program for the formation of moral culture in primary school students.

Scientific novelty and originality. It results from the way in which they are defined, analyzed and valued in a general context (delimited and analyzed at the level of pedagogical competence and moral culture) and specific (analyzed at the level of the primary school curriculum, of the level of education, of the moral culture that can be acquired, formed and developed in accordance with the psychology of the young schoolchild); they were deepened and correlated in the construction of the Pedagogical Model for the formation of the moral culture of primary school students from the perspective of pedagogical competence.

The scientific results obtained in the research: reside in the theoretical and applicative substantiation of the functionality of the Pedagogical Model for the formation of the moral culture of primary school students from the perspective of pedagogical competence, through the implementation of the Pedagogical Program, the level of formation of moral beliefs and behaviors as elements of moral culture from the perspective of pedagogical competence was achieved.

They were operationalized through the research methodology used based on the analysis of curricular and in-depth texts (from specialized literature and official curricular documents) and through the pedagogical experiment finally conducted to validate, apply and improve the Pedagogical Model and the Program for the formation of the moral culture of primary school students from the perspective of pedagogical competence.

Theoretical significance of the research: is proven at the level of construction The Pedagogical Model for the formation of the moral culture of primary school students from the perspective of pedagogical competence, conceptually and methodologically substantiated at the level of the links between: pedagogical competence (psychologically, sociologically and managerially based) - didactic competence (psycho-genetically, socio-culturally and practically based at the national curriculum level) - moral culture of primary school students (axiologically, teleologically, methodologically and normatively based) that support the technology of moral education, effective in primary school (through general purpose, specific contents, strategies (which include forms, methods, styles - appropriate).

The practical value is proven in the process of applying and experimenting with the Pedagogical Model for the Formation of the Moral Culture of Primary School Students from the Perspective of Pedagogical Competence, allows for permanent improvement of moral culture and education in the context of primary school, improvement based on the exercise of the teacher's pedagogical competence, especially at the methodological / technological level of school instruction

Implementation of the results obtained in the didactic process, in the specific context of primary school, carried out in the context of valorization of the Pedagogical Model for the Formation of the Moral Culture of Primary School Students from the Perspective of pedagogical competence in the curricular design activity of school and extracurricular activities, determined by the curriculum for primary education, with special applications at the level of instructional technology in Ilfov County Secondary School No. 1 Ciorogârla, Romania.

LISTA TABELELOR

Tabelul 2.1. Valori posibile prin care școala se „distanțează” de familie.

Tabelul 3.1. Componentele culturii morale

Tabelul 3.2. Chestionar de evaluare a elevilor în deținerea culturii morale

Tabelul 3.3. Programul de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar în contextul competenței pedagogice

Tabelul 3.4. Interpretarea rezultatelor cercetării operaționale din perspectiva perfecționării Modelului pedagogic în context actual și în plan prospectiv

LISTA FIGURILOR

Figura 1.1. Dominante aptitudinale în exercițiul didactic: abilitatea de a opera în codul disciplinei de învățământ și abilitatea de a opera în codul afectiv-emoțional

Figura 2.1. Algoritmul posibil al unei situații morale „construite”

Figura 3.1. Modelul pedagogic de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar în contextul competenței pedagogice

Figura 3.2. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Ajuți un prieten care are nevoie de ajutorul tău? Ai minți ca să îți aperi un prieten?*

Figura 3.3. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Acorzi ajutor persoanelor bolnave sau vârstnice? Dacă un coleg este bolnav, îl vizitezi, îl ajuți să recupereze lecțiile?*

Figura 3.4. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Îți ascuți părinții? Ai grijă de frații mai mici? Dacă părinții nu îți pot cumpăra ceva, te superi pe ei și nu le mai vorbești?*

Figura 3.5. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Dacă cineva te agrează/te supără cu ceva, îi ceri iertare? Când cineva îți face rău, dorești să fie aspru pedepsit? Dacă vezi că cineva greșește/face rău cuiva, îi atragi atenția cu delicatețe, spunându-i că nu este bine ceea ce face?*

Figura 3.6. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Când ești în dificultate, ceri sfatul cuiva mai mare/unei persoane cu experiență? Recunoști că ai greșit atunci când ți se aduc dovezi?*

Figura 3.7. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Ți-ar plăcea să lucrezi voluntar într-o instituție/organizație care ajută copiii cu deficiențe? Îți place să faci binele?*

Figura 3.8. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Ierți cu ușurință pe cineva care îți face rău/greșește față de tine? Când cineva îți face rău, dorești să fie aspru pedepsit?*

Figura 3.9. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Ai renunța la ceva care îți place foarte mult, dacă ai ști că altcineva are nevoie de acel lucru? Din ce motiv faci binele?*

Figura 3.10. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Când cineva este pedepsit pe nedrept (frate/coleg) îi iei apărarea? Ai minți ca să îți aperi un prieten?*

Figura 3.11. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Cum înțelegi cultura morală a elevului? Dă exemple de cultură morală în activitatea școlară*

Figura 3.12. Interpretarea rezultatelor la itemul *Ce înțelegeți prin conștiința morală?*

Figura 3.13. Interpretarea rezultatelor la itemul *Ce înțelegeți prin morală?*

Figura 3.14. Interpretarea rezultatelor la itemul *Care este raportul dintre conștiința morală și conduita morală?*

Figura 3.15. Interpretarea rezultatelor la itemul *Enumeră câteva manifestări de conduita morală?*

Figura 3.16. Interpretarea rezultatelor la itemul *Ce înțelegeți prin egoism și care este calitatea opusă lui?*

Figura 3.17. Interpretarea rezultatelor la itemul *Care este relația ta cu colegul de bancă, de clasă, de școală?*

Figura 3.18. Interpretarea rezultatelor la itemul *Cum crezi comportamentul tău la recreație este un comportament de conduită sau cultură morală?*

Figura 3.19. Interpretarea rezultatelor la itemul *Dați exemple de conduită morală în afara școlii*

Figura 3.20. Interpretarea rezultatelor la itemul *Dați exemple de bune maniere în diferite situații din viață*

Figura 3.21. Interpretarea rezultatelor la itemul *Comentați, în viziunea voastră cele 9 întrebări care ați răspuns*

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate. Procesul dezvoltării morale a personalității nu este rectiliniu și uniform, se atestă anumite dificultăți, dar și particularități de manifestare în dependență de vârstă. La vârsta școlară mică sub raport temperamental, adică trăsăturile primare și de tipul de activitate superioară cu unele tipare noi.

Atitudinile școlarului se dezvoltă în strânsă legătură cu activitatea sa de bază – învățarea. Copilul își asumă o nouă poziție socială, cea de elev. Ca rezultat, noi relații interpersonale apar și se dezvoltă în cadrul grupului de elevi, iar atitudinile de învățare sunt formate și dezvoltate.

În conformitate cu Codul Educației al Republicii Moldova, părinții sunt obligați să creeze condiții adecvate pentru ca copiii din familie să primească o educație de calitate și să coopereze cu instituțiile de învățământ pentru a contribui la realizarea obiectivelor educaționale [50]. Modelele pozitive sunt una dintre cele mai valoroase surse și joacă cel mai important rol în evoluția și stabilirea imaginii morale a copilului, iar modelele pozitive vin inevitabil din familie. Familia contemporană ca instituție socială umană poate fi considerată în acest caz ca nucleu fundamental al societății, întrucât rolul și sarcina ei sunt tocmai de a asigura dezvoltarea morală generală și atitudinală a copilului.

„Învățământul primar contribuie la formarea copilului ca personalitate liberă și creativă și asigură dezvoltarea competențelor necesare continuării studiilor în învățământul gimnazial” [50, art.26].

Deși societatea este orientată spre tehnologie și se pune accentul pe integrarea *aplicațiilor digitale*, criza valorilor și îndeosebi a valorilor morale ne conduc la ideea valorificării conștiinței și conduitei morale orientată spre formarea culturii morale elevilor în contextul realizării curriculare.

„Curriculumul include toate experiențele planificate riguros pentru a fi formate elevilor în școală, spre a atinge finalitățile învățării la cele mai înalte standarde de performanță permise de posibilitățile lor individuale” [61].

Descrierea situației în domeniul cercetării și identificării problemei de cercetare.

Probleme ce țin de studiul conceptului de cultură morală au fost abordate în lucrările științifice ale savanților G. Allport [7], H. Spencer [138], T. Callo [41], M. Borozan [28], A. Calancea [40], L. Sadovei [126], M. Malim [89], D. Vrabie [153] ș.a.

Studiile în vederea formării profilului moral al personalității au fost și sunt la ordinea de zi în societate. Această problemă a devenit obiect de cercetare a unor cercetători, precum Im. Kant [86], J. Piaget [120], G. W. Allport [7], D. Patrașcu [108], M. Borozan[27], A. Maslow [92], I.

Nicola [98], L. Cuznețov [62], M. Călin [45], S. Cristea [55], L. Sadovei [127], N. Silistraru [131-136], V. Panico [101-107], E. Macavei [88] ș.a.

Detaliind și concretizând, menționăm că Im. Kant a studiat personalitatea morală, legea morală, datoriile morale, constrângerea morală etc. Aceste deziderate au condus la următoarele **contradicții**:

- între cerințele acute ale societății moderne de formare a culturii morale la elevii claselor primare și lipsa unui *sistem metodologic* în formarea conștiinței lor morale;
- între importanța formării în școală a conștiinței morale și dificultățile părinților în relația cu școala și societatea privind educația culturii morale;
- între importanța valorificării personalității copiilor și abordarea *deficitară* a curriculumului de către cadrele didactice.

Contradicțiile date au condus la identificarea **problemei cercetării**: Care sunt premisele și mecanismele formării culturii morale la elevii claselor primare din perspectiva competenței pedagogice.

Directiile cercetării:

- determinarea dificultăților privind formarea în școală și în familie a culturii morale a elevilor de vârstă școlară mică;
- oferirea/identificarea oportunităților de valorificare a culturii morale la elevii din învățământul primar.

Scopul cercetării constă în stabilirea fundamentelor pedagogice de elaborare și experimentare a Modelului pedagogic de formare a culturii morale la elevii din învățământul primar din perspectiva situațiilor de învățare.

Obiectivele cercetării:

1. elucidarea noțiunii de competență, competență pedagogică, cultură morală;
2. identificarea principiilor și a condițiilor de formare a culturii morale la elevii din învățământul primar;
3. stabilirea reperelor formării conștiinței și conduitei morale ca nucleu a culturii morale la elevii din învățământ primar din perspectiva curriculară;
4. stabilirea metodologiei de formare a competenței didactice în contextul formării culturii, conștiinței și conduitei morale la elevi;
5. elaborarea Modelului pedagogic și a Programului de formare a culturii morale la elevii din învățământ primar.

Ipoteza cercetării:

Formarea culturii morale la elevii din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice poate fi rezultativă în condițiile în care:

- vor fi identificate și aplicate repere teoretico- metodologice ale educației morale și culturii morale a elevilor din învățământul primar adaptate la condițiile caracteristice comportamentelor morale;
- vor fi valorificate modelele și micromodelele culturii morale în situații de învățare ;
- va fi elaborat și validat experimental Modelul pedagogic de formare a culturii morale la elevii din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice prin valorificarea Programului aplicat.

Metodele de cercetare:

- *metode teoretice:* documentarea științifică; analiza și sinteza; generalizarea și sistematizarea inducția și deducția; modelarea matematică;
- *metode empirice:* observarea științifică; conversația; anchetarea copiilor, chestionarea cadrelor didactice, părinților; experimentul pedagogic;
- *metode statistice:* analiza calitativă și cantitativă a datelor experimentale.

Noutatea și originalitatea științifică rezultă din modul în care sunt definite, analizate și valorificate în context *general* (delimitat și analizat la nivel de *competență pedagogică* și de *cultură morală*) și *specific* (analizat la nivel de curriculum școlar primar, de treaptă a învățământului, de cultură morală care poate fi dobândită, formată și dezvoltată în acord cu *psihologia școlarului mic*); au fost aprofundate și corelate în construcția *Modelului pedagogic de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice*.

Semnificația teoretică a cercetării este probată la nivelul construcției Modelului pedagogic de formare a culturii morale la elevii din învățământ primar din perspectiva competenței pedagogice, fundamentat conceptual și metodologic la nivelul legăturilor dintre: *competența pedagogică* (fundamentată psihologic, sociologic și managerial) - *competența didactică* (fundamentată psiho-genetic, socio-cultural și practic la nivel de curriculum *național*) - *cultura morală a elevilor* din învățământul primar (fundamentată axiologic, teleologic, metodologic și normativ) care susțin tehnologia educației morale, eficientă în învățământul primar (prin scop general, conținuturi specifice, strategii (care includ forme, metode, stiluri - adecvate).

Valoarea practică este probată în procesul de aplicare și experimentare a Modelului pedagogic de formare a culturii morale la elevii din învățământ primar din perspectiva curriculară, permite perfecționare permanentă a *culturii și a educației morale* în contextul învățământului primar, perfecționare bazată pe exersarea competenței de comunicare didactice a profesorului, în mod special la nivel de metodologic de educație la mica școlaritate.

Implementarea rezultatelor obținute în procesul didactic, în contextul specific învățământului primar realizată în contextul valorificării Modelului pedagogic de formare a culturii morale la elevi în activitatea de proiectare curriculară a activităților școlare și extrașcolare,

determinate de curriculumul pentru învățământul primar, cu aplicații speciale la nivel de tehnologie a instruirii din Județul Ilfov, Școala Gimnazială nr.1, Ciorogârla.

Problema științifică soluționată rezidă în fundamentarea teoretică și aplicativă a funcționalității Modelului pedagogic de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice. Prin implementarea Programului pedagogic s-a reușit sporirea nivelului de formare a convingerilor și comportamentelor morale ca elemente ale culturii morale la elevii din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice.

Aprobarea și validarea rezultatelor științifice. Principalele rezultate ale cercetării sunt evidențiate în articolele științifice publicate și în comunicările susținute în cadrul conferințelor științifice.

Publicații la tema tezei: 11 lucrări științifice: 4 articole în reviste științifice din Republica Moldova și din România și 7 articole susținute în cadrul conferințelor naționale și internaționale de profil.

Volumul și structura tezei. Conținutul tezei cuprinde: adnotare (în limba română și engleză), lista tabelor, lista figurilor, introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie alcătuită din 166 de titluri, 17 anexe, un total de 138 pagini care alcătuiesc corpul principal al lucrării de cercetare.

Cuvinte cheie: morală, etică, educație morală, cultură morală, elev, profesor, valori, curriculum, formare, dezvoltare, model pedagogic, competență pedagogică.

CONȚINUTUL TEZEI

În *Introducere* este prezentată și argumentată actualitatea și importanța temei, descrierea situației în domeniul de cercetare; sunt formulate problema cercetării, direcțiile de soluționare, scopul și obiectivele; este expusă metodologia cercetării; se descrie noutatea și originalitatea științifică, semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, problema științifică importantă soluționată în cercetare; este elucidată aprobarea rezultatelor cercetării și sumarul compartimentelor tezei.

Capitolul 1. Repere teoretice ale culturii morale în contextul comunicării pedagogice prezintă cadrul conceptual al fenomenului vizat, elucidează dezvoltarea semnificației conceptului de *cultură morală* prin componentele conștiința și conduita morală, axate pe factori atitudinali.

În literatura de specialitate problema culturii morale i-a preocupat pe numeroși cercetători. Cu referință la cultura morală, mai relevante sunt lucrările semnate de W. Calkins, H. Spencer [138], T. Callo [42], M. Borozan [28], A. Calancea [40], L. Sadovei [127], M. Malim [89], D. Vrabie [153], Im. Kant [86], J. Piaget [120], G. W. Allport [7], Б. АНАНЬЕВ[8], D. Patrașcu, A. Maslow [92], I. Nicola [98], L. Cuznețov [62], M. Călin [45], S. Cristea [55], N. Silistraru [131-136], V. Panico [101-107], E. Macavei [88] ș.a.

Abordarea sintagmei de *cultură morală* poate fi cercetată numai în contextul educației morale, cât și *sistemul de atitudini* morale, cognitive, afective, comportamentale.

Semnificația competenței didactice operaționalizate în cinci componente specifice [Gherghinescu]: cognitivă, afectivă, exploratorie, componenta legată de performanță, componenta de a produce modificări observabile ale elevilor în urma relației pedagogice.

Concluzionăm, că educația culturii morale a elevului micii școlarități este condiționată de subiectivitatea fiecăruia, de particularitățile individuale acestei vârste, fiindcă omul nu se naște ființă morală, ci devine în maniera în care devine educația, în care este antrenat. În școală, educația culturii morale reprezintă o prioritate pentru toate cadrele didactice și, îndeosebi, pentru învățătorii claselor primare. În mod obișnuit, educația culturii morale este asociată cu predarea-învățarea-evaluarea disciplinelor din învățământul primar cu orele de dirigenție, de cultură civică cu implicarea și altor factori educaționali: familia, școala, biserica, mass-media.

Capitolul 2. Formarea culturii morale la elevii claselor primare prin activitățile școlare sunt elucidate principiile, condițiile și particularitățile influențelor și acțiunilor educative exercitate în contextul factorilor formării culturii morale la elevii claselor primare. Așadar, antrenarea curriculumului claselor primare constituie o premisă necesară (informativ), dar nu și suficientă (formativ). Analiza reperelor teoretice a permis elaborarea sistemului de componente ale *culturii morale* prin teorii cognitive, afective și comportamentale, prin dezvoltarea competenței didactice în cadrul disciplinelor învățământului primar prin intermediul situațiilor de învățare orientate spre sistemul valorilor, normelor, principiilor existente în societate.

Capitolul 3. Valorificarea comunicării pedagogice pentru formarea culturii morale a elevilor din învățământul primar este prezentat Modelul pedagogic de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar, în care este elucidat designul cercetării, care include demersul strategic orientat spre deschideri de organizare și realizare a celor trei etape ale experimentului pedagogic. Modelul elaborat conține unele teorii și concepte de formare a culturii morale la elevii claselor primare din perspectiva comunicării didactice a învățătorului, reflectată nu numai în relația dintre legități, factori, condiții, principii, dar și obiectivele, conținutul și strategiile de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar.

Concluziile generale și recomandările practice sintetizează rezultatele obținute, confirmând actualitatea, valoarea teoretică și practică a cercetării privind formarea culturii morale a elevilor din învățământul primar.

1. REPERE TEORETICE ALE CULTURII MORALE ÎN CONTEXTUL COMPETENȚEI PEDAGOGICE

1.1. Semnificații științifice ale culturii morale

Conceptul de competență este definit în termeni specifici de mai multe științe socio-umane: lingvistica, psihologia, sociologia, antropologia, dreptul/științele juridice, politologia/științele politice, teoria comunicării/științele comunicării, managementul. Pe baza lor, vom putea defini și analiza cu mai multă relevanță și consistență, *competența* de natură *pedagogică*, promovată și argumentată de științele educației din diferite puncte de vedere, teoretice și aplicative. Aceasta constituie o *competență specială*, cu o sferă largă de referință și de aplicație în educație, în învățământ, în proiectarea curriculară a programelor școlare și universitare, în formarea inițială și continuă a profesorilor, în orientarea școlară și profesională a elevilor, în consilierea părinților, în cercetarea sistemului și a procesului de învățământ, a problematicii învățării în mediul școlar și extrașcolar [130].

Noțiunea de *competență* se referă la o categorie de caracteristici individuale, fiind abordată dintr-o perspectivă multidimensională. Aceasta include atât autoevaluarea competențelor, cât și oportunitățile de identificare și dezvoltare a acestora, la nivel instituțional sau organizațional.

Competența de comunicare este o rezultată a cunoștințelor, deprinderilor, priceperilor, aptitudinilor, atitudinilor și trăsăturilor de personalitate care permit individului să îndeplinească rolul său social. Aceasta este dobândită prin învățarea informațiilor relevante și dezvoltarea abilităților de comunicare. Diferențierea între *capacitatea de transmitere* și *competența de transmitere* este evidențiată de faptul că prima este determinată genetic, fiind ereditară, cea de-a doua dobândindu-se prin antrenare în cadrul societății, fiind pregătire a învățării. În același timp, diferențieri rezultă din faptul că, în cazul capacității de transmitere vorbim de o potențialitate, de ceva care există sau care poate fi cultivat și dezvoltat.

În cazul competenței de comunicare trebuie formate abilități, priceperi, atitudini, care, pe un suport cognitiv adecvat, să valorifice, predispozițiile native. În concluzie, diferența dintre capacitatea de comunicare și competența în comunicare poate fi comparată cu distincția dintre trăsăturile ereditare și cele dobândite.

În sursele recente de domeniu, Slama-Cazacu T. definește conceptul de *competență comunicativă* prin „capacitatea de a prezenta propriile intenții, nevoi, interese în procesul de comunicare, precum și de a percepe interlocutorul, în vederea inițierii unui dialog în procesul de învățământ. În educație, capacitatea de comunicare determină înțelegerea dintre profesor și elev în vederea atingerii scopurilor și desfășurării activității de învățare” [137, p.42]. Referindu-ne la sintagmele *competență comunicativă* și *competență de transmitere* literatura pedagogică oferă oportunități de abordare. Cumularea ansamblului de abilități personale *a ști, a ști să faci, a ști să*

devii definește competența de transmitere, în opinia T. Callo, neexistând un mod ideal de comunicare. O comunicare se rezumă de fiecare dată la satisfacția provocată și păstrată ori amplificată de cele două părți, trăsătura esențială fiind *dimensiunea relațională*, conchide autoarea, prin aceasta indicând la dimensiunea respectivă drept o componentă obligatorie a competenței de comunicare [41, p.89]. Se observă anumite diferențe în ceea ce privește competența de transmitere și competența comunicativă, diferențiate de amploarea acestor concepte. Nu putem trece cu vederea perspectivele cercetătorilor care subliniază faptul că această competență depinde de aptitudini (P. Popescu-Neveanu, N. Mitrofan, E. Macavei), considerând-o un comportament individual, o trăsătură esențială a ființei umane ce reflectă modul său unic și original de a se exprima. „Calitatea de a fi comunicativ” este evaluată în funcție de gradul de disponibilitate – mai scăzut sau mai ridicat – pentru relaționare și/sau de receptivitatea la interacțiune. Prin urmare, pentru a defini comunicativitatea, este necesar să apelăm la parametrii care reflectă sociabilitatea, deschiderea față de interacțiune și disponibilitatea față de ceilalți.

Conceptul de *comunicativitate* se referă, în esență, la aspectul funcțional al unei relații de comunicare și la manifestările care favorizează schimbul de informații și interacțiunile interpersonale. Termenul, provenind din latină (*comunis* = a împărtăși), sugerează ideea de participare activă într-o relație de schimb de semnificații.

Pe de altă parte, competența de comunicare se referă la eficiența acestei interacțiuni, la abilitatea de a utiliza în mod conștient anumite relații și dependențe pentru a amplifica impactul schimbului interpersonal și pentru a transforma aceste determinante în acțiuni bine direcționate, având un obiectiv stabilit din timp. „Competența de comunicare se manifestă în activitatea cotidiană a relaționării, ca un demers interacțional cu caracter psihosocial, marcat de performanță, ce implică acțiuni bine conștientizate și raționalizate,” subliniază L. Ezechil. Autoarea face referire și la punctul de vedere al lui J.A. DeVito, care definește competența de a comunica ca „cunoștințele despre majoritatea aspectelor sociale ale comunicării”. [161, p. 100].

În ceea ce privește competența de comunicare a cadrelor didactice, I. Cerghit subliniază că aceasta trebuie să includă următoarele abilități:

- capacitatea de a utiliza cunoștințele de limbă pentru a exprima idei, a explica, a clarifica, a întreba, a analiza, a interpreta sau a solicita informații;
- abilitatea de a construi structuri gramaticale corecte și de a le folosi în comunicarea didactică, atribuidu-le valoare funcțională și semnificații;
- capacitatea de a integra factori cognitivi, afectivi și volitivi în contextul comunicării;
- cunoștințe referitoare la desfășurarea, construcția și funcționarea logică a comunicării orale și scrise de tip argumentativ;

- cunoștințe despre rolul gesturilor, mimicii, tăcerii, zâmbetului și altor aspecte ale comportamentului nonverbal;

- abilitatea de a expune idei oral și de a asculta activ, înțelegând întrebările și oportunitățile, precum și să știe când, unde, cu cine, despre ce și în ce mod să utilizeze limbajul [47, p.72].

Componentele generative identificate de L. Șoitu (atitudinea comunicativă, capacitatea comunicativă, priceperea în utilizarea arsenalului comunicativ, deprinderile de utilizare a acestuia și cunoștințele specifice de comunicare) sunt considerate stimulente pentru dezvoltarea competenței de comunicare. Autorul definește competențele de comunicare ca fiind o „categorie specială de caracteristici individuale, strâns legate de valorile și cunoștințele acumulate”, iar în acest context, el distinge două tipuri de competențe: directe - cum sunt competențele lingvistice, discursive, situaționale, paraverbale și indirecte, mediate - care includ competențele psiholingvistice, intelectuale, sociale, culturale și informaționale [147, p. 42].

În acest sens, Șoitu identifică anumite arii de competențe universale pentru profesori, printre care se numără: prezentarea orală/scrisă, planificarea/organizarea/controlul, autoritatea, negocierea, spiritul analitic, creativitatea, capacitatea de a lua decizii, cunoștințele tehnice și profesionale, energia, deschiderea, inițiativa, adaptabilitatea, rezistența, motivația, persuasiunea, sensibilitatea, sociabilitatea și toleranța. Autorul definește competența de comunicare didactică drept „capacitatea de a comunica ușor cu elevii, de a-i influența și motiva pentru activitatea de învățare, în general, și pentru învățarea unei anumite discipline, în particular” [147, p. 41]. Astfel, competența depinde de un cadru organizațional specific, ceea ce explică sensul restrâns al acestei noțiuni. O caracteristică originală a abordării autorului este corelarea acestor capacități prin ascensiunea lor reciprocă.

Formarea competenței de comunicare este influențată de capacitatea perceptivă, care include observația, agerimea și perspicacitatea profesională, esențiale pentru ascultare, motivație și procesarea informației (decodarea acesteia). L. Ezechil dezvoltă conceptul de competență de comunicare didactică din două perspective importante pentru contextul școlar:

1. *Competența de comunicare ca mijloc de realizare a proceselor instructiv-educative;*
2. *Competența de comunicare ca o componentă esențială a aptitudinii pedagogice.*

În ceea ce privește procesul de comunicare ca instrument al realizării proceselor instructiv-educative în școală, L. Sadovei evidențiază următoarele aspecte:

- calitatea procesului didactic depinde în mare măsură de calitatea proceselor de comunicare ce se stabilesc în sala de clasă între educator și educat;

- procesele de comunicare nu pot fi reduse doar la manifestări vizibile, ci implică atât aspecte observabile, cât și inobservabile, incluzând atât elemente conștientizate, cât și aspecte care nu sunt pe deplin conștientizate;

- rezultatele procesului didactic sunt superioare atunci când educatorul și educatul sunt parteneri în adevăratul sens al cuvântului, având posibilitatea de a-și schimba rolurile (respectiv de emițător și receptor);
- clasa școlară creează un câmp psihologic autentic, în care factorii, relațiile și interdependențele stabilite contribuie la efectele comunicative generale și, implicit, la calitatea procesului didactic;
- pentru îmbunătățirea efectelor comunicative și a randamentului activităților școlare, este esențial ca relațiile de comunicare să fie cultivate în mod explicit [126, p. 104].

Pe de altă parte, dezvoltarea științelor socio-umane și a științelor educației a condus la evidențierea dimensiunii psihologice și psihosociale a interacțiunii didactice, fapt care a permis autoarei să adopte o viziune proprie asupra particularităților relației didactice, văzută ca un raport de tip comunicativ. N. Mitrofan subliniază, în acest context, că în cadrul aptitudinilor specifice activității didactice, „capacitatea de a comunica este dimensiunea centrală și integrativă”, fără a o confunda cu comunicativitatea legată de introversie și extraversie. Aceasta constituie, totodată, un răspuns la întrebarea dacă a fi comunicativ înseamnă automat a comunica eficient.

Unii profesori demonstrează o adevărată dispoziție comunicativă, vizibilă prin: o vorbire expresivă, gestică adecvată, abilitatea de a face demonstrații instructive și logice, adaptarea la ritmul elevilor, expuneri semnificative și inteligente și un dialog colocvial antrenant, toate acestea concentrându-se pe activitatea mentală a copilului. De aceea, aptitudinea pedagogică trebuie tratată ca o modalitate relațională, prin care orice influență educativă devine cu adevărat un bun circulat între educator și educat, așa cum subliniază P. Neveanu-Popescu [97, p. 57].

E. Macavei, referindu-se la caracterul nativ al aptitudinilor de comunicare, consideră că un nivel înalt de competență comunicativă este strâns legat de trăsăturile de voință și temperament, caracteristici care facilitează formarea acestor competențe. Nevoile biopsihice, precum nevoia de informații și nevoia de comunicare, constituie un fundament motivațional esențial pentru dezvoltarea maximă a capacităților de comunicare, fiind susținute de disponibilitatea biopsihică primară și dobândite prin exercițiu continuu [88, p. 50]. Deși comunicarea eficientă reprezintă un criteriu esențial de performanță în activitatea didactică, specialiștii o asociază în mod frecvent aptitudinilor pedagogice. În acest context, distincția între trăsăturile înnăscute și cele dobândite în aptitudinea de comunicare capătă noi semnificații. Ducrot O. subliniază faptul că ereditatea stabilește doar limitele dezvoltării aptitudinilor, iar realizarea acestora depinde în mare măsură de instruire și educație. De asemenea, inițiativa în comunicare a extravertiților și receptivitatea sau sensibilitatea introvertiților nu sunt trăsături suficiente pentru evaluarea competenței de comunicare, întrucât schimbul continuu de mesaje creează o relație interumană durabilă, care poate influența sau modifica comportamentul individual sau de grup.

Unele definiții ale competenței de comunicare evidențiază corelații între competență, capacitate și aptitudini, ceea ce sugerează abordarea competenței pedagogice ca o structură integratoare. Capacitatea de comunicare este condiționată de prezența unei aptitudini care poate fi dezvoltată prin experiență și formare. În acest sens, M. Călin întărește ideea că competențele profesionale sunt strâns legate de aptitudinile pedagogice, dar adaugă și rolul esențial al culturii profesionale a profesorului. Acesta subliniază că nivelul superior de organizare și funcționare a proceselor psihice cognitive, afective și psihomotorii ale profesorului este completat de suportul axiologic, care ajută la crearea unor modele eficiente de predare-învățare-evaluare, adaptate rezultatelor educaționale și relaționării cu elevii [45].

Astfel, competența de comunicare a profesorului depinde de disponibilitatea intelectuală, afectivă și volitivă față de elevi, ca parteneri ai relației pedagogice. Aceste trăsături contribuie la alegerea și respectarea unor condiții și exigențe specifice stilurilor funcționale ale limbii, în special ale limbajului folosit de profesor în contextul didactic.

În ierarhizarea competențelor specifice cadrului didactic, M. Călin pune un accent deosebit pe competența comunicativă a profesorului, argumentând că în relația pedagogică de comunicare nu este vorba doar despre probleme tehnice, cum ar fi transmiterea rapidă și nedeformată a informației. Problema esențială este eficiența comunicării, care se referă la competența de comunicare a vorbitorilor, văzută ca un ansamblu de abilități personale ce facilitează procesul comunicativ [45, p. 165]. Având în vedere că profesorul este cel care inițiază și coordonează procesul de comunicare, M. Călin subliniază că definirea dimensiunilor profesionalismului cadrelor didactice depinde de gradul în care aceștia stăpânesc un set de competențe care le asigură dezvoltarea continuă și eficiența profesională. Acest lucru relevă importanța competenței comunicative ca o componentă centrală în activitatea didactică, contribuind la succesul procesului educativ [45, p. 129].

Gramatica generativă a lui N. Chomsky explorează și lămurește relațiile dintre dimensiunea lingvistică și cea psihologică a competenței, care susține performanțele actuale și viitoare. Aceste relații au implicații semnificative în îmbunătățirea activității de învățare, nu doar pe termen scurt, ci mai ales pe termen mediu și lung:

a) *lingvistica* studiază limba, care „evidențiază regulile care constituie competența” care confirmă calitatea limbajului, în diferite contexte, situate la nivel general și special (socio-comportamental, intelectual, didactic, profesional, etc.) [159];

b) *psihologia* „studiază performanța – bazată pe competență – adică determinarea felului în care funcționează aceste reguli la locuitorul real” cel care utilizează individual limba, performanța utilizării limbii, fiind dependentă de calitățile „memoriei și ale sistemului său de prelucrarea cognitivă” [159].

Modelele promovate de psihologia limbajului, cu implicații directe în proiectarea educației și a instruirii pun accent pe:

a) „diferențierea dintre competență și performanță” valorificată în plan didactic la nivelul raporturilor dintre obiectivele generale și specifice, valabile pe termen lung și mediu și obiectivele concrete, operaționale, realizabile imediat, pe termen scurt, pe parcursul unei lecții;

b) „relativizarea diferențierii dintre competență și performanță” importantă și în plan pedagogic, prin promovarea „noțiunii de competență individuală care devine astfel un caz particular de „capacitate” sau de „cunoaștere implicită” (sau de „expertiză”) necesară pentru raportarea obiectivelor operaționale (evaluate ca performanțe concrete, observabile și măsurabile) la obiectivele specifice și generale, abordate ca obiective psihologice, definite în termeni de competențe, aflate la baza performanțelor, situate la diferite niveluri de competențe [159].

Conform dicționarului de pedagogie [56], comunicarea didactică este considerată „un principiu axiomatic al activității educaționale”, ce presupune un mesaj educațional elaborat de profesor, care are rolul de a provoca reacții formative la elevi, reacții ce pot fi evaluate prin conexiuni inversă externe și interne. În această comunicare, etalonarea cunoștințelor se face în mod diferit în funcție de destinatar, adică școlar, ținând cont de vârsta și nivelul său de pregătire. În acest context, limbajul folosit în comunicarea didactică are un destinatar bine definit – elevul.

Printre caracteristicile principale ale comunicării didactice se numără:

- a) are *caracter bilateral*, care presupune o legătură eficientă între profesor (subiect al educației) și elev (obiect al educației);
- b) *discursul explicativ*, se axează pe învățarea prin înțelegere, iar întrebarea „Ați înțeles?” reflectă dorința profesorului de a stimula potențialul cognitiv al elevului;
- c) *structurarea conform logicii pedagogice*, comunicarea este organizată în acord cu structura științei predate, iar scopul acesteia este de a facilita înțelegerea unui adevăr, nu doar enunțarea acestuia;
- d) *rolul activ al profesorului* - ca emițător și receptor, profesorul joacă un rol esențial în filtrarea, accesibilizarea și personalizarea informațiilor pentru elev, ținând cont de contextul educațional;
- e) *pericolul transferului de autoritate*: riscul de a considera un enunț adevărat doar pentru că provine de la o sursă autoritară, fără a fi demonstrabil, poate afecta procesul de învățare;
- f) *dimensiunile comunicării*, profesorul poate accentua diferite aspecte ale comunicării (informativă, relațională, programatică) pentru a încuraja manifestarea elevului;
- g) *ritualizarea comunicării*, comunicarea didactică poate include mișcări ritualice specifice (de exemplu, ridicarea în picioare sau răspunsuri la comandă), care organizează interacțiunea în sala de clasă;

- h) *dominanța comunicării verbale*, comunicarea verbală inițială și continuă este majoritară, profesorul având un rol activ în gestionarea actului comunicativ;
- i) *calitatea strategiei de comunicare* depinde de strategia aleasă, adaptată scopurilor educaționale, personalității elevilor și profesorilor, stilului educațional și locului de desfășurare;
- j) *evaluarea și autoevaluarea* în egală măsură este evaluativă atât pentru elev, cât și pentru profesor, urmărind atingerea obiectivelor educaționale și acoperirea nevoilor și intereselor elevilor.

În viziunea originală a lui L. Iacob, particularitățile comunicării didactice sunt considerate elemente esențiale ce definesc specificitatea acesteia. Acestea sunt:

- *dimensiunea explicativă*, scopul principal este înțelegerea conținutului transmis. O învățare eficientă depinde de faptul că elevii înțeleg ceea ce le este prezentat, iar această înțelegere reprezintă premisa necesară pentru continuarea procesului educațional;
- *structurarea conform logicii pedagogice*, comunicarea didactică trebuie să fie organizată astfel încât să faciliteze înțelegerea unui adevăr, nu doar enunțarea acestuia. Aceasta implică o abordare metodică, care ajută elevii să asimileze și să internalizeze informațiile;
- *rolul activ al profesorului* este esențial în gestionarea conținuturilor științifice. Acesta nu doar transmite informații, ci acționează ca un „filtru” care selecționează, organizează și personalizează materialele didactice, adaptându-le nevoilor elevilor;
- *pericolul transferării autorității asupra conținuturilor*: există riscul ca elevii să accepte un enunț ca fiind adevărat doar din cauza autorității sursei (profesor, manual, programă etc.), fără a verifica validitatea acestuia prin raționament logic sau dovezi. Astfel, autoritatea nu trebuie să înlocuiască argumentul rațional în procesul educativ;
- *combinarea formelor verbale (oral și scris)*, profesorul folosește frecvent atât limbajul oral, cât și pe cel scris, fiecare cu particularitățile sale de ritm, formă și conținut, care se completează reciproc pentru a sprijini învățarea;
- *personalizarea comunicării didactice*, fiecare profesor poate personaliza comunicarea într-un mod unic, obținând rezultate diferite, în funcție de stilul său didactic și de abilitățile de comunicare [80, p. 235].

De asemenea, mediul de comunicare profesională joacă un rol semnificativ în formarea identității profesionale a cadrelor didactice [128, p.161-171]. Aceste procese nu se limitează doar la transmiterea de informații pure, ci implică și utilizarea tehnicilor de persuasiune pentru a impune claritatea, precizia și utilitatea mesajelor. Profesorul cu vocație este conștient de complexitatea comunicării, realizând că nu tot ce intenționează să spună poate fi înțeles sau auzit de către elevi și că înțelegerea depinde nu doar de ceea ce spune, ci și de cum se exprimă și de contextul în care

se află. Acesta își perfecționează constant abilitățile de comunicare pentru a răspunde nevoilor educaționale ale elevilor și pentru a îmbunătăți procesul de învățare [128, p.58].

O. Ciobanu subliniază faptul că relația de comunicare reprezintă un element esențial în cadrul procesului de învățământ, având rolul de a conferi acestuia valoare printr-o intervenție educațională complexă. Aceasta se bazează pe un limbaj didactic specific, care nu doar că transmite informații, ci influențează și structurează personalitatea școlarului. Astfel, comunicarea didactică provoacă modificări semnificative în mai multe dimensiuni ale personalității elevilor: *cognitivă, afectivă, atitudinală, acțională* [49, p. 70].

Abordarea comunicării în cadrul activității de **predare-învățare-evaluare** pune în evidență nu doar importanța comunicării ca element de legătură între profesor și elev, dar și complexitatea și specificitatea procesului educativ, în funcție de diversele obiective și scopuri urmărite. *Caracteristicile și particularitățile comunicării didactice*, așa cum sunt completate de L. Iacob și reflectate în detaliu, includ:

- caracterul bilateral al comunicării subliniază importanța stabilirii unei relații eficiente și reciproce între profesor și elev, în care ambele părți sunt implicate activ;
- discursul didactic explicativ nu este doar informativ, ci are un caracter explicativ puternic, vizează înțelegerea profundă a materialului predat, nu doar memorarea acestuia;
- structurarea comunicării conform logicii pedagogice este adaptată în funcție de specificul științei predată și urmărește să ajute elevul să înțeleagă concepte și principii, nu doar să le accepte ca adevăruri universale;
- rolul activ al profesorului, în calitate de emițător și receptor, profesorul, nu doar că transmite informațiile, dar le și filtrează, le organizează și le personalizează pentru a le face accesibile și relevante pentru elevi;
- pericolul transferului de autoritate este riscul ca elevii să considere enunțurile ca fiind adevărate sau false nu pe baza argumentelor și demonstrabilității lor, ci datorită statutului autorității sursei (profesor, carte, manual);
- accentuarea dimensiunilor comunicării pune accent pe anumite aspecte ale comunicării – informațională, relațională, programatică – în funcție de nevoile și stilul elevilor, ceea ce face ca procesul educațional să fie dinamic și adaptat fiecărei situații de învățare;
- ritualizarea comunicării didactice poate lua forme ritualizate, cum ar fi respectarea unor reguli stricte de comportament (de exemplu, ridicarea în picioare pentru a răspunde sau tăcerea în timpul predării);
- comunicarea verbală predominantă (60-70%), profesorul având un rol central în orientarea și ghidarea procesului educațional. Această predilecție pentru comunicarea verbală reflectă structura formală a programelor școlare și statutul autoritar al profesorului;

- dependența de strategia didactică este strâns legată de strategia educativă utilizată, care trebuie să țină cont de scopurile activității didactice, personalitatea elevilor, stilul pedagogic al profesorului și mediul de învățare;
- evaluarea și autoevaluarea, atât din perspectiva elevului (care trebuie să își evalueze progresul) cât și din perspectiva profesorului (care trebuie să își adapteze abordările pedagogice în funcție de nevoile elevilor), având ca scop atingerea obiectivelor educaționale și acoperirea nevoilor individuale ale școlărilor [49].

M. Stroe subliniază importanța competenței de comunicare didactică ca fiind o abilitate esențială pentru atingerea scopurilor educaționale. Aceasta implică capacitatea profesorului de a-și adapta comportamentele într-o situație pedagogică, având un impact direct asupra performanței și stilului său de muncă. Competența de comunicare, astfel înțeleasă, se referă nu doar la transmiterea informațiilor, ci și la efectele acesteia în procesul educativ, având rolul de a facilita schimburi interpersonale productive și de a sprijini dezvoltarea elevului într-un mod adecvat contextului didactic [144, p. 42].

În literatura de specialitate, diferențierea între termeni precum *capacitatea de comunicare*, *competența de comunicare* sau *competența comunicativă* nu este întotdeauna clar definită, însă competența de comunicare se referă, în principal, la rezultatul schimbului interuman, adică la efectele acestuia asupra relației profesor-elev și, implicit, asupra procesului de învățare. Aceasta presupune nu doar operaționalizarea actului de comunicare (transmiterea și recepționarea informațiilor), ci și relaționarea eficientă între cei implicați, contribuind la construirea unui climat educațional favorabil.

În cheia promovării noilor educații E. Macavei propune un sistem de obiective pentru formarea competențelor de comunicare în scopul eficientizării procesului de integrare a elevilor: stimularea disponibilității și inițiativei de comunicare; descoperirea și soluționarea problemelor de comunicare; formularea/reformularea opiniilor; adecvarea strategiilor comunicative; deschidere spre cunoaștere și autodepășire; acceptarea noului; valorificarea complexă a aptitudinilor pentru comunicare. Autoarea justifică necesitatea dezvoltării competențelor comunicării în două direcții: formarea *emițătorului* și formarea *receptorului*. *Elementele capacității de emiterie* vizează: conținutul mesajelor prin care sunt transmise informații, idei, opinii, îndemnuri, recomandări, sfaturi, convingeri, motivații; *modul de exprimare a mesajelor* este caracterizat de indicatori ca: relevanță, forță, intensitate, specificul exprimării verbale și nonverbale, putere de convingere, capacitate de inducere a unei stări dorite; *metodologia emiterii mesajelor* este exprimată de indicatorii eficienței metodelor: expunere, dezbateri euristice, problematizatoare; *tactul comunicării* solicită indicatori ca: limbaj adecvat, accesibil, pertinent, nuanțe expresive (ton, pauze), captarea și menținerea atenției, trezirea interesului, crearea atmosferei agreabile prin

farmecul personal (gesturi, mimică, pantomimă).

Elementele capacității de recepție au ca repere:

- *experiența de cunoaștere*: cultura generală, nivelul informării, calitatea ei, performanțe ale activității proprii, raportul teorie-practică;
- *capacitățile intelectual*, concentrarea atenției, disponibilitatea de a asculta, actualizarea cunoștințelor proprii, conexiunile;
- *trăirea afectivă*, dorința comunicării, curiozitatea, disponibilitatea;
- *atitudinea*: acceptarea comunicării, deschiderea spre confruntarea opiniilor;
- *capacitățile volitive*, răbdarea, rezistența la efort, consecvența;
- capacitatea de a percepe și de a asculta: activismul ascultării, deprinderea ascultării [88, p. 112].

Ideea autoarei privind disocierea a două poziții de comunicare în relațiile interumane - de *transmițător* (rol activ) și cea de *receptor, ascultător* (rol pasiv/relativ pasiv) ne conduce la concluzia, că gradul de formare a competenței comunicative depinde de calitatea prestației a celor două roluri, performanța comunicativă fiind determinată de interacțiunea lor.

Definirea conceptului de comunicare în practica educațională, în opinia T. Callo , este fundamentată în baza etnografiei comunicării - dependența comunicării de anumite reguli sociale, sociologiei comunicării - atitudinea partenerilor, științelor psihologice - procesul de învățare, filosofici - comunicarea induce obligatoriu un comportament, domeniului funcționalității și interacțiunii comunicative prin limbă [41, p. 15].

Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi (CECRL) detaliază competența de comunicare printr-o abordare complexă, care include mai multe componente esențiale: competențele lingvistice; competența sociolingvistică; competențele pragmatice. Din perspectiva *comunicării didactice*, aceste componente se reflectă în felul în care profesorii își construiesc și adaptează mesajele pentru a fi clare și eficiente în contextul educațional. Un profesor competent din punct de vedere comunicativ trebuie să fie capabil să creeze mesaje *organizate și structurate*, ținând cont de contextul educațional, de nivelul de cunoștințe ale elevului/studentului, și de stilul de învățare al acestora.[39]

Comunicarea didactică este abordată în diferite moduri de către autorii menționați, fiecare având un punct de vedere distinct asupra caracteristicilor și scopurilor acesteia. În urma analizei definițiilor oferite, se pot sintetiza următoarele variabile prin care comunicarea didactică este descrisă:

- *formă particulară și personalizată a instruirii* (O. Ciobanu) [49]: subliniază importanța personalizării procesului educativ, în care mesajul transmis de profesor este ajustat în funcție de caracteristicile receptorilor (elevi sau studenți), pentru a facilita învățarea;

- *comunicare instrumentală, direct implicată în susținerea unui proces sistematic de învățare* (L. Iacob) [80], rolul său este de a sprijini învățarea sistematică, având un caracter fundamental în susținerea activității educative, prin furnizarea de informații relevante, clare și bine structurate;
- *transfer complex, multifazial al informației între două entități* (C. Cucuș) [57], transferul se realizează într-un context educațional, având ca scop nu doar transmiterea informației, ci și formarea și dezvoltarea comportamentelor cognitive și afective ale elevilor, esențiale pentru procesul de învățare;
- *formă de comunicare ce reflectă calitățile programelor școlare și statutul cadrelor didactice* (Cristea S.) [56], în acest sens, se recunoaște că atât conținutul educativ (programa, materialele didactice), cât și stilul și expertiza profesorului influențează eficiența comunicării și, implicit, rezultatele educaționale.

Educația, privită ca un proces global de formare și dezvoltare a personalității, se realizează prin interacțiunile complexe dintre profesor și elevi/studenti, iar rolul profesorului este fundamental nu doar în transmiterea informației cognitive, ci și în modelarea comportamentului afectiv al elevilor. În acest sens, procesul educațional nu se reduce doar la transmiterea unui mesaj didactic formal, ci implică și un circuit afectiv care este la fel de important pentru formarea unei personalități complete.

Astfel, rolul profesorului nu se limitează doar la proiectarea și transmiterea de informații, ci implică și găsirea unor modalități de a influența atitudinile și sentimentele elevilor față de învățătura transmisă. Aceste atitudini pot varia de la acceptare și apreciere până la izolare sau protest, iar impactul afectiv asupra elevilor poate juca un rol important în determinarea succesului educațional. În acest sens, Ezechil L. vorbește despre un al doilea circuit educațional, acela al conținuturilor afectiv-atitudinale, prin care profesorul influențează circuitul stărilor emoționale ale elevilor [71, p. 50].

Transmiterea conținuturilor cognitive are ca scop integrarea cunoștințelor și abilităților în structura personalității elevilor, iar codificarea mesajelor afective facilitează crearea unei relații interpersonale pozitive, în care elevii se simt sprijiniți, înțeleși și motivați să învețe. Aceste două componente ale educației - cognitivă și afectivă - sunt interdependente și se influențează reciproc, iar succesul educațional nu poate fi atins fără o integrare armonioasă a ambelor dimensiuni.

Eficiențizarea procesului de comunicare didactică este un demers complex care depinde atât de competențele profesorului, cât și de repertoriul elevului. I. Cerghit subliniază importanța competenței profesional-științifice a profesorului, care include atât cunoștințele de specialitate, cât și abilitățile psiho-pedagogice, în special competența comunicativă. Aceasta din urmă presupune abilitatea de a utiliza strategii de comunicare eficiente, care să permită profesorului să fie clar,

accesibil, coerent, inteligibil și, nu în ultimul rând, empatic. Astfel, un profesor care stăpânește aceste competențe este capabil să adapteze mesajul educațional pentru a ajunge cu succes la elevi, stimulându-i în același timp să participe activ și să se implice în procesul învățării. Pe de altă parte, repertoriul elevului joacă un rol la fel de important în succesul comunicării. Acesta include un ansamblu de structuri mentale, atitudinal-afective și lingvistice, care reflectă implicarea personală a elevului în procesul de învățare. De asemenea, elevii folosesc atât mijloace verbale, cât și nonverbale pentru a comunica, iar experiența lor lingvistică este un factor important în modul în care aceștia înțeleg și procesează informațiile primite. Cerghit menționează și diversele caracteristici psihologice ale elevilor, cum ar fi capacitatea de receptare, selectivitatea informațiilor, gradul de inteligență sau capacitatea de procesare a informației, care influențează eficiența comunicării didactice [47, p.53].

În concluzia celor expuse, privind abordarea formării competenței de comunicare, definim *competența de comunicare didactică drept ansamblu de comportamente comunicative de elaborare/transmitere/evaluare a discursului didactic și de asigurare a unor rețele comunicaționale productive în context educațional.*

- Diversitatea abordărilor și definițiilor date „competențelor de comunicare didactică” implică, pe de o parte, realizarea unor studii și aplicarea unor strategii didactice de formare a acestora, iar, pe de altă parte, creează condiții și opțiuni pentru dezvoltarea conceptului de competență de comunicare didactică. Caracteristicile unei competențe de comunicare didactică date de mai mulți autori ne permit, prin analiză, să formulăm propria *definiție* pe care ne vom baza în cercetarea noastră în continuare: *competența de comunicare didactică reprezintă un ansamblu interconex de cunoștințe, capacități, atitudini, determinate teleologic, didactic, profesional, prin care se asigură realizarea eficientă a activității didactice în contextul formal și nonformal* [128];

- Mesajul ca unitate care dobândește valoarea de comunicare didactică propriu-zisă și „interacțiunea” ca formă de schimbare a mai multor mesaje între profesor și elev constituie demersul de analiză și proiectare a strategiilor didactice.

În această ordine de idei, deducem că interactivitatea reprezintă acea dimensiune care asigură corelarea dintre strategia didactică și comunicare, inclusiv didactică. De fapt, comunicarea este acel mod fundamental de interacțiune psihosocială/educațională fără de care elevii nu-și vor putea forma competențele cognitive și metacognitive.

Strategiile didactice interactive prin comunicare facilitează nu doar transferul a ceva, ci sunt mai profunde, determinând și însușirea integrală sau parțială de către student a ceea ce-i este adresat. Strategiile didactice ca un mod de comunicare nu se realizează niciodată fără intenția de a influența calitativ și nu doar cantitativ. Mesajul didactic reprezintă acea unitate care dobândește valoarea de comunicare propriu-zisă. Schimbarea de mesaje între subiecți devine interactivă.

Modelele de interacțiune se constituie din unități de comunicare cu diferit grad de complexitate. Măsura mesajului, în cazul nostru, este informația didactică experimentată prin specificul, instrumentelor pedagogice/strategiilor didactice.

Din perspectiva abilităților comunicative, măiestria și vocația unui profesor se reflectă în abilitatea acestuia de a stimula un interlocutor activ, capabil să inițieze și să participe activ într-o situație de comunicare. Nu este suficient ca viitorul pedagog să învețe doar să vorbească corect și frumos sau să scrie inteligibil. Este esențial ca acesta să fie capabil să inițieze și să susțină un dialog educațional, să creeze texte care să stimuleze gândirea și să capteze atenția elevilor, menținându-le interesul pe parcursul întregului proces educativ. Aceasta implică nu doar transmiterea de informații, ci și crearea unui cadru interactiv și dinamic, în care elevul devine activ în învățare.

Analiza și generalizarea abordărilor teoretice cu referire la fenomenul *comunicare* („comunicare didactică” „competențe de comunicare didactică”) ne permite să formulăm următoarele concluzii ca repere teoretice ale dezvoltării competențelor comunicative la elevi și profesori prin intermediul strategiilor didactice interactive:

- Conceptul și sensul plinar al comunicării interumane îl reprezintă nu atât transmisia de informații și circulația informațiilor, cât, mai ales, împărtășirea stărilor de spirit care mențin cunoștințele active și într-o conectare continuă a interlocutorului (profesorului și elevului).

- Dacă comunicarea umană reprezintă modul fundamental de interacțiune psihosocială, atunci comunicarea didactică poate fi privită ca mod fundamental de interacțiune educațională, alături de cea psihosocială, fiind o dimensiune a comunicării umane. Preluând caracteristicile unei comunicări umane, comunicarea didactică preia și caracteristicile specifice legate de dimensiunea profesională și instrumentală a procesului de comunicare.

- Principiile, factorii și condițiile unei comunicări eficiente analizate constituie poziționări teoretice privind:

- dezvoltarea conceptului de competență de comunicare didactică;
- stabilirea/deducerea dimensiunilor de interacțiune dintre actul de comunicare și tipologia strategiilor didactice;
- modelarea strategiilor didactice interactive ca reflexie a esenței actului de comunicare didactică.[126]

1.2. Competența pedagogică ca model de formare a culturii morale

Competența, la nivel general, reprezintă „capacitatea profesională a unei persoane de a se pronunța asupra unui subiect, bazându-se pe o cunoaștere profundă a problemei în discuție” [128, p. 11].

În context pedagogic, *competența* se referă la „un ansamblu de cunoștințe declarative, procedurale și atitudinale, precum și la capacități, aptitudini și abilități” [Ibidem, p. 18].

Competența didactică generală reprezintă „ansamblul de cunoștințe declarative, procedurale și atitudinale, definite conform programelor școlare pentru un obiect de studiu (disciplină de învățământ), cu un grad mare de generalitate și complexitate. Aceasta se formează într-un interval de timp mai extins (de exemplu, pe durata învățământului preuniversitar), având rolul de a orienta demersul didactic către achizițiile finale ale elevului” [Ibidem, p. 29].

Competența didactică specifică reprezintă „ansamblul de cunoștințe declarative, procedurale și atitudinale, formulate pentru un obiect de studiu, care pot fi dobândite într-un interval mai scurt de timp” (an școlar, semestru școlar), fiind raportate la conținutul specific unei discipline de învățământ, necesar pentru fiecare clasă și unitate de instruire (capitol, temă) [Ibidem].

Această categorie de competență didactică prezintă următoarele caracteristici:

- este derivată din competența generală;
- este situată pe o treaptă ierarhică inferioară în raport cu competența didactică generală;
- poate deveni polivalentă, „contribuind, cu ponderi diferite, la formarea unor competențe generale”.

În literatura de specialitate sunt identificate și analizate și *alte tipuri de competențe didactice* pe care le putem clasifica și ordona în funcție de:

1. *Obiectivele educației* corespunzătoare acestora:

a. *Competențe didactice disciplinare*. Sunt *competențe* definite în raport de teme, problemele și situațiile specifice unei discipline de învățământ, cu referință la „conținuturi diverse, dar din domeniul respectiv”;

b. *Competențe didactice nondisciplinare / transversale / transferabile* sunt „competențe definite și dezvoltate într-o situație particulară, dar care pot fi utilizate și într-o altă situație, în condiții de planificare, organizare, comunicare (orală, scrisă), relaționare, gestionare a resurselor pedagogice, management al informației și al timpului, rezolvare de probleme etc. O caracteristică esențială a acestor competențe este că multe dintre ele derivă din cele opt competențe-cheie recomandate la nivel european, care stau la baza curriculumului național” [Ibidem, pp. 30-31].

2. Raportul dintre *curriculumul ca proiect (design)* și *curriculumul ca realizare în fapt (proiect /design realizat')* [128, p. 83]:

a. *Competențe didactice virtuale.* Sunt competențe care cuprind *cunoștințe declarative și procedurale și atitudini* asimilate anterior, existente în memoria de lungă durată a elevului care oferă posibilitate de a produce rezultate conform obiectivelor proiectate în domeniul cognitiv și psihomotor, dar și socio-afectiv;

b. *Competențe didactice realizate* în activitatea concretă (lecție etc.). Sunt competențe care implică actualizarea și utilizarea cunoștințelor și atitudinilor asimilate și interiorizate anterior, în situații de învățare imediate, confirmate pe termen mediu și lung. Ele sunt la baza realizării de performanțe durabile, confirmate și perfecționate în timp, în contexte pedagogice deschise [128].

3. Nivelul de asimilare și de exprimare a cunoștințelor care susțin și probează calitatea competenței:

a. *Competențe didactice de tip neproductiv.* Sunt *competențe* care probează capacitatea elevului de receptare și comunicare a cunoștințelor memorate, care permit îndeplinirea obiectivelor activității în condiții de *stăpânire a cunoștințelor*. Ele confirmă aptitudinea elevului de reprezentare a problemei sau a sarcinii, de realizare a unui obiectiv care include *o procedură cunoscută de soluționare și mijloace pentru a verifica soluția*;

b. *Competențe didactice de tip productiv.* Sunt *competențe* care probează capacitatea elevului de a transfera cunoștințele asimilate și interiorizate în situații noi apărute în cadrul disciplinei respective, dar și la nivel interdisciplinar, *cunoștințe de bază* necesare în realizarea unor aplicații, analize, sinteze care duc la un produs al învățării nou, în raport cu produsele anterioare. Aceste competențe didactice au în vedere, în mod special, îndeplinirea unor obiective ale instruirii, definite la nivel de „obiective de transfer” și de „obiective de exprimare”. Ele confirmă aptitudinea elevului de: „rezolvare a unei situații-problemă, elaborare a unui text (referat, eseu, reportaj), creare a unei opere originale” etc. [23, p.61]; [22, p. 88].

Conceptul de competență didactică se referă la ansamblul de cunoștințe declarative, procedurale și atitudinale, care sunt activate în procesul de planificare și realizare a obiectivelor generale și specifice ale învățământului, la toate nivelurile acestuia (preșcolar, primar, secundar/gimnazial, liceal și profesional; universitar/licență, masterat, doctorat). Aceste competențe sunt structurate atât formal, prin materiile de învățământ incluse în planul de învățământ, cât și nonformal, prin activitățile extrașcolare care completează și aprofundează activitățile școlare.

Trebuie să subliniem *sfera de referință a competenței didactice* extinsă la scara întregului proces de învățământ, organizat formal, dar și nonformal, studiat de *didactica generală* (teoria și metodologia instruirii) și de *didacticele particulare*, aplicate pe discipline și trepte de învățământ (de exemplu didactica limbii române, matematicii / educației fizice etc. în învățământul primar etc.).

Funcția generală îndeplinită de *competența didactică* este cea de „mobilizare sau activare a mai multor cunoștințe” combinate și integrate într-un „ansamblu stabilizat de cunoștințe (*savoir*) și *priceperi* (*savoir-faire* și de „tipuri de conduite” susținute atitudinal (afectiv, motivațional, caracterial), *ansamblu valorificat* în situații de învățare multiple „în context dat” determinat pedagogic și social [126, p. 11-13].

Structura competenței didactice asigură îndeplinirea funcției generale a acesteia prin „relația dintre tipurile de cunoștințe” care o compun, susținute prin „capacități și abilități” care o condiționează și o confirmă în contexte și situații pedagogice multiple. Vom identifica, astfel, *structura de bază a competenței didactice* (cunoștințele: declarative - procedurale - atitudinale) susținută de o *structură psihologică* (capacitățile, aptitudinile, abilitățile) deschisă spre o *structură de acțiune*, (eficientă la nivelul „relației dintre competență și obiective” [126, p. 18-28].

1. Structura fundamentală a competenței didactice este definită pedagogic prin relația dintre trei tipuri de cunoștințe: declarative (*savoir/a ști*), procedurale (*savoir-faire/a ști să faci*) și atitudinale (*savoir-être/a ști să fii*). În cadrul proiectării curriculare a programelor școlare anuale, aceste trei tipuri de cunoștințe sunt corelate și integrate didactic, fiind raportate la obiectivele generale și specifice ale fiecărei materii școlare. Aceste obiective sunt formulate în termeni psihologici și vizează realizarea lor pe termen mediu și lung [Ibidem, pp. 16, 17].

Cunoștințele declarative se referă la informațiile esențiale într-un anumit domeniu de activitate, iar în învățământ, acestea permit elevilor să stăpânească materia prin concepte (noțiuni) legate de obiecte, fenomene, procese, fapte, evenimente, date etc., specifice fiecărui domeniu de studiu (ex: limba și literatura română, matematică, biologie, fizică, chimie, istorie, geografie, filozofie, educație tehnologică, educație estetică, etc.).

Categoria *cunoștințelor declarative* include:

- a) *cunoștințele punctuale* - date, denumiri, simboluri specifice unui domeniu;
- b) *cunoștințele conceptuale* – noțiuni și concepte, tipuri de concepte, modele, rețele sau legături între concepte;
- c) *cunoștințele actuale* – reprezentări ale faptelor, evenimentelor, obiectelor, fenomenelor și proceselor;
- d) *cunoștințele enunțurilor argumentate logic* – propoziții declarative care includ judecăți, raționamente, explicații cauzale, interpretări istorice, filozofice, sociologice, pedagogice etc.; de asemenea, propoziții normative precum axiome, legi, principii, norme, reguli, coduri sau instrucțiuni de lucru;
- e) *metacunoștințele declarative* - *cunoștințele strategice*, elaborate prin activarea cunoștințelor de bază care permit elevului să ia decizii optime în situații și contexte care

solicită acțiuni și activități eficiente de autoevaluare / autoînvățare / autoinstruire / autoeducație;

- f) *cunoștințele savante* - confirmate din surse universitare, de oameni de știință și cercetători, care reprezintă domeniile și produsele superioare ale culturii (arta, religia și filozofia, știința și tehnologia);
- g) *cunoștințele experte sau profesionale* - incluse în textura practicilor profesionale, împărtășite de practicienii din domeniul formării profesionale, artistice, sportive, tehnice etc. [Ibidem, pp. 18-19].

Integrarea acestor șase tipuri de *cunoștințe declarative* în structura de funcționare a *competenței didactice* depinde de specificul fiecărei discipline și trepte școlare care solicită implicarea elevilor „în variate situații de învățare”. Importante sunt *cunoștințele declarative de bază*, esențiale, durabile, care reprezintă „nucleul epistemic tare” al fiecărei discipline de învățământ. El trebuie identificat, fixat și argumentat pedagogic în cadrul oricărei programe școlare. În condițiile, în care programa școlară, nu este construită în funcție de un astfel de *nucleu epistemic tare*, „învățarea centrată pe competențe nu este productivă deoarece în rezolvarea de probleme avem nevoie de o bază bine organizată de cunoștințe de calitate, care să permită detalieri, aprofundări, transfer” [Ibidem, p. 19].

Cunoștințele procedurale reprezintă „modurile de operare efectuate în timpul unei activități” de instruire, realizate de profesori și elevi prin *acțiuni, secvențe de acțiuni și proceduri* care ne arată cum să utilizăm anumite date, concepte, enunțuri, simboluri, formule etc. în îndeplinirea obiectivelor, în rezolvarea de probleme și situații-probleme, în explicarea și interpretarea unor fenomene, procese evenimente, situații etc.

Categoria *cunoștințelor procedurale* include:

- a) *operațiile* - intelectuale sau fizice, *automatizate* prin exerciții (algoritmice sau / și euristice) care permit realizarea de acțiuni eficiente, *cu caracter reversibil și asociativ*;
- b) *regulile de acțiune* - cu caracter normativ, stabilite în funcție de un anumit *obiectiv*, care are în vedere realizarea unor operații eficiente, *executate de fiecare dată când apare un anumit complex de factori*;
- c) *procedurile de lucru* - elaborate și consolidate special pentru a fi utilizate ca *moduri sistematice de executare a unei acțiuni sau a unui proces în vederea atingerii celui mai bun rezultat în situații diferite*;
- d) *algoritmii* - necesari în orice acțiune de învățare eficientă care presupune însușirea și aplicarea de reguli, simboluri, operații și proceduri *standardizate* care garantează obținerea soluției corecte printr-un număr finit de pași;

- e) *strategiile cognitive* - ansambluri complexe de cunoștințe procedurale înlănțuite cronologic, utilizate pentru realizarea unor obiective cognitive;
- f) *strategiile metacognitive* - ansambluri de acțiuni și operații cognitive, reglate- autoreglate de cel de învățat /autoînvățat eficient, valorificând în condiții optime, capacitatea sa, dobândită în timp, de „ *cunoaștere a propriilor cunoștințe*”;
- g) *scenariile cognitive* - modele de acțiune cognitivă care anticipează reușita în activitatea de instruire realizată în cadrul unui proces educativ care include mai multe secvențe de *învățare / autoînvățare eficientă*, tipice, corespunzătoare unui anumit context;
- h) *modele mentale* - acestea sunt construite prin organizarea și combinarea unui set de cunoștințe declarative și procedurale, care permit celui care învață să acționeze eficient într-o activitate de instruire specifică, stabilită atât la nivel de sistem educațional, cât și la nivel de proces de învățământ. [Ibidem, pp. 19-20].

Cunoștințele atitudinale sunt dispozițiile și tendințele complexe care permit unei persoane să răspundă într-un mod specific la circumstanțele unei situații, în raport cu realitatea înconjurătoare. În cadrul competenței didactice, aceste cunoștințe joacă un rol esențial în succesul elevului în procesul de învățare, sprijinind asimilarea și interiorizarea cunoștințelor declarative și procedurale prin susținerea constantă a acestora pe plan afectiv, motivațional și volitiv.

Atitudinile, dintr-o perspectivă psihologică și pedagogică, au următoarele caracteristici: a) se formează în cadrul relațiilor interpersonale ale individului și se interiorizează pe parcursul timpului; b) sunt strâns legate de valorile pedagogice fundamentale (binele, adevărul, frumosul etc.) și influențează selecția relațiilor și comportamentului general al persoanei; c) reprezintă rezultatul interacțiunii dintre reprezentările unei stări trăite și emoțiile asociate, influențate de factorii socializatori (persoane, grupuri, instituții, organizații, comunități profesionale etc.); d) se formează pe baza cunoștințelor persoanei și influențează alegerile acesteia, stabilind orientări primare care determină un model comportamental propriu; e) au capacitatea de a rezista la schimbare, de a generaliza reacțiile adecvate în diverse situații și de a mobiliza energiile interne, facilitând adaptarea la diferite condiții culturale, pedagogice și sociale [Ibidem, p. 20].

Categoria *cunoștințelor atitudinale* are un caracter deschis, dependent de mai *tipuri de atitudini*, stabilite în funcție de:

- a) sfera de expansiune: *atitudinile colective* care îndeplinesc roluri multiple: mediator, clasificator, angajant, simbolic; *atitudinile individuale* care asigură „o orientare particulară față de ceva a unei personalități individuale”; *atitudinile sociale* care reprezintă „o orientare specifică împărtășită de un grup social”;
- b) gradul de stabilitate: *atitudinile durabile (permanente)*: *atitudinile fluctuante (temporare)*,-
- c) valoarea care conferă un anumit sens activității: *atitudinile pozitive (favorabile)*,-

atitudinile negative (nefavorabile): atitudinile neutre (indiferente);

- d) *gradul de maturitate: atitudinile imature (naive), care apar datorită lipsei de experiență și neraportării la un sistem de valori; atitudinile mature, bazate pe experiența acumulată și pe raportarea la valori;*
- e) *gradul de încredere: atitudinile pesimiste: atitudinile optimiste;*
- f) *forma de manifestare: atitudinile vizibile (transparente, explicite); atitudinile invizibile (ascunse, difuze);*
- g) *subiectul vizat: atitudinile față de obiecte, mediu (natural, social), sine, grup, interpersonale etc.;*
- h) *conținutul vizat, atitudinile-evaluative, explicative, interpretative, rezolutive, comprehensive, investigative, care oferă suport unei acțiuni, care încurajează realizarea acestora etc.*

Raportul dintre cele trei tipuri de cunoștințe: declarative - procedurale - atitudinale, este apreciat în funcție de *durabilitatea* acestora importantă în procesul de formare și dezvoltare și de stabilizare valorică și de desfășurare efectivă a *competenței didactice* necesară profesorilor și elevilor în contextul deschis al procesului de învățământ. Practica instruirii ne semnalează dacă ea beneficiază, în realitate, de anumite *cunoștințe durabile*, funcționale pe termen mediu și lung.

Cunoștințele declarative, așa cum indică practica socială și pedagogică, sunt mult mai susceptibile de a se pierde în timp comparativ cu cunoștințele procedurale (deprinderile și priceperile). Pentru a întări cunoștințele declarative - exprimate prin verbul „a ști” - este necesar să le transformăm, prin exerciții eficiente, în cunoștințe procedurale, validându-le prin verbul „a ști să faci”. Acestea permit rezolvarea unor situații și probleme tot mai complexe, folosind deprinderile și priceperile dobândite prin numeroase exerciții algoritmice sau euristice, ce vizează aplicarea practică și operaționalizarea cunoștințelor declarative.

Cunoștințele atitudinale, exprimate prin verbul „a ști să fii”, susțin modelul de dezvoltare umană prin educație, cel mai stabil. Acestea sunt rezultatul faptului că, formarea atitudinilor este strâns legată de dezvoltarea sistemelor de valori personale, într-un proces de învățare, *care se întinde pe o perioadă mai lungă*, fiind însă influențat de gradul de asimilare, interiorizare și utilizare a cunoștințelor declarative și procedurale, combinate și optimizate constant [Ibidem, p. 22].

Structura psihologică a competenței didactice include capacitățile, abilitățile și aptitudinile celui ce învață în cadrul procesului de învățământ, necesare și profesorului ca principal actor și inițiator al instruirii școlare (formale) și extrașcolare (nonformale). [Ibidem, pp. 22-25] Ca structură psihologică, implică formarea și dezvoltarea *atitudinilor pozitive față de învățare* care condiționează procesul de asimilare durabilă a cunoștințelor declarative și procedurale (care

alcătuiesc structura de bază a oricărei *competențe didactice*).

Capacitățile reprezintă un sistem de trăsături funcționale și operaționale, integrate cu deprinderile, cunoștințele și experiența necesare, care conduc la realizarea unor acțiuni eficiente și de performanță. [29, p. 98].

În cadrul general al *competenței didactice*, sunt vizate acțiunile eficiente de predare, învățare și evaluare, proiectate de profesor pentru ca elevul să atingă performanțe notabile pe parcursul tuturor activităților de instruire. *Capacitățile* confirmă *aptitudinile* celui ce învață, care reprezintă numai un segment al capacității, respectiv însușirile potențiale ce urmează să fie puse în valoare [29, p. 98].

Abilitățile reprezintă un concept apropiat ca semnificație de cel care definește aptitudinile și deprinderile. În cadrul psihologic al competenței didactice, *abilitatea* (în limba engleză „skill”), *intelectuală* sau *motrice*, constituie „un mod învățat de a răspunde adecvat la un ansamblu sau la o categorie de sarcini aparținând unui anumit domeniu” unde acționează ca *dexteritate*. Se consideră, astfel, că *abilitatea* este aproape sinonimă cu deprinderea de a executa o acțiune cu îndemânare, iscusință, dibăcie, îndemânare, măiestrie [162, p. 24].

Aptitudinile reprezintă un concept complementar cu cel de *capacitate* psihică, noțiune care exprimă *posibilitatea individului de a efectua cu succes o anumită activitate aici și acum*. Ca trăsătură psihologică generală a personalității umane, care reprezintă dimensiunea activității umane eficiente, *aptitudinea* „se leagă, în esență, de *potențialitate*, de posibilitatea unui individ de a ajunge la dobândirea unei capacități înalte într-un domeniu”. Realizarea sa efectivă este posibilă dacă sunt asigurate condițiile optime de proiectare și desfășurare a activităților specifice (în cazul nostru educația, instruirea) [Ibidem, p. 25].

În cadrul *competenței didactice*, *aptitudinile* constituie *premise psihologică a învățării eficiente*, probată prin însușirea *cunoștințelor declarative și procedurale* specifice fiecărei discipline de învățământ, în contextul fiecărei trepte școlare (în cazul nostru, învățământul primar).

Formarea competențelor didactice în învățământul primar, se bazează, astfel, pe valorificarea aptitudinilor elevilor ca premisă psihologică a învățării eficiente la toate disciplinele de învățământ. Cunoașterea aptitudinilor generale și speciale este necesară profesorului din învățământul primar pentru proiectarea *curriculară* a tuturor lecțiilor și activităților extrașcolare. Ele se vor desfășura în funcție de particularitățile pe care le prezintă *aptitudinile* la vârsta psihologică a școlarului mic.

Aptitudinile generale, senzorio-motorii și intelectuale sunt solicitate și intervin în orice activitate, în rezolvarea unor clase diferite de sarcini. *Aptitudinile generale senzorio-motorii*, legate de toate situațiile care reclamă discriminarea și identificarea obiectelor și efectuarea unor acțiuni directe” sunt importante în învățământul primar la toate disciplinele pentru a valorifica

specificul gândirii școlarului mic, gândire bazată pe operații intelectuale concrete. *Aptitudinile generale intelectuale* „reunesc mai multe funcțiuni psihice - memoria, imaginația și inteligența propriu-zisă - care, pe de o parte, sunt implicate în toate activitățile, iar, pe de altă parte, sunt proprii tuturor oamenilor” cu evoluții dependente de vârsta psihologică (în cazul nostru a școlarului mic) [105].

Aptitudinile speciale „sunt structuri instrumentale ale personalității care asigură obținerea unor performanțe deasupra mediei în anumite sfere particulare de activitate” școlară, profesională etc. Pot fi clasificate în funcție de:

a) gradul de generalitate exprimat în cadrul unor activități - de exemplu, „aptitudinea matematică este specială în raport cu inteligența generală, dar generală în raport cu diferite moduri ale gândirii matematice”;

b) genul activității: *aptitudini artistice* (pentru literatură; muzică; pictură, sculptură, actorie etc.); *aptitudini științifice* (pentru matematică, informatică, fizică, biologie, chimie; științe sociale și umane, filozofie); *aptitudini tehnice* (pentru știința aplicată în economie, industrie, agricultură, servicii etc.); *aptitudini sportive* (pentru atletism, natație, gimnastică, patinaj, fotbal, volei, handbal, baschet, rugby etc.); *aptitudini manageriale* (pentru conducerea unor activități sociale: economice, politice, școlare, culturale etc.) [115]

În funcție de specificul fiecărei materii școlare, *competențele* sunt raportate la următoarele „tipuri de obiective operaționale” clasificate după natura lor:

a) *obiective cognitive (informative)* - vizează, ca rezultate, *cunoștințele declarative*, adică *ce va ști elevul după o situație de învățare*;

b) *obiective procedurale (metodologice)* vizează cunoștințele procedurale, adică *ce va ști să facă elevul după o situație de învățare*;

c) *obiectivele motorii* - vizează deprinderi motrice, adică *ce va ști să facă elevul după o secvență de demonstrare efectuată de profesor și după exersarea săvârșită de către el (să meargă, să escaladeze, etc.)*;

d) *obiectivele atitudinale (comportamentale)* - vizează sentimente, atitudini, adică *ce va ști să fie elevul după o situație de învățare sau după parcurgerea mai multor lecții, la mai multe discipline*” cu precizarea faptului că „majoritatea *obiectivelor domeniului afectiv* - cu referință la *comportamentele complexe* ale elevului - nu pot fi exprimate în termeni operaționali și nu permit măsurarea performanței după o situație educativă” [Ibidem, pp. 26-28].

În sinteză putem elabora *un model pedagogic al competenței pedagogice*, implicat în *proiectarea curriculară* a activității de educație/instruire la toate nivelurile procesului de învățământ, organizat formal, dar și nonformal.

Cadrele didactice operează într-un mediu caracterizat prin incertitudine, urgență și chiar

risc, unde există două tipuri distincte de situații:

a) situații repetitive și ritualizate pentru care cadrul didactic dispune de competențele necesare, având astfel capacitatea de a le aborda și rezolva rapid și eficient;

b) situații didactice noi, neobișnuite sau creative, care necesită soluții inovative. Acestea pun profesorul în fața unei provocări, întrucât nu deține competențele necesare pentru a le rezolva rapid, fiind necesar un timp de reflecție, explorare și, adesea, ezitări.

De aceea, profesionalizarea activității didactice nu se reduce la asimilarea sistematică a unor competențe descrise de standardele profesionale, ci presupune o utilizare euristică și creativă a acestora în situații și contexte educaționale care cer acest lucru. Profesionalizarea înseamnă „o redefinire radicală a naturii competențelor care se află la baza unor practici pedagogice eficiente”. Profesionalizarea trebuie să includă (pe lângă cunoștințele și competențele profesionale) și scheme de gândire/raționament, de interpretare, de creare de ipoteze, de anticipare, de decizie.

În competența didactică a unui învățător includem următoarele componente: **competența științifică, competența psihosocială, competența managerială, competența psihopedagogică.**

Competența științifică:

- ◆ informație științifică, este selectată, veridică, actualizată și precisă. Ea se concentrează în mod special pe calitatea actului de emisie, prin prelucrarea avansată a cunoștințelor, utilizând criterii logice, didactice și psihologice, cu scopul de a facilita utilizarea eficientă și accesibilă a acestora;

- ◆ abilități necesare pentru manipularea cunoștințelor: capacitatea de a aplica flexibil și creativ cunoștințele teoretice și metodice din domeniul psiho-pedagogic, adaptându-le în funcție de contextul și situațiile specifice de învățare;

- ◆ calități de transmitere a cunoștințelor: abilitatea de a ghida procesul de predare-învățare în mod eficient, având ca scop dezvoltarea unor capacități de comunicare, cooperare, gândire flexibilă și originală, precum și stimularea convergenței și divergenței creative, autocontrolului și aprecierii. Se bazează pe cunoștințele anterioare ale elevilor și utilizează materiale didactice adecvate, astfel încât aceștia să poată descoperi singuri informațiile noi;

- ◆ inteligență, dar mai ales înțelepciune: capacitatea de a se adapta rapid la situații noi și imprevizibile, menținând un climat pozitiv și stimulatив pentru elevi. În loc să blocheze entuziasmul acestora prin aprecieri negative precum „Total greșit!” sau „Nu e bine!” profesorul preferă să folosească sugestii care încurajează reflecția și explorarea, cum ar fi: „Mai gândește-te!” sau „Ce părere ai dacă ar fi altfel?”;

- ◆ experiență didactică flexibilă: utilizarea experiențelor din anii anteriori într-un mod selectiv, preluând doar elementele valoroase și renunțând la cele de rutină. Se acceptă schimbarea și inovarea continuă în fiecare moment al lecției, astfel încât fiecare sesiune să fie diferită și mai

adaptată nevoilor elevilor față de lecțiile anterioare;

- ♦ inițiativă și obiectivitate în evaluare: utilizarea diverselor forme de evaluare – formativă, sumativă și, mai ales, a instrumentelor de evaluare alternative, cum ar fi observația sistematică a elevilor, investigațiile, proiectele, portofoliile și autoevaluarea. Pentru a asigura obiectivitatea notării, este esențială implicarea elevilor în procesul de evaluare și evitarea erorilor de apreciere, cum ar fi: „efectul halo” „efectul blând” „eroarea de generozitate” „efectul de contaminare” „efectul Pygmalion” sau „efectul de contrast”;

- ♦ capacități și strategii creative: stimularea atitudinilor interogative ale elevilor, fiind atent la frecvența cu care aceștia pun întrebări și sunt implicați în procesul de învățare activă, explorativă.

Competența psihosocială (se referă la optimizarea relațiilor interumane în cadrul activității educative și include următoarele abilități:

- ♦ *capacitatea de a stabili relații adecvate cu elevii*, fără dificultate, fiind un îndrumător disponibil și deschis, încurajând elevii să ceară ajutor fără jenă. Se promovează ideea „cine nu știe, întreabă!”;

- ♦ *adaptabilitatea la roluri diverse*, îndeplinind succesiv roluri de îndrumător, prieten sau părinte, în funcție de contextul educativ;

- ♦ *abilitatea de a comunica eficient*, atât cu grupurile, cât și cu elevii individual, creând un climat psihosocial relaxat, bazat pe încredere și deschidere. Educatorul folosește farmecul personal și optimizează timpul de predare pentru a reconstrui „legăturile” și a dezvolta strategii de „contact” care facilitează relațiile interumane;

- ♦ *entuziasmul, înțelegerea și prietenia* reflectă disponibilitatea educatorului de a crea o atmosferă plăcută, apreciată de elevi, care îl consideră „cald”, „simpatic”, „glumeț” și „de gașcă”. Aceste calități ajută la consolidarea unei relații educaționale eficiente și prietenoase.

Competența managerială se referă la gestionarea eficientă a situațiilor specifice din cadrul educativ și include următoarele abilități:

- ♦ *capacitatea de influențare a clasei și a fiecărui elev*. educatorul nu impune comportamente, ci creează condiții care să motiveze elevii să fie atenți și punctuali. De exemplu, nu le spune elevilor „Fiți atenți”, ci organizează activități interesante care să capteze atenția lor. În loc de a cere punctualitate, creează activități atrăgătoare care determină elevii să ajungă la timp;

- ♦ *abilități de planificare și proiectare*, profesorul înțelege importanța unei planificări și proiectări adecvate, esențiale pentru desfășurarea corectă și eficientă a procesului educativ;

- ♦ *administrarea corectă a recompenselor și pedepselor*, este important să nu se aplice pedepse repetate pentru aceeași faptă și să se evite economisirea aprecierilor pozitive, astfel încât să se asigure un echilibru în procesul de disciplinare și motivare;

- ♦ *suportabilitatea în condiții de stres*, dezvoltarea unei gândiri pozitive și gestionarea

energiilor negative înainte de a intra în clasă sunt esențiale pentru a face față situațiilor stresante și a menține un mediu educativ sănătos și eficient.

Competența psihopedagogică se referă la factorii necesari pentru dezvoltarea diferitelor componente ale personalității elevului și include următoarele abilități:

- ♦ *capacitatea de a evalua dificultatea unui conținut* determină gradul de dificultate al materialului în funcție de caracteristicile psihice ale elevilor. Este important să evite conținuturile prea ușoare sau prea dificile și să aleagă materiale care să depășească cu un pas nivelul de dezvoltare al elevilor, pentru a stimula progresul acestora;

- ♦ *atitudine stimulativă și energică* –învățătorul trebuie să fie plin de energie și fantezie, astfel încât, la intrarea în clasă, să creeze o atmosferă pozitivă;

- ♦ *tact pedagogic*, învățătorul trebuie să manifeste un minim de tact pedagogic, astfel încât să construiască relații bazate pe respect și înțelegere;

- ♦ *capacitatea de a înțelege copiii*, înțelegerea nevoilor și trăirilor elevilor se realizează prin discuții personale cu aceștia și cu părinții lor, pentru a accesa lumea lor interioară și a sprijini dezvoltarea lor personală.[113]

Standardele profesionale includ acele componente ale profesiei didactice care sunt observabile și măsurabile. Comportamentele așteptate de la un învățător competent pot fi structurate într-un model taxonomic al profesiei didactice, care pune în evidență atât aspectele ce pot fi observate și măsurate, cât și acelea care, din cauza caracterului lor subiectiv, sunt mai greu de standardizat.

Modelul prezentat se concentrează pe competențele esențiale implicate în rolul fundamental al învățătorului, acela de a coordona activitățile instructiv-educative cu elevii, lăsând deoparte alte roluri posibile ale acestuia, cum ar fi cel de manager școlar, consilier al elevilor, diriginte sau creator de materiale curriculare.

Analiza pedagogică a conținuturilor noi incluse în programele școlare implică competențe esențiale care permit: identificarea noțiunilor noi, stabilirea unui raționament logic pentru ierarhizarea acestora, definirea „noțiunilor-cheie” și a modelelor de raționament, elaborarea unui plan anual pentru parcurgerea conținutului, precum și identificarea materialului bibliografic și a resurselor didactice necesare.

I. *Analiza caracteristicilor cunoștințelor ce urmează a fi predate* include competențe legate de: depistarea simplificărilor, erorilor și a cunoștințelor „savante” ce urmează a fi adaptate didactic; tratarea pedagogică corespunzătoare a conținuturilor de învățare, incluzând sistematizări, lărgirea bazei explicative, dezvoltarea unor aplicații noi și stabilirea conexiunilor interdisciplinare.

II. *Aprecierea și evaluarea comportamentului elevilor* necesită competențe specifice care presupun: selectarea instrumentelor adecvate de evaluare, proiectarea și realizarea acestora,

colectarea și prelucrarea datelor obținute, diagnosticarea abilităților sau dificultăților elevilor în procesul de învățare, sinteza și interpretarea acestora, implicarea elevilor în autoevaluare, analiza caracteristicilor afective ale elevilor și identificarea nevoilor de instruire ale acestora.

III. *Proiectarea instruirii* presupune competențe precum: alegerea obiectivelor educative, operaționalizarea acestora, selecționarea conținuturilor de învățare, elaborarea unor prezentări alternative ale mesajelor, alegerea strategiilor de învățare corespunzătoare fiecărui obiectiv, specificităților elevilor și comportamentului colectiv al clasei, dezvoltarea unor variante de lucru care să țină cont de diferențele individuale, organizarea activității elevilor în funcție de contextul de învățare, realizarea materialelor didactice și activităților de instruire, conceperea evaluării formative și a secvențelor de exerciții intermediare pentru autoevaluare, crearea de activități de remediere pentru grupuri omogene, elaborarea unui test sumativ și dezvoltarea procedurilor de acțiune în clasă, inclusiv managementul clasei și colaborarea în echipă.

IV. *Conducerea proceselor de instruire* presupune competențe legate de: organizarea mediului fizic al clasei, motivarea și stimularea elevilor, prezentarea sarcinilor de lucru, stabilirea și menținerea regulilor de comportament în clasă, formularea întrebărilor și a răspunsurilor, prezentarea sistematică a conținutului, conducerea discuțiilor și activităților în grupuri mici și activităților individuale diferențiate, furnizarea feedback-ului, stimularea gândirii inductive/deductive a elevilor și antrenarea lor în rezolvarea de probleme, precum și utilizarea echipamentelor tehnologice (audio-vizuale, calculatoare etc.).

Cercetătorii au subliniat, pe lângă competențele fundamentale, și o serie de trăsături personale ale învățătorului care trebuie cultivate prin experiență și o educație profesională adecvată. În contextul învățământului contemporan, relațiile afective dintre învățător și elevi trebuie să fie de o calitate superioară, astfel încât să prevină traumele psihice sau complexe de inferioritate. Aceste relații impun ca învățătorii să posede anumite trăsături de personalitate, precum: *autoritatea reală*, obținută prin profesionalism, moralitate, flexibilitate și consecvență, nu impusă prin constrângeri, *tact pedagogic și permisivitate*.

Trăsăturile de personalitate ale unui învățător care reușește să stimuleze interesul elevilor pentru disciplina predată au fost analizate de D.G. Ryans. Acesta consideră că semnul cel mai sigur al talentului pedagogic este capacitatea învățătorului de a stimula motivația elevilor pentru subiectele studiate și pentru disciplina pe care o predă.

Învățătorii cu personalități afectuoase, înțelegători și prietenoși, care sunt înclinați să aprecieze și încurajeze elevii, să fie mărinimoși, față de cei care adoptă atitudini distanțate și egocentrice, sunt cei care reușesc să impulsioneze elevii să depună un volum mai mare de muncă. Acești învățători îi stimulează pe elevi să fie mai creativi, să își dorească să se identifice cu ei și să-i aprecieze, iar printr-un „impuls afiliativ” ajung să fie atrași de disciplina pe care o predau

Profesorii care se remarcă prin responsabilitate, un spirit metodic și acțiuni organizate și sistematice, spre deosebire de cei cu o personalitate șovăielnică, neglijentă sau lipsită de planificare, au un impact semnificativ asupra elevilor. Acești profesori sunt mai eficienți în stimularea elevilor care au o dorință puternică de autoafirmare și de succes social, oferindu-le o direcție clară și încredere în propria lor abilitate de a atinge performanțe școlare. Printr-o abordare metodică și planificată, acești profesori reduc anxietatea elevilor și le insuflă siguranța că sunt ghidați de un învățător capabil să-i ajute să obțină succesul.

Pe de altă parte, profesorii entuziaști și pasionați de disciplina pe care o predau, cu imaginație și creativitate, reușesc să creeze o atmosferă vibrantă și stimulativă la lecțiile lor, promovând o „efervescentă intelectuală”. Acești profesori sunt capabili să trezească interesul și curiozitatea elevilor față de materia predată, stimulându-le „impulsul cognitiv” natural și motivându-i astfel să se implice activ în procesul de învățare.

Alte calități esențiale pentru un învățător sunt legate de nivelul său cultural, necesar pentru a răspunde cerințelor culturale și sociale în societatea contemporană:

- capacitatea de a dialoga;
- capacitatea de a informa obiectiv și de a comunica cu ușurință;
- atitudinea critică și non-dogmatică;
- virtuți civico-democratice.

Civilizația tehnologică contemporană îi impune învățătorului să-și dezvolte o serie de calități personale, cum sunt:

- stăpânirea noilor tehnici care sunt folosite în sala de clasă contemporană;
- capacitatea de a inventa noi modalități de utilizare a acestor tehnici;
- capacitatea de a le inova, de a propune ameliorările necesare.

Funcția științifică a învățătorului contemporan implică dezvoltarea unor noi calități și atitudini:

- cunoașterea logicii și a structurii disciplinei pe care o predă;
- promovarea spiritului științific;
- preocupări de propagare a culturii științifice.

Etica profesională și cerințele de a se *autoperfecționa* continuu impun:

- capacitate de autoorganizare;
- mentalitate deschisă și disponibilitate de a observa și studia comparativ diferite sisteme și practici școlare din lume;
- atitudine experimentală, în vederea perfecționării continue a metodologiei și a stilului personal de predare;

- așezarea intereselor copiilor încredințați spre educație deasupra oricăror interese.

Toate aceste calități necesare unui învățător sunt de natură să sugereze faptul că profesia didactică solicită persoane *atent selecționate* și care vor avea nevoie de o *îndelungată perioadă de formare* profesională și ca personalitate.

Angajarea comunicării la nivelul activității de predare - învățare - evaluare permite realizarea diverselor tipuri de obiective (raționale, de referință, generale) relevante în plan general și special și evidențiază **caracteristici ale comunicării didactice**, completând șirul particularităților expuse de L. Iacob:

- are caracter bilateral, presupune o legătură activă și eficientă între profesor și elev, în care atât profesorul, cât și elevul joacă un rol activ în procesul educativ;
- discursul didactic are un pronunțat caracter explicativ, vizează înțelegerea profundă a cunoștințelor de către elevi. De aceea, discursul didactic este explicativ și orientat spre învățarea prin înțelegere, nu doar prin memorare;
- comunicarea didactică - este structurată conform logicii pedagogice a științei care se predă. Profesorul folosește tehnici didactice precum explicații, demonstrații, întrebări și activități problematizante pentru a sprijini învățarea;
- profesorul - în dubla sa calitate de emițător și receptor - are un rol esențial în comunicarea conținuturilor. El este responsabil pentru filtrarea, organizarea și accesibilizarea informațiilor, adaptându-le la nevoile și particularitățile elevilor;
- comunicarea didactică este expusă pericolului de a fi supusă transferului de autoritate asupra conținuturilor. Comunicarea trebuie să încurajeze gândirea critică și înțelegerea rațională a materialului;
- în actul comunicațional profesorul are libertatea de a accentua diferite aspecte ale comunicării (informațională, relațională, programatică) în funcție de context, astfel încât elevii să aibă posibilitatea de a se exprima și manifesta activ;
- comunicarea didactică, există anumite forme ritualizate în comunicarea didactică (de exemplu, ridicarea în picioare, răspunsuri date doar la comandă, neîntreruperea profesorului când vorbește) care sunt parte integrantă a procesului de învățământ;
- în majoritatea cazurilor, comunicarea didactică este dominată de profesor, care inițiază și susține conversația verbală în proporție de 60-70%, conducând discuțiile și prezentările de informații.

În concluzie, prin standardele profesionale se asigură:

- crearea premiselor acordării unor șanse egale, tuturor copiilor, de a primi o educație de calitate din partea unor învățători pregătiți după aceleași standarde profesionale;

- redefinirea, prin creșterea prestigiului și protejare, a statutului profesiei didactice în sistemul ocupațional și pe piața forței de muncă;
- regândirea conținuturilor și a formelor pregătirii inițiale și continue a învățătorilor; realizarea coerenței în abordarea pregătirii învățătorilor, în tot sistemul de formare pentru această profesie;
- posibilitatea pregătirii unei categorii speciale de învățători-evaluatori, antrenați în aprecierea calității prestației didactice a colegilor lor, cu scopul de a-i ajuta să se perfecționeze profesional;
- reconceperea inspecției școlare și a instruirii comisiilor de inspecții școlare;
- reconceperea procesului de evaluare pentru acordarea certificării pentru profesia didactică;
- diminuarea subiectivismului în evaluarea pregătirii profesionale a cadrelor didactice;
- definirea mai clară a unor roluri și responsabilități în sistem, ceea ce va avea efecte în perfecționarea sistemului de educație în general;
- creștere spiritului de echipă, cooperarea înăuntrul și în afara profesiei; creșterea colaborării între învățători în vederea atingerii scopurilor profesionale comune;
- medierea/ facilitarea unei mai bune colaborări între specialiștii care asigură pregătirea învățătorilor în universități și formatorii din învățământul preuniversitar;
- crearea unui mediu comun de formare, *universitate - școală*, mediu favorizant devenirii profesionistului.

Este important să se admită că standardele, nu reprezintă un tratament minune - acea reformă care va vindeca toate relele unui sistem școlar organizat în mod tradițional. Dar standardele reprezintă într-adevăr o componentă de bază a sistemului modern de educație și un sistem de standarde mărește în mod considerabil capacitatea autorităților de politică și strategie centrală de a coordona toate elementele strategiei pentru predare de calitate.

1.3. Factorii de formare a moralității elevilor în învățământul primar

Capacitatea învățătorului de a reda nu doar realitatea în sine, ci și modul său de a o percepe, într-un mod ce poate stârni aceleași reacții emoționale și la ceilalți, se numește plasticitate și expresivitate. Acestea reflectă relația individului cu lumea în ansamblu, nivelul său intelectual, trăsăturile afective și diversitatea vocabularului.

Pe lângă comportamentele pozitive, în cadrul actului didactic (și nu numai), se manifestă și comportamente nefuncționale, negative, care afectează calitatea și eficiența procesului de predare-învățare. Frecvent întâlnite sunt:

- *agresivitatea verbală*, care se manifestă prin atitudini critice ale învățătorului, exprimarea ostilității acestuia (sau chiar a elevului) față de întreaga clasă sau față de anumite persoane din

clasă, ceea ce duce la apariția conflictelor de diverse intensități și afectează negativ relația dintre profesor și elev, generând stres și uzură;

- *discontinuitatea discursului didactic*, adică pauzele frecvente și lungi (fără semnificație), care reflectă un tonus neuropsihic scăzut, se manifestă prin oboseală prematură, reacții emoționale intense, teamă, stimă de sine scăzută și o conceptualizare deficitară;

- *vorbirea în salve/în asalt*, care se caracterizează prin enunțarea rapidă și adesea incoerentă a frazelor, indicând o lipsă de fluentă verbală, ce poate apărea uneori pe un fond patologic;

- *pronunție defectuoasă*, neclară, neglijentă, manifestată prin rostirea trunchiată a cuvintelor, neterminarea propozițiilor sau contopirea sunetelor la sfârșitul cuvintelor, afectează grav înțelegerea și decodificarea mesajului. De obicei, persoanele colerice și melancolice resimt mai intens aceste defecte de pronunție;

- *căutarea ostentativă a simpatiei*, duce la tentativa de a-i convinge pe ceilalți să accepte propriile judecăți, manifestându-se prin exprimări mieroase, complice și evident nesincere;

- *căutarea recunoștinței*, marcată prin fraze subtile și sugestive, are scopul de a atrage atenția ascultătorului asupra propriei persoane; de obicei, se recurge la vorbirea excesiv de tare sau la expunerea unor idei extreme, dar nu fabulatorii;

- *intonația plată, monotonă* care obosește ascultătorul, denotă un fond afectiv sărăcăcios, inhibiție în comportamentul social, lipsă de încredere, timiditate excesivă și insuficientă experiență în vorbirea în public.

Dacă stilul sau mesajul verbal al învățătorului nu sunt adecvate, acestea au un impact relativ scăzut asupra elevilor inteligenți și performanți, dar pot avea efecte negative asupra celor cu inteligență medie sau sub medie. Aceasta se întâmplă deoarece elevul este foarte receptiv la comportamentele învățătorului, adesea imitându-l (mai mult sau mai puțin conștient), iar comportamentul verbal este ușor manipulabil. Astfel, elevul poate adopta un comportament de căutare a contactului afectiv, de indiferență sau chiar de respingere. În final, esența actului de comunicare între învățător și elev constă în relația dintre acești doi parteneri educaționali, în transmiterea și recepționarea semnificațiilor și în schimbarea, voită sau nu, a comportamentului.

Din asemenea considerente, importante sunt calitățile vorbitorului și ascultătorului, pe care le vom marca în cele din urmă, unele dintre ele fiind deja enunțate.

Situația „vorbirii” sau trecerea limbii în act presupune o serie de abilități esențiale pentru interlocutori (profesori și elevi) pentru a asigura o comunicare didactică eficientă. După ce am prezentat condițiile teoretice ale comunicării, este momentul să ne concentrăm asupra condițiilor necesare operaționalizării acesteia. Vom începe prin a analiza calitățile care definesc personalitatea vorbitorului, adică a comunicatorului (emițătorului):

Claritatea se referă la organizarea conținutului comunicatului într-un mod care să-l facă

ușor de urmărit. Aceasta presupune utilizarea unui vocabular adecvat temei abordate și persoanei care comunică, precum și o pronunțare corectă și completă a cuvintelor;

Acuratețea implică utilizarea unui vocabular bogat, care să permită exprimarea clară a sensurilor dorite;

Empatia presupune ca vorbitorul să fie deschis față de toți interlocutorii, să încerce să înțeleagă situațiile acestora și motivele pentru care adoptă anumite puncte de vedere. De asemenea, este important ca vorbitorul să înțeleagă atitudinile celorlalți și să manifeste amabilitate și prietenie în comunicare;

Sinceritatea presupune evitarea rigidității sau a stângăciei, favorizând o comunicare naturală. Aceasta implică menținerea unei atitudini autentice, fără artificii, pentru a crea un climat de încredere și deschidere între interlocutori;

Atitudinea presupune evitarea mișcărilor bruște în timpul vorbirii, a posturilor rigide sau excesiv de relaxate, precum și a schimbărilor bruște de poziție. De asemenea, implică controlul vocii, evitând pierderea acestuia sub impactul emoțional sau al tensiunii;

Realizarea contactului vizual este esențială în timpul dialogului, deoarece permite tuturor participanților să se vadă și să se privească. Contactul vizual direct este o dovadă a credibilității și a deschiderii către dialog, contribuind la stabilirea unei relații de încredere și la facilitarea comunicării;

Înfățișarea reflectă modul în care te percepi pe tine însuși și include aspecte precum ținuta și vestimentația, care trebuie să fie adecvate contextului discuției, locului și statutului social al interlocutorilor;

Postura se referă la poziția corpului, mâinilor, picioarelor, capului și spatelui, care trebuie controlate cu abilitate de către vorbitor. O postură corectă și echilibrată transmite încredere, deschidere și respect față de interlocutori, contribuind la o comunicare mai eficientă și mai convingătoare;

Vocea trebuie să fie monitorizată pentru a vă asigura că sunteți auzit și înțeles de către cei care vă ascultă. Este important să reglați volumul vocii în funcție de mărimea încăperii, distanța față de interlocutori și nivelul zgomotului de fond;

Viteza de vorbire trebuie să fie ajustată în funcție de interlocutori și contextul discuției. Nu trebuie să fie prea rapidă, pentru a evita transmiterea unei senzații de urgență, nici prea lentă, pentru a nu plictisi sau pierde interesul ascultătorului;

Pauzele de vorbire sunt recomandate atunci când vorbitorul dorește să pregătească auditoriul pentru a recepționa o idee importantă. Aceste pauze permit ascultătorilor să proceseze informațiile anterioare și să acorde o atenție mai mare mesajului ce urmează să fie transmis [114].

Calitățile ascultătorului (școlar/cadru didactic):

Pentru a înțelege importanța acțiunii de a asculta în comunicare, este necesar să analizăm fazele ascultării:

Auzirea reprezintă actul automat de recepționare și transmitere a undelor sonore generate de vorbirea emitentului către creier. Aceasta reflectă impactul fiziologic pe care undele sonore îl au asupra sistemului nostru auditiv, fiind prima etapă a procesului de ascultare;

Înțelegerea reprezintă corespondentul noțional al undelor sonore, adică procesul de identificare a conținutului informativ comunicat. Înțelegerea implică recompunerea sunetelor auzite în cuvinte, a cuvintelor în propoziții și fraze, pentru a extrage sensul și a înțelege mesajul transmis;

Forme ale comunicării didactice și comportamentale adecvate:

Traducerea în sensuri implică activarea memoriei și a experienței lingvistice, culturale și de comunicare ale ascultătorului. În această etapă, informațiile auzite sunt procesate și interpretate în funcție de cunoștințele și experiențele anterioare ale fiecărei persoane, pentru a extrage sensul corect al mesajului;

Atribuirea de semnificații informației receptate depinde de nivelul de operaționalizare a limbii, de vocabularul cunoscut și de performanța lingvistică a ascultătorului;

Evaluarea reprezintă procesul prin care ascultătorul efectuează judecăți de valoare sau adoptă atitudini valorice față de informația primită.

După ce am detaliat fazele ascultării, înțelegem că o comunicare verbală nu este deplină dacă în realitate nu se află și un receptor; o bună comunicare, o reușită a acesteia, depinde și de atitudinea ascultătorului. Iată, deci, care sunt calitative unui bun ascultător:

Disponibilitatea pentru ascultare se referă la dorința de a înțelege ceea ce se comunică, de a fi deschis și atent la mesajul transmis;

Manifestarea interesului presupune ascultarea activă, astfel încât să fie clar că persoana care vorbește este atent urmărită (încuviințările, contactul vizual sau gesturile);

Ascultarea în totalitate presupune evitarea întreruperilor și acordarea timpului necesar interlocutorului pentru a-și exprima complet ideile [114].

Urmărirea ideilor principale implică focalizarea pe esența mesajului, fără a vă pierde în detalii neesențiale. Dacă solicitați clarificări asupra unui subiect, este important să vă concentrați pe ideile principale și să evitați să insistați asupra aspectelor neimportante. Ascultarea critică presupune o atenție deosebită pentru a identifica sursa ideilor prezentate – dacă acestea aparțin interlocutorului sau altcuiva. Concentrarea atenției este esențială, concentrându-vă pe ceea ce se spune și nu pe efectele secundare sau elementele colaterale ale comunicării. În fine, luarea de notițe ajută la o urmărire mai precisă a ideilor exprimate și permite crearea unei schițe proprii a informațiilor prezentate.

Susținerea vorbitorului reprezintă o atitudine pozitivă și de sprijin din partea auditorului, care încurajează și ajută emitentul să reușească în transmiterea mesajului său.

Sintetizând, comunicarea prin vorbire este o reflecție a propriului „eu” și ne definește ca persoane. Având în vedere acest aspect, comunicarea trebuie să fie marcată de acuratețe, mai ales în practica educațională, unde comunicarea paraverbală joacă un rol esențial. Aceasta se referă la transmiterea informației prin elemente vocale și prozodice (cum ar fi caracteristicile vocii, accentul, intensitatea vorbirii, ritmul, intonația și pauzele), care însoțesc cuvântul și contribuie la claritatea și eficiența mesajului didactic.

Comunicarea paraverbală nu există ca formă de comunicare independentă, ci doar concomitent cu comunicarea verbală. Dacă luăm în considerare atât conținutul verbal, cât și elementele paraverbale, acestea nu pot fi separate. Același mesaj verbal își poate schimba sensul și semnificația în funcție de modul în care sunt implicate elementele paraverbale, devenind astfel altceva. De exemplu, un „DA” pronunțat cu o intonație mormăită poate fi perceput mai degrabă ca un „NU”.

Canalul folosit în comunicarea paraverbală este cel auditiv, iar în acest context, este esențial să se ia în considerare și importanța comunicării prin tăcere. Tăcerea poate transmite multiple mesaje și are diverse semnificații, fiind folosită frecvent de profesori și elevi în diferite situații. Aceasta poate fi: tăcere-nedumerire, tăcere-vinovăție, tăcere-protest (fronda), tăcere-aprobare, tăcere provocatoare, tăcere laborioasă (de reflecție intensă), tăcere simulativă, tăcere încăpățânată, tăcere obraznică sau tăcere-pedeapsă, printre altele.

Astfel, comunicarea paraverbală, inclusiv utilizarea tăcerii, exprimă stări și atitudini manifestate, fiind un element crucial în relațiile dintre profesor, elev și între elevi. Aceasta poate influența în mod semnificativ dinamica interacțiunilor și înțelegerea mesajelor transmise.

Comunicarea nonverbală și comportamentele nonverbale sunt esențiale în contextul diferitelor tipuri de comunicare și prezintă interes din cel puțin două motive:

1. *Rolul adesea minimalizat.* Deși comunicarea nonverbală este un element fundamental al interacțiunii umane, este deseori subestimată sau ignorată în comparație cu comunicarea verbală,
2. *Impactul semnificativ asupra înțelegerii mesajului.* În comunicarea orală, aproximativ 55% din informație este percepută și reținută prin intermediul limbajului nonverbal. Acest procentaj a fost stabilit la mijlocul anilor '70 de psihologul M. Wiener, care a demonstrat că comunicarea nonverbală joacă un rol crucial în transmiterea și înțelegerea mesajelor. Acesta subliniază importanța limbajului corporal, a expresiilor faciale, a gesturilor și a altor elemente nonverbale în cadrul procesului comunicativ [166].

Concluzia este că limbajul nonverbal, manifestat prin gesturi, mimică, postură și prezența personală, poate sprijini, contrazice sau chiar înlocui comunicarea verbală. Mesajul nonverbal este

adesea cel mai apropiat de realitatea internă a individului și este de obicei acordat o atenție deosebită de către interlocutor, deoarece transmite emoții și intenții care pot completa sau modifica sensul spuselor. Astfel, limbajul nonverbal joacă un rol esențial în înțelegerea corectă a comunicării.

Din punct de vedere ontogenetic, comunicarea nonverbală se dezvoltă mai devreme și are o precocitate mai mare decât comunicarea verbală. Ea se bazează atât pe comportamente înnăscute, exprimate prin gesturi și emoții, cât și pe comportamente învățate sau imitate pe parcursul vieții. La fel ca și comunicarea paraverbală, limbajul nonverbal este canalul principal al comunicării afective și atitudinale, având un rol important în definirea relației dintre interlocutori și în modelarea actului comunicativ. Astfel, deși vorbim cu ajutorul organelor verbale, adevărata comunicare se realizează prin întregul nostru corp, fiecare parte a acestuia contribuind la susținerea, întărirea, confirmarea sau chiar negarea mesajului transmis verbal.

Cu alte cuvinte, limbajul corpului furnizează un răspuns imediat vorbitorului, oferindu-i o reflectare indirectă a felului în care se prezintă. Mesajele nonverbale tind să dezvăluie aspecte esențiale ale comunicării, cum ar fi dorința de sinceritate, convingerea, abilitatea, atitudinea și sentimentele celui ce comunică, influențând modul în care auditoriul percepe și acceptă mesajul transmis. Ignorarea sau neconștientizarea importanței acestor mesaje nonverbale, precum și incapacitatea de a citi și interpreta corect limbajul corpului, poate duce la pierderea unei părți semnificative a esenței comunicării, afectând astfel eficiența procesului educativ și comportamental.

Gesturile și mișcările corpului sunt esențiale pentru exprimarea verbală, contribuind semnificativ la fluidizarea comunicării. Dacă profesorul interzice utilizarea acestora, comunicarea verbală poate fi blocată, provocând pauze sau blocaje în discurs (ex: „a” sau „ă”), iar cuvintele ajung cu dificultate pe buze, iar iritarea poate crește. De fapt, gesturile joacă un rol psihologic important în susținerea comunicării verbale. Este important să ne întrebăm ce tipuri de gesturi există, de ce simțim nevoia să gesticulăm, care sunt cele mai frecvent utilizate și cum le putem clasifica. Majoritatea cercetătorilor analizează relația dintre gesturi și cuvinte, împărțind gesturile în trei tipuri: substitutive, complete și de însoțire a discursului verbal. O altă clasificare, adesea citată, este cea realizată de P. Ekman și W. Friesen, care disting următoarele categorii de gesturi:

a) *gesturi mimice sau corporale* reflectă o trăire organică asociată cu o emoție (de exemplu, tresărirea, roșeața, sau o crampă de durere) și au o valoare comunicativă semnificativă, indicând stări interne ale individului (ex: bâlbâiala, dificultatea de a vorbi, teamă). De asemenea, ele au o valoare culturală, exprimând emoții universale, precum tristețea, durerea, dezgustul, amenințarea, neliniștea, triumful sau victoria, în mod similar în întreaga lume (ex: încruntarea, disprețul, surâsul, semnul „V” pentru victorie sau „O” pentru triumf). Aceste gesturi facilitează relațiile dintre

învățător și elev, respectiv adult și copil, deoarece transmit stările interioare ale emițătorului. Ele sunt mai degrabă indicii decât semnale clare [68];

b) *gesturi de reglaj/mișcări* – reglează și facilitează schimbul verbal între interlocutori (cunoscute și ca "regulatori"). Ele ajută la dirijarea, controlul și menținerea fluxului comunicativ. Exemplele includ apropierea față de partener, poziția de ascultare, schimbul de priviri, cererea cuvântului, ridicarea în picioare, și ajustarea ritmului verbal (creșterea sau încetinirea vorbirii). Aceste gesturi sunt utilizate atunci când: se dorește afirmarea, creșterea elocvenței sau cucerirea auditoriului și când apare o interacțiune directă, fiind prezente doar în prezența partenerului cu care se comunică. Aceste gesturi au o funcție expresivă, deoarece reflectă stările și atitudinile interne ale vorbitorului, și o funcție fatică, deoarece exprimă relația și implicarea participanților în interacțiune;

c) *mișcări care susțin și completează exprimarea verbală* (ilustratori):

- ◆ acestea reflectă experiența socială a individului și sunt gesturi dobândite prin învățare;
- ◆ indică direcția (de exemplu, sus/jos, acolo/aici, departe, înainte/înapoi), forma (dreptunghi, spirală, cerc), dimensiunea (mare, mic), persoana (tu, mie, lui), și modul de acțiune (încet/repede);
- ◆ rolul lor principal este de a accentua, întări sau explica cuvintele, îndeplinind funcția de a însoți și completa comunicarea verbală.

d) *gesturi cu semnificație specială* (embleme). Aceste gesturi înlocuiesc cuvintele, având o semnificație precisă și fiind considerate simboluri sau semne. Ele sunt arbitrare și au un echivalent lingvistic clar, ceea ce le conferă valoarea de a substitui cuvintele;

e) *gesturi stereotipe cu rol manipulatoriu (adaptorii)*: sunt adesea ticuri și au un rol de descărcare și echilibrare psihică. De exemplu, aranjarea cravatei, mișcatul pixului, aranjarea foilor în timp ce vorbim, răsucirea unei șuvițe de păr, atingerea urechii, balansul piciorului, roșirea unghiilor, suptul degetului, legănatul capului etc.

Pentru a ne da seama cât de frecvente sunt gesturile pe care le folosim, putem să încercăm să vorbim cu mâinile la spate. Câteva elemente ale limbajului gesturilor ar fi: strângerea pumnilor - denotă ostilitate și mânie, sau, depinzând de context, determinare, solidaritate, stres; brațe deschise - sinceritate, acceptare; mâna la gură - surpriză și acoperirea gurii cu mâna - ascunderea a ceva, nervozitate. Capul sprijinit în palma semnifică plictiseală, dar palma (degetele) pe obraz, dimpotrivă, denota interes extrem. Mâinile ținute la spate pot să exprime superioritate sau încercare de autocontrol.

Este important să fim conștienți de *diferențele culturale* atunci când utilizăm gesturi, deoarece semnificațiile acestora pot varia semnificativ de la o cultură la alta. De exemplu: în majoritatea culturilor occidentale, mișcarea capului de sus în jos semnifică „da”, însă în Sri Lanka,

Bulgaria, același răspuns se dă prin mișcarea capului de la dreapta la stânga. Gestul de a arăta cu degetul este considerat nepolitic în multe culturi, iar în Thailanda poate fi perceput ca o insultă. În schimb, în SUA, acest gest este folosit într-un mod absolut neutru, doar pentru a indica un obiect sau o direcție.

Modul în care oamenii își încrucișează picioarele poate varia semnificativ în funcție de cultură, sex și contextul social, iar aceste diferențe pot transmite mesaje subtile, dar semnificative, despre atitudinile și intențiile lor. Spre exemplu: americanii adoptă o atitudine mai relaxată și informală în ceea ce privește postura lor, de multe ori încrucișându-și picioarele într-un mod larg și fără rețineri. Dacă un american își pune picioarele pe masă, acest gest poate semnifica o stare de confort sau, în unele cazuri, o demonstrație de control asupra situației sau a mediului în care se află. În schimb, în Europa, postura este adesea mai controlată și atentă, iar încrucișarea picioarelor este realizată cu grijă, fiind mai conștienți de poziția finală. De asemenea, bărbații și femeile pot adopta poziții diferite, iar bărbații pot fi mai predispuși să adopte un stil mai relaxat, în timp ce femeile pot păstra o postură mai rezervată. În cultura românească, oamenii sunt mult mai conștienți de gesturile lor, iar încrucișarea picioarelor poate fi asociată cu diferite semnificații legate de formalitate, competiție sau tensiune, mai ales în contexte profesionale sau formale. De exemplu, atunci când cineva bate din picioare, acest gest poate semnala plictiseală, nerăbdare sau stres.

Expresia feței - este o formă esențială de comunicare nonverbală, având un rol fundamental în transmiterea emoțiilor, intențiilor și atitudinilor. Aceasta include o serie de elemente precum:

- *Mimica facială* reflectă o gamă largă de trăiri și stări emoționale, iar gesturile faciale sunt extrem de diverse. Exemple de mimică includ: încruntarea (de obicei semnificând confuzie, disconfort sau dezaprobare), ridicarea sprâncenelor (care poate indica surpriză sau uimire), încrețirea nasului (care poate semnala dezgust sau dispreț), țuguiera buzelor (posibil indicând disimulare, respingere sau nemulțumire);

- *Zâmbetul* este o formă universală de exprimare a fericirii, binevoienței sau aprobării. Cu toate acestea, există mai multe tipuri de zâmbete, fiecare având o semnificație specifică: zâmbetul autentic (care implică ridicarea colțurilor gurii și activarea mușchilor din jurul ochilor), zâmbetul politic sau de conveniență, care poate fi mai superficial și mai puțin spontan, semnalând un compromis social. Momentul în care zâmbim poate fi important: un zâmbet poate exprima fie bucurie într-un context pozitiv, fie ironie sau amuzament într-un context mai puțin clar;

- *Privirea* - ochii sunt adesea considerați oglinda sufletului, iar contactul vizual sau evitarea acestuia sunt indicatori semnificativi în comunicare: contactul vizual poate semnifica interes, atenție sau respect, dar și o provocare sau dominare în anumite situații, evaziunea privirii poate indica neîncredere, disconfort, fuga de responsabilitate sau, dimpotrivă, poate fi un semn de respect în anumite culturi sau situații, direcția privirii este importantă: privirea în jos poate semnifica

mâhnire sau subordonare, în timp ce privirea în sus poate sugera reflecție sau dorință de evadare dintr-o situație.

După Mark Knopp, funcțiile mai importante ale *comunicării vizuale* sunt în număr de patru:

- a) *cererea de informație*: privirea joacă un rol crucial în stabilirea și menținerea unui feedback eficient între participanții la comunicare. Atunci când un interlocutor dorește mai multe detalii sau clarificări, contactul vizual devine o metodă esențială de reglare a interacțiunii;
- b) *semnalul pentru a indica altor persoane că pot lua cuvântul*: în cadrul unei comunicări de grup, alegerea următorului vorbitor poate fi realizată fie prin intermediul unor indicatori lingvistici, fie prin orientarea privirii în mod direct către persoana care urmează să vorbească;
- c) *semnalizarea naturii relației*: direcția și durata privirii nu sunt asociate doar cu interesul sau ostilitatea, ci pot indica și tipul de relație socială existentă între interlocutori, reflectând astfel natura raportului lor;
- d) *compensarea distanței fizice*: atunci când privim pe cineva aflat la distanță, într-un loc aglomerat, aceasta creează senzația de apropiere, chiar dacă fizic rămânem departe unul de celălalt. Astfel, pe lângă proxemica spațială, privirea creează o proxemică vizuală, care poate să contrazică distanța fizică reală dintre indivizi [apud: 68]

Locul către care îndreptăm privirea depinde de natura relației dintre interlocutori. În cadrul unei convorbiri oficiale, privirea este de obicei concentrată în mijlocul frunții interlocutorului. Într-o conversație amicală, punctul de interes se mută mai jos, undeva între ochi și gură, iar pe măsură ce intimitatea crește, privirea poate ajunge și mai jos, în zona bărbiei sau chiar între bărbie și coapse.

Postura corpului transmite în primul rând statutul social al indivizilor — fie că este real, perceput sau dorit. Ea reflectă modul în care oamenii se raportează unii față de alții atunci când sunt împreună. Prin urmare, analiza posturii ne oferă informații importante despre atitudinea, emoțiile, nivelul de curtoazie și căldura sufletească ale unei persoane. Astfel, postura devine un indicator al stării și intențiilor celor implicați într-o interacțiune socială.

O persoană dominantă tinde să își țină capul ridicat, în timp ce o persoană supusă își va înclina capul în jos. În general, aplecarea corpului în față indică interes față de interlocutor, dar poate semnifica și neliniște sau preocupare. Pe de altă parte, o poziție relaxată, înclinată pe scaun, cu spatele sprijinit, poate semnala detașare, plictiseală sau, în anumite cazuri, o autoîncredere excesivă, fiind percepută ca o formă de apărare față de cei care se consideră superiori.

Posturile pe care le adoptă oamenii în cadrul interacțiunilor, corelate cu relația dintre ei, pot fi clasificate în trei categorii principale:

1. *de includere/nelincludere* se referă la modul în care postura unui individ semnalează accesul sau, dimpotrivă, restricționarea accesului într-un grup sau într-o activitate de comunicare.

Această tipologie de postură definește spațiul disponibil pentru interacțiune și poate construi bariere fizice între participanți;

2. *de orientare corporală* reflectă modul în care doi oameni își plasează corpul în raport unul cu celălalt în timpul unei interacțiuni. Orientarea corpului poate transmite mesaje subtile despre intențiile și atitudinile lor față de conversație și față de celălalt;

3. *de congruență/neconcurrentă*, se referă la modul în care postura corpului reflectă gradul de implicare al unei persoane în comunicare și relația între participanți, atât din punct de vedere al statutului, cât și al atitudinii față de subiectul discutat. Atunci când două persoane sunt foarte implicate în discuție și au un grad ridicat de empatie sau de înțelegere reciprocă, postura lor devine similară, adică se află într-o poziție care reflectă sincronizarea comportamentului lor.

Poziția este esențială în cadrul procesului educațional și trebuie înțelese mai ales de către profesori, deoarece influențează semnificativ dinamica interacțiunii dintre profesor și elevi.

Prezența personală a unui individ transmite o serie de mesaje subtile despre starea și condiția acestuia, prin intermediul diverselor elemente externe, precum forma corpului, îmbrăcămintea, parfumurile sau mirosurile specifice, bijuteriile și alte accesorii vestimentare. Aceste detalii pot reflecta nu doar stilul personal, ci și starea emoțională, profesionalismul sau nivelul de încredere al persoanei. În contextul educațional, de exemplu, un profesor care își alege cu atenție ținuta și adoptă o postură deschisă poate transmite un mesaj de autoritate, dar și de accesibilitate, influențând în mod direct atmosfera și relațiile din clasă.

În cultura noastră, există anumite convingeri referitoare la legătura dintre forma corpului, aspectul exterior și personalitate. Astfel, distingem trei tipuri de constituție fizică:

- *ectomorfe*: caracterizat printr-o structură fragilă, subțire și înaltă;
- *endomorf*: cu o constituție mai robustă, rotundă și mai scurtă;
- *mezomorfe*: având un corp muscular, athletic și înalt.

Datorită influențelor sociale, am ajuns să asociem anumite trăsături de personalitate cu tipuri fizice specifice. De exemplu, persoanele ectomorfe sunt adesea percepute ca fiind tinere, ambițioase, dar și nervoase sau mai puțin masculine, în timp ce endomorfii sunt considerați mai bătrâni, mai prietenoși și mai de încredere, dar și mai puțin rezistenți fizic. În cazul mezomorfilor, aceștia sunt văzuți ca fiind puternici, aventuroși și maturi în comportament. Atunci când aceste trăsături sunt rezultatul alegerilor personale, cum ar fi îmbrăcămintea sau postura, ele reflectă o extensie a personalității individului și pot transmite informații importante despre acesta. Îmbrăcămintea, de exemplu, poate ajuta la crearea unui rol social, influențând nu doar percepțiile celor din jur, ci și comportamentul nostru.

Îmbrăcămintea și accesoriiile pot reflecta fie statutul social real al unei persoane, fie unul pe care aceasta dorește să-l proiecteze. De exemplu, femeile care ajung în funcții de conducere de

nivel înalt pot alege să se îmbrace într-un mod care să sublinieze autoritatea și profesionalismul lor, optând pentru un costum sobru din două piese și accesorii specifice, precum o servietă diplomat. Aceste alegeri vestimentare nu doar că reflectă statutul profesional, dar și transmit un mesaj despre rolul pe care acea persoană vrea să-l joace în cadrul social sau organizațional.

Obiectivele generale ale educației morale sunt esențiale pentru formarea unei personalități echilibrate, capabile să înțeleagă și să aplice principiile morale în viața de zi cu zi. Acestea se împart în mai multe etape, care vizează dezvoltarea teoretică și practică a elevului, după cum urmează:

a) *la nivelul „teoriei” educației morale:*

- formarea percepțiilor și reprezentărilor morale;
- însușirea și aprofundarea normelor morale;
- formarea sentimentelor și trăsăturilor volitive morale;
- integrarea normelor morale, judecăților și sentimentelor morale în convingeri profunde;

b) *la nivelul „practicii” educației morale:*

- formarea deprinderilor morale – componente automatizate ca răspuns la „cerințe care se repetă în condiții relativ identice”;

- formarea obișnuințelor morale – componente automatizate perfecționate prin intensificarea motivului intern al acțiunii, cu efecte stabilizatoare în timp;

- formarea atitudinilor morale, afective și voliționale, care susțin energizarea acțiunii morale;

- formarea atitudinilor morale caracteriale, care asigură integrarea „obișnuințelor morale” în structura personalității, ceea ce determină consecvența și coerența acțiunii și a conduitei morale [93, p. 64].

- Curriculumul pentru învățământul primar este o componentă esențială a Curriculumului Național și reprezintă un document de reglementare și act normativ destinat să ghideze și să structureze procesul educațional în clasele primare. Scopul acestui curriculum este de a pune în practică și de a valorifica politicile educaționale stabilite la nivel național, adaptându-le nevoilor și cerințelor specifice învățământului primar.

Dezvoltarea curriculară a fost reperată printr-un proces de evaluare sistemică și holistică a curriculumului anterior, în baza unei metodologii aprobate [61].

Demersul formativ a fost bazat pe paradigma curriculară, construită în Cadrul de Referință al Curriculumului Național, 2017. [61] Totodată, au fost urmărite și tendințele dezvoltării curriculare pe plan internațional [61, p. 5-6].

Schimbările și dezvoltările realizate în cadrul curriculumului pentru învățământul primar reflectă o abordare modernă și sistemică a educației, adaptată nevoilor actuale ale elevilor și ale sistemului educațional. Iată câteva dintre principalele direcții de schimbare:

- *prezentarea conceptului de curriculum din perspectivă sistemică* - curriculumul este văzut ca un sistem integrat, în care fiecare componentă (competențele, conținuturile, metodele de predare, evaluarea) este interdependentă, și contribuie la formarea competențelor și cunoștințelor elevilor într-un mod coerent și unitar;

- *precizarea nivelurilor taxonomice ale competențelor școlare* - curriculumul evidențiază clar nivelurile taxonomice ale competențelor, indicând pașii progresivi de învățare, de la achiziția de abilități de bază până la dezvoltarea unor competențe complexe și integrate;

- *reliefarea cadrului valoric/axiologic transdisciplinar*-conceptul de profil al absolventului de învățământ primar este unul transdisciplinar, integrând valori și atitudini esențiale în educația elevilor. Acesta reflectă o abordare psiho- și sociocentrică, care pune accent pe formarea unui elev echilibrat, capabil să înțeleagă și să aplice cunoștințele într-un context social și moral mai larg;

- *reformularea competențelor specifice disciplinelor* - competențele pentru fiecare disciplină sunt clar definite, iar valorile și atitudinile care le însoțesc sunt evidențiate în concordanță cu profilul absolventului. În plus, competențele specifice sunt corelate între discipline, pentru a asigura o abordare inter- și transdisciplinară a învățării;

- *redefinirea unităților de învățare*, unitățile sunt redefinite astfel încât să reflecte competențele pe care elevii trebuie să le dezvolte. Astfel, conținuturile devin mijloace de formare a competențelor, iar unitățile de învățare sunt structurate în funcție de acest binom competență-conținut;

- *asigurarea unei structuri unice de învățare pe clase*, cu o distribuție echilibrată a activităților de învățare pe parcursul anului școlar. Aceasta va facilita planificarea și proiectarea didactică eșalonată, adaptată ritmului de învățare al elevilor;

- *revizuirea sistemului de unități de competențe* este revizuit pentru a reflecta evoluția progresivă a elevilor, de la dobândirea competențelor de bază până la atingerea competențelor finale specifice fiecărei discipline;

- *corelarea abordărilor intra- și interdisciplinare* între conținuturile din diferite discipline, ceea ce facilitează o abordare integrată a învățării. De exemplu, limba română și limba străină, științele și matematica sunt sincronizate pentru a maximiza învățarea elevilor;

- *continuitatea în implementarea evaluării criteriale* - evaluarea se face pe baza unor descriptori clari și obiectivi, iar fiecare unitate de învățare are produse școlare bine definite care pot fi evaluate. Aceasta permite o evaluare mai transparentă și mai eficientă a progresului elevilor.

Asigurarea numărului de ore necesar pentru un parcurs eficient de predare-învățare-evaluare: dobândirea, înțelegerea, aplicarea, analiza-sinteza achizițiilor; realizarea strategiilor de evaluare în context curricular.

Intensificarea centrării curriculumului pe elev prin diversificarea ofertelor de discipline:

propunerea ariei curriculare „Consiliere și dezvoltarea personală” cu disciplina de studiu „Dezvoltarea personală”.

Curriculumul pentru învățământul primar dezvoltat generează un sistem de componente ierarhic organizate care realizează două funcții principale:

- funcția reglatoare – vizată prin componenta teleologică;
- funcția strategică – vizată prin componentele conținutală și procesuală.

Profilul de formare al absolventului reprezintă o componentă esențială a Curriculumului Național și joacă un rol fundamental în stabilirea direcțiilor și obiectivelor educaționale. Acesta include capacitățile, atitudinile și valorile (sau competențele) pe care absolventul trebuie să le dobândească în urma procesului educațional, fiind transdisciplinar și având ca scop formarea unui individ complet, capabil să aplice cunoștințele și abilitățile în contexte diverse și complexe.

Idealul educațional al școlii din Republica Moldova vizează formarea unei personalități proactive, capabile de autodezvoltare. Aceasta trebuie să dobândească nu doar cunoștințele și competențele necesare integrării pe piața muncii, ci și independență de opinie și acțiune, fiind pregătită pentru un dialog intercultural, în armonie cu valorile naționale și universale asumate.

Persoanele cu încredere în propriile forțe:

- își cunosc punctele forte și domeniile ce necesită îmbunătățire;
- respectă și îngrijesc pe ceilalți;
- disting între bine și rău, corect și greșit;
- pun întrebări pentru a înțelege mai bine informațiile și a-și forma opinii;
- își exprimă ideile cu încredere;
- împărtășesc bucuria succeselor lor cu alții;
- iau decizii, solicitând sfaturi și opinii.

Curriculumul pentru învățământul primar este structurat în mai multe arii curriculare care acoperă diverse discipline de studiu, după cum urmează:

- Limbă și comunicare (Limba și literatura română, Limba străină);
- Matematică și Științe (Matematică, Științe);
- Educație socioumanistică (Istoria, Educația moral-spirituală);
- Arte (Educație muzicală, Educație plastică);
- Sport (Educația fizică);
- Tehnologii (Educația tehnologică);
- Consiliere și dezvoltarea personală (Dezvoltarea personală).

Din punct de vedere procesual, curriculumul pentru învățământul primar se axează pe următoarele aspecte [apud. 61, p. 76]:

- promovarea concepției constructiviste și interactive: centrarea pe cel ce învață, interacțiunea activă a elevului cu alți elevi/cadre didactice, dar și cu conținutul curricular, prin construirea de noi cunoștințe, înțelegeri și interpretări proprii etc.;
- realizarea intra-, inter- și transdisciplinarității în contexte autentice de învățare, asigurând formarea eficientă a competențelor;
- valorificarea principiilor individualizării, diferențierii, personalizării în procesul de învățare, asigurarea eficientă a procesului de incluziune școlară;
- asigurarea cadrului integrativ al procesului de predare-învățare-evaluare: realizarea conexiunii inverse;
- redimensionarea evaluării rezultatelor școlare, axându-se pe evaluarea nivelului de manifestare a competențelor elevilor în contextul evaluării criteriale prin descriptorii, conform Codului Educației al Republicii Moldova, Art.16(5) [50].

În curricula clasei a III-a la Limba și literatura română, la Competența specifică 1. Receptarea mesajului oral în situații de comunicare, manifestând atitudine pozitivă, atenție și concentrare, punctăm unitățile de competență: identificarea semnificației unui mesaj oral în situații variate de comunicare; explicarea sensului cuvintelor în diferite contexte de comunicare; determinarea informațiilor esențiale și a succesiunii cronologice a întâmplărilor dintr-un mesaj audiat; distingerea după auz a unităților lexicale și a corectitudinii logice a enunțurilor; receptarea de mesaje orale în contexte variate de comunicare.

Unitățile de conținuturi se referă la:

- comunicarea orală: înțelegerea după auz (omul și comunicarea, modul în care comunicăm, ascultăm și înțelegem mesajul);
- situații de comunicare: cuvântul și propoziția-elemente de bază ale comunicării verbale (cuvântul-grup de sunete cu un înțeles; cuvinte care denumesc obiecte, cuvinte care arată însușiri, cuvinte care exprimă acțiuni, semnificația lor în vorbire; propoziția ca mod de exprimare a unui gând scris sau spus; propozițiile după scopul comunicării: enunțiativă, interogativă, exclamativă, semnele de punctuație respective; intonarea corectă a propoziției; propoziția simplă, propoziția dezvoltată, afirmativă, negativă; textul audiat).

Activitățile de învățare și produsele școlare recomandate sunt: informații prezentate succint; răspunsul la întrebări; exerciții de dezvoltare și restrângere a propozițiilor; expunerea orală a textului audiat; jocuri didactice; jocuri-dramatizări; audierea unor emisiuni pentru copii; colaborarea în echipă.

La Competența specifică 2. Producerea mesajului oral, demonstrând abordare eficientă în diferite contexte de comunicare, punctăm unitățile de competență: articularea mesajelor, cu

respectarea normelor de pronunție și intonație în diferite situații de comunicare; descrierea obiectelor, a personajelor pe baza faptelor sesizate în context sau a reperelor propuse; utilizarea eficientă a dialogului în situații variate de comunicare; aplicarea normelor elementare de etichetă verbală și de comportament nonverbal asociat, prezentarea succintă a unor informații culese după un șir de imagini și întrebări; exprimarea opiniei/opiniilor în anumite situații de comunicare cu ajutorul informațiilor cumulate.

1.4. Concluzii la capitolul 1

1. Comunicarea pedagogică este o formă de comunicare predominant verbală, care reflectă calitățile atât ale profesorului, cât și ale elevilor, dar și ale curriculumului școlar. În același timp, aceasta depinde și de componentele para- și nonverbale, care sprijină interacțiunea dintre profesor (emițător tradițional) și elev (receptor). Această interacțiune vizează aspectele cognitiv, afectiv, caracterial și motivațional ale procesului educațional [128].

2. Putem concluziona că, în cazul în care stilul sau mesajul verbal al învățătorului nu sunt adecvate, acestea vor avea efecte relativ scăzute asupra elevilor inteligenți și performanți, dar vor avea efecte negative asupra celor cu inteligență medie sau sub medie. Aceasta se datorează faptului că elevul, în special cei cu inteligență medie sau sub medie, sunt mult mai receptivi la manifestările învățătorului, imitându-le adesea (mai mult sau mai puțin conștient). De asemenea, este bine cunoscut faptul că comportamentul verbal poate fi ușor manipulat. În consecință, elevul va adopta fie un comportament orientat spre căutarea unui contact afectiv, fie unul de indiferență, fie unul de respingere. Astfel, esența actului de comunicare între învățător și elev este dată de relația dintre acești doi parteneri educaționali, prin transmiterea și receptarea semnificațiilor și prin influențarea comportamentului, fie într-un mod intenționat, fie nu.

3. Din aceste considerente, calitățile vorbitorului și ale ascultătorului devin esențiale, unele dintre ele fiind deja menționate. Procesul de formare a conștiinței morale în școală reprezintă o activitate conștientă și complexă, având ca scop dezvoltarea convingerilor, sentimentelor și comportamentelor morale. Acesta se realizează printr-o îmbinare rațională a metodelor și procedurilor educaționale, adaptate elevilor de vârstă școlară mică, pentru a le oferi o orientare corectă din partea învățătorului. În acest context, sfera socială a educației joacă un rol deosebit de important, mai ales în etapa actuală, când educația morală constituie nucleul dezvoltării societății.

4. Studiul investigațional a evidențiat mai multe aspecte importante privind formarea culturii morale la elevii de vârstă școlară mică, în corelație cu procesul educațional din învățământul primar. În urma cercetării, au fost identificate probleme legate atât de conștientizarea responsabilității față de educația morală a elevilor, cât și de pregătirea acestora pentru a participa activ la acest proces educațional [32].

2. FORMAREA CULTURII MORALE LA ELEVII CLASELOR PRIMARE PRIN ACTIVITĂȚI ȘCOLARE

2.1. Profesorul din învățământul primar – factor decisiv în educația morală a micii școlarități

Continuatorul lui I. Kant, J. H. Pestalozzi consideră că *întreaga ființă trebuie să fie pătrunsă de moralitate*. El nu este mulțumit cu moralitatea rațională, cum era cea kantiană, dar nici cu moralitatea bazată numai pe sentiment.

Pentru pedagogul german J. Fr. Herbart (sec. al XIX-lea) scopul *educației morale este formarea caracterului*, acesta incluzând și convingerile. El face distincția între caracterul obiectiv și cel subiectiv. *Caracterul obiectiv conține atât elemente moștenite, cât și elemente dobândite*.

Excepția a constituit-o E. Durkheim. Pentru acesta educația (iar *esența acesteia este educația morală*) ar trebui să realizeze socializarea metodică a tinerei generații. Oamenii, afirma pedagogul francez, au față de valorile morale un sentiment dublu: pe de o parte, se tem de ele, pe de alta, le practică spre a se integra în societate. De aici decurge și funcția faptului moral, și anume aceea de a asigura solidaritatea socială [69, p. 42]. Cultivarea solidarității sociale vizează și forțarea sentimentului datoriei. Copilul ajunge la conștientizarea datoriei prin exemplul oferit de înșiși educatorii lui. În măsura în care este deprins să-și facă datoria, el devine liber.

Un element esențial al moralității, în concepția lui E. Durkheim, *este disciplina*. Esența educării acesteia o constituie *formarea deprinderilor morale*. Regula morală trebuie nu numai învățată și deprinsă, ci și acceptată, ajungându-se astfel la stadiul voinței autonome. Această autonomie nu este un principiu al liberului arbitru, puterea de autodeterminare, ci doar cel mult o capacitate de înțelegere și acceptare inteligentă a realității.

O prezentare, o prezentare succintă a educației morale din secolul XX trebuie să includă concepția lui J. Dewey, care susținea că scopul educației morale este formarea caracterului. Dewey considera că educația morală trebuie să fie înrădăcinată în școala ca spațiu social, iar cea mai eficientă educație morală este aceea obținută prin relații autentice cu ceilalți, într-o unitate de acțiune și gândire [64].

În școală trebuie să se formeze elevului capacitatea de acțiune morală în împrejurări foarte variate, împrejurări pe care nu i le poate crea școala, atâta timp cât ea nu reproduce, decât în termeni aproximativi, societatea. De aceea concluzia formulată de J. Dewey este că școala trebuie concepută ca un mod de viață socială. Aceasta este o problemă ce va fi abordată mai detaliat atunci când vom analiza școala românească și impactul organizării acesteia asupra educației morale. În prima jumătate a secolului XX, G. G. Antonescu a elaborat o teorie solidă a educației morale, susținând că scopul educației este formarea personalității, cu un accent special pe dezvoltarea

personalității morale. El considera că „latura cea mai valoroasă a ființei omenești este conștiința morală”, o valoare incontestabilă [11].

Una dintre problemele reale ale educației morale este cea referitoare la valorile pe care școala le propune elevilor. Nu putem concepe activitatea educativă, profundă și orientată spre un scop, decât fundamentată pe un sistem de valori autentice. Dacă avem în vedere faptul că și comportamentul moral este unul normat, atunci importanța valorilor morale este și mai mare tocmai pentru că normele se întemeiază pe astfel de valori. Sursa acestora este sistemul de valori sociale

O. Reboul clasifică valorile educației în trei categorii:

a) *prima categorie include valorile-scopuri*, care diferă în funcție de tipurile de societăți și culturi. Unele sunt tradiționale și ajută individul să se integreze în mediul său, consolidând atașamentul față de trecut, fiind parte a „învățării de menținere” care standardizează comportamentele. Altele promovează autonomia, spiritul critic și responsabilitatea, fiind rezultatul „învățării inovatoare” ce permite progresul societății;

b) *valori indispensabile educației însăși* (valorile-mijloace). Într-o cultură tradițională acestea sunt cele care pun accentul pe ascultare, respectul celor mai în vârstă, spiritul de disciplină. O educație de tip modern va accentua mai degrabă inițiativa, cooperarea, creativitatea;

c) *valori care servesc în educație drept criterii ale judecății* (valorile criterii). De exemplu, în familie-”copilul ascultător” la școală -”elevul bun” la biserică –”credinciosul desăvârșit”. Desigur, într-o educație mai puțin tradițională criteriile avantajează pe individul capabil de inițiativă, de spirit de echipă, de a se descurca [122].

Sociologul american D. Riesman identifică mai multe tipuri umane bazate pe valorile care le ghidează acțiunile, printre care și „tipul tradițional”, determinat de tradiție.

În acest context, școala se diferențiază de familie printr-o serie de valori, care pot fi ilustrate prin „perechi” de valori distincte, prezentate în următorul tabel:

Tabelul 2.1. Valori posibile prin care școala se distanțează de familie

Familie	Școală
<ul style="list-style-type: none"> • libertate absolută (libertate a bunului plac); • egoism, afirmat prin „totul mi se cuvine”; • lipsă de respect pentru muncă și efort; • intoleranță rezultată din egoism; • dependență de familie („părinții rezolvă totul”). 	<ul style="list-style-type: none"> • libertate controlată; • cooperare, întrajutorare care formează convingerea că „totul se obține cu efort”; • respect al muncii și al efortului; • toleranță, respect al alterității, flexibilitate; • autonomie în formare.

Mai relevante pentru comportamentele morale autentice sunt tocmai relațiile informale pentru că:

- sunt „nestandardizate” (mai puțin schematic);
- sunt puternic impregnate afectiv. Exercițierea rolurilor elevilor este personalizată, chiar dacă acestea sunt forme de manifestare ale aceluiași statut, cel de elev;
- sunt mai apropiate de relațiile cotidiene din afara școlii;
- sunt validate de colectiv;
- poartă în ele, într-o măsură destul de mare, experiența morală a elevilor [123].

Una dintre întrebările esențiale atunci când analizăm comportamentele morale ale elevilor într-o clasă este: de ce, în cadrul aceleași școli, există clase în care elevii respectă regulile și norme, comportându-se adecvat statutului lor și cerințelor instituției, în timp ce altele sunt caracterizate prin frecvente încălcări ale normelor, acte de indisciplină sau chiar comportamente deviate? Un posibil răspuns ar putea fi că fiecare clasă, deși face parte din același sistem educativ, funcționează pe baza unei logici proprii, care reflectă tipul de relații stabilite între elevii din acel colectiv. În acest sens, intervenția educativă nu poate fi eficientă decât prin înțelegerea profundă a acestei dinamici interne și a personalităților care formează grupul. Performanțele educative vor depinde, astfel, într-o mare măsură de coeziunea afectivă și de relațiile interumane existente între membrii grupului școlar respectiv.

Clasa, ca spațiu al formării morale, reprezintă și „locul” în care se pot manifesta comportamente duplicitare. Elevii sunt adesea puși în fața unor așteptări de rol contradictorii, venite din partea colegilor, profesorilor sau chiar a directorului școlii. De exemplu, satisfăcând cerințele profesorilor, elevul poate intra în conflict cu colegii săi, asumând roluri nepopulare, cum ar fi cel al „delatorului”. În astfel de cazuri, elevul se confruntă cu o alegere dificilă: fie va minți profesorul pentru a se conforma așteptărilor colegilor, fie va alege să nu colaboreze deloc, adică va minți prin omisiune. Este aproape sigur că, în majoritatea cazurilor, elevul va prefera să adopte o atitudine duplicitară decât să suporte „sancțiunile” grupului, pentru a evita excluderea sau dezaprobarea din partea acestuia. Teama de respingere din partea colegilor este mai puternică chiar decât teama de a încălca o normă a școlii. Conflicte de rol la nivelul elevului se pot manifesta și în situația în care așteptările profesorilor față de același elev pot fi diferite, chiar contradictorii. El trebuie să satisfacă aceste așteptări adoptând comportamente după împrejurări nu de puține ori duplicitare. De altfel, clasa ajunge să cunoască foarte bine comportamentele „personalizate” ale profesorilor, inclusiv așteptările lor. Se elaborează adevăratele „strategii” aplicabile în cazul majorității elevilor, de satisfacere a acestor așteptări. Acestea sunt roluri informale pe care elevii trebuie să le învețe pentru a se „adapta” situației. În sensul acesta „meseria de elev” se învață. Așa cum afirmă E. Păun; „a fi elev este o profesie specială(...) copilul nu se naște elev, ci devine elev.

A fi elev constituie un proces complex și relativ îndelungat. El nici nu începe și nici nu se încheie o dată cu obținerea statutului de elev, care reprezintă doar însemnul formal al „meseriei de elev” [112, p. 105].

Relația dintre cei doi termeni (instrucție și educație) ar putea fi analizată și ca disjuncție: instrucție sau educație morală. Credem însă că o abordare corectă a problemei formării personalității morale nu se poate realiza printr-un demers exclusivist, de tipul: sau instrucție, sau educație morală. Se știe că procesul educației morale se desfășoară în două direcții principale: prima vizează realizarea instrucției morale, iar a doua formarea unui comportament moral în concordanță cu principiile, valorile și normele moralei sociale. Deși unitare, cele două acțiuni (instrucția și educația) pot avea ponderi diferite în cadrul unui model al educației morale. Pe de altă parte, educatorii sunt conștienți că „este mai ușor să comunici niște cunoștințe decât să organizezi experiența morală a elevului” [159, p.7]. De aceea, trebuie să analizăm, în cadrul modelului tradițional al educației „câtă” instrucție (ce pondere are aceasta) și „câtă” educație participă la formarea personalității morale. Le analizăm separat, deși acțiunea, așa cum spuneam, este unitară, din necesități metodologice, interesându-ne mai ales accentul care se pune pe instrucție și/sau pe educație. Considerăm că ponderea de care aminteam este corelată cu scopul educației morale, iar utilitatea informației, efect al instruirii morale, nu poate fi apreciată corect decât dacă luăm în considerație măsura și modul în care ea se transferă, influențează conduita. Numai în măsura în care informațiile morale participă la formarea comportamentelor putem să considerăm că acțiunea educativă are finalitate logică (realizează ceea ce-și propune) și eficiență. Ar fi fals să considerăm că scopul instruirii morale este a da elevilor cunoștințe cu caracter strict informativ. Funcția principală a instruirii morale este aceea de „a orienta conduita morală, de a determina o anumită atitudine, și anume aceea corespunzătoare cerințelor moralei” [idem, p. 51].

Profesorul nu poate fi un simplu transmițător de informații, un instrument al propagandei. Comportamentul său nu poate fi legea. El are propriile sale convingeri politice, morale, estetice etc. Pe de altă parte, conținutul învățământului nu este nici el lipsit de anumite accentuări ideologice imprimare de cei care elaborează politica educațională, de factorii de putere existenți la un moment dat în societate. Și atunci ne putem întreba cât de „curat” (a se citi neutru) este mesajul educațional al cărui purtător este educatorul. Are dreptul acesta să prezinte elevilor propriile sale opinii despre morală și moralitate fără ca prin asta să-i îndoctrineze? Bineînțeles că da, atâta timp cât nu-și folosește autoritatea pentru a le impune elevilor.

Un aspect important al instruirii morale este modul în care aceasta raportează și valorifică experiența de viață (morală) a elevului. Din punct de vedere moral, această experiență corelează elemente de cunoaștere, afective și volitive. În educația morală trebuie să pornim de la premisa că individul (elevul) nu va renunța prea ușor, fără regrete la ceea ce învață din propria sa experiență

morală, chiar dacă aceasta nu se află în acord cu principiile și cu normele moralei sociale. Ca un factor de întărire în învățarea socială, el va reține dintre diferitele modalități (experiențe) la care a recurs în rezolvarea unor probleme acea experiență care a dat rezultate, adică de care el a fost mai mulțumit.

Sunt suficiente cazuri în care experiența de viață îi arată elevului că acceptarea și transformarea în comportamente a principiilor și normelor moralei, oficiale” l-ar priva de avantaje care-i sunt foarte necesare, la care este foarte greu să renunțe. De foarte multe ori realizarea faptului moral presupune o opțiune între moduri posibile de comportare, dintre care unul implică mari eforturi, iar acestea nu pot fi concepute în afara intervenției experienței de viață. În condițiile în care nu există concordanță între informația morală științifică, transmisă în școală, și cea care rezultă, în mod empiric, din experiență, acțiunea educativă trebuie să ducă la o confruntare cu caracter de conflict. Rezolvarea acestui conflict este obligatorie, dar nu orice fel de rezolvare va duce la progresul moral al individului. Pentru O. Șafran, în domeniul moralității nu există decât două posibilități: conduita este morală sau nu. Aceasta este morală când elevul, convins de necesitatea schimbării atitudinal-comportamentale, va renunța la comportamentele anterioare, devenite indezirabile; este imorală când nu reușește sau nu dorește să renunțe la experiențele trecute, manifestând aceleași conduite neadecvate neconforme. normelor și regulilor morale. Mai există însă și o treia alternativă: simularea respectului pentru norma morală. Pentru că nu poate renunța la o experiență morală care l-a satisfăcut (a, tranșat” multe situații în favoarea sa), dar nici nu poate poza în campionul încălcării principiilor morale, cel puțin de teama consecințelor negative, preferă să accepte formal normativitatea, să reproducă răspunsuri așteptate și agreeate de educatori, să joace rolul, elevului cuminte”. Și dacă are talent, va reuși să înșele pe mulți.[145]

Faptul că însușirea unei cunoștințe morale este totdeauna raportată la experiența existentă are avantaje - există un suport intuitiv, concret, un reper ce are legătură directă cu existența și care-l poate interesa pe elev, dar și dezavantaje (mai ales de natură afectivă) - informația pe care o primește elevul, norma care i se prezintă îl pot pune în situația (resimțită ca o frustrare) de a renunța la niște comportamente devenite deja obișnuințe. Din acest punct de vedere, o experiență foarte bogată a elevului pot să fie mai degrabă un handicap decât un avantaj în educația morală. Este câteodată mai ușor să „clădești” pe un teren viran decât să, demolezi” experiențe nesatisfăcătoare.

În școală, în mod curent și oarecum sistematic, informația morală este prezentată elevilor la ora de dirigiență. Aceasta oferă condiții mai bune pentru că însușirea cunoștințelor morale face obiectul însuși al situației educative create în acest context. Dirigintele, cunoscând mai bine pe elevi, poate selecta informația care să răspundă într-o măsură mai mare așteptărilor acestora. Dar există o situație cvasigeneralizată, cu efecte negative în educația morală, după opinia noastră, în care profesorul-diriginte, are în domeniul eticii o informație nu tocmai sistematizată, el culegând

această informație din surse mai mult sau mai puțin întâmplătoare, ceea ce face ca el să nu poată să apară în fața elevilor - și mai ales a celor mari - în postura de reprezentant autorizat al științei care are ca obiect relațiile morale”. Dacă la aceasta mai adăugăm și precaritatea pregătirii în domeniul psihopedagogic, vom putea afirma că educația (chiar și instrucția) morală se face mai degrabă fără profesionalism.

Trebuie reținut faptul că în procesul repetării comportamentului întărește convingerile la un nivel mai ridicat și se ajunge la o nouă semnificație valorică și afectivă a normelor etice” [29, p. 173]. Rămâne de văzut dacă pentru același tip de comportament primește aceeași apreciere și din partea mediilor extrașcolare din care face parte elevul.

Psihogenetic, *convingerile fundamentează atitudinile*. Acestea sunt variabile psihologice stabile, structurate în timp în cadrul relațiilor dintre persoană și ambianța sa. *Sociogenetic*, atitudinile sunt relații sociale interiorizate în sensul în care omul este modelat de situații. Structurarea atitudinilor morale la o persoană permite înțelegerea organizării comportamentului pe termen lung. Însă trebuie să avem în vedere faptul că ele se manifestă probabilistic în comportament. Ca stări mentale (subiective) de pregătire pentru acțiune nu declanșează comportamente social-morale decât în anumite condiții.

Cum ar trebui să procedeze școala pentru ca elevii nu numai să-și formeze atitudini dezirabile, dar să le și poată exprima și susține?

În educația morală tradițională (am numit-o de tip pasiv) se pune accentul pe formarea unor comportamente defensive, adică de evitare a răului. Dar denunțarea răului, nu doar identificarea lui, și lupta împotriva acestuia ni se par mai importante. Educatorii trebuie să fie orientați mai degrabă spre *încurajarea binelui decât să-și certe și să-și amenințe elevii*. Ei trebuie să-i susțină și să înțeleagă faptul că greșelile sunt oricum secundare în raport cu eforturile și împlinirile lor, susținea G. G. Antonescu [11]. Este o deplasare de accent pe care o face educația morală activă, de pe elev ca spectator pe elev ca actor. Societatea contemporană solicită comportamente de angajare. Pasivitatea, chiar în condițiile existenței unor bune intenții, unor motivații corecte, deși nu este propriu-zis imoralitate, nu creează moralitate. *Omul este responsabil, cel puțin în fața propriei sale conștiințe*, nu numai pentru greșelile pe care le-a comis, ci și pentru cele rezultate din ceea ce n-a făcut și ar fi trebuit să facă. Formarea morală, spunea J. Dewey, este patologică atunci când accentul se pune pe corectarea greșelilor și nu pe formarea unor deprinderi cu funcție pozitivă. A fine seama de greșeli ar trebui să fie mai curând un incident decât un principiu. Prea frecvent interesul profesorului pentru viața morală a elevilor ia forma griji de a nu avea eșecuri în a-i determina să se conformeze regulilor și rutinei școlii” [65, p. 215].

Educația morală activă este una a angajării, bazată pe sentimentul de libertate al elevului, care favorizează interiorizarea valorilor și normelor morale. Este posibil ca educația morală activă

și cea prescriptivă să ajungă, în final, la același rezultat. Calea este însă alta, ca și substanța personalității morale, pentru că în timp ce educația prescriptivă produce la elevi un comportament ce-și are sursa în valorile existente în afara lui, prima formează un elev pentru care originea valorilor se situează în el însuși. [60, p. 137] Valorizarea fiecărei persoane în procesul educației morale înseamnă parcurgerea drumului de la, *libertatea negativă* (libertatea de a refuza, de a nega) la *libertatea pozitivă* (libertatea inițiativei, a angajării, a creației valorice și a creativității comportamentale) [8, p.122]. Înseamnă, de asemenea, deplasarea accentului de pe predică” (dojană, recomandare), prescriere pe sensibilizarea elevului (declanșarea motivației interne) printr-un demers mai ales inductiv, concret, activ. Elevul trebuie să fie pregătit să găsească soluții într-o manieră personală la problemele morale pe care este posibil să le întâlnească în viață. Obligațiile nu se impun pur și simplu, ca niște axiome. Elevul trebuie să înțeleagă nu numai care sunt acestea, ci și care sunt rațiunile acestor obligații.

*O educație morală bazată pe simpla inhibiție și pe reprimarea impulsurilor este lipsită de valoare pragmatică, în sensul pregătirii pentru viață. Profesorii uită uneori sau, pur și simplu, nu și pun această problema că atunci când acționează numai de pe poziția constrângerii singurul efect pe care-l pot obține în educația morală este determinarea la elev a unei atitudini duplicitare. Acesta poate fi considerat un efect bumerang. Educația morală ar trebui să inducă elevului mecanisme de autocontrol (autocenzurare), nu teama de pedeapsă în cazul încălcării normei morale. Aceasta presupune educarea capacității de decizie și a responsabilității morale pentru alegerea făcută. Prin urmare, școala nu ar trebui să impună propriile sale decizii, alegeri sau soluții la dileme” morale. Ea va formula puncte de vedere, va sugera și va argumenta. Decizia însă, chiar cu asumarea riscului greșelii, trebuie să aparțină elevilor. O asemenea realizare a educației morale nu este posibilă decât într-un climat școlar regândit din perspectiva unei societăți democratice *Strategia educației morale active* depinde de o restructurare a mediului educativ școlar, pentru că școala poate deveni, uneori, un univers închis, suficient sieși, ce funcționează după legi proprii de multe ori curioase sau aberante” [104, p. 60]. Sunt cel puțin două premise de la care trebuie pornit. Prima se regăsește în postulatul reformulat de J. Piaget: *în domeniul moral, ca și în domeniul intelectual, nu se posedă în mod real decât ceea ce s-a cucerit prin sine însuși*. În acest sens, morala este o logică a acțiunii. Discursul moral abstract nu poate în nici un fel înlocui acțiunea elevului. A doua premisă se referă la necesitatea democratizării spațiului educogen școlar, consecință a democratizării societății, ceea ce determină o creștere a libertății și responsabilității elevilor.*

Considerând prima premisă, se impune ca școala noastră să creeze suficiente situații educative care să sporească experiența morală a elevilor, să-i pună în situația de a lua decizii, de a exercita conduite morale. Ori, mediul școlar nu este, cel puțin în momentul actual, suficient de reprezentativ pentru complexitatea relațiilor morale din viața socială, în vederea căreia pregătim

elevii. Eficiența școlii trebuie să fie dată și de modul în care valorifică experiența socială. Elevii trebuie să fie introduși într-o astfel de experiență încă din școală. Aici trebuie, cum s-a mai spus, să exerseze comportamente sociale autentice, nu să mimeze roluri lipsite, de altfel, de relevanță socio-morală. Formalismul nu are ce căuta într-o asemenea strategie.

Democratizarea mediului școlar presupune antrenarea elevilor, în forme acceptabile și utile, în activități care pun în circulație valori ca: responsabilitatea, cooperarea, toleranța, altruismul etc. Aceasta înseamnă încredințarea unor roluri cât mai diverse și mai apropiate” de cele sociale. Lucrul acesta nu trebuie să fie o chestiune de opțiune personală a unui profesor sau altul, ci însuși modul de funcționare a școlii trebuie să fie astfel gândit, încât să încurajeze exercitarea de roluri. Probabil că activitatea extradidactică este cea mai indicată. Mai trebuie spus că aici nu este vorba despre o metodă, ci despre o strategie educațională, *o politică educativă* pe termen lung, în care trebuie asumate și posibilele riscuri, cel puțin până când elevii se vor obișnui cu maniera *lucrului bine făcut*. Ceea ce contează nu este performanța în sine, cât exercițiul făcut de elevi.

Implicarea elevilor merge chiar mai departe. Ei nu trebuie puși numai în situația de a accepta valorile școlii, ci și în situația de a crea valori care, dacă sunt reprezentative (prin aderență) pentru comunitatea școlară respectivă, trebuie să fie acceptate (de școală) și promovate ca valori. În felul acesta este posibil ca elemente (valori) ale curriculum-ului moral ascuns să devină (să se transforme), prin conștientizare (recunoaștere) și argumentul necesității, elemente ale curriculum-ului explicit *Comportamentul moral* nu este o simplă obiectivare a convingerilor și a atitudinilor morale. În structura convingerilor sunt incluse elemente cognitive și afectiv-motivaționale. Lipsa unui echilibru între acestea, acordarea unei importanțe exagerate dimensiunii cognitive pot să ducă la neapariția sau întârzierea comportamentului așteptat. Educația morală activă trebuie să reconsidere latura afectiv-motivațională a personalității morale. În anumite împrejurări trebuințele, interesele pot să aibă o importanță mai mare în acceptarea sau respingerea unor norme decât exigențele raționalității. Principiile morale întemeiate pe raționalitate rămân suspendate în sfera abstractului, *în timp ce nevoile, trebuințele, interesele etc. sunt de domeniul realității concrete și imediate, devin acute, cerându-și în mod imperativ necesar satisfacerea* [103]. Se poate adăuga faptul că satisfacerea intereselor se va produce oricum (nu ne referim aici la comportamente morale de excepție, ci la media statistică a acestora); de aceea credem că prin educație trebuie să nu împiedicăm obiectivarea lor, ci să le orientăm manifestarea astfel încât să concorde cu cerințele moralei sociale.

Importanța dimensiunii afective a conștiinței morale este demonstrată și de faptul că, în anumite situații, când dezbaterea rațională, argumentată prevede o soluție logică, rațională la o problemă morală, elevii (chiar și adulții) cred că este necesar și chiar realizează un alt comportament decât cel cerut de rațiune. De aceea în educația morală se va urmări și o logică a

afectivității, care *analizează toate acele situații în care traseele gândirii corecte sunt distorsionate de stări afective destul de puternice* [158].

În educația morală „intervenientul” (C. Sălăvăstru), pentru a ști cum să procedeze, trebuie, în primul rând, să înțeleagă stările afective, structurile motivaționale ale elevilor, pentru că acestea, așa cum am arătat, pot orienta comportamentul în sensul respectului sau încălcării normelor. Astfel, așa cum arată C. Sălăvăstru [130], într-un raționament saturat afectiv concluzia nu rezultă din modul în care se realizează inferența între premise, ci urmează întotdeauna starea afectivă cea mai puternică. Un raționament ce întemeiază un anumit comportament moral are întotdeauna un caracter orientat, în sensul că vizează un rezultat practic: îndeplinirea scopului. Prin considerarea logicii afectivității putem deci să ne explicăm modul în care trăirile afective ale elevului afectează actele raționale și determină anumite comportamente.

Revenind la *scopul educației morale*, care orientează întregul demers educativ, și anume desăvârșirea armoniei interne a ființei, credem că la realizarea acesteia ar putea contribui și morala creștină. În timp ce morala laică este orientată mai ales spre asigurarea corectitudinii raporturilor pe care omul le are cu ceilalți, morala creștină încearcă o reclădire a omului din interior, o întoarcere către sine însuși. Devenind mai buni, chiar cu ajutorul credinței, oamenii pot construi o societate mai bună. De aceea credem că morala laică și cea creștină sunt, mai degrabă, complementare decât opuse.

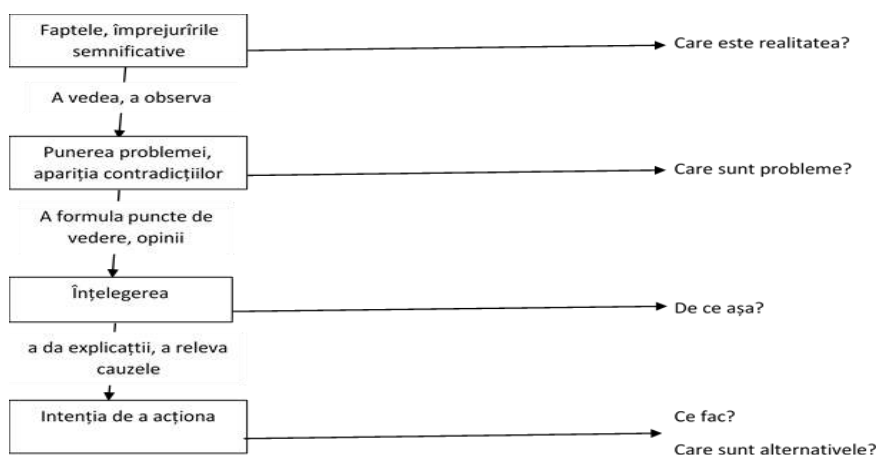
Ca strategie, *educația morală activă* reprezintă nu doar o abordare a moralității, ci și un set complex de metode și proceduri destinate formării personalității morale. Eficiența acestor strategii depinde, într-o măsură semnificativă, de adaptarea lor la variabilele psihologice specifice fiecărui elev, întrucât influențele morale sunt întotdeauna filtrate prin prisma subiectivității individuale. Astfel, succesul educației morale va fi, în mare parte, probabilistic și va varia în funcție de modul în care aceste metode sunt „aliniat” la nevoile și particularitățile psihologice ale fiecărui elev în parte. Suntem de acord cu I. Nicola că relația ce se stabilește între metodele și procedeele concrete pe care le folosim și efectele lor pe planul moralității are un caracter neunivoc. Aceasta înseamnă că aceeași metodă sau același procedeu poate avea efecte diferite în funcție de contextul în care sunt folosite și de condițiile interne, subiective ce se intercalează între ele” [98, p. 116].

Din multitudinea *metodelor de educație morală* folosite la elevii de vârstă școlară mare, ne vom referi numai la acelea care credem că se integrează semnificativ strategici morale active. Este vorba de acele metode care fac din elev subiect moral, care-l pun în situația să reflecteze, să rezolve „dileme morale” să-și asume responsabilitatea deciziei, să exerseze comportamente. Unele dintre aceste metode vizează comportamentul în mod direct, altele intervin în demersul cognitiv și afectiv-motivațional pentru că în procesualitatea educației morale sunt foarte importante etapele

care pregătesc formarea convingerilor. Ori, tocmai acestea sunt cele care întemeiază opțiunea elevului pentru o variantă comportamentală sau alta.

Algoritmul posibil al unei situații morale „construite” îl va pune pe elev în postura de a parcurge patru pași. (vezi figura nr. 2.1.).

Figura 2.1. Algoritmul posibil al unei situații morale „construite”

Structura de bază a atitudinii, corespunzătoare funcției sale generale, este tridimensională: 1) cognitivă, 2) noncognitivă, 3) conativă. Astfel, la nivelul funcționării atitudinii umane, putem identifica trei tipuri psihice: 1) atitudini cognitive (legat de cunoaștere, învățare etc.); 2) atitudini noncognitive, precum atitudini afective, motivaționale și caracteriale, față de diverse realități sau contexte; 3) atitudini conative, legate de modul de proiectare și realizare a acțiunilor și comportamentelor concrete.

Clasificarea atitudinilor poate fi realizată după mai multe criterii:

1) *zona de referință*: a) *atitudini personale*, individuale, față de o anumită valoare (estetică, morală), de un anumit obiect (material, spiritual) de o anumită situație (microcomunitară, didactică etc.) etc.; b) *atitudini sociale*, față de anumite activități (politice, economice, pedagogice etc.), exprimate prin diferite inițiative, opțiuni, decizii etc. [Dictionnaire de la Psychologie; Norbert Sillamy];

2) *domeniul de activitate*: a) psihologică: atitudine față de joc, învățare, muncă, creație; b) socială: atitudine – culturală, politică, economică, pedagogică, religioasă etc.;

3) *susținerea/exprimarea psihologică predominantă* : a) atitudine cognitivă; b) atitudine afectivă; c) atitudine motivațională; d) atitudine volitivă; e) *atitudine caracterială*; f) atitudine comportamentală;

4) *conținuturile/valorile pedagogice generale*: a) atitudine morală (față de valoarea binelui); b) atitudine științifică (față de valoarea *adevărului științific*); c) atitudine tehnologică (față de valoarea *utilității adevărului științific*); d) atitudine estetică (față de valoarea *frumosului*)

de artă, natură, societate); e) atitudine psihofizică (față de valoarea *sănătății psihofizice*) – (S. Cristea) [55, p. 237];

5) *gradul de intensitate și angajare polară* (pozitivă - negativă, favorabilă – nefavorabilă la nivel de activitate: a) atitudine centrală, dominantă; b) atitudine periferică, subordonată;

6) *gradul de integrare în structura personalității*: a) atitudine stabilă, caracterială; b) *atitudine relativ stabilă/instabilă*, condiționată afectiv – motivațional din context (Paul Popescu-Neveanu). [97, p. 75].

Funcția generală a atitudinii pedagogice este cea de orientare valorică a activității „actorilor educației” angajată psihosocial prin prezența sau reprezentarea reală sau simbolică, în calitate de *impuls cognitiv* sau/ și noncognitiv al conduitei acestora în contexte deschise, în situații multiple.

Fundamentele psihologice ale aptitudinii pedagogice sunt de natură internă și externă. Ambele, în măsură în care sunt cunoscute, devin (re)surse ale procesului de *(auto)cultivare a atitudinilor pedagogice pozitive* ale „actorilor educației” în special ale profesorilor și elevilor, dar și ale părinților, reprezentanților comunității educaționale etc.

Fundamentele interne, intrinseci, ale atitudinii pedagogice sunt dependente de structura personalității „actorilor educației”. Sunt de natură cognitivă, afectivă, motivațională, caracterială. Pe acest fond identificăm anumite *tipuri atitudinale*, obiectivate în raport de ponderea pe care o are un anumit fundament psihologic: tipul atitudinal cognitiv, afectiv, motivațional, caracterial.

Valorificarea atitudinilor pedagogice în cadrul activităților organizate în context deschis al sistemului și al procesului de învățământ presupune cunoașterea și respectarea particularităților acestora. Pe de o parte, avem în vedere *relativa stabilitate a atitudinii* în general, a *atitudinii pedagogice* în particular, impusă de normativitatea specifică domeniului. Pe de altă parte, caracterul deschis al contextului pedagogic (sistem și proces de învățământ, organizație școlară, activitate didactică etc.) constituie o premisă care creează posibilitatea schimbării atitudinii pedagogice, evoluției sale în funcție de dinamică: a) educației, instruirii, proiectării educației și a instruirii (la nivel paradigmatic, conceptual, metodologic etc.); b) cererilor de educație/instruire de calitate (în plan internațional, național, teritorial); c) aspirațiilor exprimate individual și comunitar la nivel de orientare școlară și profesională, ghidare în carieră etc.; d) motivației externe și interne angajată în cadrul diferitor acțiuni de formare profesională inițială și continuă (inclusiv în zona personalului didactic) etc.

Procesul de formare și dezvoltare a atitudinilor pedagogice valorifică această dialectică a raporturilor dintre stabilitate și schimbare. Abordarea schimbării, pe fondul recunoașterii dimensiuni stabile a atitudinii pedagogice este realizabilă dintr-o triplă perspectivă pedagogică, paradigmatică: a) *tradițională, behavioristă* – bazată pe formarea unor noi deprinderi pedagogice

susținute la nivel *comportamental liniar* (stimul – răspuns; cauză simplă – efect dirijat), mai mult sau mai puțin integrate în structura unor noi deprinderi pedagogice, b) *modernă, neobehavioristă* – bazată pe formarea unor noi deprinderi pedagogice, integrate/integrabile în cadrul unor strategii cognitive angajate în rezolvarea anumitor tipuri de probleme, supuse relației complexe, circulare: stimul multiplu – răspuns complex; cauză complexă – efecte multiple etc.; c) *postmodernă, cognitivistă* – bazată pe *teoria coerenței cognitive/lingvistice* și pe *teoria disonanței cognitive (idem)*.

Caracteristicile atitudinii pedagogice a cadrului didactic concentrează următoarele note esențiale, de ordin psihosocial: a) stabilitate caracterială; b) polaritate afectivă pozitivă; c) angajare motivațională interiorizată; d) dezvoltare cognitivă creativă, la parametrii superiori de tip inventiv și inovator. Integrarea acestor caracteristici în structura de funcționare a personalității cadrului didactic, la nivel de *atitudini pedagogice specifice* asigură fundamentele psihosociale ale perfecționării permanente a activității de educație, de instruire, de proiectare a instruirii la scara întregului sistem și proces de învățământ. Avem în vedere un set de *atitudini pedagogice pozitive*, față de *societate*, de *sistem de învățământ*, de organizația școlară, de valorile culturale (științifice, tehnologice, artistice, filozofice, religioase), de valorile generale ale educației (morale, intelectuale, tehnologice, estetice, psihofizice), de învățarea formală, nonformală și informală, de comunitatea educațională (globală, națională, teritorială, locală) etc.

2.2. Rolul prioritar al competenței pedagogice în formarea culturii morale la elevii din clasele primare

Apresiasi și evaluarea comportamentului elevilor presupun dezvoltarea unor competențe specifice, cum ar fi: selectarea instrumentelor de evaluare adecvate; proiectarea și realizarea acestora; colectarea și prelucrarea informațiilor obținute; diagnoza abilităților sau dificultăților elevilor în învățare; sinteza și interpretarea acestor informații; implicarea elevilor în autoevaluare; analiza caracteristicilor afective ale acestora; și stabilirea nevoilor reale de instruire și formare.

Proiectarea instruirii presupune dezvoltarea următoarelor competențe:

- selectarea obiectivelor educaționale pentru elevi;
- operaționalizarea obiectivelor,
- alegerea conținuturilor de învățare;
- elaborarea unor variante diverse de prezentare a aceleași mesaje;
- alegerea strategiilor de învățare potrivite fiecărui obiectiv, caracteristicilor elevilor, comportamentului colectiv al clasei;
- crearea unor variante de lucru care să răspundă diferențelor individuale;

- conceperea modului de organizare a activității elevilor în funcție de situația de învățare;
- selectarea și realizarea materialelor, activităților de instruire;
- conceperea secvențelor de evaluare formativă;
- elaborarea unor exerciții intermediare pentru autoevaluarea progresului elevilor;
- crearea secvențelor de activități de remediere pentru grupe omogene;
- elaborarea unui test sumativ;
- conceperea procedurilor de management al clasei;
- colaborarea cu alți profesori pentru definitivarea proiectelor.

Gestionarea proceselor de învățare implică abilități, precum:

- organizarea spațiului fizic al sălii de clasă;
- motivarea și încurajarea elevilor;
- clarificarea sarcinilor de lucru;
- stabilirea și menținerea regulilor de comportament în clasă;
- formularea întrebărilor și răspunsurilor;
- prezentarea ordonată a conținutului;
- conducerea discuțiilor și a activităților în grupuri mici;
- gestionarea activităților individuale diferențiate;
- oferirea feedback-ului;
- stimularea gândirii inductive și deductive a elevilor, implicarea acestora în rezolvarea problemelor;

- utilizarea echipamente tehnologice: audio-vizuale, calculatoare, etc.

Realizarea sarcinilor organizatorice și administrative implică:

- organizarea meditațiilor, consultațiilor și activităților de sprijin pentru învățătura elevilor;
- conducerea întâlnirilor de lucru cu învățători și părinți;
- gestionarea și actualizarea documentelor și înregistrărilor;
- organizarea, păstrarea și întreținerea materialelor didactice și a echipamentelor necesare.

Dezvoltarea personalității copilului implică competențe precum:

- stimularea conștiinței de sine a copilului și a abilităților sale metacognitive;
- organizarea de activități educative pentru îmbunătățirea abilităților de interacțiune socială ale copilului;

- promovarea activităților care să ajute elevii să învețe cum să învețe;
- implementarea de acțiuni educative menite să cultive simțul responsabilității.

Dezvoltarea măiestriei profesionale personale presupune:

- evaluarea obiectivă a propriilor activități didactice;
- planificarea și gestionarea dezvoltării personale;

- angajamentul față de procesul de autoperfecționare;
- interacțiunea eficientă cu colegii și alți profesioniști;
- capacitatea de a rezolva rapid și eficient problemele profesionale;
- menținerea unui nivel înalt de încredere în sine [90].

Cercetătorii au pus în evidență pe lângă competențele de bază, mai sus menționate, o serie de *calități personale ale învățătorului*, care urmează să fie dezvoltate prin experiență și o educație profesională adecvată.

Noua calitate a *raporturilor afective* care se stabilesc între învățător și elevi în învățământul contemporan, de natură să evite traumele psihice sau apariția complexelor de inferioritate, solicită învățători care să poseze *trăsături de personalitate*, cum sunt: **autoritate reală** (dobândită prin profesionalism, moralitate, flexibilitate, consecvență), nu impusă prin diferite forme de constrângere; **tact pedagogic**; **permisivitate**.

Trăsăturile de personalitate ale învățătorului care reușește să capteze interesul elevilor pentru materia pe care o predă au fost analizate de D.G. Ryans. Conform acestuia, cel mai clar semn al talentului pedagogic constă în abilitatea învățătorului de a stimula motivația elevilor pentru teme propuse și pentru disciplina predată. [apud: 90]

Învățătorii cu *personalități afectuoase, înțelegători și prietenoși*, înclinați să distribuie mai multe laude și încurajări, să fie mărinimoși (opuși învățătorilor caracterizați prin atitudini distante, egocentrism și mărginire), prin înseși aceste calități, îi stimulează pe elevi să depună un volum mai mare de muncă, să fie mai creativi, să dorească să se identifice cu asemenea învățători, pe care ajung să-i îndrăgească și, prin intermediul unui *impuls afiliativ*, ajung să fie atrași de disciplina pe care ei o predau.

Învățătorii caracterizați prin *responsabilitate, spirit metodic și acțiuni sistematice* (opuși celor cu personalitate șovăielnică, neglijentă, lipsită de planificare) s-au dovedit a fi mai stimulativi pentru acei elevi care sunt dominați de *impulsul de autoafirmare*, de dorința de a atinge un statut social, de a obține succesul școlar; ei inspiră elevilor siguranță și le induc certitudinea că au un învățător capabil să-i conducă spre reușita sigură, reduc anxietatea.[108]

Învățătorii care manifestă entuziasm pentru disciplina predată, având o imaginație deosebită și reușind să creeze o atmosferă de „efervescentă intelectuală” în timpul lecțiilor, reușesc să transmită elevilor importanța materiei, stimulându-le curiozitatea și interesul. Astfel, aceștia pot motiva elevii, valorificând la maximum „impulsul cognitiv” natural al fiecărei ființe umane.

Alte calități esențiale pentru învățător sunt legate de nivelul său de cultură, necesar în contextul responsabilităților culturale și sociale din societatea contemporană. Acestea includ: capacitatea de a dialoga, de a informa obiectiv și de a comunica eficient, atitudinea critică și non-dogmatică, precum și virtuțile civico-democratice.

Civilizația tehnologică actuală impune învățătorului dezvoltarea unor calități personale

esențiale, precum: stăpânirea noilor tehnologii utilizate în sala de clasă modernă; capacitatea de a inventa și aplica noi metode de utilizare a acestora; abilitatea de a inova și de a propune îmbunătățiri ale tehnicilor existente.

În același timp, funcția științifică a învățătorului contemporan presupune dezvoltarea unor noi competențe și atitudini, cum ar fi: înțelegerea logicii și structurii disciplinei predate; promovarea unui spirit științific în rândul elevilor; și implicarea activă în propagarea culturii științifice.

Etica profesională și cerințele de a se *autoperefecționa* impun învățătorului dezvoltarea unor abilități esențiale, precum: capacitatea de autoorganizare; o mentalitate deschisă și disponibilitatea de a observa și compara diferite sisteme și practici educaționale din întreaga lume; o atitudine experimentală, orientată spre îmbunătățirea continuă a metodologiei și a stilului personal de predare; și punerea intereselor elevilor în fața oricăror alte interese.

Aceste calități, necesare unui învățător, sugerează faptul că profesia didactică solicită persoane atent selectate, care vor avea nevoie de o pregătire profesională continuă și de o dezvoltare personală pe termen lung.

Standardele profesiei didactice constituie un set de așteptări și cerințe clare, referitoare la cunoștințele, abilitățile și mentalitățile pe care un învățător trebuie să le demonstreze în activitatea sa cu elevii, pentru a îndeplini cerințele profesionale la un nivel calitativ recunoscut de societate.

„Perfecționarea pregătirii personalului didactic”, conform Legii privind Statutul personalului didactic, se realizează prin diverse forme și programe, adaptate la exigențele învățământului. Astfel, standardele profesiei didactice trebuie să definească clar aceste „exigențe ale învățământului” în ceea ce privește activitatea desfășurată de un învățător la catedră.

Învățământul românesc actual necesită „învățători foarte buni”, capabili să ofere elevilor o educație de calitate. Standardele profesiei didactice definesc clar ce înseamnă „învățător foarte bun”, specificând cunoștințele și abilitățile esențiale pentru exercitarea profesiei, nivelul de stăpânire al acestora, condițiile în care trebuie demonstrate și modul în care vor fi evaluate aceste competențe. În acest sens, un standard include următoarele cinci elemente esențiale:

- ◆ activitățile așteptate de la un învățător;
- ◆ caracteristicile pe care trebuie să le îndeplinească aceste activități pentru a fi considerate realizate la nivelul acceptat de societate (descrierea);
- ◆ motivarea necesității de a realiza aceste activități (rațiunea din spatele lor);
- ◆ criteriile de evaluare a calității activităților (comportamente observabile și măsurabile care demonstrează realizarea la standardul social acceptat);
- ◆ modalitățile de măsurare a activităților (forme de evaluare utilizate, cum ar fi portofoliu, test, observare etc.

Responsabilitățile profesorului sunt clar definite în următoarele principii:

1. *Integritatea profesorului* presupune exercitarea acțiunilor zilnice cu corectitudine, încredere și onestitate;

2. *Responsabilitatea profesorului* include:

- implicarea activă și conștientă în asigurarea succesului în toate aspectele demersului didactic;
- angajarea în activități de dezvoltare profesională continuă și îmbunătățirea strategiilor de predare-învățare-evaluare;
- colaborarea și cooperarea cu colegii în beneficiul educației și bunăstării elevilor;

3. *Obiectivitatea și corectitudinea profesorului* se reflectă în:

- asigurarea egalității de șanse și oportunităților pentru toți elevii;
- aplicarea unui tratament corect și echitabil în toate situațiile;

4. *Respectul și toleranța profesorului* se manifestă prin:

- atenție, înțelegere și toleranță față de colegii, păreri și valorile acestora;
- conștientizarea importanței unei relații bazate pe respect reciproc și încredere cu elevii și părinții acestora.

5. *Profesorul trebuie să demonstreze creativitate prin:*

- receptivitatea față de experiențele noi, prin implicarea intelectuală, afectivă, psihomotorie și volițională;
- crearea condițiilor favorabile realizării de produse creatoare, stimularea deciziei originale și eficiente;
- eficientizarea comunicării pedagogice (mediul educațional);
- manifestarea optimismului pedagogic;

6. *Profesorul trebuie să manifeste diligență profesională prin altruism, pasiune și dedicare*

7. *Profesorul trebuie să demonstreze un comportament civic prin:*

- autoexigență în exercitarea profesiei;
- implicarea în democratizarea societății, în creșterea calității activității didactice și a prestigiului unității/instituției de învățământ, precum și a specialității/domeniului în care lucrează;
- activitate în interesul public, deschidere către viața comunității;

8. *Profesorul trebuie să manifeste empatie prin:*

- capacitatea de cunoaștere a propriilor puncte tari și puncte slabe;
- dirijarea (conducerea) relațiilor interpersonale;
- retrăirea stărilor, gândurilor, acțiunilor celuilalt de către propria persoană;
- transpunerea emoțională, acțiunea de activare a unei experiențe, de substituție în trăirile

altei persoane prin identificarea afectivă a partenerului, preluarea stării lui de spirit.

Standardele profesionale sunt esențiale pentru:

- asigurarea unor șanse egale pentru toți copiii de a beneficia de o educație de calitate, oferită de învățători pregătiți conform aceluiași standard;
- redefinirea statutului profesiei didactice, prin creșterea prestigiului și protejarea acesteia în cadrul sistemului ocupațional și pe piața muncii;
- regândirea conținuturilor și a formelor de pregătire inițială și continuă a învățătorilor;
- realizarea coerenței în abordarea formării acestora în întregul sistem de educație;
- crearea posibilității formării unui grup specializat de învățători-evaluatori, care să aprecieze calitatea prestației didactice a colegilor lor, contribuind la perfecționarea profesională a acestora;
- reconceptualizarea inspecției școlare și instruirea comisiilor de inspecție;
- regândirea procesului de evaluare pentru certificarea profesiei didactice;
- reducerea subiectivismului în evaluarea pregătirii profesionale a cadrelor didactice;
- clarificarea rolurilor și responsabilităților în sistem, având un impact pozitiv asupra perfecționării întregului sistem educațional;
- consolidarea spiritului de echipă și a cooperării atât în interiorul profesiei, cât și în afacerea acesteia;
- promovarea colaborării între învățători pentru atingerea unor obiective profesionale comune;
- facilitarea unei colaborări mai bune între specialiștii din universități care formează viitorii învățători și formatorii din învățământul preuniversitar;
- crearea unui mediu comun de formare între universități și școli, care să sprijine dezvoltarea continuă a profesioniștilor în domeniul educațional.[108]

Este esențial să se înțeleagă că standardele nu reprezintă o soluție miraculoasă – nu sunt o reformă care va rezolva toate problemele unui sistem educațional tradițional. Totuși, standardele sunt cu siguranță o componentă fundamentală a unui sistem educațional modern. Un sistem bine definit de standarde sporește semnificativ capacitatea autorităților centrale de politică și strategie de a coordona toate elementele necesare pentru asigurarea unui învățământ de calitate.

2.3. Abordări ale culturii morale prin conștiință și conduită la elevii claselor primare

Noțiunea de etică provine din cuvântul grecesc *ethos*, care inițial desemna locul de trai, casa, cuibul păsărilor sau vizuina fiarelor. Ulterior, termenul a evoluat pentru a semnifica natura stabilă a unui fenomen, obicei sau caracter. Astfel, etica a ajuns să fie asociată cu natura stabilă și profundă a comportamentului uman, legată de caracterul unei persoane sau al unei comunități.

Pornind de la esența cuvântului *ethos* – caracter –, Aristotel a introdus adjectivul „etic” pentru a descrie o categorie specifică de trăsături ale caracterului, pe care le numea „facultăți ale caracterului temperamental”, adică virtuți sau calități spirituale [43, p.64].

Etica este una dintre ramurile fundamentale ale filosofiei și poate fi considerată știința realității morale. Ea studiază problemele teoretice și practice ale moralei, analiza originii și esenței acesteia, codul moral sau *ethosul* moral, precum și istoria faptelor și ideilor morale. Având o funcție cognitivă, etica descrie și explică diversele coduri morale, tipologiile și analizează metodele de elaborare a acestora, fundamentându-le atât social, cât și istoric. Funcția normativă a eticii implică evaluarea, analiza și ierarhizarea normelor stabilite de comunitate. În ceea ce privește funcția axiologică, etica se ocupă de concretizarea aspirațiilor și necesităților umane în idealuri, scopuri și norme. În final, prin modelele oferite de idealuri și tipologii, precum și prin recomandările normelor morale, etica îndeplinește și o funcție persuasivă – aceea de a încuraja acțiuni care sunt conforme cu ceea ce este considerat corect și moral în cadrul societății [88, p.239].

Etica poate fi înțeleasă și ca o filosofie asupra moralei, a binelui și răului, a datoriei. În acest sens larg filosofic, etica se ocupă cu evaluarea acțiunilor umane, considerându-le bune sau rele, în funcție de mijloacele utilizate și scopurile urmărite. În acest context, se disting două poziții majore:

1. *Etica deontologică* susține că valoarea morală a unei acțiuni rezidă în respectarea regulii, indiferent de consecințele sale. Conform lui Immanuel Kant, acțiunile au valoare morală doar dacă sunt ghidate de principii normative, a căror respectare le conferă caracterul necesar și universal. Astfel, acțiunile sunt moral valabile nu pentru rezultatele lor, ci pentru faptul că respectă un principiu moral ce se aplică tuturor [86, p. 71].

2. *Etica teleologică* susține că valoarea unei acțiuni este determinată de scopul final pe care îl urmărește. În această viziune, consecințele acțiunii sunt esențiale pentru evaluarea moralității sale.

Etica este o știință normativă și este adesea numită „filosofic practică” fiind studiată nu numai pentru a afla ce este virtutea, ci mai ales, pentru a deveni virtuos.

Noțiunea de „etică” provine din limba franceză *ethique*, care la rândul său derivă din latinescul *ethicus*. Conform Dicționarului Explicativ al Limbii Române (DEX), etica este definită ca fiind știința care studiază valorile și condițiile umane din perspectiva principiilor morale și rolul acestora în viața socială. În acest context, etica reprezintă totalitatea normelor de conduită morală.

Un sinonim al termenului „etică” este „morală”, care provine din cuvântul latin *mos, moris*, semnificând lege, regulă, obicei, caracter sau ordine. Din perspectiva societății, morală reprezintă un ansamblu de norme care reglează comportamentul, fundamentate pe valori precum binele/răul,

moralitatea/ imoralitatea, cinstea, corectitudinea, sinceritatea și responsabilitatea. Aceste norme sunt larg acceptate în cadrul unei comunități și se caracterizează printr-un grad înalt de interiorizare, fiind impuse atât de conștiința individuală (conștiința morală), cât și de presiunea atitudinilor celorlalți (opinia publică).

Morala, în calitatea sa de fenomen social, reflectă relațiile dintre oameni ca subiecți reali, într-un anumit context social delimitat în spațiu și timp. Ea reprezintă o formă a conștiinței sociale, integrând idealurile, valorile, normele și regulile care reglementează raporturile dintre indivizi, între aceștia și societate, precum și raportul lor cu sine însuși. Desigur, morala nu este doar o simplă proiectare a acestor relații în concepte sau categorii morale, ci un sistem complex care se naște și evoluează în cadrul unei colectivități. Ea în mod deosebit se referă la relațiile dintre oameni ca subiecți reali, determinate și de poziția lor economică, culturală în acest sistem social V. Pălărie, 2007 [111 p. 34]. Ea reglementează diferitele sfere ale vieții: morala muncii, morala familiei, morala politică. Pe lângă acestea există și sisteme morale care reglementează activitățile profesionale specifice, desemnate de regulă prin termenul de deontologie: morală medicală, a omului de știință, a profesorului etc.

Conceptele și categoriile morale au o semnificație apreciativă, având o funcție reglatorie, deoarece ele stimulează și ghidează comportamentul uman, orientându-l în conformitate cu imperativele sociale. Astfel, morala are un caracter normativ, ceea ce înseamnă că implică un sistem de comandamente morale. Aceste comandamente se prezintă sub forma unor cerințe și modele ideale de comportament, care exercită o influență asupra individului din exterior, stabilind un cadru în care acțiunile și alegerile umane sunt evaluate în raport cu norme și standarde sociale acceptate.

Morala are și un caracter istoric: odată cu trecerea de la o etapă istorică de dezvoltare a societății la alta se contura și un nou sistem moral prin valorificarea, îmbogățirea, depășirea celui anterior menționează autorul V. Pălărie [111 p. 35].

Morala are un caracter reflectiv și cuprinde idealuri, valori, norme, principii și reguli, care sunt exprimate prin tradiții, obiceiuri și moravuri, și se manifestă în comportamentul individual și colectiv. Ne raportăm la aceste norme, le cunoaștem și le integrăm în structurile noastre de conștiință și conduită, ghidându-ne acțiunile în funcție de ele. Morala este, de asemenea, caracterizată printr-o dimensiune axiologică, datorită valorilor pe care le promovează. Aceste valori sunt apreciative și permit evaluarea faptelor în termeni de „Bine” și „Rău”, conferind un „gir de apreciere” comportamentului uman.

Morala are atât un caracter **general-uman**, cât și unul **specific** (național, etnic). La nivel universal, au fost întotdeauna apreciate faptele de demnitate, eroism, cinste, iar oamenii au aspirat la apropierea de valorile supreme ale Binelui. Totodată, comunitățile se diferențiază prin specificul

obiceiurilor și tradițiilor morale, precum și prin particularitățile acțiunilor valoroase, cum ar fi faptele de eroism, curaj, demnitate și fidelitate, care sunt considerate esențiale în contextul fiecărei culturi sau națiuni [88, p. 238].

Reieșind din cele expuse anterior, putem identifica trei funcții fundamentale ale moralei, care contribuie la organizarea și reglementarea comportamentului uman:

a) *funcția socială* se referă la reglementarea relațiilor interumane și la raportul individului cu societatea din care face parte. Funcția socială se exprimă prin norme de comportament care guvernează interacțiunile și condițiile de funcționare ale diferitelor sisteme sociale. În acest sens, morala reflectă cerințele organizării sociale, ghidând comportamentul individual astfel încât să sprijine coeziunea și armonia în cadrul colectivității;

b) *funcția normativă* are o dimensiune normativă, exprimându-se prin norme de comportament care sunt esențiale pentru dezvoltarea și funcționarea personalității umane. Unele dintre aceste norme și valori morale nu sunt neapărat impuse de exigențele sociale, ci de necesitățile umane, având scopul de a orienta relațiile interpersonale într-un mod care să contribuie la crearea unui mediu favorabil dezvoltării individului. Astfel, această funcție reglează comportamentele pentru a sprijini creșterea și împlinirea personală a fiecărei persoane;

c) *funcția educativă* are și un rol educativ, formând proiecte de organizare a vieții și strategii de acțiune care conduc la împlinirea umană și la fericire. În acest context, morala este văzută ca o „înțelepciune de viață”, un ghid care ajută indivizii să facă alegeri corecte și să atingă scopuri de auto-realizare. Ea reprezintă un criteriu esențial de evaluare a rezultatelor educației, influențând nu doar comportamentele indivizilor, ci și sistemul moral al întregii societăți.

Moralitatea se referă la gradul în care normele morale sunt respectate de o persoană, un grup sau o colectivitate. Criteriul fundamental în evaluarea moralității rămâne concordanța între cuvânt și faptă, adică faptul că acțiunile unei persoane trebuie să corespundă principiilor și valorilor pe care le susține. De asemenea, un alt principiu esențial este respectul față de valoarea umană și subordonarea celorlalte valori (științifice, artistice, tehnice etc.) celor morale.

Una dintre cele mai importante reguli ale moralității este „Regula de aur”, formulată de Confucius: „Nu proceda cu alții așa cum nu ai vrea ca alții să procedeze cu tine!” Aceasta mai este cunoscută și sub denumirea de „regula reciprocității”, iar influența sa asupra gândirii etice și morale a fost profundă, marcând o cotitură esențială în dezvoltarea civilizației umane. Regula de aur subliniază importanța respectului reciproc și a tratamentului echitabil între indivizi, având un rol esențial în promovarea unui comportament moral bazat pe empatie și responsabilitate.

Această regulă blochează pericolul de a deveni o acoperire pentru interese egoiste și promovează o viață comună caracterizată prin omenie, bunăvoință și respect reciproc. Astfel,

moralitatea, ghidată de principiul reciprocității, condiționează nu doar interacțiunile interumane, dar și capacitatea individului de a trăi armonios și de a contribui la bunăstarea colectivității

Moravurile sunt un concept larg, ce se referă la ansamblul de norme și valori morale recunoscute și impuse de societate, dar și la gradul de respectare a acestora într-o comunitate. Ele includ atât comportamentele și practicile specifice unei colectivități, cât și norme morale care nu sunt întotdeauna formulate explicit. De asemenea, unele moravuri pot contrazice normele și valorile oficial acceptate, dar sunt adesea tolerate sau chiar practicate în viața de zi cu zi.

Normele sunt prescriptive și generale, oferind principii teoretice despre cum ar trebui să ne comportăm, în timp ce regulile sunt enunțuri mai specifice, care detaliază modalitățile prin care normele pot fi aplicate. O regulă se bazează pe o normă și ajută la respectarea acesteia. Normele și regulile stabilesc ce este permis sau interzis, cum trebuie să ne comportăm și ce comportamente sunt inacceptabile. Ele sunt generalizări ale faptelor, convingerilor și atitudinilor umane, și pot fi clasificate în norme generale (valabile pentru toți), particulare (pentru anumite contexte, cum ar fi familia, școala sau locul de muncă) și speciale (de exemplu, în protocoale diplomatice sau în cadrul unor ceremonii) [88, p 239].

Valoarea ca termen provine din latinescul *valoris* și din franceză - *valeur* și reprezintă o însușire a unor lucruri, fapte, idei, fenomene de a corespunde necesităților sociale și idealurilor generate de acestea; suma calităților care dau preț unui obiect, unei ființe etc. [66].

În lucrarea sa „Principiul pozitiv al educației: studii și eseuri pedagogice”, savantul moldovean VI. Pîslaru afirmă că „valorile nu se formează altfel decât în interiorul activității celui educat”. El susține că acest proces nu este declanșat atât de un sistem de valori preexistent, ci mai ales de sugestia existenței acestor valori la alte persoane, care însă nu sunt identice cu persoana care le percepe [115].

Valoarea morală, asemenea valorii în general, reprezintă o proiecție generalizată și abstractizată a dorințelor și necesităților umane. Ea reflectă o relație între ceea ce este considerat valoros și cel care atribuie această valoare, între obiectul valorificat (fapte, idei) și subiectul care face această valorizare. Valorile morale includ norme, idealuri, fapte și concepte precum binele, fericirea, dreptatea, eroismul, umanismul, datoria, altruismul și altele [88, p.239].

Potrivit pedagogului român D. Salade, valorile morale sunt modalități constante de raportare interpersonală și de relație cu instanțele metafizice, precum binele, adevărul, libertatea, echitatea, demnitatea etc. Deși valorile morale joacă un rol esențial în idealul social, atingerea acestuia rămâne un obiectiv dificil de realizat, având în vedere aspirația individualității către desăvârșire. D. Salade subliniază că decalajul existent între posibilitățile teoretice și realitatea practică, între informație și acțiune, dar și între judecata morală și realitatea socială, reprezintă un semnal de alarmă pentru instituțiile de învățământ și pentru cei responsabili de educație [129].

Sistemul de valori ale moralei cuprinde totalitatea acțiunilor, atitudinilor și comportamentelor apreciate ca pozitive în raport cu idealul și principiile sociale. Au valoare pozitivă în morala umană toate comportamentele, faptele, care contribuie efectiv la realizarea idealului general - uman - de a fi OM în plin sens al cuvântului.

Idealul moral reprezintă direcția spre desăvârșirea morală, concentrând dorințele și aspirațiile într-un model abstract de perfecțiune a comportamentului uman. Acesta conturează imaginea unei personalități ideale, care întruchipează toate calitățile morale în manifestarea lor excepțională. Eroismul, înțelepciunea, datoria, fidelitatea, onoarea sunt exemple de valori și idealuri morale, cu un grad mare de generalitate, care se regăsesc în diverse tipologii de comportament perfect, precum cel al războinicului, cavalerului medieval, liderului religios, omului de știință, politicianului, omului de afaceri, diplomatului și altele. Idealul moral, ca proiecție a aspirațiilor și exigențelor, este obiectiv în sensul că reflectă o reprezentare generalizată a dorințelor și nevoilor umane, dar și subiectiv, întrucât fiecare individ își formulează propria viziune asupra devenirii și desăvârșirii. Idealuri sociale precum pacea și solidaritatea internațională, bazate pe interese comune, au o fundamentare etică. Idealurile precum Binele suprem sau Fericirea sunt largi în sfera lor de generalitate, cu un conținut ce variază și este determinat istoric. Spre astfel de idealuri, ca modele, se tinde constant [88, p. 239].

Educația morală este procesul prin care se formează personalitatea morală, conștiința și comportamentul moral, având la bază idealurile, principiile, normele și valorile morale.

Conform savantului R. Hubert, educația morală reprezintă dimensiunea internă a activității de formare și dezvoltare a personalității, având ca scop aprofundarea aspectelor cele mai profunde și subiective ale funcției umane [79].

Definirea *educației morale* implică depășirea a două tendințe extreme:

a) tendința de a reduce educația morală exclusiv la nivelul stabilirii și realizării unor obiective formative, într-o opoziție cu educația intelectuală, care se limitează doar la atingerea unor obiective informative;

b) tendința de a extinde educația morală la întreaga activitate de formare și dezvoltare a personalității, considerând că „educația morală nu este, de fapt, decât educația în ansamblu” [122].

Depășirea acestor tendințe extreme necesită o analiză a conceptului filosofic de morală. Din această perspectivă, morală reprezintă, pe de o parte, „o teorie a relațiilor cu celălalt și cu sine”, adică un model de organizare a raporturilor omului cu lumea și cu propria sa persoană. Pe de altă parte, prin conținutul său, morală este o formă a conștiinței sociale, care reflectă exigențele sociale la nivel „ideologic” sau teoretic (prin ansamblul reprezentărilor, noțiunilor, judecăților, normelor și sentimentelor morale), dar și la nivel psihosocial și practic (prin ansamblul acțiunilor morale) [75].

Definirea conceptului de educație morală presupune raportarea acestuia la noțiunea de morală, care poate fi abordată atât din perspectiva filosofică, cât și din cea a psihologiei sociale.

Din punct de vedere filosofic, morala este considerată „o teorie a relațiilor cu lumea și cu sine”, subliniind rolul activ al conștiinței umane în procesul de formare și dezvoltare a personalității. În schimb, din perspectiva psihologiei sociale, morala este văzută ca o formă a conștiinței sociale, care reflectă existența socială atât la nivel teoretic (prin concepte, ideologie, norme) cât și la nivel practic (prin acțiuni și comportamente) [75, p.21-23].

Din perspectiva pedagogică, educația morală este activitatea de formare și dezvoltare a conștiinței și conduitei morale a personalității umane, fiind realizată atât la nivel teoretic, cât și practic.

Conform lui N. Silistraru, educația morală se referă la modul în care adulții influențează copiii, ajutându-i să își formeze noțiunile, sentimentele, convingerile și obiceiurile de conduită morală [132].

In concluzie, educația morală reprezintă o dimensiune esențială a procesului educațional, având ca scop formarea și dezvoltarea conștiinței morale a personalității. Aceasta vizează optimizarea raporturilor individului cu lumea și cu propria persoană, atât la nivel teoretic (prin interiorizarea valorilor fundamentale ale binelui moral), cât și la nivel practic (prin aplicarea acestor valori în comportamentul cotidian) [55, p. 53].

Esența educației morale constă în „crearea unui cadru propice pentru interiorizarea componentelor morale ale societății în structura personalității morale a copilului, precum și în elaborarea și consolidarea, pe această bază, a profilului moral al acestuia, în concordanță cu imperativelor societății noastre” [83, p.51].

Conștiința morală modul în care individul se raportează la normele, principiile, obiceiurile morale, precum și la propriile fapte și ale altora. Această raportare are loc pe plan cognitiv, afectiv, atitudinal și volitiv. Modul în care gândim, acționăm moral și realizăm fapte morale este legat de dimensiunea conștiinței. La nivelul conștiinței morale, se proiectează actul moral și se evaluează prin aprobare sau dezaprobare.

Prin componenta cognitivă, se asimilează și se interiorizează concepte, noțiuni și teorii. Componenta afectivă presupune trăirea semnificației ideilor și faptelor morale, iar componenta volitivă se referă la procesul de deliberare și luare a deciziilor. Trăirile conștiinței morale se manifestă în fapte și comportamente.

Componenta cognitivă a conștiinței morale se dezvoltă treptat, prin învățare atât ocazională (discuții cu părinții sau cu alte persoane), cât și organizată (în școală). Aceasta formează reprezentări morale, influențate de cerințele vieții cotidiene, cum ar fi ajutorarea altora, politetea, ascultarea sfaturilor părinților etc. Învățarea are loc în situații concrete, din sfaturile și

recomandările celor din jur, din lecturi sau filme. Astfel, se formează imagini ale faptelor bune și, prin contrast, ale faptelor rele. Noțiunile morale se construiesc prin abstractizarea și generalizarea situațiilor concrete. Din prelucrarea informațiilor referitoare la faptele morale rezultă judecăți și raționamente. Reprezentările, noțiunile, judecățile și raționamentele formează baza cunoștințelor morale.

Conduita morală este pregătită și precedată de conștiința morală. Cea mai simplă definiție a conștiinței morale este aceea de concepție morală sau mentalitate morală, care se formează treptat, după vârsta de 10 ani, conform cercetărilor realizate de psihologi și pedagogi autorizați. Această conștiință morală se consolidează pe măsură ce copilul ajunge la maturitatea adolescenței.

Aceasta nu înseamnă că educația morală nu începe de la vârste fragede, chiar din familie. La început, însă, nu poate fi vorba de o conștiință morală completă, ci mai degrabă de elemente de conduită morală, introduse de familie. Apoi, la grădiniță, educația morală continuă prin stabilirea unor cerințe care sunt acceptate de cei mici: „Este bine, este frumos, așa trebuie” – să salutăm, să spunem „mulțumesc” atunci când ni se oferă ceva, să-i respectăm pe cei mari, să vorbim frumos, să ne purtăm corect în diverse situații (la joacă, la masă, în timpul plimbărilor etc.). Astfel, ceea ce este bine este și frumos, exemplificând legătura dintre etica și estetica educației.

Formarea ulterioară a conștiinței morale se realizează treptat, în plan intelectual, astfel cum am menționat anterior, în special în perioada preadolescenței, adolescenței și tinereții. În această perioadă, tinerii „învață” elementele fundamentale ale conștiinței morale, dobândind cunoștințe din domenii precum etica, psihologia, pedagogia, filosofia, teologia, logica, sociologia și altele.

Astfel, tinerii își formează treptat noțiuni morale, începând cu cele fundamentale – „bine” și „rău”, dezvoltându-și judecăți morale și învățând să aprecieze valorile comportamentului moral, orientându-se astfel în plan axiologic. Procesele de cunoaștere intelectuală în care sunt implicați aceștia vor fi însoțite de o dimensiune afectivă specifică, emoțiile fiind asociate cu sentimente morale. Aceste sentimente morale sunt considerate una dintre categoriile superioare de sentimente studiate în psihologie, alături de cele intelectuale și estetice.

Conduita morală autentică, care se formează pe baza conștiinței morale, reprezintă fundamentul conduitei adultului de mâine. Până la consolidarea conștiinței morale, copilul interiorizează lumea și acumulează cunoștințe despre morală, așa cum am observat anterior. De acum înainte, el înțelege că devine o persoană responsabilă, că trebuie să facă alegeri, că poate să acționeze și că va reuși să își îndeplinească dorința de inserție socială.

Totuși, construcția personalității nu se realizează izolat. Factorii esențiali sunt familia, mediul familial și întreaga ambianță în care copilul este integrat, iar reacțiile anturajului joacă un rol important în dezvoltarea sa morală.

Pedagogii, fiind competenți să intervină, pot să facă acest lucru, dar educația trebuie să fie

organizată astfel încât copilul să fie încurajat să își formeze propriile atitudini și să fie convins că este capabil să rezolve singur problemele cu care se confruntă.

Viața psihică se desfășoară pe trei dimensiuni: inconștientă, subconștientă și conștientă. În starea conștientă, individul devine conștient de ceea ce se întâmplă, corelează informațiile, supraveghează procesele mentale, meditează asupra lor, proiectează soluții, ia decizii, acționează și evaluează rezultatele acțiunilor sale.

Procesul de formare a conduitei morale constă în exersarea constantă a deprinderilor, obișnuințelor, atitudinilor și convingerilor în diverse situații. La copii, elementele de conduită morală se cristalizează prin prezentarea unor modele din viața reală și din povești, folosind argumente de ordin estetic: „este frumos să fim politicoși, să ascultăm pe cei mari, să ne jucăm cu alți copii”, etc. Ideile despre Bine și fundamentarea lor logică se formează treptat.

Performanțele conduitei morale, adică faptele, trebuie consolidate, iar cele deja întărite trebuie corectate atunci când este necesar. Educația morală urmărește concordanța dintre gândurile bune, intențiile bune, sentimentele stimulatoare și faptele bune. Rolul conștiinței morale este acela de a ghida, stimula și motiva conduita, iar aceasta pune în valoare intențiile, necesitățile, cunoștințele, convingerile și atitudinile individului.

Personalitatea morală reprezintă unitatea dintre conștiința și conduita morală. De multe ori, conștiința morală poate fi în avans: știm ce ar trebui să facem din punct de vedere moral, gândim corect, dar acționăm contrar. Cunoaștem normele și exigențele, dar alegem să acționăm împotriva acestora, iar, deși suntem conștienți de sancțiunile posibile, riscăm să le suportăm. În schimb, conduita morală nu este întotdeauna ghidată de idei clare sau teoretice, ci se bazează și pe acțiuni intuitive, pe bunul simț sau pe convingerea de a face binele.

Formarea și desăvârșirea morală presupun o trecere de la heteronomie (îndrumarea din exterior) la autonomie (auto-îndrumarea), la libertatea și independența în exprimarea propriilor convingeri și acțiuni. Aceasta înseamnă trecerea de la controlul extern și supraveghere la autocontrol, autosupraveghere, autoîndemn și autocenzură. Se trece de la aprecierea din partea celorlalți la autoapreciere, de la sancționare externă la autosancționare. Astfel, individul ajunge să dobândească responsabilitatea pentru propriile fapte și să acționeze în mod liber și conștient în cadrul moral. Idealul este de a atinge o concordanță deplină între posibilitățile reale, realizările și aspirațiile personale, între gânduri, sentimente și acțiuni, și de a tinde mereu spre depășirea de sine și desăvârșire [88, p. 158].

Concordanța dintre conștiința și conduita morală:

Conștiința morală reprezintă instanța intelectuală, afectivă și atitudinală prin care individul se raportează la semnificația evenimentelor, faptelor și acțiunilor umane. La nivelul conștiinței morale, se percep și se evaluează evenimentele și acțiunile din perspectiva valorilor morale,

atribuindu-le un caracter de apreciere, contestare sau sancționare. În conduită, această conștiință se reflectă prin modul în care gândim și simțim moral. Deprinderile, obiceiurile și atitudinile exprimate prin fapte concretizate în comportamente zilnice reflectă, la rândul lor, modul de a gândi și de a simți moral. Raportul dintre conștiința morală și conduita morală este similar relației dintre comandă și execuție, în sensul că prima ghidează și influențează comportamentele, iar acestea din urmă obiectivează ceea ce se află la nivelul conștiinței.

Concordanța ideală între conștiința morală și conduita morală presupune o armonie perfectă între intențiile, aspirațiile și gândurile de a acționa corect și faptele propriu-zise. Atunci când există o disonanță malefică între cele două – adică atunci când faptele imorale sunt comise în ciuda unui sistem de conștiință morală – acest lucru cauzează prejudicii nu doar celor din jur, ci și întregii comunități.

În raport cu aceste două dimensiuni ale moralității, există mai multe ipostaze posibile:

- ♦ *conștiința morală poate fi în avans față de conduită* – intențiile și aspirațiile noastre de a adopta o conduită morală rămân, de multe ori, doar idealuri. Deși ne gândim și dorim să acționăm moral, aceste intenții nu se concretizează în fapte. Acesta poate duce la un sentiment de neîmplinire sau la regrete, deoarece nu am avut ocazia să ne exprimăm comportamentele pozitive de care suntem capabili. De asemenea, putem simți frustrare sau descurajare din cauza lipsei de oportunități pentru a acționa conform principiilor noastre sau a regreta că am ratat șansa de a ne manifesta moral;

- ♦ *conduita morală poate fi în avans față de conștiință* – acțiunile noastre pot fi ghidate de instinct sau bun simț, fără a fi premeditate sau însoțite de o evaluare detaliată a situației. De exemplu, putem salva o persoană aflată în pericol fără să analizăm riscurile implicate sau importanța acestui act de ajutor. De asemenea, putem manifesta solidaritate față de cei aflați în suferință și îi ajutăm fără să ne facem calcule legate de meritele lor. Aceste acte spontane și necondiționate pot preceda adesea o reflecție morală mai profundă asupra motivelor și consecințelor lor;

- ♦ *discrepanța între conștiința morală și conduita morală* – există și situații în care, deși gândim moral, acționăm imoral. De exemplu, putem avea impulsuri de răutate, dorința de răzbunare sau manifestări care sunt contrare valorilor noastre morale. Aceste izbucniri de comportamente negative pot surveni dintr-o lipsă de autocontrol sau dintr-o disociere între ceea ce știm că este corect și cum alegem, în final, să acționăm.

Aceste ipostaze arată complexitatea relației dintre conștiința morală și conduita morală, evidențiind nu doar idealurile la care aspirăm, ci și conflictele și contradicțiile care pot apărea între gândurile și acțiunile noastre.

Respectarea particularităților de vârstă și individuale:

Educația morală își are începuturile în familie, unde, prin exemple și explicații, copilul învață primele norme ale comportamentului corect: să salute, să mulțumească, să împartă jucăriile cu ceilalți copii, să aibă grijă de un frățior mai mic, să fie cuviincios, politicos și cinstit. Aceste lecții fundamentale contribuie la formarea unui comportament moral de bază. Educația morală continuă apoi în grădiniță și școală, unde copilul își însușește norme și valori prin exemple, explicații și demonstrații, învățând cum să se comporte în grupuri sociale. Poveștile, lecțiile de lectură și cele de istorie au o valoare deosebită în formarea unui mod de gândire și acțiune morală, contribuind la dezvoltarea unui înțeles mai profund al corectitudinii și al responsabilității. Grădinița și școala sunt locuri esențiale pentru exersarea comportamentului moral, iar activitatea educațională devine un cadru propice pentru modelarea personalității morale. În acest context, se formează și se consolidează reprezentări și noțiuni morale, emoții și sentimente, convingeri și atitudini care susțin dezvoltarea unei conduite morale corecte. În plus, activitatea de învățare devine nu doar un cadru pentru dobândirea cunoștințelor, ci și un mediu de exprimare a faptelor morale, de încurajare a comportamentelor pozitive și de corectare a abaterilor sau deficiențelor morale. Hărnicia, corectitudinea, spiritul de competiție și dorința de autodepășire sunt valori care se formează și se exersează constant în activitatea de învățare. Educația morală nu se oprește însă în școala primară și gimnazială. Ea continuă în instituțiile de învățământ superior, unde participarea activă la viața socială, profesională, culturală și sportivă pune în valoare și testează atitudinile morale ale tinerilor. Astfel, educația morală devine un proces continuu, care se dezvoltă și se rafinează pe parcursul întregii educații formale și prin implicarea activă în comunitate.

Temelia educației morale constă în cunoașterea profundă a copilului, pentru a-i descoperi capacitățile, calitățile și defectele, precum și modul în care gândesc și trăiesc afectiv. Este esențial să înțelegem cum își motivează copilul acțiunile, dorințele și aspirațiile. Condiția principală pentru o educație morală de succes este optimismul. De exemplu, atunci când un elev refuză să își îndeplinească obligațiile școlare, trebuie să tratăm situația cu răbdare și discernământ. Este important să identificăm cauzele acestui comportament și factorii care influențează elevul, cum ar fi familia sau anturajul.

Pentru a-l ajuta pe elev să își îndeplinească obligațiile, intervenția trebuie să vizeze mai întâi cauzele fundamentale ale comportamentului său. Apoi, trebuie să identificăm punctele de sprijin în calitățile lui, cum ar fi inteligența, ambiția sau dorința de a se întrece cu alții și cu sine. Este esențial să câștigăm „candidatul la insuccese școlare” interesându-ne sincer de preocupările și performanțele sale. Investindu-l cu încredere, stimulându-l și încurajându-l în eforturile sale de îmbunătățire, iar mai ales fiind alături de el, avem șansa de a corecta atitudinile de refuz și ostilitate.

Experiența pedagogică a lui A. S. Makarenko în coloniile de delincvenți pe care le-a înființat și condus este un exemplu semnificativ pentru ilustrarea principiului educației morale bazate pe

sprijinul și încrederea reciprocă. A.Makarenko s-a confruntat cu conduite imorale și infraționale grave, precum vagabondajul, hoția, prostituția și violența, și a aplicat o abordare pedagogică riguroasă. Folosindu-se de organizarea eficientă a muncii, de consolidarea tradițiilor pozitive ale colectivului și de puterea exemplului personal, el a reușit să obțină rezultate remarcabile, dar și eșecuri, pe care le-a consemnat în lucrările sale „Poemul pedagogic” și „Steaguri pe turnuri”. Acțiunea asupra defectelor prin susținerea și promovarea elementelor pozitive din fiecare individ înseamnă a crea un cadru de comunicare și încredere, care poate conduce, treptat, la schimbări fundamentale în comportamentul acestora [87].

Formarea profilului moral este un proces complex și dificil, marcat de numeroase obstacole. Tentația de a acționa contrar principiilor morale trezește curiozitatea și dorința de a contrazice normele impuse. Restricțiile legate de disciplină, organizarea învățării și a muncii pot părea constrângătoare, iar comportamentele imorale – cum ar fi delictele, violența sau furtul – pot adresa o satisfacție temporară celor care le comit. Aceste tentații și comportamente dăunătoare generează dificultăți considerabile în prevenirea abaterilor și în impunerea restricțiilor necesare. În ciuda acestor provocări, acceptarea și interiorizarea normelor etice și integrarea lor în comportamente stabile nu sunt procese ușoare. Recomandările, permisiunile și interdicțiile trebuie formulate cu seriozitate și exigență, dar și cu realism și fermitate. Este esențial ca aceste norme să fie exprimate cu bună credință, dragoste și respect, nu doar ca reguli impuse autoritar. Exigențele trebuie să fie raționale și echilibrate, evitând extremismele și abuzurile. Ele trebuie să fie bazate pe înțelegere și nu pe forță. O exigență bine intenționată exclude orice formă de răutate, răzbunare sau cinism, concentrându-se pe dezvoltarea unui comportament moral sănătos și responsabil. [132]

În asemenea situații, educatul poate reacționa prin refuz, ostilitate, minciună, revoltă sau o aparentă ascultare, ca mecanisme de apărare. Exigențele educației trebuie să provină din dragoste, respect, bună intenție și sinceritate. Educatorul trebuie să creadă cu adevărat în capacitatea de a modela moralitatea copilului și să susțină acest proces. De aceea, respectul față de educat este esențial, iar îngăduința excesivă sau bunătatea fără discernământ pot fi interpretate ca slăbiciune și indiferență. Respectul se reflectă în modul politicos de adresare, într-un ton calm dar ferm, în capacitatea de a ține cont de vârsta și particularitățile individuale ale copilului (nivelul de înțelegere, sentimentele acestuia), în aprecierea calităților și eforturilor de a face fapte bune, în recunoașterea și recompensarea meritelor, și în adoptarea unui mod de gândire pozitiv. Exigența, în acest context, este o dovadă a respectului, iar copilul trebuie să înțeleagă și să accepte că aceasta este o formă de grijă și responsabilitate din partea educatorului.

Pentru a asigura succesul educației morale, aceasta trebuie să fie unitară și bine coordonată, urmând câteva principii esențiale:

- ♦ *bazarea pe valori autentice*: educația morală trebuie să se sprijine pe valori clare și

autentice, evitând exagerările și deformările care pot duce la confuzie sau erori în înțelegerea principiilor morale;

- ♦ *implicarea tuturor factorilor educaționali*: este important ca educația morală să fie susținută și promovată de către toți factorii educativi: familie, școală, instituții culturale, mass-media. Aceștia trebuie să colaboreze pentru a crea un mediu consistent în care să se dezvolte comportamente morale pozitive;

- ♦ *prevenirea contradicțiilor*. Trebuie evitate contradicțiile între exigențele exprimate de părinți, profesori și alte persoane influente, pentru a nu crea confuzie în mintea educatului. Coerența între cuvinte și fapte este esențială pentru construirea unei educații morale solide;

- ♦ *concordanța între cuvânt și faptă*: este esențial ca educația morală să urmărească, în toate împrejurările, concordanța între intențiile și gândurile bune ale educatorilor și acțiunile acestora. Astfel, exemplul personal al educatorilor joacă un rol crucial;

- ♦ *educația morală continuă*: educația morală nu trebuie să fie limitată la o perioadă anume, ci trebuie să fie un proces continuu, adaptat pe măsura maturizării individului;

- ♦ *respectarea particularităților vârstei și individualității*: este important ca educația morală să fie realizată ținând cont de particularitățile de vârstă și de dezvoltarea individuală a fiecărui copil. Astfel, metodele și abordările educaționale trebuie să fie adaptate pentru a răspunde nevoilor și capacităților fiecărei etape de dezvoltare;

- ♦ *construcția mai ușoară a deprinderilor morale decât corectarea celor greșite*: este mult mai eficient să se construiască deprinderi și atitudini morale corecte de la început, decât să se corecteze atitudini greșite deja formate. Prevenirea greșelilor morale prin educație timpurie este cheia succesului pe termen lung;

- ♦ *intervenții educaționale graduale* - acțiunile educaționale trebuie să fie structurate pe etape, respectând nivelurile de maturizare intelectuală, afectivă și volitivă ale copilului. Educația morală trebuie să fie progresivă, astfel încât să se potrivească cu dezvoltarea sa;

- ♦ *dezvoltarea autocontrolului și autoexigenței* – educatul trebuie să fie învățat să își construiască un sistem propriu de valori, să opereze cu criterii morale proprii și să dobândească abilități de autocontrol și autoexigență. Acest lucru îl va ajuta să ia decizii corecte și să își asume responsabilitatea pentru acțiunile sale.

Acțiunea de îndrumare morală trebuie să fie consecventă și fermă în aplicarea exigențelor, pentru a preveni specularea slăbiciunii de către copil. Inconsecvența în educație poate duce la pierderea autorității și respectului. Educatorii trebuie să fie fermi în exprimarea cerințelor și în aprecierea comportamentului moral al elevilor.

Autoeducația morală reprezintă trecerea de la educația externă la dezvoltarea autodeterminării și autodepășirii prin intermediul unui sistem propriu de valori. Aceasta

presupune:

- definirea unui scop al vieții, de exemplu, „să fii tu însuși”;
- construirea unui plan de realizare personală, care include obiective pe termen scurt și lung;
- alegerea unor modele de personalitate care inspiră dezvoltarea valorilor morale;
- munca și competența ca mijloace de aplicare concretă a principiilor morale în viața cotidiană.

Astfel, *autoeducația morală* presupune un proces continuu de integrare a valorilor în viața personală, pornind de la educația formală și continuând cu dezvoltarea internă.

Cultura morală cuprinde normele morale universale, acțiunile și deprinderile morale, tradițiile și obiceiurile comportamentale, precum și sentimentele, opiniile, convingerile și idealurile morale. Toate acțiunile elevilor trebuie să fie reglementate de norme în concordanță cu sentimentele morale adecvate acestora.

Sentimentele morale reprezintă fundamentul acțiunilor și faptelor morale, fiind esențiale pentru dezvoltarea armonioasă a personalității și pentru consolidarea culturii morale a individului. Acestea constituie sursa energetică ce motivează conduita morală.

Totuși, elevii, în special preșcolarii și elevii mici, nu întotdeauna au cunoștințele necesare despre normele și acțiunile elementare. Ei se confruntă cu dificultăți în analiza și aprecierea faptelor morale și în selecția propriei conduite

Activitățile educaționale nonformale, precum discuțiile dirijate, jocurile de rol, dialogurile, mesele rotunde, concursurile, comentariile pe marginea unor texte literare sau din presă, exercițiile și altele, sunt instrumente valoroase pentru dezvoltarea și formarea atitudinilor morale ale elevilor. Aceste activități pot fi structurate pentru a aborda teme fundamentale precum dragostea și grija față de părinți și apropiați, datoria față de semenii și devotamentul față de familie, dar și datoria cetățenească a fiecărui elev. Ele contribuie la formarea unor principii morale solide și la dezvoltarea unui comportament responsabil.

Temele abordate pot include:

- *Datoria față de oameni:* Cum înțelegem datoria față de ceilalți, devotamentul față de rude și părinți, și responsabilitatea cetățenească?
- *Dragostea față de oameni:* Esența culturii morale a personalității și importanța manifestării unei atitudini empatice față de ceilalți.

Activitățile nonformale pot include, printre altele:

- aplicarea normelor de comportament moral în procesul cooperării - activități care promovează corectitudinea, toleranța și respectul în cadrul grupului, cum ar fi ascultarea activă a interlocutorilor și colaborarea eficientă;

- inițierea elevilor în tehnicile cooperării în grup: exemplele de citire în grup, discuții comune, punerea întrebărilor și crearea de jocuri educaționale sunt excelente pentru dezvoltarea abilității de a colabora și de a se exprima moral într-un cadru de grup;
- exerciții de apreciere a concluziilor și raționamentelor formează abilități de a respecta opiniile celorlalți, de a fi tolerant și de a arăta stimă față de vorbitori;
- motivarea comportamentului corect. Se poartă discuții despre importanța comportamentelor morale, cum ar fi ajutorul reciproc, respectul față de ceilalți și responsabilitatea personală;
- exerciții de autoapreciere și autoanaliză - ajută elevilor să înțeleagă propriile puncte forte și puncte slabe, prin discuții despre stilul lor de activitate, evaluarea corectă a rezultatelor lor și manifestarea unui comportament responsabil;
- activități de învățare a sentimentului datoriei și responsabilității includ: discuții și exerciții care dezvoltă sentimentul de neliniște față de răul social (lenea, nepăsarea, trândăvia) și promovarea unei atitudini proactive în fața problemelor;
- crearea unor situații de susținere a propriilor idei și puncte de vedere prin argumente dezvoltă gândirea critică și capacitatea de a susține opiniile personale într-un mod moral și responsabil;
- activități de ajutor reciproc și colaborare ajută elevii să înțeleagă importanța sprijinului mutual și a solidarității;
- exerciții de echilibru emoțional încurajează reținerea de sine și echilibrul emoțional sunt esențiale pentru dezvoltarea unei personalități morale stabile și armonioase;
- atitudinea critică și exigentă față de sine și ceilalți contribuie la formarea unei conștiințe morale riguroase;
- evaluarea succesului și insuccesului școlar este esențială pentru formarea unei atitudini pozitive și responsabilizate față de învățatură și performanță;
- formarea și dezvoltarea sentimentului de responsabilitate față de părinți și semenii încurajează dorința de a aduce bucurie părinților și celor dragi prin rezultate bune la învățatură și comportament exemplu sunt un pas important în formarea unui caracter moral solid;
- deschiderea față de idei și puncte de vedere diverse ajută elevii să își aprecieze și să își exprime propriile puncte de vedere, dar și să înțeleagă și să respecte opiniile celorlalți;
- formarea atitudinii de ajutor față de cei din jur - activitățile de voluntariat, de ajutor reciproc și de manifestare a empatiei pentru cei aflați în dificultate sunt esențiale pentru dezvoltarea unei conduite morale autentice;

o discuții și exerciții de combatere a comportamentelor imorale includ exerciții de formare a atitudinii negative față de comportamentele precum întârzierea la lecții, nerespectarea obligațiilor, indiferența și nepăsarea față de ceilalți.

Prin aceste activități nonformale, elevii pot învăța nu doar norme de comportament moral, dar și cum să le aplice în viața cotidiană, dezvoltându-și capacitatea de a gândi critic, de a colabora și de a acționa responsabil. Aceste metode ajută la formarea unor tineri cu o înțelegere profundă a valorilor morale, pregătiți să contribuie pozitiv la viața comunității și să devină cetățeni responsabili.

Cercetătorul V. Panco [106, p.76] analizează structura atitudinilor morale din diverse perspective, subliniind complexitatea acestui concept. Termenul „atitudine” este abordat diferit în științele socio-umane, în funcție de: a) nivelul de abstractizare a conceptului și de gradul său de generalitate, b) componența structurală a atitudinii, care include componentele cognitivă, afectivă și conativă, c) obiectul de studiu al fiecărei științe, ceea ce determină înțelegerea și definirea termenului.

În științele sociale, atitudinile sunt văzute ca raporturi între idei, fapte, procese, valori și persoane. În domeniul psihopedagogic, „atitudinile” sunt înțelese ca structuri psihice ale personalității [105], ce reflectă mobilitatea relativ constantă a individului sau grupului față de diferite aspecte ale vieții sociale și față de sine. De asemenea, atitudinile sunt definite ca poziții față de obiecte, fenomene, persoane sau instituții, ce pot include acceptare sau respingere cu diverse grade de intensitate. Ele sunt relații sociale interiorizate și predispoziții mentale dobândite, care determină reacții caracteristice față de diversele stimuli cu care individul interacționează [102].

În plan pedagogic *atitudinile* sunt definite ca un sistem de relații subiective ale personalității sau ale grupului, care se manifestă prin acțiuni cognitive, afective și comportamentale, având o dimensiune morală, ecologică, profesională etc. Acestea reflectă evaluarea și valorizarea fenomenelor și proceselor din lumea înconjurătoare, exprimând valoarea și semnificația personală, de grup și socială a acestora.

Atitudinile morale, în contextul pedagogic, reprezintă un sistem integrat de acțiuni care sunt atât cognitive, cât și afective și comportamentale, fiind esențiale în formarea personalității.

Din perspectivă psihologică, atitudinile sunt văzute ca procese interiorizate, structuri psihice ale personalității care influențează comportamentele și gândirea individului. Acestea includ atât componenta morală, cât și proiecte de activitate morală, care pot fi considerate ca comportamente virtuale sau proiecții ale acțiunii morale.

Componenta cognitivă a atitudinilor morale se referă la cunoașterea și înțelegerea valorilor și principiilor morale, dobândite prin învățare și reflecție. Aceasta implică judecăți și raționamente

despre cum să îți controlezi dorințele și comportamentele, în acord cu standardele etice. Printre aceste cunoștințe se numără: normele de autoreglare morală (responsabilitatea, respectul, ajutorul reciproc, sinceritatea, onestitatea), valori fundamentale (datoria, mândria națională, dragostea față de patrie, toleranța, cinstea, adevărul), comportamente negative (lașitatea, lipsa de respect, indiferența, lenea).

Exteriorizarea prin acțiuni afective a emoțiilor și sentimentelor: sentimentul datoriei și responsabilității; respectul, dragostea și grija față de om; sentimentul mândriei naționale și dragostei față de Patrie; respectul față de muncă și oamenii muncii; sentimentul de demnitate personală și încredere în calitățile proprii; sentimentul bunătății și modestiei; sentimentul devotamentului și bucuriei; dorința de a comunica cu semenii, profesorii; dorința și confortul de a fi împreună cu alți oameni; dispoziția spre colaborare, întrajutorare, al preocupării de soarta celorlalți; bucuria de perspectivă; sentimentul devotamentului; tendința de a aparține u| grup sau unei categorii sociale, de a fi acceptat de ceilalți, sentimentul neliniștii neîmpăcării cu răul social; neliniștea și insuccesul propriu și al sentimentului de nemulțumire și regretul de sine și alți oameni care manifestă indiferență, și îndeplinesc obligațiunile, nu respectă oamenii, sunt nepăsători și lacomi, (respectă normele de conviețuire socială; manifestarea tendințelor autorealizare și valorificare a propriului potențial; sentimentul toleranța respectului și conviețuirii demne, civilizate între oamenii de diferite nații, respectă reciproc cultura, limba, tradițiile ș.a.

Exteriorizarea prin acțiuni comportamentale a imaginației, capacităților mentale și deprinderilor, a intențiilor și proiectelor de activitate este esențială pentru dezvoltarea unei conduite morale și responsabile. Acest proces presupune manifestarea practică a valorilor și principiilor morale în diverse contexte și situații de viață, într-un mod care reflectă responsabilitatea, corectitudinea și respectul față de ceilalți. Iată câteva dintre abilitățile și acțiunile fundamentale care contribuie la formarea unei personalități morale echilibrate: manifestarea datoriei și responsabilității, autodirijarea dorințelor și capacitatea de a lua decizii, lupta împotriva faptelor negative, grija față de semenii și față de tot ce este valoros și viu, abilitatea de a colabora cu ceilalți, critica constructivă asupra propriilor scopuri și obiective de viață.

2.4. Concluzii la capitolul 2

1. În baza În urma analizei teoretice și practice, putem concluziona că sistemul de acțiuni pentru formarea culturii morale implică trei componente esențiale: componenta cognitivă, componenta afectiv-emoțională și componenta conativă sau comportamentală. Dintre acestea, componenta afectivă joacă un rol central, fiind elementul cheie în dezvoltarea unei culturi morale autentice.

2. Gândirea copilului este una de tip egocentric, el nereușind să facă diferență între dorințele sale și cele ale celorlalți. De aceea, această perioadă este considerată a fi perioada realismului moral. Marele psiholog elvețian subliniază rolul colectivului și al educatoarei în dezvoltarea conștiinței morale, a sentimentelor și a emoțiilor. Odată cu dezvoltarea fizică și psihică, copilul tinde să interiorizeze normele venite din exteriorul său. În stadiul moralei autonome, regula este interiorizată și interpretată personal, transformându-se în mobil intern al conduitei morale. Cu alte cuvinte, copilul acționează într-un anumit fel întrucât dobândește o încredințare a faptului că ceea ce face este bine, este moral.

3. Trecerea de la heteronomia morală la autonomia morală este un proces foarte complex și este posibil datorită unor influențe pozitive venite din domeniul sociologic, psihologic și religios. Aceste influențe vin mai întâi din familie, apoi și din mediul social- diferitele grupuri cu care copilul intră în legătură în procesul de dezvoltare.

3. VALORIFICAREA PRIN ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE A COMPETENȚEI PEDAGOGICE LA NIVEL DE FORMARE A CULTURII MORALE A ELEVILOR DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR

3.1. Construcția Modelului pedagogic de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice

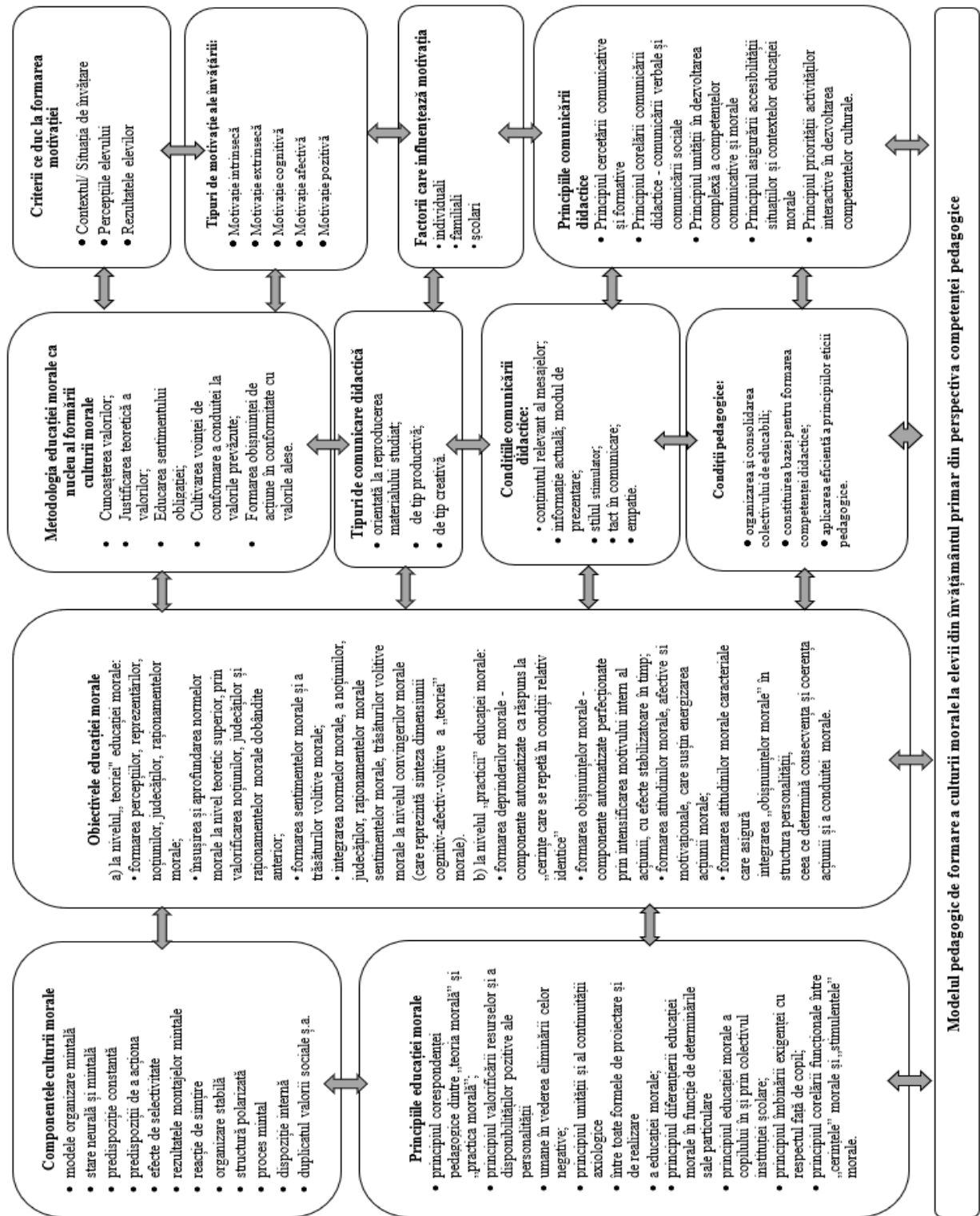

Figura 3.1. Modelul pedagogic de formare a culturii morale la elevii din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice

Interpretarea modelului de formare a culturii morale a elevilor claselor primare este construită pe baza literaturii de specialitate și are ca scop integrarea diferitelor abordări pedagogice pentru a sprijini dezvoltarea unui sistem de valori morale la copii. Modelul propus este un subsistem pedagogic, care include atât dimensiuni teoretice, cât și praxiologice, în cadrul comunicării didactice, aplicabil în învățământul primar. Acesta se fundamentează pe următoarele abordări principale:

a) *abordarea sistemică* vizează formarea continuă a culturii morale la elevii claselor primare, integrând învățământul formal, nonformal și informal. Se pune accent pe o abordare globală, în care educația morală este continuă și se construiește prin toate experiențele de învățare;

b) *abordarea formativă* se concentrează pe influențele asupra personalității copilului, integrând dimensiunile cognitive (cunoștințele și înțelegerea valorilor), afective (sentimentele și emoțiile asociate valorilor morale) și comportamentale (acțiunile și comportamentele morale). Aceasta presupune o corelare adecvată a acestor domenii pentru o dezvoltare completă a copilului;

c) *abordarea axiologică și epistemologică* se referă la procesul de asimilare de către elevi a unui set de valori morale universale, care sunt fundamentale și perene. Se pune accent pe învățarea și interiorizarea unor principii și norme morale care vor ghida comportamentele elevilor pe termen lung;

d) *abordarea curriculară* se definește structura educațională necesară formării culturii morale, incluzând obiectivele educaționale, conținutul curricular, strategiile educaționale utilizate și metodele de evaluare. Această abordare asigură o planificare coerentă și funcțională a activităților didactice în scopul formării culturii morale;

e) *abordarea psiho-pedagogică* se concentrează pe particularitățile dezvoltării psihologice ale elevilor claselor primare în raport cu valorile culturii morale. Se ține cont de etapele cognitive și emoționale specifice vârstei, pentru a adapta procesul educațional la nevoile și caracteristicile de vârstă ale copiilor.

Modelul propus urmărește integrarea acestor abordări pentru a asigura o dezvoltare armonioasă a culturii morale la elevi, sprijinind atât învățarea teoretică, cât și aplicarea practică a valorilor morale în viața de zi cu zi.

Aceste abordări determină și un sistem de principii ca fundament al elaborării modelului pedagogic de formare a culturii morale a elevilor claselor primare din perspectiva comunicării didactice.

Obiectivele formării culturii morale a elevilor claselor primare din perspectiva comunicării didactice sunt expresii ale unor determinări ale sistemului educațional antrenat în formarea culturii morale a elevilor claselor primare.

Tabelul 3.1 Componentele culturii morale

Componente biologice	Componente intelectuale	Componente reglatorii	Componente psihosociale și relaționale
<ul style="list-style-type: none"> ◆ ritm de activitate; ◆ echilibru moral; ◆ rezistență la oboseală; ◆ coordonare psihomotrică, etc. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ inteligență generală; ◆ capacitate de învățare; ◆ spirit creativ și critic; ◆ capacitate de comparare și de clasificare metodică; ◆ capacitate de sinteză; ◆ raționament inductiv; ◆ abstractizare. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ capacitate de adaptare; ◆ capacitate de atenție și concentrare; ◆ interes pentru activitatea sa; ◆ capacitate de voință; ◆ emotivitate în studiul operelor literare; ◆ sensibilitate; ◆ stăpânire de sine; ◆ obiectivitate. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ tendință de dependență; ◆ aptitudini de comunicare; ◆ comportament de lider; ◆ spirit de echipă; ◆ interes pentru cercetarea grupului; ◆ eficiență socială; ◆ aptitudini de cooperare eficientă.

În cadrul educațional, conceptul de **cvadrilater** al **cunoștințelor, competențelor, atitudinilor și valorilor**, toate necesare unei autentice formări, pe primul loc se situează acum **atitudinile**. În postura de formator, profesorului i se cere să posede el însuși anumite atitudini - față de disciplina pe care o promovează și elev - pentru a putea induce acestuia baza atitudinală necesară construcției personale. Este, evident că pe lângă **competența științifică și didactică** în domeniul specialității sale, **competența didactică devine prioritară**. Ansamblul obiectivelor propuse se dezvoltă și se concretizează în cadrul unor activități școlare și extrașcolare.

Experimentul de constatare

Eșantionul experimentului l-au constituit 102 elevi, din clasa a 3-a „A”-26 de elevi, din clasa a 3-a „B”-25 de elevi, din clasa a 3-a”C” - 25 de elevi și clasa a 3-a „D”- 26 de elevi din Județul Ilfov Școala Gimnazială Nr1 Ciorogârla, România.

Experimentul de constatare a fost realizat în perioada octombrie-noiembrie 2022.

Obiectivele experimentului de constatare:

1. Identificarea nivelului de înțelegere a culturii morale și a moralității în relațiile cu ceilalți de către elevii din clasa a treia
2. Determinarea deținerii nivelului de cultură morală a învățătorilor antrenați în experiment prin aplicarea chestionarelor.
3. Analiza rezultatelor obținute în experimentul de constatare.
4. Care este nivelul formării învățătorului claselor primare ca factor prioritar de formare a culturii morale la elevii din învățământul primar

Prezentăm sintetic principalele rezultate obținute în urma aplicării celor două chestionare pe eșantionul de 102 elevi (51 de elevi grupul experimental și 51 de elevi grupul de control în tabelul ce urmează.

În acest context au fost propuse câte un chestionar de evaluare ale elevilor și învățătorilor, pentru identificarea nivelului atitudinal al elevilor din clasa a treia față de valorile morale.

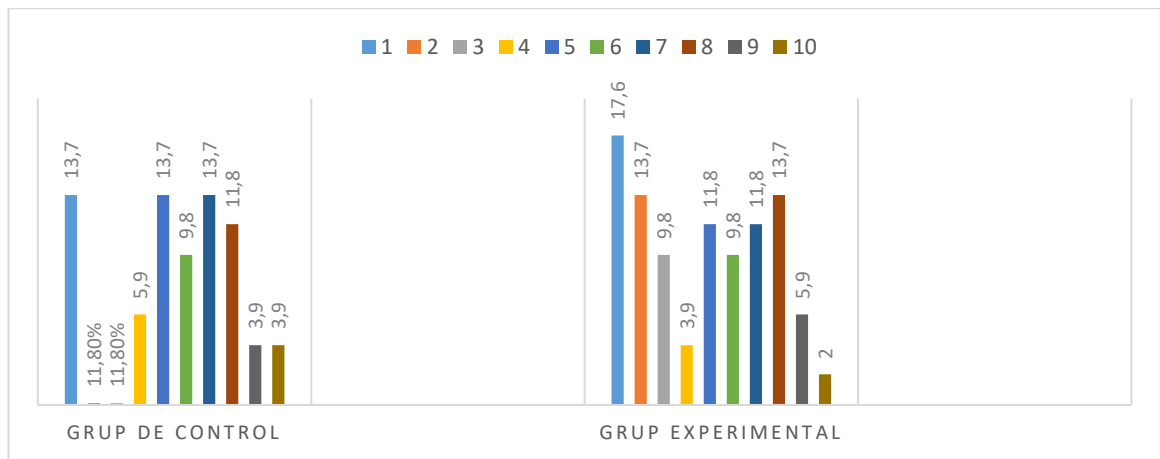
În perioada 2022-2023 s-au desfășurat activități de cercetare experimentală în următoarele unități școlare: Județul Ilfov Școala Gimnazială Nr1 Ciorogârla din România.

Tabelul 3.2. Chestionar de evaluare a elevilor în deținerea comportamentului culturii morale.

Itemii	Răspuns	Grup experimental 51		Grup de control 51	
		Nr.	%	Nr.	%
Ajuți un prieten care are nevoie de ajutorul tău? Ai minți ca să îți aperi un prieten?	Da, deoarece are nevoie de ajutor	9	17,6	7	13,7
	Da, pentru că el la rândul lui mă va ajuta.	7	13,7	6	11,8
	Da, pentru că vreau să fie bine	5	9,8	6	11,8
	Da, pentru că nimeni nu poate să se descurce de unul singur	2	3,9	3	5,9
	Da, pentru că și el mă ajută	6	11,8	7	13,7
	Da, pentru că e prieten	5	9,8	5	9,8
	Nu, pentru că fapta necunoscută este pe jumătate iertată	6	11,8	7	13,7
	Nu, deoarece nu-mi place să mint	7	13,7	6	11,8
	Da, pentru că mi-e prieten	3	5,9	2	3,9
	Da, deoarece este în pericol	1	2,0	2	3,9
Acorzi ajutor persoanelor bolnave sau vârstnice? Dacă un coleg este bolnav, îl vizitezi, îl ajuți să recupereze lecțiile?	Nu, pentru că nu am avut ocazia	11	21,6	10	19,6
	Da, deoarece le este greu	6	11,8	7	13,7
	Da, deoarece și eu pot fi ca ei	2	3,9	4	7,8
	Mereu o ajut pe bunica	4	7,8	6	11,8
	Nu am asemenea cunoscuți	9	17,6	4	7,8
	Nu, pentru că nu am pe cine	5	9,8	3	5,9
	Nu, pentru că mă pot îmbolnăvi și eu	3	5,9	2	3,9
	Nu, pentru că este departe de mine	7	13,7	6	11,8
	Da, pentru că și el a venit la mine când am fost în asemenea situație	2	3,9	3	5,9
	Da, deoarece trebuie să fac bine	2	3,9	4	7,8
	Da, că trebuie să învețe și el	1	2,0	2	3,9
	Da, pentru că mi-au dat viață	6	11,8	8	15,7
Ai grijă de frații mai mici? Dacă părinții nu îți pot cumpăra ceva, te	Da, pentru că au grijă de mine	5	9,8	7	13,7
	Da, deoarece sunt cuminte	5	9,8	8	15,7
	Da, deoarece m-au crescut	4	7,8	5	9,8
	Da, pentru că sunt și ei înțelegători	5	9,8	5	9,8
	Da, pentru că este și el elev	1	2,0	1	2,0

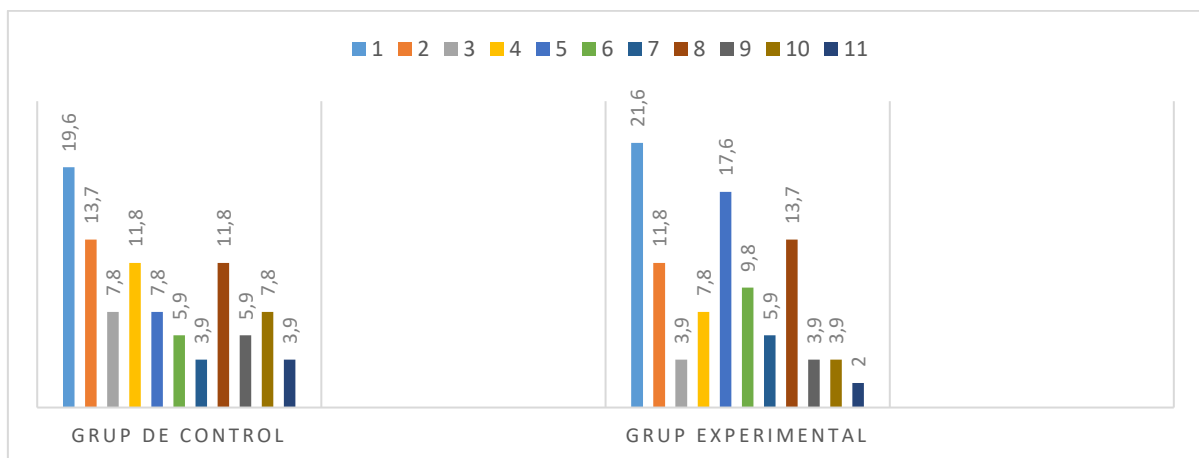
superi pe ei și nu le mai vorbești?	Da, pentru că sunt exemplu pentru dânșii	9	17,6	8	15,7
	Pe părinți nu ar trebui să-i superi	5	9,8	3	5,9
	Nu, pentru că ei nu ne pot satisface toate cerințele	3	5,9	1	2,0
	Nu mă supăr cu speranța pentru alte ocazii	8	15,7	5	9,8
Dacă cineva te agrează/te supără cu ceva, îi ceri iertare? Când cineva îți face rău, dorești să fie aspru pedepsit? Dacă vezi că cineva greșește/face rău cuiva, îi atragi atenția cu delicatețe, spunându-i că nu este bine ceea ce face?	El trebuie să-și ceară iertare	4	7,8	4	7,8
	Trebuie să-i ascult	3	5,9	4	7,8
	Nu, pentru că îmi face rău	7	13,7	8	15,7
	Îl preîntâmpin să nu mai facă rău	8	15,7	10	19,6
	Nu trebuie să fug	3	5,9	2	3,9
	Da, pentru că a greșit	-	-	-	-
	Nu am treabă cu vârstnicii	2	3,9	1	2,0
	Nu, deoarece acesta mereu va profita de tine	3	5,9	3	5,9
	Nu, că va veni rândul	2	3,9	1	2,0
	Trebuie pedepsit pe măsură	5	9,8	4	7,8
	Da, deoarece așa este corect	2	3,9	3	5,9
	Trebuie să dai o mână de ajutor	5	9,8	6	11,8
	Da, deoarece trebuie să fie atent să nu se întâmple	3	5,9	2	3,9
	Cât mai aspru	1	2,0	-	-
Pedeapsa nu totdeauna ajută	3	5,9	3	5,9	
Când ești în dificultate, ceri sfatul cuiva mai mare/unei persoane cu experiență? Recunoști că ai greșit atunci când ți se aduc dovezi?	Da, că el are mai multă experiență și mă poate ajuta	7	13,7	9	17,6
	Da, pentru că ei știu mai bine	6	11,8	6	11,8
	Da, deoarece sunt mult mai informați	5	9,8	8	15,7
	Cu siguranță că cineva știe mai bine decât mine	2	3,9	1	2,0
	Recunosc, deoarece toți fac greșeli	7	13,7	6	11,8
	Da, că nu este bine să minți	6	11,8	5	9,8
	Întotdeauna recunosc greșeala	5	9,8	7	13,7
	Nu este bine să minți	7	13,7	7	13,7
	Minciuna nu are picioare lungi	6	11,8	2	3,9
Ți-ar plăcea să lucrezi voluntar într-o instituție/ organizație care ajută copiii cu deficiențe? Îți place să faci binele?	Da, deoarece este o faptă bună	5	9,8	6	
	Da, deoarece acei copii au nevoie de ajutorul nostru	5	9,8	4	7,8
	Da, deoarece îmi fac prieteni noi	6	11,8	7	13,7
	Cu plăcere, deoarece trebuie integrați	5	9,8	4	7,8
	Trebuie pentru fericirea acestor copii	7	13,7	6	11,8
	Da, deoarece nu-mi place să fac rău	7	13,7	8	15,7
	Da, binele conduce la bine	8	15,7	7	13,7
	Îmi place să fac la toți bine	8	15,7	9	17,6
Ierți cu ușurință pe cineva care îți face	Trebuie să ne iertăm unii pe alții	7	13,7	9	17,6
	Nu numai decît	5	9,8	8	15,7

rău/greșește față de tine? Când cineva îți face rău, dorești să fie aspru pedepsit?	Toată lumea trebuie iertată	6	11,8	6	11,8
	Toți greșesc și trebuie să ne iertăm	2	3,9	1	2,0
	Da, dacă își cere scuze	7	13,7	6	11,8
	Da, deoarece om cu om se iartă	6	11,8	5	9,8
	Uneori da, uneori nu, depinde	6	11,8	2	3,9
	Trebuie să ne păzim de prieteni	7	13,7	7	13,7
	Da, deoarece îmi place și mie să fiu iertată	5	9,8	7	13,7
Ai renunța la ceva care îți place foarte mult, dacă ai ști că altcineva are nevoie de acel lucru? Din ce motiv faci binele?	Da! Ca să le fie bine și lor	9	17,6	7	13,7
	Da! Deoarece eu am tot ce-mi trebuie	7	13,7	6	11,8
	Fac bine din diferite motive	5	9,8	6	11,8
	Depinde ce lucru. Dacă am și eu nevoie de el?	2	3,9	3	5,9
	Nu! Deoarece îmi place acest lucru	6	11,8	7	13,7
	Acel lucru e bun pentru mine	5	9,8	5	9,8
	Îl fac pentru mine	6	11,8	7	13,7
	Fac bine deoarece trebuie să-i ajut pe cei din jurul meu	7	13,7	6	11,8
	Binele conduce la bine	3	5,9	2	3,9
	Fac bine pentru că mă simt în locul lor	1	2,0	2	3,9
Când cineva este pedepsit pe nedrept (frate/coleg) îi iei apărarea? Ai minți ca să îți aperi un prieten?	Da, pentru că aș vrea să nu fie pedepsit	6	11,8	8	15,7
	Nu vreau să intervin	5	9,8	7	13,7
	Da, deoarece nu vreau să fie pedepsit	5	9,8	8	15,7
	E riscant, dar trebuie	4	7,8	5	9,8
	Da! Dacă este un prieten adevărat	5	9,8	5	9,8
	Mai bine l-aș convinge	1	2,0	1	2,0
	E problematic	9	17,6	8	15,7
	Da, deoarece n-a greșit	5	9,8	3	5,9
	Da, deoarece țin la el	3	5,9	1	2,0
E bine să deprindem adevărul	8	15,7	5	9,8	
Cum înțelegi cultura morală a elevului? Dă exemple de cultură morală în activitatea școlară.	Atitudini față de ce fac eu	7	13,7	9	17,6
	Cultura morală ține de cultura religioasă	6	11,8	6	11,8
	Trebuie totdeauna să faci bine	5	9,8	4	7,8
	Este când ai răbdare	2	3,9	1	2,0
	Elevul este în procesul culturii morale	5	9,8	6	11,8
	A respecta regimul zilei	6	11,8	5	9,8
	Relațiile dintre elevi să fie umane	5	9,8	7	13,7
	Respectarea normelor de conduită	5	9,8	7	13,7
	Fă bine și vei fi bun	6	11,8	2	3,9
	Pregătirea de lecții zi de zi	4	7,8	4	7,8

Figura 3.2. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Ajuți un prieten care are nevoie de ajutorul tău? Ai minți ca să îți aperi un prieten?*

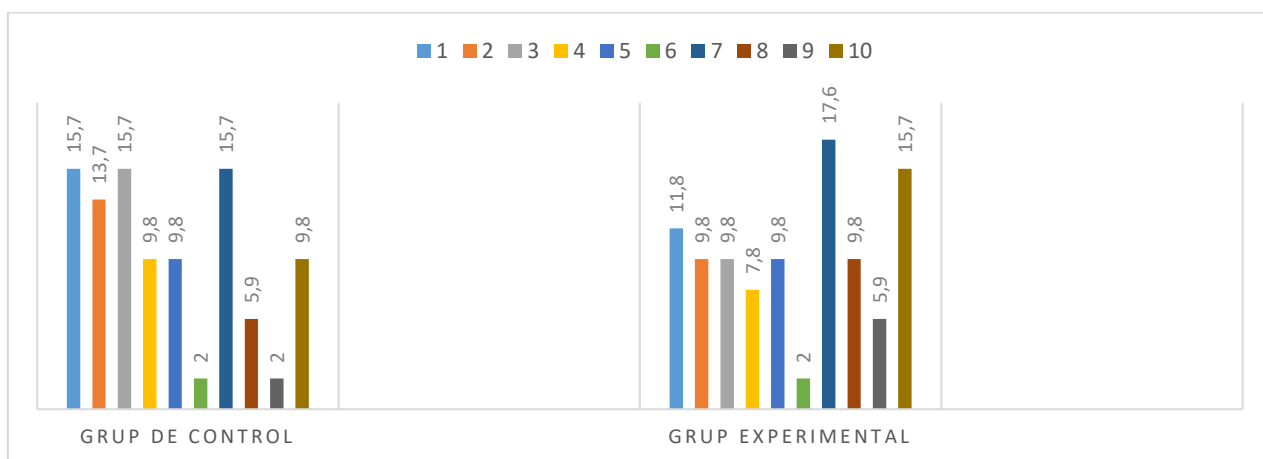
La itemul *Ajuți un prieten care are nevoie de ajutorul tău? Ai minți ca să îți aperi un prieten?* am concluzionat că: 13,7% din grupul de control și 17,6% din grupul experimental au răspuns „Da, deoarece are nevoie de ajutor”; 11,8% din grupul de control și 13,7% din grupul experimental au răspuns „Da, pentru că el la rândul lui mă va ajuta”; 11,8% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Da, pentru că vreau să fie bine”; 5,9% din grupul de control și 3,9% din grupul experimental au răspuns „Da, pentru că nimeni nu poate să se descurce de unul singur”; 13,7% din grupul de control și 11,8% din grupul experimental au răspuns „Da, pentru că și el mă ajută”; 9,8% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Da, pentru că e prieten”; 13,7% din grupul de control și 11,8% din grupul experimental au răspuns „Nu, pentru că fapta necunoscută este pe jumătate iertată”; 11,8% din grupul de control și 13,7% din grupul experimental au răspuns „Nu, deoarece nu-mi place să mint”; 3,9% din grupul de control și 35,9% din grupul experimental au răspuns „Da, pentru că mi-e prieten”; 3,9% din grupul de control și 2,0% din grupul experimental au răspuns „Da, deoarece este în pericol”.

Figura 3.3. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Acorzi ajutor persoanelor bolnave sau vârstnice? Dacă un coleg este bolnav, îl vizitezi, îl ajuți să recupereze lecțiile?*

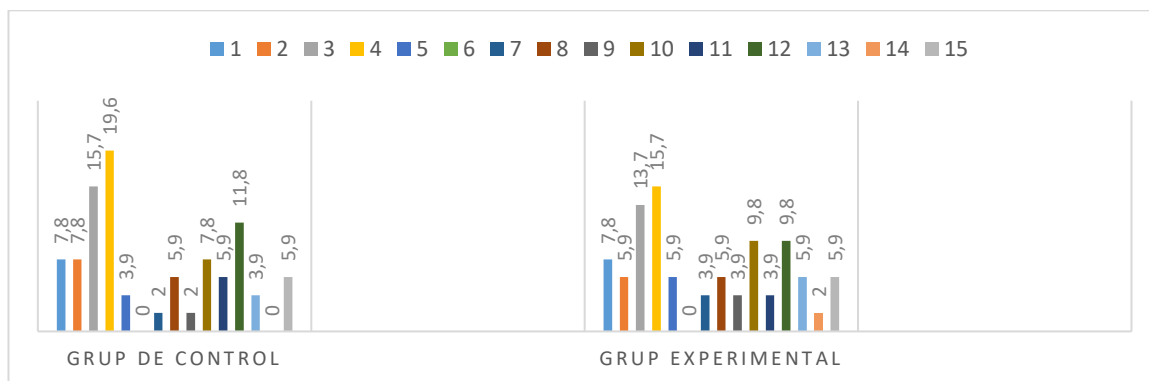
La itemul *Acorzi ajutor persoanelor bolnave sau vârstnice? Dacă un coleg este bolnav, îl vizitezi, îl ajuți să recupereze lecțiile?* răspunsurile elevilor au fost distribuite astfel: 19,6% din grupul de control și 21,6% din grupul experimental au răspuns „Nu, pentru că nu am avut ocazia”; 13,7% din grupul de control și 11,8% din grupul experimental au răspuns „Da, deoarece le este greu”; 7,8% din grupul de control și 3,9% din grupul experimental au răspuns „Da, deoarece și eu pot fi ca ei”; 11,8% din grupul de control și 7,8% din grupul experimental au răspuns „Mereu o ajut pe bunica”; 7,8% din grupul de control și 17,6% din grupul experimental au răspuns „Nu am asemenea cunoscuți”; 5,9% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Nu, pentru că nu am pe cine”; 3,9% din grupul de control și 5,9% din grupul experimental au răspuns „Nu, pentru că mă pot îmbolnăvi și eu”; 11,8% din grupul de control și 13,7% din grupul experimental au răspuns „Nu, pentru că este departe de mine”; 5,9% din grupul de control și 3,9% din grupul experimental au răspuns „Da, pentru că și el a venit la mine când am fost în asemenea situație”; 7,8% din grupul de control și 3,9% din grupul experimental au răspuns „Da, deoarece trebuie să fac bine”; 3,9% din grupul de control și 2,0% din grupul experimental au răspuns „Da, că trebuie să învețe și el”.

Figura 3.4. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Îți ascuți părinții? Ai grijă de frații mai mici? Dacă părinții nu îți pot cumpăra ceva, te superi pe ei și nu le mai vorbești?*

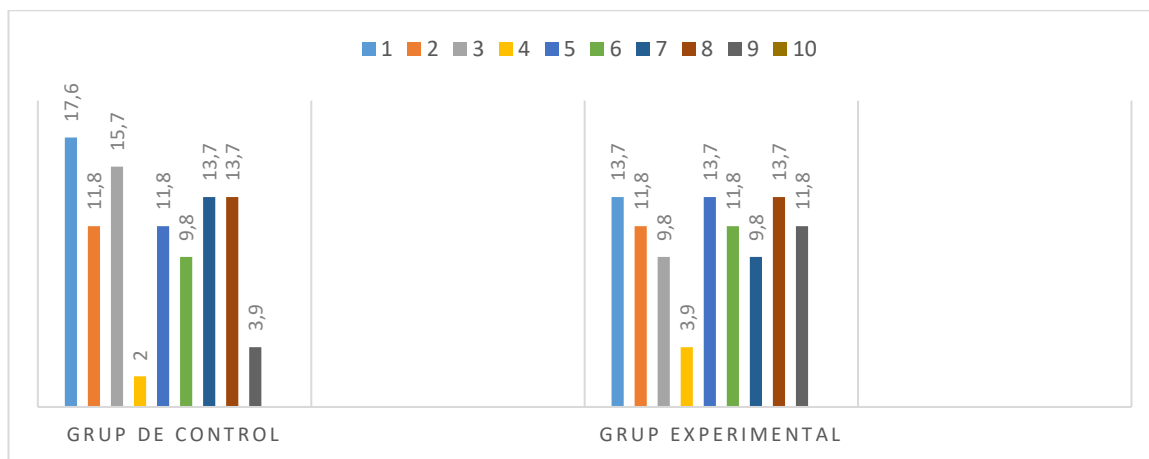
Răspunsurile la itemul *Îți ascuți părinții? Ai grijă de frații mai mici? Dacă părinții nu îți pot cumpăra ceva, te superi pe ei și nu le mai vorbești?* au permis divizarea următoare: 15,7% din grupul de control și 11,8% din grupul experimental au răspuns „Da, pentru că mi-au dat viață”; 13,7% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Da, pentru că au grijă de mine”; 15,7% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Da, deoarece sunt cuminte”; 9,8% din grupul de control și 7,8% din grupul experimental au răspuns „Da, deoarece m-au crescut”; 9,8% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Da, pentru că sunt și ei înțelegători”; 2,0% din grupul de control și 2,0% din grupul experimental au răspuns „Da, pentru că este și el elev”; 15,7% din grupul de control și 9,8% din grupul

experimental au răspuns „Da, pentru că sunt exemplu pentru dâșii”; 5,9% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Pe părinți nu ar trebui să-i superi”; 2,0% din grupul de control și 5,9% din grupul experimental au răspuns „Nu, pentru că ei nu ne pot satisface toate cerințele”; 9,8% din grupul de control și 15,7% din grupul experimental au răspuns „Nu mă supăr cu speranța pentru alte ocazii”.

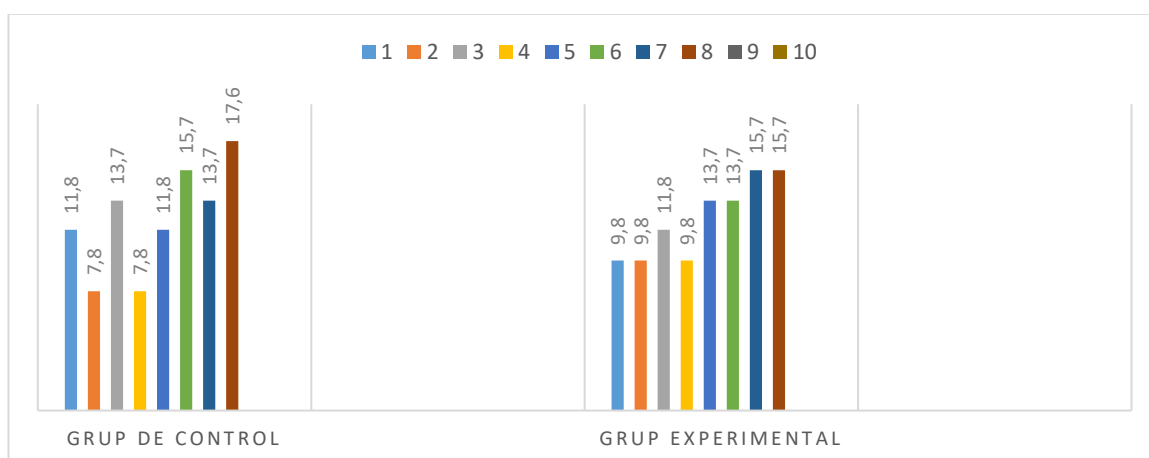
Figura 3.5. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Dacă cineva te agrează/te supără cu ceva, îi ceri iertare? Când cineva îți face rău, dorești să fie aspru pedepsit? Dacă vezi că cineva greșește/face rău cuiva, îi atragi atenția cu delicatețe, spunându-i că nu este bine ceea ce face?*

La elucidarea următorului item *Dacă cineva te agrează/te supără cu ceva, îi ceri iertare? Când cineva îți face rău, dorești să fie aspru pedepsit? Dacă vezi că cineva greșește/face rău cuiva, îi atragi atenția cu delicatețe, spunându-i că nu este bine ceea ce face?* elevii s-au împărțit după cum urmează: 7,8% din grupul de control și 7,8% din grupul experimental au răspuns „El trebuie să-și ceară iertare”; 7,8% din grupul de control și 5,9% din grupul experimental au răspuns „Trebuie să-i ascult”; 15,7% din grupul de control și 13,7% din grupul experimental au răspuns „Nu, pentru că îmi face rău”; 19,6% din grupul de control și 15,7% din grupul experimental au răspuns „Îl preîntâmpin să nu mai facă rău”; 3,9% din grupul de control și 5,9% din grupul experimental au răspuns „Nu trebuie să fug”; 2,0% din grupul de control și 3,9% din grupul experimental au răspuns „Nu am treabă cu vârstnicii”; 5,9% din grupul de control și 5,9% din grupul experimental au răspuns „Nu, deoarece acesta mereu va profita de tine”; 2,0% din grupul de control și 3,9% din grupul experimental au răspuns „Nu, că va veni rândul”; 7,8% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Trebuie pedepsit pe măsură”; 5,9% din grupul de control și 3,9% din grupul experimental au răspuns „Da, deoarece așa este corect”; 11,8% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Trebuie să dai o mână de ajutor”; 3,9% din grupul de control și 5,9% din grupul experimental au răspuns „Da, deoarece trebuie să fie atent să nu se întâmple”; 0% din grupul de control și 2,0% din grupul experimental au răspuns „Cât mai aspru”; 5,9% din grupul de control și 5,9% din grupul experimental au răspuns „Pedeapsa nu totdeauna ajută”.

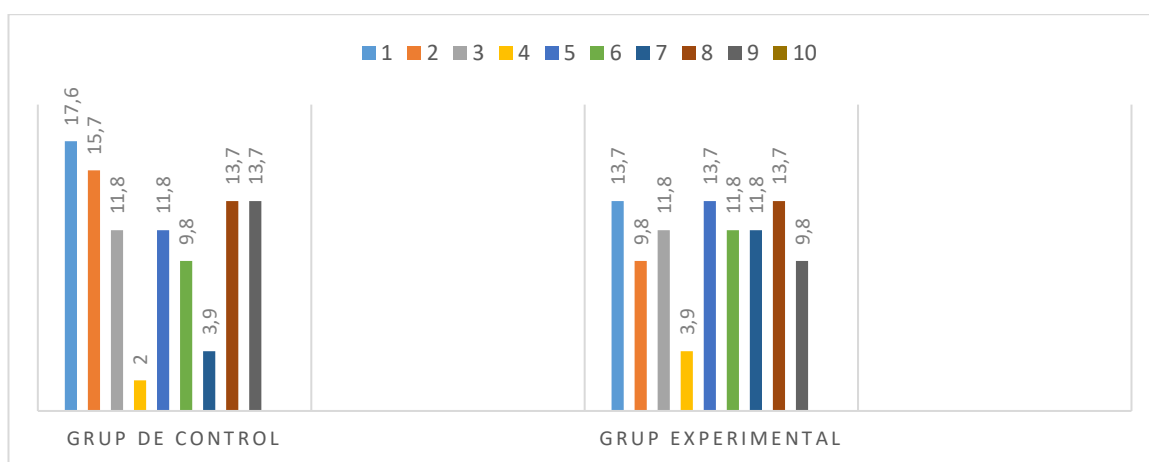
Figura 3.6. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Când ești în dificultate, ceri sfatul cuiva mai mare/unei persoane cu experiență? Recunoști că ai greșit atunci când îți se aduc dovezi?*

La itemul *Când ești în dificultate, ceri sfatul cuiva mai mare/unei persoane cu experiență? Recunoști că ai greșit atunci când îți se aduc dovezi?* elevii au venit cu următoarele explicații: 17,6% din grupul de control și 13,7% din grupul experimental au răspuns „Da, că el are mai multă experiență și mă poate ajuta”; 11,8% din grupul de control și 11,8% din grupul experimental au răspuns „Da, pentru că ei știu mai bine”; 15,7% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Da, deoarece sunt mult mai informați”; 2,0% din grupul de control și 3,9% din grupul experimental au răspuns „Cu siguranță că cineva știe mai bine decât mine”; 11,8% din grupul de control și 13,7% din grupul experimental au răspuns „Recunosc, deoarece toți fac greșeli”; 9,8% din grupul de control și 11,8% din grupul experimental au răspuns „Da, că nu este bine să minți”; 13,7% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Întotdeauna recunosc greșeala”; 13,7% din grupul de control și 13,7% din grupul experimental au răspuns „Nu este bine să minți”; 3,9% din grupul de control și 11,8% din grupul experimental au răspuns „Minciuna nu are picioare lungi”.

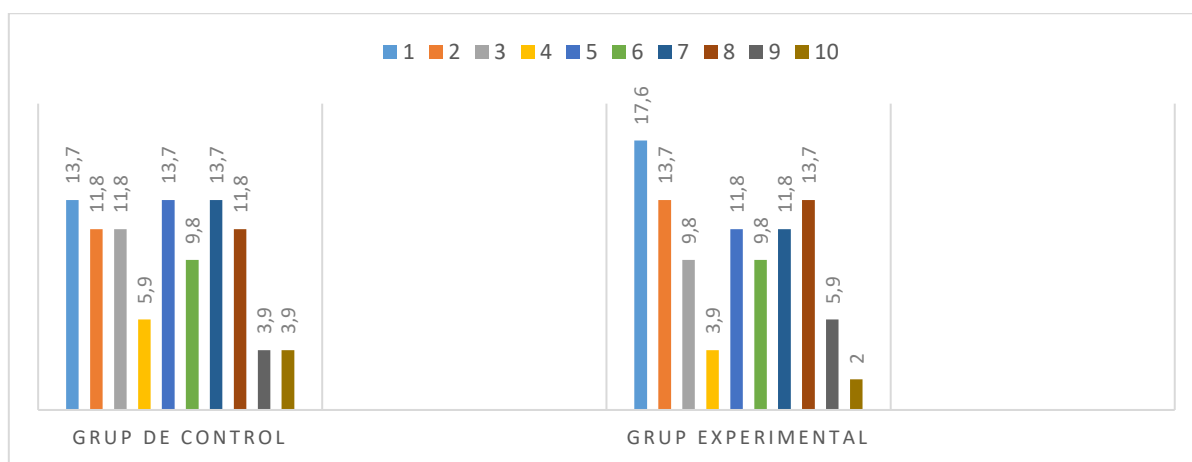
Figura 3.7. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Ți-ar plăcea să lucrezi voluntar într-o instituție/ organizație care ajută copiii cu deficiențe? Ți place să faci binele?*

Cu referire la *Ți-ar plăcea să lucrezi voluntar într-o instituție/ organizație care ajută copiii cu deficiențe? Ți place să faci binele?* 11,8% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Da, deoarece este o faptă bună”; 7,8% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Da, deoarece acei copii au nevoie de ajutorul nostru”; 13,7% din grupul de control și 11,8% din grupul experimental au răspuns „Da, deoarece îmi fac prieteni noi”; 7,8% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Cu plăcere, deoarece trebuie integrați”; 11,8% din grupul de control și 13,7% din grupul experimental au răspuns „Trebuie pentru fericirea acestor copii”; 15,7% din grupul de control și 13,7% din grupul experimental au răspuns „Da, deoarece nu-mi place să fac rău”; 13,7% din grupul de control și 15,7% din grupul experimental au răspuns „Da, binele conduce la bine”.

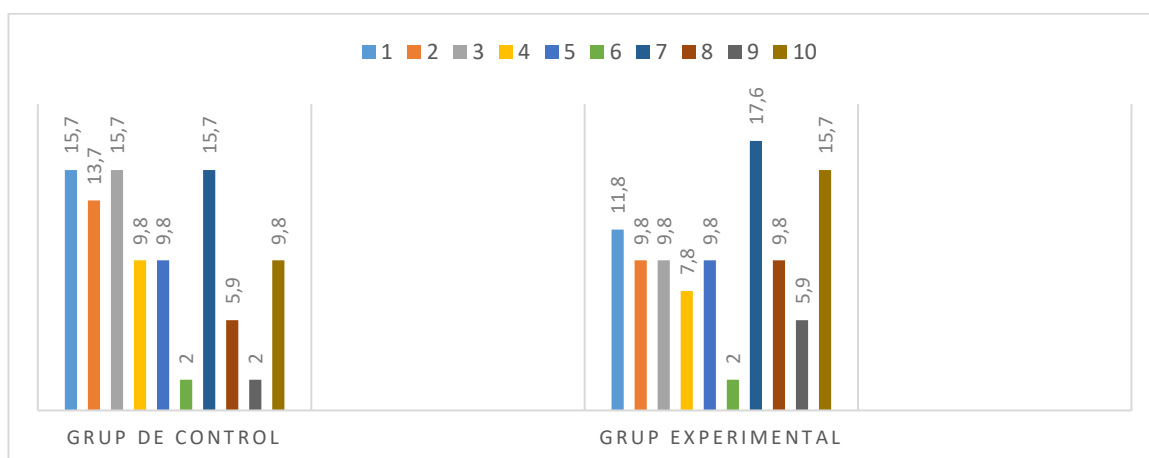
Figura 3.8. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Ierți cu ușurință pe cineva care îți face rău/greșește față de tine? Când cineva îți face rău, dorești să fie aspru pedepsit?*

Răspunsurile la itemul *Ierți cu ușurință pe cineva care îți face rău/greșește față de tine? Când cineva îți face rău, dorești să fie aspru pedepsit?* au fost următoarele: 17,6% din grupul de control și 13,7% din grupul experimental au răspuns „Trebuie să ne iertăm unii pe alții”; 15,7% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Nu numaidecât”; 11,8% din grupul de control și 11,8% din grupul experimental au răspuns „Toată lumea trebuie iertată”; 2,0% din grupul de control și 3,9% din grupul experimental au răspuns „Toți greșesc și trebuie să ne iertăm”; 11,8% din grupul de control și 13,7% din grupul experimental au răspuns „Da, dacă își cere scuze”; 9,8% din grupul de control și 11,8% din grupul experimental au răspuns „Da, deoarece om cu om se iartă”; 3,9% din grupul de control și 11,8% din grupul experimental au răspuns „Uneori da, uneori nu, depinde”; 13,7% din grupul de control și 13,7% din grupul experimental au răspuns „Trebuie să ne păzim de prieteni”; 13,7% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Da, deoarece îmi place și mie să fiu iertată”.

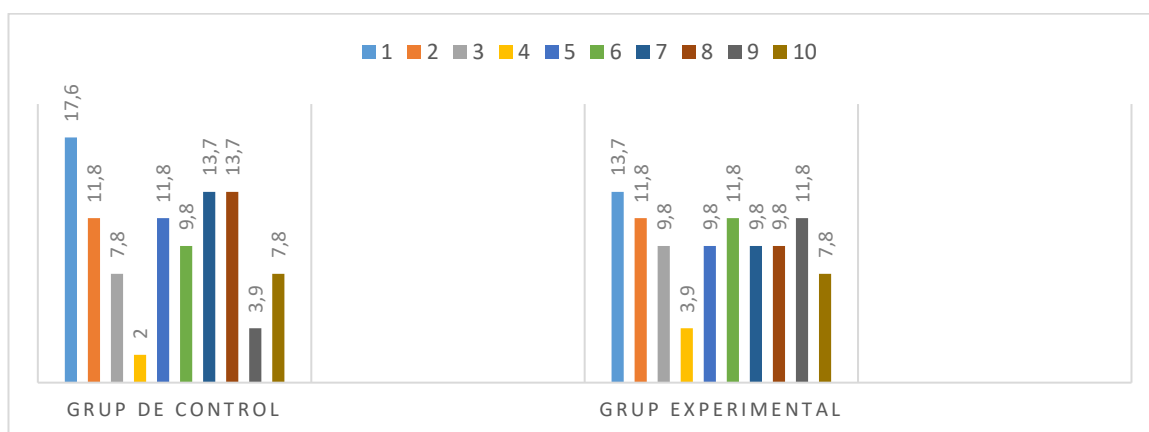
Figura 3.9. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Ai renunța la ceva care îți place foarte mult, dacă ai ști că altcineva are nevoie de acel lucru? Din ce motiv faci binele?*

La itemul *Ai renunța la ceva care îți place foarte mult, dacă ai ști că altcineva are nevoie de acel lucru? Din ce motiv faci binele?* răspunsurile elevilor au fost distribuite astfel: 13,7% din grupul de control și 17,6% din grupul experimental au răspuns „Da! Ca să le fie bine și lor”; 11,8% din grupul de control și 13,7% din grupul experimental au răspuns „Da! Deoarece eu am tot ce-mi trebuie”; 11,8% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Fac bine din diferite motive”; 5,9% din grupul de control și 3,9% din grupul experimental au răspuns „Depinde ce lucru. Dacă am și eu nevoie de el?”; 13,7% din grupul de control și 11,8% din grupul experimental au răspuns „Nu! Deoarece îmi place acest lucru”; 9,8% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Acel lucru e bun pentru mine”; 13,7% din grupul de control și 11,8% din grupul experimental au răspuns „Îl fac pentru mine”; 11,8% din grupul de control și 13,7% din grupul experimental au răspuns „Fac bine deoarece trebuie să-i ajut pe cei din jurul meu”; 3,9% din grupul de control și 5,9% din grupul experimental au răspuns „Binele conduce la bine”; 3,9% din grupul de control și 2,0% din grupul experimental au răspuns „Fac bine pentru că mă simt în locul lor”.

Figura 3.10. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Când cineva este pedepsit pe nedrept (frate/coleg) îi iei apărarea? Ai minți ca să îți aperi un prieten?*

La itemul *Când cineva este pedepsit pe nedrept (frate/coleg) îi iei apărarea? Ai minți ca să îți aperi un prieten?* am concluzionat că: 15,7% din grupul de control și 11,8% din grupul experimental au răspuns „Da, pentru că aș vrea să nu fie pedepsit”; 13,7% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Nu vreau să intervin”; 15,7% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Da, deoarece nu vreau să fie pedepsit”; 9,8% din grupul de control și 7,8% din grupul experimental au răspuns „E riscant, dar trebuie”; 9,8% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Da! Dacă este un prieten adevărat”; 2,0% din grupul de control și 2,0% din grupul experimental au răspuns „Mai bine l-aș convinge”; 15,7% din grupul de control și 17,6% din grupul experimental au răspuns „E problematic”; 5,9% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Da, deoarece n-a greșit”; 2,0% din grupul de control și 5,9% din grupul experimental au răspuns „Da, deoarece țin la el”; 9,8% din grupul de control și 15,7% din grupul experimental au răspuns „E bine să deprindem adevărul”.

Figura 3.11. Rezultatele răspunsurilor la itemul *Cum înțelegi cultura morală a elevului? Dă exemple de cultură morală în activitatea școlară*

La itemul *Cum înțelegi cultura morală a elevului? Dă exemple de cultură morală în activitatea școlară* am concluzionat că: 17,6 % din grupul de control și 13,7% din grupul experimental au răspuns „Atitudini față de ce fac eu”; 11,8% din grupul de control și 11,8% din grupul experimental au răspuns „Cultura morală ține de cultura religioasă”; 7,8% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Trebuie totdeauna să faci bine”; 2,0% din grupul de control și 3,9% din grupul experimental au răspuns „Este când ai răbdare”; 11,8% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Elevul este în procesul culturii morale”; 9,8% din grupul de control și 11,8% din grupul experimental au răspuns „A respecta regimul zilei”; 13,7% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Relațiile dintre elevi să fie umane”; 13,7% din grupul de control și 9,8% din grupul experimental au răspuns „Respectarea normelor de conduită”; 3,9% din grupul de control și 11,8% din grupul experimental au răspuns „Fă bine și vei fi bun”; 7,8% din grupul de control și 7,8% din grupul experimental au răspuns „Pregătirea de lecții zi de zi”.

3.2. Formarea culturii morale la elevii învățământului primar în situații de învățare prin experiment pedagogic

Programa școlară școlară a disciplinei *Educație civică* are ca finalitate integrarea elevilor în comunitate și dezvoltarea acestora ca cetățeni activi și responsabili. Aceasta se realizează prin următoarele obiective:

- *alfabetizarea moral-civică a copiilor* - formarea cunoștințelor fundamentale legate de normele morale și civice, astfel încât elevii să poată înțelege și aplica principiile etice în viața cotidiană;
- *dezvoltarea unor atitudini pozitive* față de propria persoană și față de ceilalți promovează respectul de sine și respectul față de ceilalți, încurajând elevii să adopte comportamente care reflectă valori precum respectul și empatia;
- *valorificarea experienței specifice vârstei* se pune accent pe dimensiunea atitudinală, iar elevii sunt încurajați să aplice conceptele învățate în contexte concrete, apropiate de realitatea lor de zi cu zi;
- *inițierea elevilor în practicarea unui comportament moral-civic*, elevii sunt învățați să adopte un comportament activ, responsabil și etic într-o societate democratică. Acest comportament se caracterizează prin valori precum toleranța, deschiderea, comunicarea eficientă, reflexivitatea și auto-evaluarea.

Programul formativ a inclus activități orientate spre identificarea unor trăsături definitorii ale personalității elevului în contextul culturii morale:

- recunoașterea în situații diferite a trăsăturilor unor persoane (de exemplu prezentate în povești, basme, fabule, desene animate familiare elevilor);
- exerciții de identificare a trăsăturilor persoanei manifestate în contexte familiare elevilor (la școală, în familie, în grupuri de prieteni, în locuri publice);
- exerciții de apreciere a propriilor trăsături manifestate în contexte familiare și din mediul școlar;
- automotivație pentru cultivarea culturii morale.

Scopul experimentului formativ constă în:

- ♦ valorificarea programului de formare a culturii morale la elevii claselor a treia-a din perspectiva competenței didactice;
- ♦ determinarea funcționalității demersului didactic elaborat în baza modelului pedagogic de formare a culturii morale la elevii din învățământul primar din perspectiva comunicării didactice didactice;
- ♦ alegerea adecvată a activităților organizate și desfășurate cu elevii, învățătorii și părinții din, din Județul Ilfov Școala Gimnazială Nr.1 Ciorogârla, România;

- ◆ elaborate prin care au fost identificate unele trăsături morale definitorii ale elevului de 8-9 ani.

Procesul de formare a conștiinței morale presupune identificarea și înțelegerea trăsăturilor morale, atât la personaje din povești și situații din viața reală, cât și la propria persoană. La această vârstă, copiii sunt capabili să recunoască și să aprecieze comportamentele și trăsăturile morale ale celor din jur, prin exerciții și activități care încurajează reflecția și autoevaluarea: recunoașterea trăsăturilor morale ale personajelor din povești, fabule sau desene animate; exerciții de identificare a trăsăturilor morale ale persoanelor din viața cotidiană; exerciții de apreciere a propriilor trăsături morale.

Identificarea și dezvoltarea trăsăturilor morale la copii presupune activități interactive care ajută elevii să înțeleagă comportamentele morale și să le aprecieze în contextul vieții lor cotidiene. La vârsta școlară mică, activitățile pedagogice pot include exemple din povești, exerciții de autoevaluare și discuții care stimulează reflecția morală.

Activitățile pentru explorarea normelor morale care reglementează relațiile cu ceilalți includ:

- ◆ *exemple ilustrative* din povești, desene animate sau viața reală pentru a înțelege norme morale precum respectul, onestitatea și ajutorul reciproc;

- ◆ *recunoașterea respectării sau încălcării normelor* exemple din viața lor (povești, fabule, comportamente ale celor din jur) pentru a identifica când norme morale sunt respectate sau încălcate;

- ◆ *identificarea rolului normei morale*: cum normele morale ghidează comportamentele și deciziile, învățând să aplice aceste norme în viața de zi cu zi.

Participarea la proiecte moral-civice în cadrul clasei, școlii sau comunității implică:

- ◆ *implicare în proiecte simple* elevii participă la activități educative cu tematici moral-civice, organizate la nivelul clasei, școlii sau al comunității locale. Aceste proiecte pot aborda teme precum respectul, responsabilitatea sau ajutorul reciproc;

- ◆ *participare activă* elevii sunt încurajați să contribuie activ la realizarea proiectelor, cum ar fi promovarea tradițiilor locale sau protejarea mediului înconjurător. Aceste activități stimulează responsabilitatea socială și implicarea civic-morală.

Raporturile noastre cu ceilalți oameni: valori, norme și comportamente moral-civice.

A) *Valori morale*:

- bine/rău - distincția între ceea ce este moral și imoral, între comportamente pozitive și negative;

- altruism/egoism: valorizarea ajutorului oferit altora versus preocuparea exclusivă pentru propriile interese;

- cinste/necinste - importanța onestității și integrității în relațiile sociale;
- respect/lipsă de respect - trăsătura esențială a comportamentului moral, care presupune tratarea celorlalți cu demnitate;
  - responsabilitate/lipsă de responsabilitate - capacitatea de a-ți asuma acțiunile și deciziile față de ceilalți și față de tine;
  - solidaritate/lipsă de solidaritate - colaborarea și sprijinul reciproc între membri ai unei comunități.

B) Comportamente moral-civice:

- viața morală cotidiană - respectarea normelor morale în activitățile de zi cu zi, acasă și la școală;
  - comportamentul în familie - armonia și respectul în relațiile familiale, responsabilitatea față de cei dragi;
  - comportamentul în școală - respectarea regulilor școlii, colaborarea cu colegii și respectul față de cadrele didactice;
  - comportamentul în grupul de prieteni - împărtășirea valorilor și normelor morale în cercul social apropiat;
  - comportamentul în locuri publice - manifestarea respectului și educației în interacțiunile cu ceilalți în spațiile publice;
  - comportamente prosociale - ajutorarea celor în nevoie, cooperarea, toleranța, implicarea în activități de voluntariat și sprijin reciproc;
  - comportamente antisociale - comportamente conflictuale sau agresive, care contravin normelor sociale și morale;
  - schimbarea comportamentelor - procesul de educație și formare care ajută la transformarea comportamentelor antisociale în comportamente prosociale prin intervenții educaționale și modele pozitive.

În program obiectivele trasate au urmărit:

- explicarea relației dintre modul în care lucrurile se simt și modul în care arată (de exemplu, textura obiectelor naturale);
- ce înțelegi prin lucruri personale, lucruri comune, camera ta, biblioteca lui Stardi etc.
- elucidarea: curajului, fricii, lașității;
- elucidarea unor trăsături morale ale persoanei.

S-a urmărit ca învățătorul să organizeze activitățile didactice astfel încât să sporească șansele de reușită a atingerii obiectivelor propuse, adoptând o varietate de activități la specificul și potențialul elevilor.

Obiectivele trasate au urmărit:

- consolidarea capacităților și proceselor psihice antrenate în cunoaștere (atenția, memoria, gândirea, limbajul, voința, motivația);
- sensibilizarea sufletului față de faptele umane, ca modele pentru orientarea vieții individului;
- formarea gândirii moral – civice cu elemente de cultură morală;
- formarea sentimentelor, convingerilor și atitudinilor morale;
- dezvoltarea capacităților de a crea frumosul prin asimilarea și interpretarea unor activități etnoculturale;
- formarea conduitei morale prin practica etnofolclorică;
- dezvoltarea capacității de gândire morală;
- formarea aptitudinii de a soluționa anumite stări conflictuale;
- formarea capacității de a recunoaște anumite repere etno-sociale;
- cultivarea abilității și disponibilității de a încuraja dialogul privind problematica prejudecăților și discriminării;
- dezvoltarea sentimentelor și convingerilor morale;
- dezvoltarea senzațiilor, percepțiilor și reprezentărilor morale;
- dezvoltarea sensibilității afective;
- formarea și dezvoltarea gustului moral prin stimularea gândirii critice.

În acest context au fost preconizate și realizate activități (lecții, ședințe, lucru individual cu elevii, învățătorii și părinții) de formare elevilor elemente ale culturii morale în baza unui program.

Programul de formare a culturii morale la elevii claselor primare din perspectiva comunicării pedagogice:

1. Modul - ședință Nr. 1 – Competența de comunicare etica învățătorului;
2. Modul - ședință Nr. 2 - Etica și eleganța în familie;
3. Modul - ședință Nr. 3 - Ținuta și eleganța vestimentară;
4. Modul - ședință Nr. 4 - Lecția: Ce sunt lucrurile?;
5. Modul - ședință Nr. 5 - Lecția: Lucruri care ne reprezintă;
6. Modul - ședință Nr. 6 – Lecția 1
7. Modul - ședință Nr. 7 – Lecția 2, Acasă
8. Modul - ședință Nr. 8 – Lecția 3, Curaj
9. Modul - ședință Nr. 9 – Dezbateri 1-2
10. Modul - ședință Nr. 10 – Dezbateri 3
11. Analiza chestionarului de la experimentul de constatare

În Modul – ședință: Competența de comunicare etica învățătorului s-au comunicat următoarele unități de conținut: formarea conștiinței și comportamentului moral care este un

proces deosebit de complex; formarea conștiinței și conduitei morale prin comunicarea nonviolentă.

Tangente conceptuale se exprimă la nivel de comunicare empatică, fiind numită „limbaj al pasiunii” particularizată în familie, școli, instituții și organizații, în rezolvarea disputelor și conflictelor de orice fel și la orice nivel.

Procesul comunicării nonviolente; (propus de Marshall B. Rosenberg) se focalizează asupra celor patru componente: *Observarea; Sentimentele, Emoțiile; Necesitățile; Cerințele.*

În cadrul dezbaterii Modul – ședință: Etica și eleganța în familie - părinții au comentat că la elevi au fost formate următoarele: capacități de a deosebi acțiunile și atitudinile comportamentale egoiste de cele altruiste, formate deprinderi privitor la discuția despre avantajele și calitățile individului altruist, formate aptitudini și deprinderi de a identifica modelele de comportare umană; formate obișnuințe de folosire a procedeelelor de dirijare psihică a organismului, pentru a înfrâna complexe de inferioritate și timiditate.

Un părinte a vorbit despre faptul cât este de important să știi a-i respecta pe alții. Căminul este primul și cel mai bun loc de învățare a modalității de comportament. În familie începe formarea calităților necesare unui comportament ulterior. În acest sens, comportarea morală este rezultatul sincerității și compasiunii în relațiile umane.

Alt părinte despre: egocentrism care îl face pe om să aibă grijă doar de sine și să trăiască doar pentru sine. În acest caz, omul nu este atent cu cei din jur, nu este sincer, binevoitor, iubitor; compasiunea care îl face pe om atent față de semenii săi, îl convinge să trăiască și pentru alții, să fie tolerant, respectuos etc.

La Modul – ședință: Ținuta și eleganța vestimentară, unii elevi au comunicat despre o anumită cultură a simțului estetic în baza cunoașterii modei și formării personalității adolescentului, a forma cultura modei și a ținutei vestimentare ca ansamblu de culori, despre o ținută și atitudini corecte față de aspectul vestimentar.

Bunul simț și bunul gust se formează în baza legilor generale despre vestimentație.

Funcția igienică, estetică și socială a hainei ca premise ce generează legile politeticii vestimentare.

Ținuta și eleganța vestimentară în consens cu gustul personal, cu cel unanim acceptat și cu bunul gust.

Formarea eleganței personale prin cunoașterea legilor valabile în toate situațiile.

Eleganța și rafinamentul în îmbrăcăminte nu pun omul în conflict cu moda, dacă el are bunul gust de a se îmbrăca într-un anumit mod, cu scopul de a-și exprima personalitatea. Moda există pentru ca fiecare individ să se acomodeze la ea, ținând seama, totuși, în primul rând, de ceea ce îi stă mai bine și i se potrivește mai bine. Important e ca omul să-și poată educa bunul gust,

propria înțelegere a modei și deprinderea de a o respecta, pentru a-și schimba, a-și desăvârși aspectul exterior, găsind mereu trăsături noi.

Îmbrăcămintea, coafura este cartea de vizită a omului și confirmă «cine și ce este». Latini spuneau că de gust și culoare nu se discută, adică stilul, culoarea îmbrăcămintei trebuie să fie alese de însuși omul. Sunt, însă, cerințe principale, unice, care trebuie respectate și cunoscute de toți:

Acuratețea hainei. Îmbrăcămintea trebuie să fie îngrijită, călcată, încheiată la nasturi, bine aranjată.

Îngrijirea încălțămintei. Dacă vom purta încălțămintă curată, comodă, frumoasă, vom reuși să fim eleganți.

Coafura trebuie să fie întotdeauna îngrijită.

În cadrul acestor comentarii dacă:

Au copiii dreptul să-și aleagă singuri vestimentația?

Cum trebuie să procedăm, dacă alegerea făcută de copii îi șochează pe adulți?

Recomandări în materie de ținută vestimentară:

1. Reacționând la modă, omul trebuie să-și păstreze dreptul de a-și exprima personalitatea,
2. Pentru un elev, eleganța nu trebuie să semnifice modul de a se îmbrăca conform cerințelor modei, ci alegerea unor stoffe de calitate, a unor croieli ce să corespundă cerințelor școlii,
3. Femeilor li se pot recomanda haine din stoffe și de culori potrivite sezonului (rochii, mănuși, poșete obișnuite, pantofi de zi cu tocuri joase, palton, pardesiu sau haină de blană),
4. Bărbaților li se recomandă: costum uni, de croială clasică, cămașă, cravată, ciorapi și pantofi asortați,
5. Să nu uităm că încă Erasmus, în *Buna cuviniță*, amintea că „Haina este, oarecum, corpul omului și ne dă o idee despre înclinarea sufletească, cu toate acestea ea nu poate fi supusă la reguli fixe, pentru că nu toată lumea are aceeași stare materială, același rang; ceea ce este potrivit sau nu diferă de la stat la stat: nici gusturile n-au fost aceleași în toate țările”.

În baza acestor ședințe s-a organizat un ciclu de lecții din curriculumul clasei a treia care conțin mesaje și elemente ale *culturii morale*.

Lecția 1. Tema: Semințele bunătații

Unități de conținut:

Activități de cercetare și descoperiri:

Exercițiul 1 Citește textul Fapte bune după Esop, apoi răspunde la întrebări.

1. Ce fapte bune au făcut personajele?

Avem următoarele răspunsuri:

- Prima faptă bună este a porumbelului, deoarece a salvat furnicuța, iar a doua este a furnicuțelor care au salvat porumbelul, 8 elevi sau 0,15%;

- Personajele s-au ajutat reciproc, 4 elevi sau 0,07%;
- Porumbelul a salvat-o pe furnicuța care a alunecat, 16 elevi sau 0,31%;
- Furnicuțele l-au ciupit pe vânător ca să îl scape pe porumbel, 7 elevi sau 0,13%;
- Furnicile căutau mâncare sănătoasă, 4 elevi sau 0,07%;
- Faptele bune pe care le-au făcut personajele sunt când au încercat să aducă furnicuța pe mal, dar nu au reușit, 6 elevi sau 0,11%;
- Furnicuțele l-au atacat pe vânător, 6 elevi sau 0,11%.

2. Atunci când faci o faptă bună, urmărești să primești o recompensă? Ce faci dacă nu primești recompensa?

Avem următoarele răspunsuri:

- Când fac o faptă bună nu urmăresc să primesc recompensă, deoarece fapta vine din inimă. Mă simt bine chiar dacă nu primesc recompensă, 10 elevi sau 0,19%;
- De obicei oamenii buni la suflet nu așteaptă o recompensă și cred că așa ar trebui să facem toți, 7 elevi sau 0,13%;
- Eu consider că ar trebui făcut din bunătate și nu cu gândul la o recompensă. Aceasta va veni în viitor, 5 elevi sau 0,09%;
- Nu, atunci când fac o faptă bună nu urmăresc recompensa deoarece binele se face cu sufletul și nu trebuie să așteptăm ceva la schimb, 6 elevi sau 0,11%;
- Nu mă gândesc la recompensă, consider că Dumnezeu face în așa fel să fim cu toți recompensați, 6 elevi sau 0,11%;
- Nu aștept o recompensă, aștept ca fapta bună chiar să fie bună, iar persoana să nu se supere pe mine, 4 elevi sau 0,07%;
- Eu nu urmăresc să primesc o recompensă deoarece mă gândesc că „Bine faci, bine găsești” 4 elevi sau 0,07%;
- Nu urmăresc o recompensă, aș fi bucuros că am făcut o faptă bună, 4 elevi sau 0,07%;
- Nu urmăresc să primesc nimic în schimb deoarece sunt convinsă că voi fi și eu răsplătită la un moment dat, 5 elevi sau 0,09%

Exercițiul 2. Selectează dintre poveștile citite de tine trei personaje care dovedesc bunătate generozitate sau oferă ajutor celor din jur. Discută despre comportamentul lor.

- Trei personaje care dovedesc bunătatea sunt: Albă ca Zăpada, Cenușăreasa și Elsa din Frozen, iar cele care dovedesc răutatea sunt: mama vitregă a Cenușăresei, zmeii, vrăjitoarea; au răspuns 13 elevi sau 0,25 %;
- Capra și iezii, Scufița roșie, Ursul /Lupul, Vânătorul, vulpea; 8 elevi sau 0,15%;
- Frumoasa Bell, tatăl ei din Frumoasa și Bestia, Matilda din „Matilda” de Roald Dahl/ vrăjitorul Gascon, Domnișoara Honey - învățătoarea rea din „Matilda”. 14 elevi sau 0,26%;

- Hansel și Gretel, fata cea mică din Sarea în bucate, ursul Baloo și Baghera din Cartea Junglei, Mogli /vrăjitoarea, surorile ei, tigru Shere Khan, 6 elevi sau 0,11%;
- Alice în Țara Minunilor de Lewis Carroll, Praslea cel Voinic, Harap Alb/Regina Cea Rea, frații lui Prâslea, Spânul, 5 elevi sau 0,09%;
- Motanul încălțat, Fata babei/Căpcăunul, Fata moșului.

Exercițiul 3. Decide dacă, în situațiile date, cuvintele *bun* și *rău* sunt folosite corect.

a. Am ajutat-o pe mama să ude florile, dar am spart ghiveciul. Am fost rău!

b. Pe teren am vrut să arunc cu mingea în Anca, dar am ratat. Nu a pățit nimic. Am fost un coleg bun!

Avem următoarele răspunsuri:

a. Cuvântul rău nu e folosit corect, deoarece copilul a vrut să o ajute pe mamă. El nu e rău, e bun.

b. Părerea mea e că băiatul nu trebuia să arunce cu mingea în fată, chiar dacă nu a lovit-o, Cuvântul bun nu e folosit corect, el a fost rău.

a. Cuvântul rău e folosit corect. Eu consider că a fost un copil rău deoarece a spart ghiveciul și cred că mama s-a supărat.

b. Incorect, Nu a fost un coleg bun, ci unul rău pentru că o putea accidenta pe fetiță, 11 elevi sau 0,21%.

a. Da, a fost rău, pentru că mama a plătit pentru acel ghiveci.

b. Greșit, nu a fost un coleg bun pentru că dacă o lovea mingea, Anca putea să ajungă la spital cu un os rupt, 8 elevi sau 0,15%.

a. Eu consider că copilul nu a fost rău deoarece a ajutat-o pe mama sa, doar dacă spargi intenționat înseamnă că ești rău.

b. Bun nu e corect folosit. Nu sunt un coleg bun, deoarece eu dacă aruncam cu mingea în Anca mă certa mama și doamna învățătoare și trebuia să îmi cer scuze, 11 elevi sau 0,21%.

a. Da, sunt rău pentru că am spart ghiveciul și am făcut-o pe mama să sufere, să fie tristă și să muncească să facă curat după mine.

b. M-am simțit fericit deoarece nu am nimerit-o pe Anca. Până la urmă Doamne, Doamne m-a ajutat să fiu bun, 21 elevi sau 0,41%.

Exercițiul 4. Discută cu ceilalți colegi situațiile reprezentate în Benzi desenate. Prin ce trăsături se caracterizează copiii în fiecare situație ?

Avem următoarele răspunsuri:

I bandă desenată

- Alex este bun și generos, deoarece el merge la bunica sa în spital când ea are nevoie de familie, de iubire, au răspuns 7 elevi sau 0,13%.

- Băiatul este milos și grijuliu pentru că vrea să își ajute bunica bolnavă, 8 elevi sau 0,15%.
- Este respectuos și bun pentru că a luat o decizie importantă, și anume să o viziteze pe bunica care este în spital și are nevoie de el, 6 elevi sau 0,11%.
- Renunță la joacă ca să meargă în vizită la iubita lui bunică din spital El merge să îi dăruiască tabloul pictat special pentru ea, 10 elevi sau 0,19%.
- Băiatul este iubitor și bun la suflet deoarece a pictat tabloul pentru bunica sa și își refuză prietenii să meargă pe terenul de sport, 6 elevi sau 0,11%.
- Copilul este sufletist și dedicat familiei pentru ca preferat să meargă la bunica lui și nu cu prietenii săi este respectuos și arată că pune pe primul loc pe oamenii din familie, 3 elevi sau 0,05%.
- El pregătește din timp cadoul pentru iubita lui bunică Și arată că este un copil bine crescut poate chiar de bunică, 6 elevi sau 0,11%.
- Este generos și empatic, deoarece el merge la bunica sa care trece printr-o perioadă grea și îi arată că o iubește dăruindu-i tabloul pictat de el, 5 elevi sau 0,09%.

II-a bandă desenată

- Fetița este bună și săritoare, deoarece vor să-l ajute pe cățelușul Cappy, 2 elevi sau 0,04%.
- Ea este îngrijorată și miloasă pentru câinele șchiop, 17 elevi sau 0,33%.
- Copila împreună cu mama sunt iubitoare și speriate pentru că îl salvează pe Cappy cel șchiop, 16 elevi sau 0,31%.
- Mama și copilul dau dovadă de bunătatea și prețuire pentru animale, 7 elevi sau 0,13%.
- Fata și mama sa sunt săritoare și dornice de ajutor pentru câinele lor Cappy, 9 elevi sau 0,17%.

III a bandă desenată

- Fetița din imagine este foarte generoasă, deoarece ea a vrut să împartă cu băiatul din castanele ei, 13 elevi sau 0,25%.
- Fetița care a împrumutat bani este bună generoasă, dar și băiatul este amabil și rușinos, 12 elevi sau 0,23%.
- Ea dă dovadă de generozitate pentru că a împărțit castanele cu prietenul ei, 6 elevi sau 0,11%.
- Este drăguță generoasă și amabilă iar băiatul este timid trist și supărat, 1 elev sau 0,01%.
- Băiatul se scuză că nu are bani și fata este amabilă și darnică pentru că împarte castanele cu el, 7 elevi sau 0,13%.
- Fetița are un comportament binevoitor și din dărnicie și prietenie mănâncă castane le cumpărate de ea împreună cu prietenul ei, 6 elevi sau 0,11%.
- Fata este darnică și arată prietenie față de băiatul care e rușinos dar până la urmă bucuros a mâncat castane, 6 elevi sau 0,11%.

Exercițiul 5. Scrie trei enunțuri în care să explici mesajul transmis de fiecare dintre

proverbele următoare:

Fapta bună nu așteaptă răsplată

Avem următoarele răspunsuri:

- Eu fac fapte bune ca să îi bucur pe prietenii mei și să-i fac pe părinții mei să mă iubească mai mult. Nu aștept răsplată. Au răspuns 14 elevi sau 0,27%.
- Fapta bună nu așteaptă răsplată înseamnă că atunci când prețuiești pe cineva îl ajuți și îl faci fericit fără să te gândești la tine că vei primi ceva, 11 elevi sau 0,21%.
- Consider că fapta bună este din grijă și dragoste sinceră pentru cineva aflat la nevoie fără a urmări să primești un lucru, 5 elevi sau 0,9%.
- Eu cred că atunci când faci o faptă bună ea vine din inimă și nu te gândești că vei primi ceva, 8 elevi sau 0,15%.
- Atunci când faci o faptă bună nu trebuie să aștepti să fii răsplătit trebuie să o faci că așa simți nu din obligație, 7 elevi sau 0,13%.
- Nu putem trăi degeaba, e bine să faci fapte bune fără să aștepti ceva la schimb. Au răspuns 6 elevi sau 0,11%.

Bine faci bine găsești

Avem următoarele răspunsuri:

- Proverbul acesta ne arată că binele pe care îl faci cu timpul se va întoarce în favoarea ta, 10 elevi sau 0,19%.
- Atunci când faci o faptă bună va veni alt om la tine să te răsplătească cu ceva exact atunci când vei avea nevoie pentru că Dumnezeu face în așa fel să fim cu toții răsplățiți, 9 elevi sau 0,17%.
- Eu sunt de părere că binele aduce calm personal și liniște sufletească. Nu trebuie altă răsplată, 8 elevi sau 0,15%.
- Eu cred că bine cu bine se răsplătește, 7 elevi sau 0,13%.
- Binele face parte din viața noastră și Dumnezeu îți întoarce acest bine de multe ori, au răspuns 7 elevi sau 0,13%.
- Dacă faci fapte bune o să îți fie bine și vei avea și mulți prieteni, au răspuns 10 elevi sau 0,19%.

În cadrul acestei lecții încă o dată au fost dezvoltate și elucidate următoarele trăsături ale personalității elevului: fapte bună, ajutor reciproc, oameni buni la suflet, bunătate, binele se face cu sufletul, „bine faci bine găsești” răutate, fericit, bun și generos, milos, respectuos, iubitor și bun la suflet, sufletist, bună și iubită, bună și stăruitoare, îngrijorată și miloasă, bunătate și prețuire, băiat rușinos, binevoitor, draguță, amabilă, generozitate, bucuros, darnică, frumos și politicos, „graba strică treaba” înțelepciune, calmitate, politicos, egoist, vinovată, iubesc părinții.

Lecția 2. Tema: Cheile respectului

Unități de conținut:

Activități de cercetare și descoperiri:

Exercițiul 1. Citește povestirea apoi răspunde la întrebări:

1. În ce fel și au arătat băieții lipsa de considerație pentru bătrân la urcuș?

Avem următoarele răspunsuri:

- Băieții și au arătat lipsa de considerație față de bătrân batjocorindu-l. Au răspuns 16 elevi sau 0,31%.
- Copiii l-au jignit pe bătrân vorbindu-i urât, 15 elevi sau 0,29%.
- Aceștia s-au purtat cu dispreț și au râs de bătrân deoarece se mișca încet, 8 elevi sau 0,15%.
- Nu cred eu cred că tinerii și au arătat lipsa de considerație față de bătrân atunci când i au spus că și melcii merg mai repede decât el, 8 elevi sau 0,15%.
- Au râs de bătrân comparându-l cu melcii cei lenți, 2 elevi sau 0,03%.
- Ei au trecut nepăsători pe lângă bătrânul obosit și au și râs de el spunându-i în mod jignitor că este lent ca un melc că până și aceștia îl întrec.
- Tinerii nu l-au salutat pe bătrân, au folosit cuvântul moșule ceea ce este urât și au mai și râs de acesta, 2 elevi sau 0,03%.

2. Cum s-a purtat bătrânul cu cei doi băieți? Ce dovedește purtarea acestuia?

Avem următoarele răspunsuri:

- Bătrânul s-a comportat frumos și politicos cu cei doi băieți. El dovedește bunătate și înțelepciune, 16 elevi sau 0,31%.
- Acesta i-a dojenit pe băieți zicându-le că graba strică treabă și purtarea acestuia a fost să se răzbune pe băieți, 15 elevi sau 0,29%.
- S-a purtat calm și a dovedit înțelepciune, 12 elevi sau 0,23%.
- Bătrânul a reacționat cu calmitate ceea ce l-a dus într-un loc bun ca să-și facă un adăpost unde să stea peste noapte, 8 elevi sau 0,15%.

3. Dacă ai fi în locul băieților cum ai fi procedat ?

Avem următoarele răspunsuri:

- Dacă aș fi fost în locul băieților l-aș fi ajutat pe bătrân să urce dealul, deoarece este mai în vârstă și a obosit, au răspuns 12 elevi sau 0,23%.
- Dacă aș fi fost în locul copiilor m-aș fi purtat respectuos nu l-aș fi jignit pe acel bătrân și nu i-aș fi zis moșule, 16 elevi sau 0,31%.
- Eu dacă aș fi fost în locul lor l-aș fi salutat politicos pe bătrân și l-aș fi întrebat dacă are nevoie de ajutor, 18 elevi sau 0,35%.
- Eu aș fi fost respectuos și chiar l-aș ajuta să urce, 5 elevi sau 0,09%.

Exercițiul 2. Formulează două recomandări pentru cei doi băieți „viteji”

- Eu recomand celor doi viteji să fie politicoși și buni cu oamenii din jurul lor, 17 elevi sau 0,31%.
- Prima recomandare ar fi să nu se mai grăbească, iar a doua ar fi - să fie respectuoși, 19 elevi sau 0,37%.
- Fiți politicoși și nu mai fiți egoiști! 12 elevi sau 0,25%.
- Purtați-vă politicos! Nu mai fiți egoiști! 2 elevi sau 0,03%.
- Să aveți răbdare! Să nu mai plecați neînsoțiți de adulți pe munte! 1 elev sau 0,01%.

Exercițiul 3. Găsește pentru fiecare cheie cuvinte sau acțiuni care dovedesc respect

- Îmi țin promisiunea Nu fac gălăgie sunt atentă la persoanele din jur sunt atentă la persoanele din jur ofer lucruri celor care au nevoie, 16 elevi sau 0,31%.
- Am grijă de persoanele din jur, ajut pe cine are nevoie, vorbesc politicos. 22 elevi sau 0,43%.
- Mulțumesc! Te rog frumos! Mă adresez politicos persoanelor mai în vârstă folosind pronumele personal de politețe. 8 elevi sau 0,15%.
- Sunt cuminte! Salut pe toată lumea! Nu deranjez orele! 5 elevi sau 0,09%.

Exercițiul 4. Citește benzile desenate, apoi răspunde la întrebări.

Cum trebuia să procedeze fetița?

Avem următoarele răspunsuri:

- Fetița e vinovată pentru că își bagă nasul unde nu trebuie. Ea trebuia să ceară permisiunea băiatului, au răspuns 6 elevi sau 0,11%.
- Ea nu avea voie să atingă lucrurile celorlalți colegi și nici să îi răspundă urât colegului său, 5 elevi sau 0,09%.
- Fetița trebuia să-l întrebe pe colegul său dacă o poate ajuta cu ascuțitoare sau cel puțin să-i răspundă respectuos atunci când acesta a vrut să o ajute, 14 elevi sau 0,28%.
- Consider ca fetița nu trebuia să umble în penar pentru că nici ei nu i-ar plăcea dacă ceilalți îi scotocesc printre lucrurile personale. Ea trebuia să ceară permisiunea băiatului, 14 elevi sau 0,26%.
- Trebuia să îl caute pe prietenul ei să îl roage să îi împrumute ascuțitoarea, 5 elevi sau 0,09%.
- Cere și ți se va da! Eu știu că „Ce ție nu îți place, altuia nu ii face!” așa că nu îi era permis să facă acest lucru .Respectă și vei fi respectat! Au răspuns 7 elevi sau 0,13%.

Tu cum îți respecti părinții?

Avem următoarele răspunsuri:

- Eu servesc masa împreună cu părinții mei și îi ascult, au răspuns 4 elevi sau 0,08%.

- Eu îmi respect părinții sfătuindu-mă și vorbim cu ei despre tot ceea ce mi se întâmplă și ceea ce îmi trece prin cap 20 elevi sau 0,38%.
- Îmi iubesc părinții, le iau apărarea de fiecare dată când cineva îi judecă greșit, nu îi jignesc și îi ascult, 27 elevi sau 0,52%.

Dar pe tine?

Avem următoarele răspunsuri:

- Da, cred că mă respect deoarece mă port frumos cu cei din jur învăț bine sunt ordonată fac ceea ce îmi place în timpul meu liber, au răspuns 7 elevi sau 0,13%.
- Iar pe mine mă respect pentru că nu las pe nimeni să mă înjosească, 7 elevi sau 0,13%.
- Tu știi să ascuți? Au răspuns 3 elevi sau 0,05%.
- Eu consider că da deoarece nu întrerup persoana care vrea să mi spună ceva, 3 elevi sau 0,05%.
- Mă uit în ochii celui cu care vorbesc și nu îl întrerup, 3 elevi sau 0,05%.
- Ascult cu atenție și încerc să aplic sfaturile pe care le primesc, 12 elevi sau 0,23%.
- Da, eu știu să ascult, respect opiniile altora și nu spun mai departe, 16 elevi sau 0,31%.

Etapa de validare experimentală a avut drept scop baza certificarea Modelului de formare a culturii morale la elevii din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice ca urmare a realizării acțiunilor formative planificate de Programul de formare a culturii morale la elevii din învățământul primar.

Tabelul. 3.3. Matricea de formare a culturii morale la elevii claselor primare din perspectiva competenței pedagogice

Nr.	Criterii	Indicatorii competenței pedagogice	Valorile competenței pedagogice	Valorile culturii morale	Vicii derivate din lipsa valorii morale
1.	Capacitatea de înțelegere a propriei persoane și a celuilalt	<ul style="list-style-type: none"> • afirmare a personalității; • descoperirea relațiilor și atitudinilor față de lucruri; • descoperirea aptitudinilor; • relaționarea optimă cu cei din jur; • abilități interpersonale; • adaptarea în diferite situații ale vieții 	<ul style="list-style-type: none"> • arta de a învăța elevii să învețe pe experiența comunicării și proiectării a învățătorului; • autoevaluare obiectivă; • a te pune la dispoziția elevului; • a te simpatiza cu ei pentru a înțelege universul; • a le sesiza interesele care-i animă. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>valori sociale</i>: adevăr, onestitate, dreptate, bunătate, generozitate, toleranța, patriotism, perfecțiune, excelența etc. • <i>valori spirituale-religioase</i>: evlavie, meditația, puritatea, devotamentul față de Divinitate, dragostea față de aproapele, speranța, toleranța, milostenia, rugăciunea, smerenia etc. • <i>valori universale</i>: viața, bucurie, fraternitate, iubire, compasiune, fericire, adevăr și eternitate. 	<ul style="list-style-type: none"> • nechibzuință, lipsa de prevedere, imprudență • aventurism neglijență • mândrie îngâmfare • trufie
2.	Exprimarea stimei de sine și de alții	<ul style="list-style-type: none"> • încredere în sine; • afirmarea de sine; • decideri în situații familiale și școlare; • comunicarea interpersonală; • decizia de a se implica în diferite activități; • adaptarea emoțională, decizia de a se implica în diferite activități școlare, familiale și sociale; 	<p>Competențe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • științifice; • de comunicare; • psihopedagogice; • psihosociale; • metodice; • cunoașterea și aplicarea experiențelor emoționale; • amplificarea continuă a stării de bine. 	<ul style="list-style-type: none"> • dăruirea de sine; • binele duce la bine; • ajutorul unui prieten la nevoie; • respect față de om și față de muncă (învățătură); • încurajarea și sprijinul pentru cei mai necăjiți; • conștiința și conduita morală; • înțelepciunea morală; • dreptatea morală; • cumpătarea morală; • curajul moral 	<ul style="list-style-type: none"> • invidia, egoismul, • nedreptatea, • părtinirea, fățărnicia, • favoritismul, • nepotismul, • injustețea, • neechitatea.

3.	Comunicarea constructivistă	<ul style="list-style-type: none"> • dispoziție comunicativă; • formarea imaginilor mentale; • cunoștințele sunt incluse în acțiunea directă de explorare; • accentul cade pe elevul care învață, folosind diferite resurse, instrumente, pentru cunoașterea științifică; • valorifică nevoia proprie de cunoaștere prin înțelegere a variate situații reale, rezolvate în stil cognitiv propriu și de grup. 	<ul style="list-style-type: none"> • inițierea unor demersuri menite să dezvolte conștiința de sine a elevilor și a capacităților sale metacognitive de formare a culturii morale elevilor claselor a 3-a prin dăruirea de sine, politețea stima și respectul bunului simț orientate spre responsabilitățile individuale ale elevului în devenire. 	cumsecădenia, mila, bunătatea, binefacerea, bunăvoința, toleranța, ajutorul reciproc, empatia, aprobare, mărinimia, îngăduința, încrederea, responsabilitatea, dreptatea, datoria, corectitudinea, adevărul, dragostea față de patrie, toleranță, solidaritatea, respect față de om și față de muncă, bunătate și modestie, prudența, prevedere, precauție, vigilență, omenie, prețuire reciprocă, frăție, egalitate, înțelegere, bunătate, stimă, chibzuială, măsură, moderație, cumișenie, pășnicie, liniște, socoteală, pudoare, castitate, răbdare, statornicie, perseverență, bărbăție	nechibzuită necumpătat dependență beție orgoliu, narcomanie, mânia
4.	Eficiența pedagogică și formarea calităților culturii morale	<ul style="list-style-type: none"> • <i>crează</i> climatul de învățare activă individuală, și prin colaborare; • <i>stimulează</i> experiența directă spre analize critice, ipoteze prin dezbateri, negociere, confruntare, generalizare; • <i>ghidează</i> relații de colaborare și cooperare în grup, operații instrumente, modele, scheme, fără a demonstra, explica; • prin comunicare <i>focalizează și integrează</i> noi tehnologii 	<ul style="list-style-type: none"> • învățătorul <i>pregătește</i> demersul învățării; • <i>proiectează</i> unitățile de conținut, prelucrează conținuturi, analizează resursele, instrumentele; • <i>alege</i> strategiile, metodele, organizează situațiile, acțiunilor; • elevul își <i>construiește</i> cunoașterea, învățarea prin experiență anterioară, colaborare 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>adevărul</i> cunoașterii și interpretării științifice; • <i>înțelepciunea</i> participativă și colaborativă în diverse situații prin armonie interioară, prin calitatea lucrurilor pe care le fac, orientate spre: <ul style="list-style-type: none"> -formarea culturii morale a personalității elevului; -frumosul creativității relațiilor interpersonale pentru făurirea binelui prin corectitudinea față de om; • <i>bunăvoința</i> ca parte integrantă a ajutorului reciproc în toate aspectele 	<ul style="list-style-type: none"> • sfiala, lașitatea, îndrăzneală, nechibzuită

		de informare în cunoaștere ca manager al clasei.	prin sinteze, afirmându-și metacogniția și autoevaluarea.	procesului educațional și îndeosebi ale adevărului – atitudinal și voluntariatului.	
5.	Devenire și autodevenire a personalității elevilor claselor primare	<ul style="list-style-type: none"> • relaționare optimă cu cei din jur; • explorare activă a posibilităților; • decizia de a se impune în diferite activități școlare, familiale și sociale; • conștientizare asupra trăsăturilor de personalitate; • promovarea identității etnice și național. 	Prin comunicarea didactică învățătorul: coordonează, organizează, colaborează, echilibrează, anticipă, sprijină, analizează, observă, valorifică, comunică, interpretează, moderează, modelează, problematizează, receptează, sintetizează, generalizează, valorizează, corelează, propune, evaluează, apreciază, reflectează, reglează.	dragostea, bunătatea, frumosul, modestia, acceptarea, ospitalitatea, politețea, stima, respectul, toleranța, răbdarea, principialitatea, noblețea, prietenia, libertatea, încrederea, responsabilitatea, omul, educația, cumpătarea, curajul, dărnicia, prieten, de ajutor, voință, grijă, cuminte, înțelegător, exemplu, atenție, cumpătate, răbdare, educație, stimă, compasiune, bunăvoința, binele, amabilitatea, credința religioasă, optimist, curajos, înțelegere, voluntariatul, onestitate, bunătatea, demnitatea, responsabilitatea, manierele, altruismul, mărinimia, responsabil,	

Rezultatele matricei de formare a culturii morale la elevii claselor primare din perspectiva competenței didactice ne-au condus la etapa de validare a experimentului pedagogic.

3.3. Programul de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice în condiții de cercetare pedagogică operațională și experimentală

Obiectivele experimentului de validare (2022-2024) a avut ca scop compararea și interpretarea rezultatelor înregistrate de eșantionul experimental (EE) și de control (EC) a unor performanțe în formarea culturii morale la elevii claselor a treia antrenate prin activitățile propuse de Programul de formare a culturii morale și a Modelului pedagogic care au evidențiat unele diferențe statistice în favoarea responsabilităților din eșantionul experimental.

Rezultatele comparative sunt elucidate în cele ce urmează.

Tabelul 3.4. Interpretarea rezultatelor cercetării operaționale din perspectiva perfecționării Modelului pedagogic în context actual și în plan prospectiv

Nr.	Itemii chestionarului	Grupul experimental		Grupul de control	
		Elevi	%	Elevi	%
1.	<i>Ce înțelegeți prin conștiința morală?</i>				
	1. Conștiința morală este raportul dintre gândirea și comportamentul omului	10	19,61	3	5,88
	2. Conștiința morală este element al identității etnice	7	13,73	6	11,76
	3. Conștiința morală este o valoare a omului	5	9,80	6	11,76
	4. Conștiința morală este nivelul de educație a omului	6	11,76	7	13,73
	5. Conștiința morală are la bază principii și norme de conviețuire	6	11,76	5	9,80
	6. Conștiința morală nu depinde de volumul de cunoștințe acumulate la școală	6	11,76	7	13,73
	7. Conștiința morală se formează în familie	6	11,76	7	13,73
	8. Conștiința morală vizează conștientizarea moralei în societate	2	3,92	1	1,96
	9. Conștiința morală reprezintă normele morale	0	-	3	5,88
	10. S-au abătut de la subiect	3	5,88	6	11,76
2.	<i>Ce înțelegeți prin morală?</i>				
	1. Morala este comportamentul omului	7	13,73	6	11,76
	2. Morala este o antrenare a omului în societate	3	5,88	2	3,92
	3. Morala - norme de purtare	3	5,88	2	3,92
	4. Morala este un rezultat al situațiilor vieții	8	15,69	7	13,73
	5. Morala este educația moral-spirituală	8	15,69	8	15,69
	6. Morala depinde de activitatea omului	7	13,73	6	11,76
	7. Morala nu poate funcționa fără conduita morală	4	7,84	4	7,84

	8. Morala reflectă deprinderile etice ale omului	3	5,88	5	9,80
	9. Morala este cea mai importantă pentru om	5	9,80	5	9,80
	10. Morala vizează cultura comportării	2	3,92	2	3,92
	11. Răspunsuri evazive	1	1,96	4	7,84
3.	<i>Care este raportul dintre conștiința morală și conduita morală?</i>				
	1. Aceste două componente mereu se întrepătrund	5	9,80	4	7,84
	2. Conștiința morală și conduita morală formează cultura morală a elevului	5	9,80	3	5,88
	3. Conștiința morală și conduita morală se datorează educației în familie	5	9,80	3	5,88
	4. Conștiința morală și conduita morală formează personalitatea elevului	7	13,73	6	11,76
	5. Conștiința morală și conduita morală funcționează simultan	8	15,69	7	13,73
	6. Conștiința morală și conduita morală sunt elemente ale educației permanente	7	13,73	6	11,76
	7. Conștiința morală și conduita morală se regăsesc în activitatea elevului	4	7,84	4	7,84
	8. Conștiința morală și conduita morală tind spre adevăr	4	7,84	5	9,80
	9. Conștiința morală și conduita morală conduc la responsabilitate	3	5,88	3	5,88
	10. Conștiința morală și conduita morală dezvoltă cultura morală pe parcursul vieții	3	5,88	3	5,88
	11. Conștiința morală și conduita morală - elemente ale educației umane	0	-	3	5,88
	12. Conștiința morală și conduita morală se dezvoltă fără ca să dorească elevul	0	-	4	7,84
4.	<i>Enumeră câteva manifestări de conduita morală?</i>				
	1. Ajutorul unui prieten la nevoie, grija față de colegi, de părinți, ajutorul reciproc, etc	5	9,80	4	7,84
	2. Consider că, conduita morală aparține oricărui om pe parcursul zilei	5	9,80	4	7,84
	3. Salutul, stima, toleranța, cumsecădenia sunt exemple de conduită morală și de <i>cultură morală</i>	8	15,69	8	15,69
	4. Organizarea învățării în grupuri și perechi creează elevilor deschideri pentru conduita morală	7	13,73	6	11,76
	5. Relațiile dintre copii, părinți și învățători sunt elemente ale conduitei morale	4	7,84	3	5,88

	6. Grija față de bunici, cei în vârstă și cei vulnerabili sunt elemente de conduită morală	4	7,84	3	5,88
	7. Calitățile umane: <i>bunăvoința, binele, răbdarea, amabilitatea</i> sunt exemple de cultură morală	2	3,92	3	5,88
	8. Cred, că conștiința morală de multe ori nu se racordează la conduita morală și exemplele de conduita morală sunt altele	4	7,84	4	7,84
	9. În familia noastră, adesea se discută, că cultura morală se formează anevoios fără credința religioasă	5	9,80	4	7,84
	10. Respectând regimul zilei, credem că sunt elemente de conduită morală	5	9,80	4	7,84
	11. Respectul față de oameni este o manifestare a conduitei morale	2	3,92	4	7,84
	12. Manifestarea conduitei morale are loc prin faptele morale	0	-	4	7,84
5.	<i>Ce înțelegeți prin egoism și care este calitatea opusă lui?</i>				
	1. Egoismul poate fi material și spiritual	9	17,65	8	15,69
	2. Iubirea oarbă de sine este un egoism periculos	8	15,69	7	13,73
	3. Egoismul conduce la aroganță și zgârcenie	7	13,73	6	11,76
	4. Egoismul conduce la lăudăroșenie și agresivitate	6	11,76	5	9,80
	5. Egoismul în școală poate fi reeducat prin <i>bunăvoință, răbdare, exemplu, binefacere, etc</i>	6	11,76	5	9,80
	6. Egoismul dezvoltă mândria de sine, invidia, neîncrederea în semeni	6	11,76	6	11,76
	7. Egoismul este temelia îngâmării	6	11,76	5	9,80
	8. Egoismul distruge relațiile de prietenie, de învățare colaborativă	1	1,96	5	9,80
	9. Egoismul încurcă la dezvoltarea calităților morale ale personalității	2	3,92	4	7,84
6.	<i>Care este relația ta cu colegul de bancă, de clasă, de școală?</i>				
	1. Sunt optimist, curajos și mă împac cu tot felul de situații	7	13,73	6	11,76
	2. Vreau să stau în bancă cu o colegă care învață mai bine ca mine	8	15,69	6	11,76
	3. Totdeauna încerc să găsesc înțelegere, dar în unele cazuri cer sfaturi de la părinți și pedagogi	7	13,73	6	11,76
	4. Prefer să stau în bancă singur și în alte situații îmi place singurătatea	8	15,69	5	9,80

	5. Pentru că societatea nu are nevoie de „muți” comunic cu toți cei din jur	5	9,80	5	9,80
	6. Învățătoarea noastră ne învață să comunicăm în diferite situații ale vieții	7	13,73	7	13,73
	7. Vreau să comunic cu cei din jur, dar mă confrunt cu multe dificultăți	7	13,73	7	13,73
	8. Numai comunicarea este factorul decisiv în toate relațiile cu, colegii de clasă și de școală	1	1,96	6	11,76
	9. Cele mai importante relații cu, colegii de clasă se conturează în situațiile de învățare	1	1,96	2	3,92
	10. Deși, se iscă mici conflicte, relațiile cu, colegii sunt bune	0	-	1	1,96
7.	<i>Cum crezi comportamentul tău la recreație este un comportament de conduită sau cultură morală?</i>				
	1. Noi credem că, comportamentul nostru la recreații are elemente ale culturii morale	9	17,65	8	15,69
	2. Conduita morală a omului include în sine toate calitățile general-umane	9	17,65	8	15,69
	3. Sunt și devieri de la conduita morală a elevilor doar în număr mic	9	17,65	8	15,69
	4. Recreația face parte din mediul școlar și cere organizare din partea învățătorului	7	13,73	7	13,73
	5. Recreațiile totdeauna sunt remedii pentru manifestarea culturii morale ca componentă a conduitei morale	6	11,76	6	11,76
	6. Conduita morală la recreațiile școlare depind de managementul clasei de elevi	5	9,80	6	11,76
	7. Conduita morală la recreații consolidează relațiile interpersonale între elevi	5	9,80	5	9,80
	8. Recreațiile școlare sunt elemente ale educației pentru sănătate și fac parte din conduita morală	0	-	1	1,96
	9. În toate condițiile vieții conduita morală este cu noi	0	-	1	1,96
	10. În zilele noastre conduita morală își pierde actualitatea	1	1,96	1	1,96
8.	<i>Dați exemple de conduită morală în afara școlii.</i>				
	1. Salutul sub diferite aspecte în comunități ale comunei	5	9,80	4	7,84
	2. Respectul și stima față de orice persoană	5	9,80	4	7,84
	3. Ajutorul reciproc în familie și în afara familiei	5	9,80	5	9,80
	4. Voluntariatul în instituții cu copii defavorizați	5	9,80	5	9,80

	5. Voluntariatul în ajutor în gospodăriile oamenilor în vârstă	6	11,76	6	11,76
	6. Sprijin și ajutor în educația fraților și surorilor mai mici	8	15,69	7	13,73
	7. Îngrijirea animalelor și păsărilor în familie	6	11,76	5	9,80
	8. Îngrijirea plantelor din grădină și a florilor în casă	6	11,76	5	9,80
	9. Ajutor sub diferite aspecte agricultorilor din localitate	4	7,84	5	9,80
	10. Ocrotirea faunei și florei din localitate	1	1,96	5	9,80
9.	<i>Dați exemple de bune maniere în diferite situații din viață.</i>				
	1. Nu vorbim cu mâncarea în gură	8	15,69	7	13,73
	2. Nu ridicăm vocea, calm explicăm pe îndelete	9	17,65	7	13,73
	3. Permiteți celor mai în vârstă și „sexului frumos” să iasă și să intre pe ușă	7	13,73	7	13,73
	4. La masă trebuie evitat zgomotul, sorbitul, ciocnitul tacâmurilor	6	11,76	6	11,76
	5. Cu persoanele mai în vârstă ne adresăm: Dumneata, Dumneaei, Dumneavoastră și nu „tu” sau „voi”	7	13,73	6	11,76
	6. Felul cum vorbim la telefon poate fi o manieră pozitivă, dar și una negativă	7	13,73	6	11,76
	7. Replicile ca răspuns celor mai în vârstă sunt maniere nedorite	4	7,84	3	5,88
	8. Maniera negativă de a nu pregăti lucrul pentru acasă dat de învățător	1	1,96	6	11,76
	9. Emoțiile sunt instrumente de reglare a manierelor	1	1,96	2	3,92
	10. Credem că orice manieră este un element al culturii morale	1	1,96	1	1,96
10.	<i>Comentați, în viziunea voastră cele 9 întrebări care ați răspuns.</i>				
	1. Credem că întrebările au vizat educația morală	7	13,73	6	11,76
	2. Menționăm, că toate întrebările, țin în primul rând de conștiința și conduita morală	5	9,80	5	9,80
	3. Subiectele la care am răspuns sunt orientate spre formarea moralității elevului	8	15,69	7	13,73
	4. Noi vedem în aceste răspunsuri, că educația morală este în permanență cu omul	5	9,80	4	7,84
	5. Probabil toate aceste situații în care se află elevul cu manifestările sale sunt și elemente ale	5	9,80	7	13,73

	culturii morale care se dezvoltă în cadrul educației				
	6. Am conștientizat că, bunătatea, demnitatea, responsabilitatea, manierele fac parte din cultura neamului	5	9,80	4	7,84
	7. Frumosul lecțiilor învățate, antrenamentele pentru sănătate și mersul la biserică sunt specifice omului ca elemente ale culturii	5	9,80	6	11,76
	8. Toate mișcările omului contribuie la cultura muncii	8	15,69	8	15,69
	9. Sunt bune toate experiențele și exemplele care conduc la dezvoltarea culturală a personalității	2	3,92	2	3,92
	10. Parteneriatul familie-școală-biserică și mass-media, cu siguranță dezvoltă cultura morală a personalității	1	1,96	2	3,92

Ce înțelegeți prin conștiința morală?

3 elevi din grupul de control sau 5,88% și 10 elevi sau 19,61% din grupul de experimental au reiterat că conștiința morală este raportul dintre gândirea și comportamentul omului;

6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 7 elevi sau 13,73% din grupul de experimental au afirmat că conștiința morală este element al identității etnice;

6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au menționat că conștiința morală este o valoare a omului;

7 elevi din grupul de control sau 13,73% și 6 elevi sau 11,76% din grupul de experimental au precizat că conștiința morală este nivelul de educație a omului;

5 elevi din grupul de control sau 9,80% și 6 elevi sau 11,76% din grupul de experimental au răspuns că conștiința morală are la bază principii și norme de conviețuire;

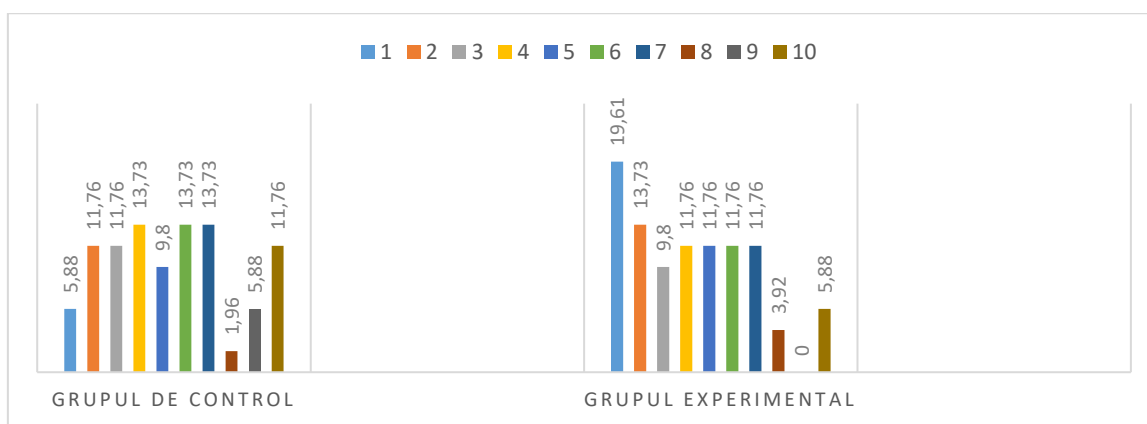
7 elevi din grupul de control sau 13,73% și 6 elevi sau 11,76% din grupul de experimental au comunicat că conștiința morală nu depinde de volumul de cunoștințe acumulate la școală;

7 elevi din grupul de control sau 13,73% și 6 elevi sau 11,76% din grupul de experimental au reiterat că conștiința morală se formează în familie;

1 elev din grupul de control sau 1,96% și 2 elevi sau 3,92% din grupul de experimental au răspuns că conștiința morală vizează conștientizarea moralei în societate;

3 elevi din grupul de control sau 5,88% și 0 elevi din grupul de experimental au menționat că conștiința morală reprezintă normele morale;

1 elev din grupul de control sau 11,76% și 3 elevi sau 5,88% din grupul de experimental s-au abătut de la subiect.

Figura 3.12. Interpretarea rezultatelor la itemul *Ce înțelegeți prin conștiința morală?*

Ce înțelegeți prin morală?

6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 7 elevi sau 13,73% din grupul de experimental au reiterat că morală este comportamentul omului;

2 elevi din grupul de control sau 3,92% și 3 elevi sau 5,88% din grupul de experimental au afirmat că morală este o antrenare a omului în societate;

2 elevi din grupul de control sau 3,92% și 3 elevi sau 5,88% din grupul de experimental au menționat că morală - norme de purtare;

7 elevi din grupul de control sau 13,73% și 8 elevi sau 15,69% din grupul de experimental au precizat că morală este un rezultat al situațiilor vieții;

8 elevi din grupul de control sau 15,69% și 8 elevi sau 15,69% din grupul de experimental au răspuns că morală este educația moral-spirituală;

6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 7 elevi sau 13,73% din grupul de experimental au comunicat că morală depinde de activitatea omului;

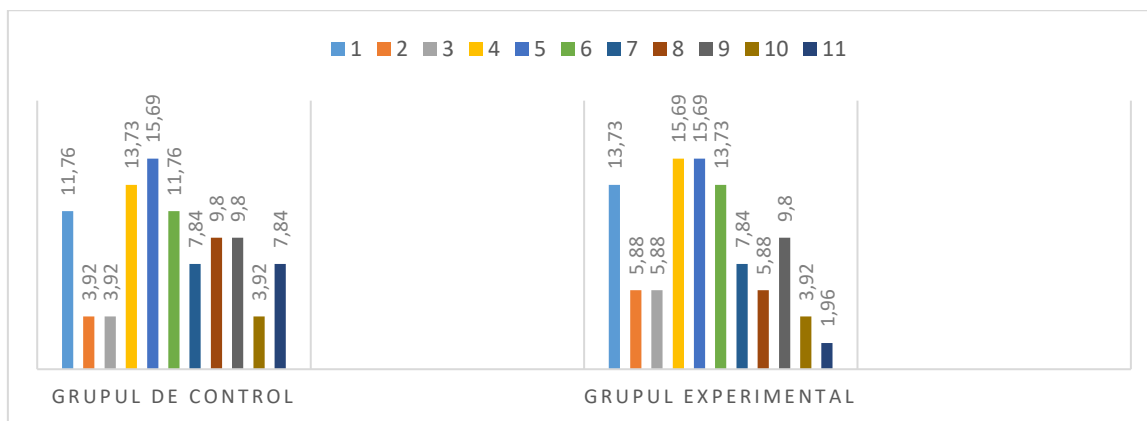
4 elevi din grupul de control sau 7,84% și 4 elevi sau 7,84% din grupul de experimental au reiterat că morală nu poate funcționa fără conduita morală;

5 elevi din grupul de control sau 9,80% și 3 elevi sau 5,88% din grupul de experimental au răspuns că morală reflectă deprinderile etice ale omului;

5 elevi din grupul de control sau 9,80% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au răspuns că morală este cea mai importantă pentru om;

2 elevi din grupul de control sau 3,92% și 2 elevi sau 3,92% din grupul de experimental au răspuns că morală vizează cultura comportării;

1 elev din grupul de control sau 7,84% și 1 elev sau 1,96% din grupul de experimental au dat răspunsuri evazive.

Figura 3.13. Interpretarea rezultatelor la itemul *Ce înțelegeți prin morală?*

Care este raportul dintre conștiința morală și conduita morală?

4 elevi din grupul de control sau 7,84% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au reiterat că aceste două componente mereu se întrepătrund;

3 elevi din grupul de control sau 5,88% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au afirmat că conștiința morală și conduita morală formează cultura morală a elevului;

3 elevi din grupul de control sau 5,88% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au menționat că conștiința morală și conduita morală se datorează educației în familie;

6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 7 elevi sau 13,73% din grupul de experimental au precizat că conștiința morală și conduita morală formează personalitatea elevului;

7 elevi din grupul de control sau 13,73% și 8 elevi sau 15,69% din grupul de experimental au răspuns că conștiința morală și conduita morală funcționează simultan;

6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 7 elevi sau 13,73% din grupul de experimental au comunicat că conștiința morală și conduita morală sunt elemente ale educației permanente;

4 elevi din grupul de control sau 7,84% și 4 elevi sau 7,84% din grupul de experimental au reiterat că Conștiința morală și conduita morală se regăsesc în activitatea elevului;

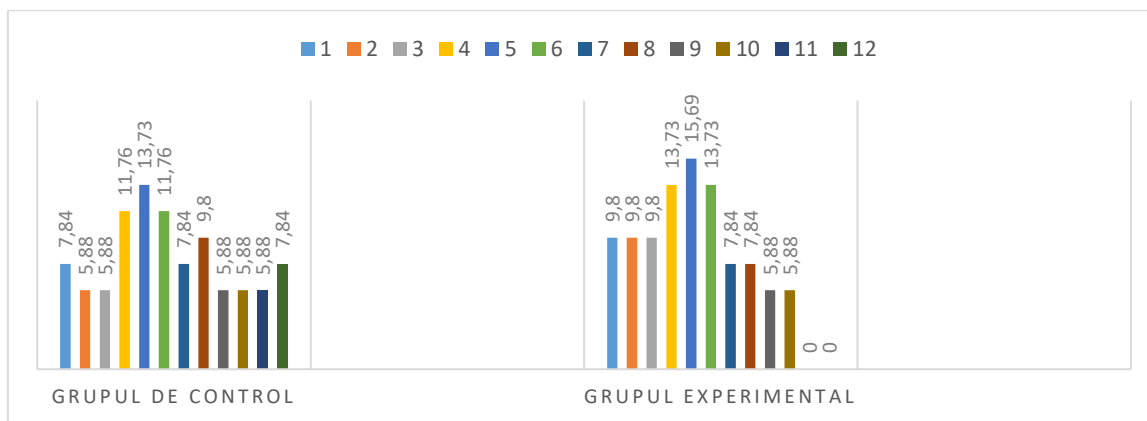
5 elevi din grupul de control sau 9,80% și 4 elevi sau 7,84% din grupul de experimental au răspuns că conștiința morală și conduita morală tind spre adevăr;

3 elevi din grupul de control sau 5,88% și 3 elevi sau 5,88% din grupul de experimental au reiterat că conștiința morală și conduita morală conduc la responsabilitate;

3 elevi din grupul de control sau 5,88% și 3 elevi sau 5,88% din grupul de experimental au reiterat că conștiința morală și conduita morală dezvoltă cultura morală pe parcursul vieții;

3 elevi din grupul de control sau 5,88% și 0 elevi din grupul de experimental au menționat că conștiința morală și conduita morală - elemente ale educației umane;

2 elevi din grupul de control sau 7,84% și 0 elevi din grupul de experimental au menționat că conștiința morală și conduita morală se dezvoltă fără ca să dorească elevul.

Figura 3.14. Interpretarea rezultatelor la itemul *Care este raportul dintre conștiința morală și conduita morală?*

Enumeră câteva manifestări de conduita morală?

4 elevi din grupul de control sau 7,84% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au reiterat că ajutorul unui prieten la nevoie, grija față de colegi, de părinți, ajutorul reciproc, etc.;

4 elevi din grupul de control sau 7,84% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au afirmat că conduita morală aparține oricărui om pe parcursul zilei;

8 elevi din grupul de control sau 15,69% și 8 elevi sau 15,69% din grupul de experimental au menționat că salutul, stima, toleranța, cumsecădenia sunt exemple de conduită morală și de *cultură morală*;

6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 7 elevi sau 13,73% din grupul de experimental au precizat că organizarea învățării în grupuri și perechi creează elevilor deschideri pentru conduita morală;

3 elevi din grupul de control sau 5,88% și 4 elevi sau 7,84% din grupul de experimental au răspuns că relațiile dintre copii, părinți și învățători sunt elemente ale conduitei morale;

3 elevi din grupul de control sau 5,88% și 4 elevi sau 7,84% din grupul de experimental au comunicat că grija față de bunici, cei în vârstă și cei vulnerabili sunt elemente de conduită morală;

3 elevi din grupul de control sau 5,88% și 2 elevi sau 3,92% din grupul de experimental au reiterat că calitățile umane: *bunăvoința, binele, răbdarea, amabilitatea* sunt exemple de cultură morală;

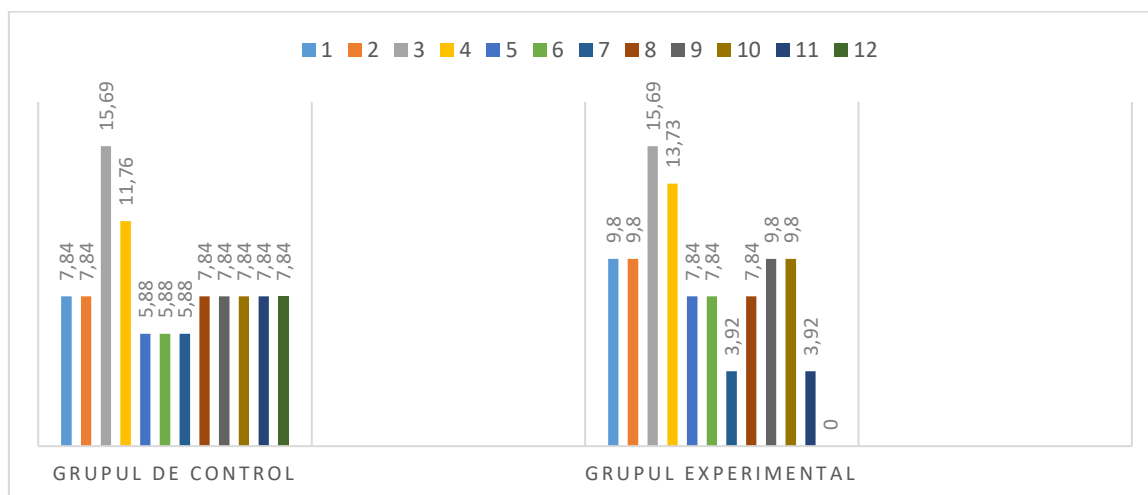
4 elevi din grupul de control sau 7,84% și 4 elevi sau 7,84% din grupul de experimental au răspuns că conștiința morală de multe ori nu se racordează la conduita morală și exemplele de conduita morală sunt altele;

4 elevi din grupul de control sau 7,84% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au reiterat că în familia lor adesea se discută, că cultura morală se formează anevoios fără credința religioasă;

4 elevi din grupul de control sau 7,84% și 5 elevi sau 9,80 din grupul de experimental au reiterat că respectând regimul zilei, cred că sunt elemente de conduită morală;

4 elevi din grupul de control sau 7,84% și 2 elevi sau 3,92% din grupul de experimental au menționat că respectul față de oameni este o manifestare a conduitei morale;

3 elevi din grupul de control sau 7,84% și 0 elevi din grupul de experimental au menționat că manifestarea conduitei morale are loc prin faptele morale.

Figura 3.15. Interpretarea rezultatelor la itemul *Enumeră câteva manifestări de conduita morală?*

Ce înțelegeți prin egoism și care este calitatea opusă lui?

8 elevi din grupul de control sau 15,69% și 9 elevi sau 17,65% din grupul de experimental au reiterat că egoismul poate fi material și spiritual;

7 elevi din grupul de control sau 13,73% și 8 elevi sau 15,69% din grupul de experimental au afirmat că iubirea oarbă de sine este un egoism periculos;

6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 7 elevi sau 13,73% din grupul de experimental au menționat că egoismul conduce la aroganță și zgârcenie;

5 elevi din grupul de control sau 9,80% și 6 elevi sau 11,76% din grupul de experimental au precizat că egoismul conduce la lăudăroșenie și agresivitate;

5 elevi din grupul de control sau 9,80% și 6 elevi sau 11,76% din grupul de experimental au răspuns că egoismul în școală poate fi reeducat prin *bunăvoință, răbdare, exemplu, binefacere*, etc;

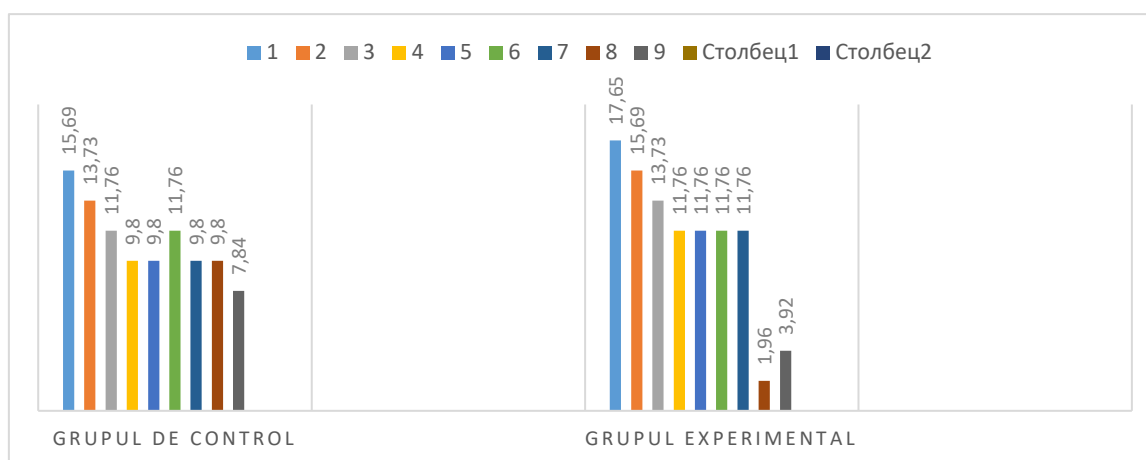
6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 6 elevi sau 11,76% din grupul de experimental au comunicat că egoismul dezvoltă mândria de sine, invidia, neîncrederea în semeni;

5 elevi din grupul de control sau 9,80% și 6 elevi sau 11,76% din grupul de experimental au reiterat că egoismul este temelia îngâmfării;

5 elevi din grupul de control sau 9,80% și 1 elev sau 1,96% din grupul de experimental au răspuns că egoismul distruge relațiile de prietenie, de învățare colaborativă;

1 elev din grupul de control sau 7,84% și 2 elevi sau 3,92% din grupul de experimental au reiterat că egoismul încurcă la dezvoltarea calităților morale ale personalității.

Figura 3.16. Interpretarea rezultatelor la itemul *Ce înțelegeți prin egoism și care este calitatea opusă lui?*

Care este relația ta cu colegul de bancă, de clasă, de școală?

6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 7 elevi sau 13,73% din grupul de experimental au reiterat că sunt optimiști, curajoși și se împacă cu tot felul de situații ații;

6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 8 elevi sau 15,69% din grupul de experimental au afirmat că vor să stea în bancă cu o colegă care învață mai bine ca ei;

6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 7 elevi sau 13,73% din grupul de experimental au menționat că totdeauna încearcă să găsească înțelegere, dar în unele cazuri cer sfaturi de la părinți și pedagogi;

5 elevi din grupul de control sau 9,80% și 8 elevi sau 15,69% din grupul de experimental au precizat că preferă să stea în bancă singuri și în alte situații le place singurătatea;

5 elevi din grupul de control sau 9,80% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au răspuns că pentru că societatea nu are nevoie de „muți” comunică cu toți cei din jur;

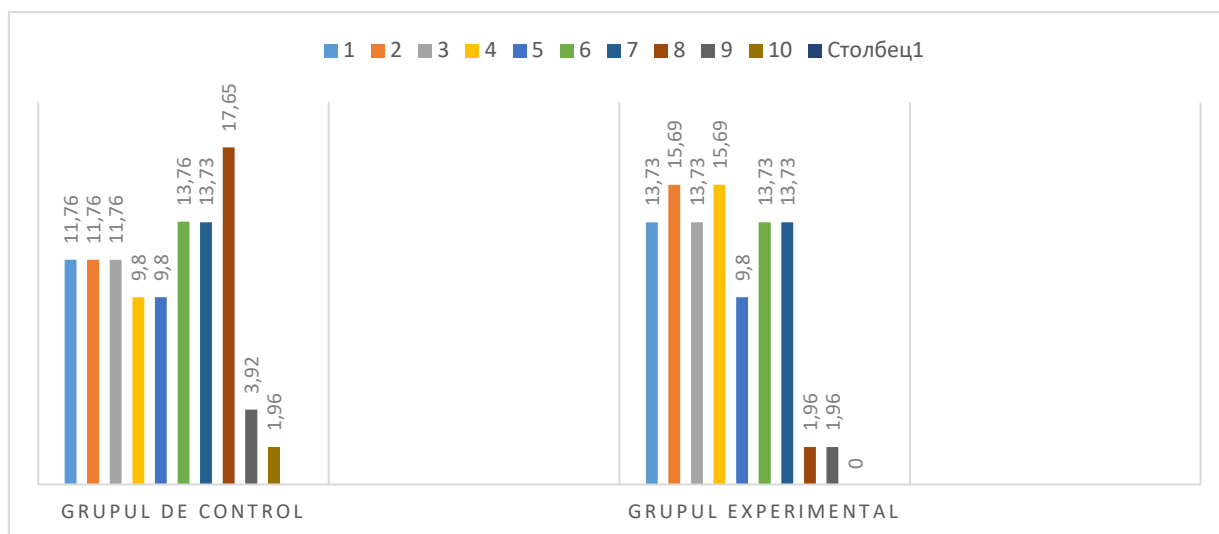
7 elevi din grupul de control sau 13,73% și 7 elevi sau 13,73% din grupul de experimental au comunicat că învățătoarea îi învață să comunice în diferite situații ale vieții;

7 elevi din grupul de control sau 13,73% și 7 elevi sau 13,73% din grupul de experimental au reiterat că vor să comunice cu cei din jur, dar se confruntă cu multe dificultăți;

6 elevi din grupul de control sau 17,65% și 1 elev sau 1,96% din grupul de experimental au răspuns că numai comunicarea este factorul decisiv în toate relațiile cu colegii de clasă și de școală;

2 elevi din grupul de control sau 3,92% și 1 elev sau 1,96% din grupul de experimental au reiterat că cele mai importante relații cu colegii de clasă se conturează în situațiile de învățare;

1 elev din grupul de control sau 3,92% și 0 elevi sau din grupul de experimental au reiterat că, deși se iscă mici conflicte, relațiile cu colegii sunt bune.

Figura 3.17. Interpretarea rezultatelor la itemul *Care este relația ta cu colegul de bancă, de clasă, de școală?*

Cum crezi comportamentul tău la recreație este un comportament de conduită sau cultură morală?

8 elevi din grupul de control sau 15,69% și 9 elevi sau 17,65% din grupul de experimental au reiterat că comportamentul lor la recreații are elemente ale culturii morale;

8 elevi din grupul de control sau 15,69% și 9 elevi sau 17,65% din grupul de experimental au afirmat că conduita morală a omului include în sine toate calitățile general-umane;

8 elevi din grupul de control sau 15,69% și 9 elevi sau 17,65% din grupul de experimental au menționat că sunt și devieri de la conduita morală a elevilor doar în număr mic;

7 elevi din grupul de control sau 13,73% și 7 elevi sau 13,73% din grupul de experimental au precizat că recreația face parte din mediul școlar și cere organizare din partea învățătorului;

6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 6 elevi sau 11,76% din grupul de experimental au răspuns că recreațiile totdeauna sunt remedii pentru manifestarea culturii morale ca componentă a conduitei morale;

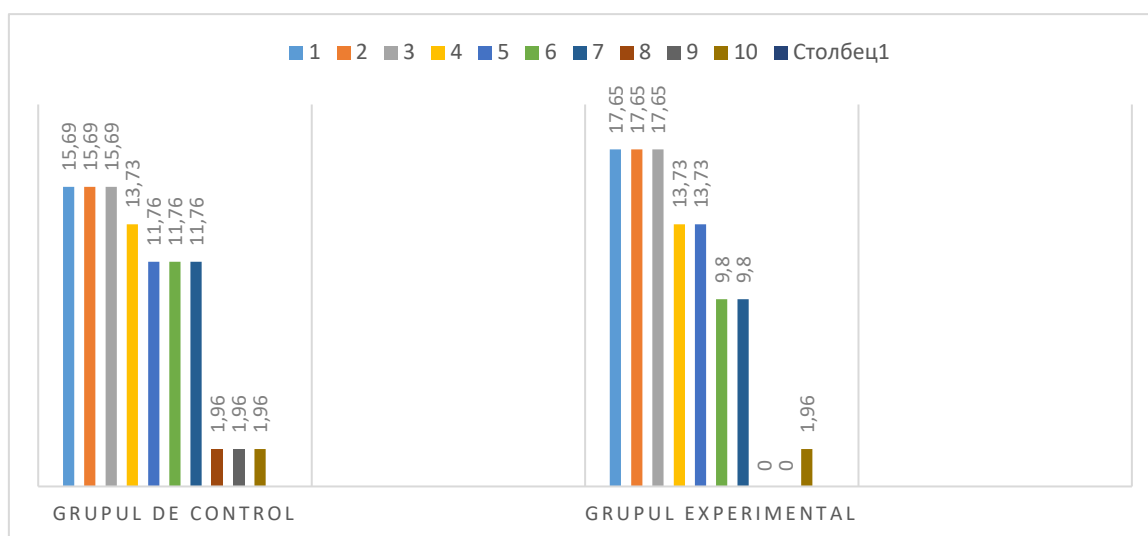
6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au comunicat că conduita morală la recreațiile școlare depind de managementul clasei de elevi;

5 elevi din grupul de control sau 9,80% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au reiterat că conduita morală la recreații consolidează relațiile interpersonale între elevi;

1 elev din grupul de control sau 3,92% și 0 elevi sau din grupul de experimental au răspuns că recreațiile școlare sunt elemente ale educației pentru sănătate și fac parte din conduita morală;

1 elev din grupul de control sau 3,92% și 0 elevi sau din grupul de experimental au reiterat că în toate condițiile vieții conduita morală este cu noi;

1 elev din grupul de control sau 3,92% și 1 elev sau 1,96% din grupul de experimental au reiterat că în zilele noastre conduita morală își pierde actualitatea.

Figura 3.18. Interpretarea rezultatelor la itemul *Cum crezi comportamentul tău la recreație este un comportament de conduită sau cultură morală?*

Dați exemple de conduită morală în afara școlii:

4 elevi din grupul de control sau 7,84% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au reiterat salutul sub diferite aspecte în comunități ale comunei;

4 elevi din grupul de control sau 7,84% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au afirmat respectul și stima față de orice persoană;

5 elevi din grupul de control sau 9,80% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au menționat ajutorul reciproc în familie și în afara familiei;

5 elevi din grupul de control sau 9,80% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au precizat voluntariatul în instituții cu copii defavorizați;

6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 6 elevi sau 11,76% din grupul de experimental au răspuns voluntariatul în ajutor în gospodăriile oamenilor în vârstă;

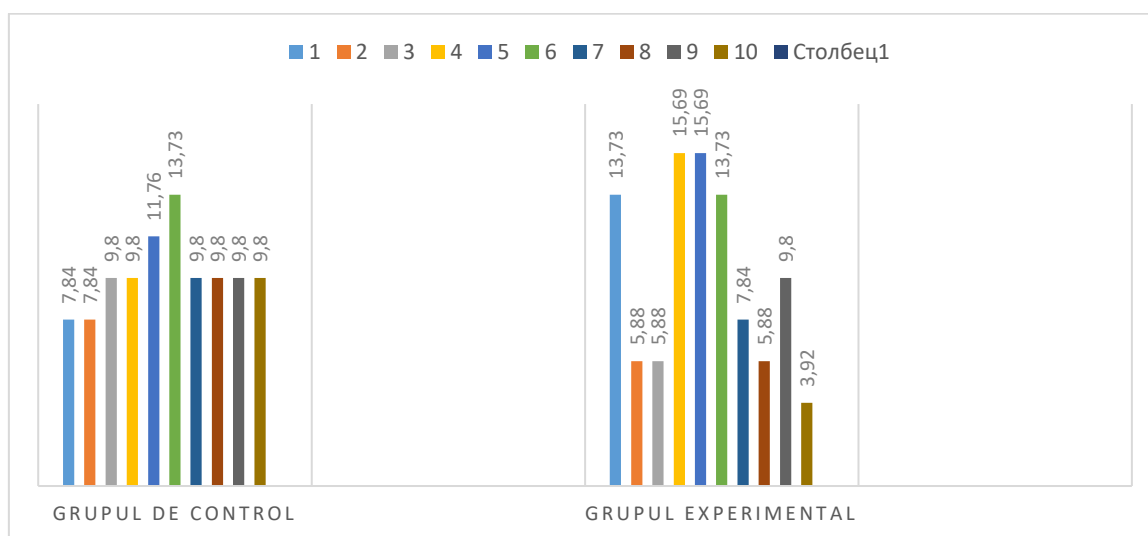
7 elevi din grupul de control sau 13,73% și 8 elevi sau 15,69% din grupul de experimental au comunicat sprijin și ajutor în educația fraților și surorilor mai mici;

5 elevi din grupul de control sau 9,80% și 6 elevi sau 11,76% din grupul de experimental au reiterat îngrijirea animalelor și păsărilor în familie;

5 elevi din grupul de control sau 9,80% și 6 elevi sau 11,76% din grupul de experimental au răspuns că îngrijirea plantelor din grădină și a florilor în casă;

5 elevi din grupul de control sau 9,80% și 4 elevi sau 7,84% din grupul de experimental au reiterat ajutorul sub diferite aspecte agricultorilor din localitate;

2 elevi din grupul de control sau 9,80% și 1 elev sau 1,96% din grupul de experimental au reiterat că ocrotirea faunei și florei din localitate.

Figura 3.19. Interpretarea rezultatelor la itemul *Dați exemple de conduită morală în afara școlii*

Dați exemple de bune maniere în diferite situații din viață:

7 elevi din grupul de control sau 13,73% și 8 elevi sau 15,69% din grupul de experimental au reiterat că nu vorbesc cu mâncarea în gură;

7 elevi din grupul de control sau 13,73% și 9 elevi sau 17,65% din grupul de experimental au afirmat că nu ridică vocea, calm explică pe îndelete;

7 elevi din grupul de control sau 13,73% și 7 elevi sau 13,73% din grupul de experimental au menționat că permit celor mai în vârstă și „sexului frumos” să iasă și să intre pe ușă;

6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 6 elevi sau 11,76% din grupul de experimental au precizat că la masă trebuie evitat zgomotul, sorbitul, ciocnitul tacâmurilor;

6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 7 elevi sau 13,73% din grupul de experimental au răspuns că cu persoanele mai în vârstă se adresează: Dumneata, Dumneaei, Dumneavoastră și nu „tu” sau „voi”;

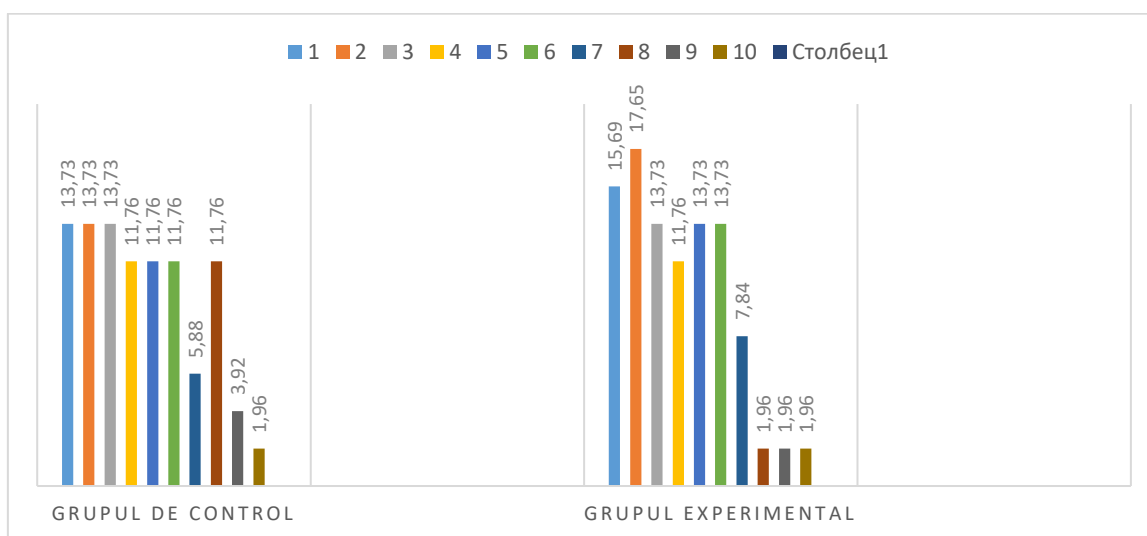
6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 7 elevi sau 13,73% din grupul de experimental au comunicat că felul cum vorbesc la telefon poate fi o manieră pozitivă, dar și una negativă;

3 elevi din grupul de control sau 5,88% și 4 elevi sau 7,84% din grupul de experimental au reiterat că replicile ca răspuns celor mai în vârstă sunt maniere nedorite;

6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 1 elev sau 1,96% din grupul de experimental au răspuns că maniera negativă de a nu pregăti lucrul pentru acasă dat de învățător;

2 elevi din grupul de control sau 3,92% și 1 elev sau 1,96% din grupul de experimental au reiterat că emoțiile sunt instrumente de reglare a manierelor;

1 elev din grupul de control sau 1,96% și 1 elev sau 1,96% din grupul de experimental au reiterat că orice manieră este un element al culturii morale.

Figura 3.20. Interpretarea rezultatelor la itemul *Dați exemple de bune maniere în diferite situații din viață*

Comentați, în viziunea voastră cele 9 întrebări care ați răspuns:

6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 7 elevi sau 13,73% din grupul de experimental au reiterat că întrebările au vizat educația morală;

5 elevi din grupul de control sau 9,80% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au afirmat că toate întrebările țin, în primul rând, de conștiința și conduita morală;

7 elevi din grupul de control sau 13,73% și 8 elevi sau 15,69% din grupul de experimental au menționat că subiectele la care au răspuns sunt orientate spre formarea moralității elevului;

4 elevi din grupul de control sau 7,84% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au precizat că educația morală este în permanență cu omul;

7 elevi din grupul de control sau 13,73% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au răspuns că toate aceste situații în care se află elevul cu manifestările sale sunt și elemente ale culturii morale care se dezvoltă în cadrul educației;

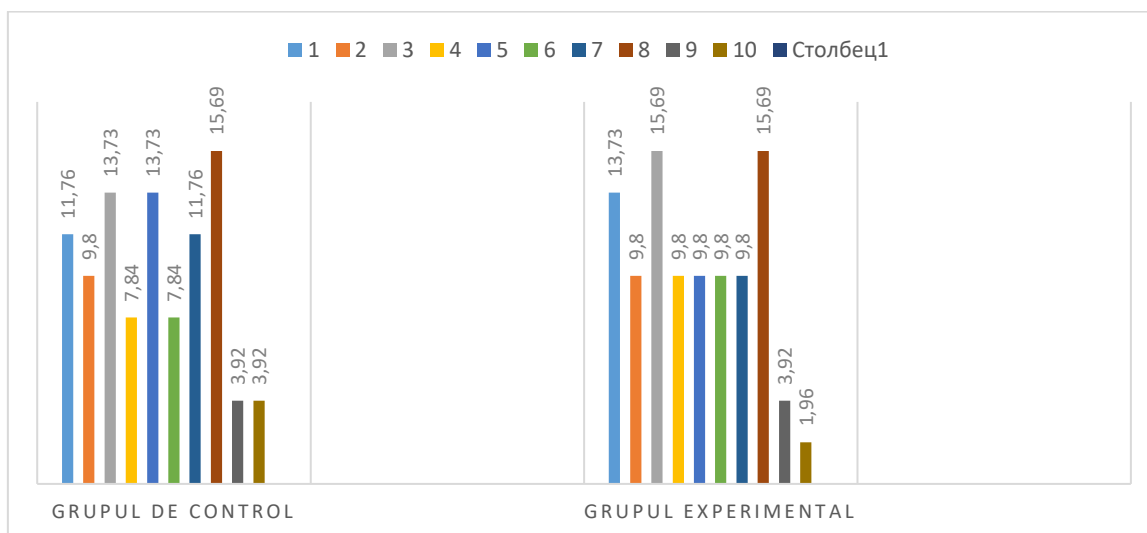
4 elevi din grupul de control sau 7,84% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au comunicat că au conștientizat că bunătatea, demnitatea, responsabilitatea, manierele fac parte din cultura neamului;

6 elevi din grupul de control sau 11,76% și 5 elevi sau 9,80% din grupul de experimental au reiterat că frumosul lecțiilor învățate, antrenamentele pentru sănătate și mersul la biserică sunt specifice omului ca elemente ale culturii;

8 elevi din grupul de control sau 15,69% și 8 elevi sau 15,69% din grupul de experimental au răspuns că toate mișcărilor omului contribuie la cultura muncii;

2 elevi din grupul de control sau 3,92% și 2 elevi sau 3,92% din grupul de experimental au reiterat că sunt bune toate experiențele și exemplele care conduc la dezvoltarea culturală a personalității;

1 elev din grupul de control sau 3,92% și 1 elev sau 1,96% din grupul de experimental au reiterat că parteneriatul familie-școală-biserică și mass-media, cu siguranță dezvoltă cultura morală a personalității.

Figura 3.21. Interpretarea rezultatelor la itemul *Comentați, în viziunea voastră cele 9 întrebări care ați răspuns*

În această ordine de idei, Titu Maiorescu menționează: că frumosul din individualitate psihologică umană, nu e lipsit în absența unei nevoi interioare de *un frumos moral*, de un frumos spiritual, care să ne înalțe sufletește, să ne înobileze. Rudica T. Adevărul cuprinde numai idei, pe când frumosul cuprinde idei manifestate în materie sensibilă.

3.4. Concluzii la capitolul 3

1. Experimentul pedagogic a fost realizat prin activități școlare și extrașcolare în cadrul Programului de formare a culturii morale, cu accent pe competența didactică la elevii din clasele primare. Principalele criterii de evaluare a procesului educațional au fost: reacțiile elevilor față de normele de conduită acceptate, manifestarea responsabilității și îndeplinirea datoriei; pentru părinți, au fost evaluați indicatorii precum nivelul de cunoaștere a particularităților dezvoltării vârstei copilăriei, conștientizarea specificului educației în această perioadă și motivația lor în formarea atitudinilor morale ale copiilor.

2. În baza experimentului și a Programului de formare a culturii morale din perspectiva competenței didactice la elevii claselor primare, au fost identificate caracteristici ale atitudinii ca parte a culturii morale. Atitudinea poate fi măsurată indirect, prin manifestările comportamentale

sau psihofiziologice. Ea reprezintă un ansamblu de elemente cognitive asociate unui obiect, la care se adaugă evaluări pozitive sau negative. Atitudinile sunt precursori ale comportamentului, iar individul reacționează adaptativ și conștient față de obiectele legate de acea atitudine. De asemenea, atitudinea reflectă poziția unei persoane de acceptare sau respingere a obiectelor, fenomenelor, persoanelor, grupurilor sau instituțiilor, cu o intensitate variabilă.

3. În urma rezultatelor obținute, reafirmăm că educația morală presupune schimbarea și dezvoltarea componentelor atitudinilor. În termeni simpli, educația poate fi definită ca un proces orientat spre un scop clar: formarea atitudinilor valorice, care implică dezvoltarea componentelor cognitive, afective și comportamentale. Acest proces se bazează pe strategii de formare a componentelor cognitive (cunoștințe și înțelegere), afectiv-emoționale (sentimente și valori) și conative/comportamentale (acțiuni și comportamente morale).

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Procesul formării conștiinței morale în școală este o activitate complexă și deliberată, care vizează dezvoltarea convingerilor, sentimentelor și comportamentelor morale ale elevilor. Acesta se realizează printr-o combinație atentă a metodelor și tehnicilor educaționale, adaptate vârstei școlare mici, având drept scop ghidarea corectă a copiilor de către învățător, în contextul social și educațional actual, unde cultura morală reprezintă un fundament esențial pentru dezvoltarea societății. În urma acestui proces, au fost trase următoarele concluzii generale:

1. *Obiectivele educației morale* include două direcții: a) la nivelul „teoretic” al educației morale: formarea percepțiilor, reprezentărilor, noțiunilor, judecăților și raționamentelor morale; însușirea și aprofundarea normelor morale, ajungând la un nivel teoretic superior; dezvoltarea sentimentelor morale și a trăsăturilor volitive morale; integrarea normelor morale, a judecăților, raționamentelor, sentimentelor și trăsăturilor volitive într-o unitate coerentă, la nivelul convingerilor morale; b) la nivelul „practicii” educației morale, obiectivele sunt: formarea deprinderilor morale, care să fie aplicate în viața cotidiană; dezvoltarea atitudinilor morale, afective și motivaționale, care să susțină acțiunile morale; formarea atitudinilor morale caracteriale, care integrează „obișnuințele morale” în structura personalității, determinând astfel consecvența și coerența comportamentului moral al elevului.

2. Studiul a evidențiat atât problemele legate de conștientizarea responsabilității în educația morală a elevilor, cât și pregătirea acestora pentru acest demers educativ. S-a constatat că cultura morală, în plan pedagogic, reprezintă un sistem de relații subiective ce implică componente acțional-cognitive, afective și comportamentale de natură morală. Atitudinile morale reflectă valoarea și semnificația personală, de grup și socială a fenomenelor, proceselor și obiectelor din societate și natură, din viața socio-umană.

3. Au fost identificate ideile dominante, generate de rolurile și statutul profesorului în învățământul primar, de principiile specifice acestui nivel educațional, de valorile esențiale ale educației morale, precum și de nevoile legate de dezvoltarea moralității. Acestea conturează direcțiile fundamentale în procesul de formare a conștiinței și conduitei morale, ca elemente ale culturii morale la elevii claselor primare.

4. Dintre *proprietățile* culturii morale, putem enumera: *orientarea*, care reflectă modul în care atitudinile sunt structurate atât pe verticală (ierarhic) cât și pe orizontală (în raport cu alte atitudini), fiind folosite pentru proiectarea strategiilor de influențare socială; *valența atitudinală*, care se referă la locul ocupat de atitudine în raport cu dimensiunile evaluative și afective; și *intensitatea*, care desemnează locul pe care îl ocupă atitudinile pe scalele continue și bipolare, de tipul „favorabil/defavorabil” sau „pozitiv/negativ”, utilizate pentru a le măsura.

5. Experimentul pedagogic a fost realizat în cadrul activităților școlare și extrașcolare, în cadrul Programului de formare a culturii morale, cu accent pe competența didactică la elevii claselor primare. Principalele criterii de evaluare a procesului educațional au inclus: reacțiile elevilor față de normele de conduită stabilite, manifestarea responsabilității și datoriei; pentru părinți, evaluarea s-a axat pe nivelul de înțelegere a particularităților vârstei școlare, conștientizarea caracteristicilor educației și motivația acestora în formarea atitudinilor morale.

6. În baza experimentului și a Programului de formare a culturii morale în perspectiva competenței pedagogice la elevii claselor primare, au fost identificate trăsături esențiale ale atitudinii ca element component al culturii morale. Atitudinile pot fi măsurate indirect, prin comportamentele și reacțiile psihofiziologice observabile. Ele constituie un ansamblu de elemente cognitive asociate cu un obiect, la care se adaugă evaluări pozitive sau negative. Atitudinile sunt precursore ale comportamentului, influențând reacțiile conștiente și adaptate ale individului față de obiectele sau fenomenele legate de acele atitudini. De asemenea, atitudinile reflectă poziția unei persoane față de acceptarea sau respingerea unor obiecte, fenomene, persoane, grupuri sau instituții, cu o intensitate variabilă.

7. În urma rezultatelor obținute, reiterăm că educația morală implică schimbarea și dezvoltarea componentelor atitudinilor. Mai simplu spus, educația poate fi definită ca un proces orientat spre formarea atitudinilor valorice, care includ componentele cognitive, afective și comportamentale. Acest proces se bazează pe strategii specifice de dezvoltare a fiecărei componente: cognitivă, afectiv-emoțională și comportamentală.

8. S-a demonstrat că trăirea morală nu poate fi învățată teoretic, ci trebuie trăită și experimentată direct. Așa cum spunea Ernest Bernea: „Dincolo de predarea cunoștințelor necesare, educația trebuie să se concentreze pe formarea conștiinței, a atitudinilor, a gustului, a caracterului și a stilului de viață”. Educația trebuie să vizeze înainte de toate omul ca ființă vie și completă, iar actul pedagogic trebuie să fie axat pe întreaga condiție umană. În concluzie, educația nu trebuie să fie dedicată doar exercițiului abstract al inteligenței, nici exclusiv memoriei, ci trebuie să fie una integrată, care să cultive toate funcțiile sufletești, promovând atât virtuțile intelectuale, cât și pe cele morale.

9. Problema științifică soluționată rezidă în fundamentarea teoretică și aplicativă a funcționalității Modelului pedagogic de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice. Prin implementarea Programului pedagogic s-a reușit sporirea nivelului de formare a convingerilor și comportamentelor morale ca elemente ale culturii morale la elevii din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice.

Recomandări:

1. Modelul pedagogic de formare a culturii morale la elevii din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice ce poate fi aplicat în activitățile extradidactice și extrașcolare în ciclul învățământului primar și gimnazial. Cadrelor didactice din învățământului primar și gimnazial li se propun sugestii metodologice de proiectare și realizare a valorilor etnoculturale în conformitate cu Programul de formare a culturii morale ce direcționează formarea culturii morale în condițiile actuale ale educației elevilor.

2. Inițierea elevului în cultura națională pornind de la cultura morală, realizată în mod spontan în familie trebuie continuată în forme organizate după o metodologie științifică în ciclul învățământului primar.

3. Instituțiilor de formare profesională inițială și continuă a cadrelor didactice: recomandăm instruirea cadrelor didactice în vederea utilizării strategiei de formare a motivației pentru învățare. Implementarea Modelului pedagogic de formare a culturii morale la elevii claselor primare în cadrul procesului educațional.

4. Cercetărilor în domeniul științelor educației/al științelor socio-umane: extinderea perspectivelor de abordare a culturii morale pentru învățare și dezvoltarea în mediul școlar.

5. Conceptorilor de produse curriculare: dezvoltarea și adaptarea în curricula, manuale, ghiduri a unor strategii de formare a culturii morale.

6. Valorificarea și reflectarea reperelor conceptuale în formarea atitudinilor morale orientate prin strategiile în domeniul învățământului pe competențe trebuie să se contureze adecvat semnificația și influența atitudinilor morale care sunt factorul prioritar în formarea personalității elevilor de vârstă școlară mică.

Cercetarea realizată își definește *identitatea științifică* prin:

- Demersurile conceptuale deduse din analiza abordărilor teoriilor și paradigmelor cu privire la conceptele de formare a culturii morale la elevii claselor primare;
- Cadrul conceptual și metodologic de formare a culturii morale din perspectiva comunicării pedagogice;
- Instrumente metodologice de formare a culturii morale la elevii claselor primare;
- Profesionalizarea cadrelor didactice ca bază pentru procesul de formare a culturii morale la elevii claselor primare;
- Instrumentarul de evaluare a elevilor sub diferite aspecte;
- Matricea de profesionalizare a culturii morale la elevii claselor primare;
- Modelul pedagogic și Programul de formare a culturii morale la elevii claselor primare din perspectiva comunicării pedagogice;
- Ghidul metodologic de formare a culturii morale elevilor din învățământul primar.

BIBLIOGRAFIE

În limba română:

1. ADAM, S. *Profesia de cadru didactic între reprezentare socială și vocație individuală*. Revista de Cercetare în Științele Educației, Timișoara, 2009.
2. ALAIN, E.C. *Despre educație*, Propos sur l'éducation, Paris, Editura:Rieder, 1932, 155pp., https://blog.univ-reunion.fr/benne/files/2012/10/Ref_Alain_Propos_Education.pdf
3. ALBU, G. *În căutarea educației autentice*. Iași: Editura Polirom 2002. 200 p.
4. ALBU, G., COJOCARU V. *Universul valoric al profesorului*, Iași: Institutul European. 2019, ISBN 978-606-24-0248-8.
5. ALBULESCU, I. *Morală și educație*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2008
6. ALEXANDRESCU, I. *Persoana, personalitate, personaj*. Editura Junimea, 1988. 360p
7. ALLPORT, G. *Structura și dezvoltarea personalității*, București, 1991, EDP. 580 p.
8. ANANIEV, B.G. *Probleme de psihologie a copilului*. București: Ed. de Stat 1951, 332 p.
9. ANDREI, P. *Opere sociologice*, vol. IX, București, Editura Academiei R.S.R.L., 1967.
10. ANTOCI, D. *Educația prin valori și pentru valori: Suport de curs*. Pulsul Pieței, Chișinău. Republica Moldova, 2018. 260 p.
11. ANTONESCU, G. *Educație și cultură*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1972.
12. ANTONESEI, L. *Fundamentele științelor educației*. Iași: Polirom, 1996.
13. ANTONESEI, L. *Paideea. Fundamentele culturale ale educației*, Iași: Editura Polirom 2002. 124p.
14. ARDELEAN, A., MÂNDRUȚ O. *Didactica formării competențelor*, „Vasile Goldiș” University Press ARAD - 2012, în Cap. X Sistemul integrator al instruirii pe competențe
15. ARHIP, A., PAPUC, L. *Noile educații - imperative ale lumii contemporane*, Chișinău, 1996.
16. AUSUBEL, D., ROBINSON, F. *Învățarea în școală*, București, E.D.P., 1981.
17. AXENTI, I. *Etica pedagogică*, Suport de curs., Cahul: Universitatea de Stat din Cahul „B.P.Hașdeu”,. 2012
18. BARBU, D. *Educație civică, manual pentru clasa a III-a*. Editura CD PRESS, București, 2021, 96 p.
19. BĂLAN, I. D. *Cartea înțelepciunii populare*, București, Minerva,1974.
20. BÂRLEA, O. *Istoria folcloristicii române*. Editura enciclopedia română, 1974.
21. BÂRLEA, O. *Folclor și istorie*, în Revista Etnografie și folclor, nr. 1, 1966.
22. BÂRZEA, C. *Definirea și clasificarea competențelor*. în: Pedagogic, 2010, nr 58(3)
23. BIRKENBIHL, V.F. *Antrenamentul comunicării sau arta de a ne înțelege*.- București: Gemma Preș, 1998 - 285 p,
24. BLAGA, L. *Trilogia culturii*, București: Editura pentru Literatură Universală, 1969, p.365.
25. BLAGA, L. *Trilogia culturii / Lucian Blaga*. București: Humanitas, 2018. ISBN 978 973-50-6068-8.130.2.

26. BOLBOCEANU, A. *Cunoașterea elevului: Consiliere și orientare: Ghid metodologic pentru formarea cadr. did. din învățământul preuniversitar*. Chișinău, 2018 Știința, 64 p.
27. BOROZAN, M., LORDACHESCU, V. *Dimensiuni actuale ale educației axiologice*. În: *Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice Psihopedagogie și management educațional*. Vol. 5, Chișinău, Tipografia UST, 2021, pp. 35-38. ISBN 978-9975-76-322-6.
28. BOROZAN, M., BEȚIVU, A. *Filosofia educației*. Note de curs. Bălți: Tipografia din Bălți, 2021. 158p. ISBN 978997532515-8.
29. BRUNER, J.S. *Pentru o teorie a instruirii* (trad.). București: Editura Didactică și Pedagogică, 1970. 204 p.
30. BUNDĂ, C. *Profesorul și formarea culturii morale la elevi*, *Revista Didactica Pro...*, revistă de teorie și practică educațională, Numărul 1-2(143-144) /2024/ISSN 1810-6455, Pag.67-71, <https://ibn.idsi.md/ro/pro-didactica>
31. BUNDĂ, C. și SILISTRARU, N. *Învățătorul: autoritate, lider sau model de formare al personalității elevilor din clasele primare*, În: *Acta et Commentationes, Sciences of Education*, nr. 1(19), 2020 ISSN 1857-0623 p. 62-71 E-ISSN 2587-3636.
32. BUNDĂ, C. *Un model al competenței manageriale în pedagogie*. Competența managerială de bază – învățarea organizațională În: *Acta et commentationes (Științe ale Educației)* pp. 142-151
33. BUNDĂ, C. *Competența didactică în context general și specific, cu referință la învățământ primar*, În: Conferința științifică cu participare internațională *Tradiție și inovare în cercetare științifică* Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți din 7 octombrie 2022.
34. BUNDĂ, C. *Competențe didactice ale profesorului*, În: "Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice", pp. 15-20 Vol. 5. 2020. Chișinău, Republica Moldova. ISBN 978-9975-76-302-8.
35. BUNDĂ, C. *Factorii și mijloacele educației morale a elevilor*, În: "Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice" Chișinău, Moldova, 26-27 februarie 2022, CZU: 37.034:371.212, pp. 143-147.
36. BUNDĂ, C., *Profesorul și elevii: atitudini și implicare*, În: 12th International Symposium- *Public Responsibility in Education*, Constanța, 2021.
37. BUNDĂ, C. *Profesorul și formarea culturii morale la elevii din învățământul primar*, În *Simpozion Științific Internațional dedicat doctoranzilor, masteranzilor și cadrelor didactice „Aspecte, orientări și perspective ale științelor educației în societatea contemporană”* 1 februarie 2020, Bacău, România ISBN 978 606 063 003 6, pp. 180- 189
38. BUNDĂ, C. *Învățătorul formează moralitatea și valorile la elevi*, În: Conferința "Învățământ superior: tradiții, valori, perspective", Chișinău, Moldova, 29-30 septembrie 2020, Vol.2, pp. 36-39.
39. CADRUL DE REFERINȚĂ AL CURRICULUMULUI NAȚIONAL.
40. CALANCEA, A. *Psihologia personalității*, „Tipografia centrală” Chișinău, 2006, 271 p. ISBN 9975-78-416-X.
41. CALLO, T. *O pedagogie a integralității: Teorie și practică*. Ch: CEP USM, 2007. I 71 p.
42. CALLO, T. *Pedagogie*. Chișinău-București: Editura Litera International, 2003. 148 p.
43. CAPCELEA, V. *Etica comportamentului civilizată*, București, 2016, Pro universitaria 202 p.

44. CAPCELEA, V. *Esența și rolul tradiției în existența socială*, Chișinău, 2011, 160 p.
45. CĂLIN, M. *Teoria educației*, Editura AII, București, 1996, 110 p
46. CĂTĂLIN, T. *Elemente de etică*, vol. 1-2, Cluj-Napoca: Ed: Dacia, 1982, 1987.3204 258 p.
47. CERGHIT, I. *Metode de învățământ*, București ,Editura Didactică și Pedagogică, 1980-240p
48. CHELCEA, S., ILUȚ P. *Enciclopedie de psihosociologie*, Ed. Economici București, 2003., 280 p.
49. CIOBANU, O. *Comunicare didactică*. București: Centrul Ed. Poligrafic ASE, 2003.132p.
50. CODUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA, art. 138, Chișinău, 2014
51. COJOCARU-BOROZAN, M. *Comunicarea didactică bazată pe cultură emoțională*. În: *Teoria și metodologia instruirii*. Chișinău: Tipografia UPS „Ion Creangă” 2009
52. COJOCARU-BOROZAN, M. *Metodologia cercetării culturii emoționale*. Chișinău: UPSC, 2012. 208 p. ISBN 978-9975-46-1 19-1.
53. *Contribuție la un studiu al evoluției conținuturilor învățământului general*, Colloque internațional sur l'evolution des contenus de l'education, Paris, UNESCO, 1980.
54. COSMOVICI, C., IACOB, L. *Psihologia școlară*. Iași: Polirom, 1998.
55. CRISTEA, S. *Educația morală*. . București, Editura Didactica, 2010.
https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Educatia%20moral.pdf
56. CRISTEA, S. *Dicționar enciclopedic de pedagogie*, București: Ed. Didactică, 2015, 831 p.
57. CUCOȘ, C. *Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și grade didactice*, ed. a III-a, Iași: Polirom, 2009.
58. CUCOȘ, C., *Pedagogie*, Ed: Polirom, Iași, 2002, 360 p.
59. CUCOȘ, C. *Pedagogie* Ed:Polirom, Iași, 1996, 318p.
60. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Ed: Polirom, Iași, 2014, 536 p.
61. CURRICULUM NAȚIONAL, ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR, Chișinău 2018.
62. CUZNEȚOV, L. *Filosofia și axiologia educației*. Ch.:Tip. U.P.S. „I. Creangă” 2017. 121 p.
63. DELORS, J. *Comoara lăuntrică*. Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul XXI Iași: Polirom, 2000.
64. DEWEY, J., *Democrație și educație*, București: ed. Didactică și pedagogică , 1992.
65. DEWEY, J., *Experiență și educație*, Bourreller, Paris, 1947.
66. DEX, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2012
67. DINU, I. *Comunicarea*, Ed: Algros, București, 2000, 282 p.
68. DINU, M. *Fundamentele comunicării interpersonale*. București: BIC ALL, 2004. 304 p.
69. DURKHEIM, E. *Educație și sociologie*. Editura Didactica și Pedagogică. 1980. 109p.
70. ENĂCHESCU, C. *Tratat de psihologie morală*. Iași: Editura Polirom. 2008. 390 p.
71. EZECHIL, L *Comunicarea educațională în context școlar*- București: EDP, 2002, 184 p.
72. GAGNE, R., *Condițiile învățării* (trad. Noveanu E., Lăzărescu A.). București: Editura

- Didactică și Pedagogică, 1975. 336 p.
73. GALPERIN, P. *Studii de psihologia învățării*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1975, 275 p.
  74. GAVRELIUC, A. *De la relațiile interpersonale la comunicarea socială. Psihologia socială și stadiile progresive ale articulării sinelui*. Iași: Polirom, 2007 <https://fsp.uvt.ro/prof-univ-dr-alin-gavreliuc-decan/> (vizitat 02.04.2018)
  75. GOLU, P. *Psihologie socială*, Editura Didactică și Pedagogică, 1974, 382p.
  76. GONOBOLIN, F.N., *Probleme de psihologia personalității*, E.D.P., București, 1963.
  77. GRENIER, FI. *Marile doctrine morale*. București: Editura Humanitas, 1995. 174 p.
  78. HERBART, J. F. *Prelegeri pedagogie*, (trad.), București, EDP, 1976, p. 17-18, 53, 26
  79. HUBERT, H. *Educația unui om public*. Garden City, NY: Doubleday, 1976.
  80. IACOB, L. *Comunicare didactică*. Iași: Polirom, 1998. 318 p.
  81. ILUȚ, P. *Valori, atitudini și comportamente sociale: teme actuale de psihologie*, Iași: Editura Polirom, 2004, 256 p. ISBN: 973- 681-763-6
  82. IUCU, R. *Managementul clasei - Aplicații pentru gestionarea situațiilor de criză educațională*. Iași: Polirom, 2006.
  83. JINGA, I., ISTRATE E. *Manual de pedagogie*, București, Editura All, 2018, 567p.
  84. JOIȚA, E. *Formarea pedagogică a profesorului: instrumente de învățare cognitiv-constructivistă*. Ediția a II-a. București: EDP, 2008. 399 p. ISBN 978-973-30-2338-8.
  85. JUDE, I , *Psihologia socială și optim educațional*, EDP, R A., București, 2002.
  86. KANT, Im. *Critica rațiunii pure*, Editura Iri, Bucuresti,1999
  87. MACARENCO, S. *Poemul pedagogic și Steaguri pe turnuri*, Ed. de Stat, 1956, 468 p.
  88. MACAVEI, E. *Tratat de pedagogie: propedeutică*. București: Editura Aramis. 2007. 256p.
  89. MALIM, T. *Psihologia socială*, Editura Tehnică, București, 2003, 214 p.
  90. MARBEAU, L. *Manual de dezbateri academice*. Comunicare. Retorică. Oratorie, traducere de V Murariu, 1990, 63 p.
  91. MARCUS, S. *Competența didactică*. București, Editura AII, 1999, 173 p.
  92. MASLOW, A. *Motivația și personalitatea* Trad-RusuceanuA., București, 2013, 563p.
  93. MÂNDÂCANU, V. *Arta comportamentului moral*, Chișinău, Editura Baștina-Radog, 2004.
  94. MITROFAN, N. *Aptitudinea pedagogică*, Editura Academiei, București, 1988
  95. MÎNDRUȚ, O. *Teorii ale dreptății*. Editura Alternative,București,1996.
  96. NECULAU, A. *A fi elev*. București: Albatros, 1983.
  97. NEVEANU – POPESCU, P. *Dicționar de psihologie*. Albatros. 1978. București. 784 p.
  98. NICOLA, I. *Tratat de pedagogie școlară*, Editura Aramis, București, 2003
  99. O'NEIL, O. *Dreptatea transnațională, în Filosofia morală britanică*, Bițcuț J| Editura Alternative, 1998, pp. 297-340.
  100. PANFIL, A. *Limba și literatura română în gimnaziu Structuri didactice deschise*, Paralela

101. PANICO, V. MUNTEANU T., *Formarea și dezvoltarea atitudinilor moral- umaniste la elevii de vârstă școlară mică*. În cartea: Modernizarea învățământului preuniversitar și universitar în contextul integrării europene. - Chișinău: UST, 2009, p 62-68.
102. PANICO, V. *Sisteme și subsisteme de atitudini către activitatea de învățare și autoînvățare*, Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova, seria „Științe socioumaniste” volumul III, Chișinău, 2016.
103. PANICO, V. ȘI GUBIN, S. *Formarea atitudinilor morale la elevi*, În cartea: *Educația morală, etică și spirituală în contemporanitate*, Chișinău, 2014.
104. PANICO, V., GUBIN, S., PANICO, D., ȘI MUNTEANU T. *Conceptul și modelul educației pentru schimbare și dezvoltare*. Chișinău: UST, 2011.
105. PANICO, V., MUNTEANU T. *Structura și legitățile formării atitudinilor la personalitate*. În: Studia Universitas, Chișinău, 2009, nr 9 (29), Editura USM, p.59-62.
106. PANICO, V., NOUR A. *Aspecte teoretice și praxiologice ale diferențierii și individualizării instruirii*. În: SUM. Chișinău: CEP USM, 2016, nr.9 (99), pp. 74-81.
107. PANICO, V. *Pedagogie: seminare și lucrări practice* Chișinău, 2022.
108. PATRAȘCU, D., ROTARU T. *Cultura managerială a profesorului*, Chișinău, 2006, 294 p.
109. PATRAȘCU, D. *Tehnologii educaționale*. Chișinău: ÎSFE-P. „Tipografia Centrală” 2005. 704 p.
110. PATRAȘCU, D. *Cuget și zbucium*, Chișinău, 2017, ARC, 422p.
111. PĂLĂRIE, V. *Pedagogie*. Chișinău: Editura Univers Pedagogic. 2007. 218 p.
112. PĂUN, E. *Pedagogie* București: Editura Polirom. 2017. 232p.
113. PÂNIȘOARA, O. *Comunicarea eficientă*, Polirom, Iași, 2003
114. PÂNIȘOARĂ, O. *Formarea cadrelor didactice*, Editura Polirom, București, 1999,
115. PÂSLARU, V. *Principiul pozitiv al educației*. Chișinău: Civitas, 2003. 320 p
116. PÂSLARU, V., PAPUC L., NEGURĂ I., ș.a, *Construcție și dezvoltare curriculară*. Cadrul teoretic, partea I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 176 p.
117. PÂSLARU, V., CALLO, T. ȘI SILISTRARU, N. etc. *Perspectiva axiologică asupra educației în schimbare*. Chișinău: Print Caro, 2011. 181 p. ISBN 978-9975-56-030-6
118. PERȚA, A. *Educația civică*, manual pentru clasa a III-a, Editura Aramis, București 2021, 96 p.
119. PESTALOZZI, J.H. *Cum își învață Gertruda copiii*, București, EDP, 1977, 152p.
120. PIAGET, J. *Judecata morală la copil*, Editura Codex, 2012
121. RÂȘCANU, R. *Metodologia culturii comunicării*. Practicum pentru profesii din zona relației cu publicul. 2015. 235 p.
122. REBOL, O. *Filozofia educației*, Editura Pedagogică și Didactică, 2011, 128p.
123. RIESMAN, D. (2002). *David Riesman despre fazele populației creștere și caracter social*. Population and Development Review, 28 (2), pp.313 – 328.

124. ROGAN, J. și Lucikovski, J. *Curriculum texts: the portraval of the field*, în Journal of Curriculum Studiees, voi.22, nr. 1,1990.
125. RUBINSTEIN, S.L. *Existență și conștiință* (trad.). București: Ed. Științifică, 1960. 392 p.
126. SADOVEI, L. *Modelarea competenței de comunicare didactică*, Chișinău, 2017, 144 p.
127. SADOVEI, L. *Orientări paradigmatică ale comunicării didactice*. În: Conferința Științifici Internațională Priorități actuale în procesul educațional a USM, 2011, p. 462-471.
128. SADOVEI, L., BOȚAN A. *Ghid de autoformare la studenți a culturii comunicării pedagogice*, Chișinău 2013, 140 p.
129. SALADE, D. *Dimensiunile educației*, E.D.C., București, 2006, 190 p.
130. SĂLĂVĂSTRU, D. *Psihologia educației*, Editura Polirom, București, 2004.
131. SILISTRARU, N. *Pedagogie în tabele și scheme*, Ediția a II-a adăugită, Chișinău, 2011
132. SILISTRARU, N. *Educația morală a elevilor*. În: Educația morală a elevilor: Ghid metodologic. Chișinău: UST, Liceul Teoretic „Orizont”. 2014. p.8-24. 172 p.
133. SILISTRARU, N. *Etnopedagogie și educație*. Chișinău: CEP UST, 2019. 407 p. ISBN 978- 9975-76-295-3
134. SILISTRARU, N. *Metodologia experimentului pedagogic* (Ghid metodologic). Chișinău: US Tiraspol, 2022, 139 p. ISBN 978-9975-76-395-0
135. SILISTRARU, N. *Valoarea morală a pedagogiei populare moldovenești*, Chișinău, 1992
136. SILISTRARU, N. *Cercetarea pedagogică*, Chișinău. 2012, 100p.
137. SLAMA CAZACU, T. *Psiholingvistica*, Editura All, București.1999
138. SPENCER, H. *Pedagogia Utilitară*. Editura Casa Școalelor. 1919, 100p.
139. STAN, E. *Managementul clasei*, București: Aramis, 2006.
140. STAN, E. *Despre pedepse și recompense în educație*, Iași, 2013, 563p.
141. STANCIU, Ș., LEOVARIDIS, C., LONESCU, M. și SRANESCU, D. *Managementul resurselor umane*, București: Comunicare.ro, 2003.
142. STEFANOVIC, I. *Psihologia tactului pedagogic al profesorului*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2011, 407 p.
143. STEWARD, H. *Realismul moral, în Filosofia morală britanică*. București EdițJ Alternative, 1998, pp.99-128
144. STROE, M. *Competența didactică*, București: Editura All 1999. 176p.
145. ȘAFRAN, O. *Instruirea morală*, Rep. Soci. Rom., Timișoara, 1971
146. ȘCHIOPU, U., VERZA, E. *Psihologia vârstelor: Ciclurile vieții*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997., 327 p.
147. ȘERBĂNESCU, B. *Valori naționale și educaționale*, București, 2000, 299 p.
148. ȘOITU, L. *Pedagogica comunicării*, EDP, București ,1997, 223 p
149. THERMOS, V. *Sfaturi pentru o creștere sănătoasă a copiilor*. Traducere din)ijw!
150. TODORAN, I. *Bazele axiologice ale binelui*. Editura Omniscop, Craiova, 1996

151. VĂIDEANU, G. *Educația la frontiera dintre milenii*. București: Ed. Politică, 1988, 116 p.
152. VÎGOTSKI, S.L. *Problema învățării și a dezvoltării intelectuale la vârsta școlară*. În: „Opere psihologice alese” vol. I. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1971, 348 p.
153. VRABIE, D. *Psihologia educației*, Galați, Geneze, 2002, 262 p.
154. WILLIAMS, B. *Moralitatea O introducere în etică* (trad.) Ed: Punct, București, 2002, 288 p.
155. WIENER, N. *Ființa umană în era tehnologiei*, Ed: Librex, 2024, 256 p., ISBN 9786068998855
156. ZLATE, M. *Introducere in psihologie*, Editura Polirom, Iași, 2016, 280 p.

În limba engleză:

157. BUNDĂ, C., *The concept of competence in social and human sciences and pedagogy*, Journal of Romanian Literary Studies, nr.35/2023, Pag.703-706
158. CHOMSKY, N. *Aspects of the Theory of Syntax*, 50th Anniversary Edition. The MIT Press, 2014, 296 p.
159. COUDRAY, L. *Lexique des Sciences de l'education*, ESF, Paris, 1973.
160. DE VITO, J. TREMBLEI R. *Les fondaments de la communication humaine*, Montreal; Gaetan Morin 1991. 368 p.
161. MEIRIEU, Ph. *Apprendre...Qui mais comment?* Paris: Editura EFS, 1987, 163 p.
162. ROGAN, J., LUCIKOVSKI, J. Curriculum texts: the portrayal of the field în Jurnal of Curriculum Studies. Vol.22 nr.1 1990
163. ROHANDES, G., *Conceptions and instituerrors*. National comparisons of upper secondary education în Jurnal of Curriculum Studies. Vol.22 nr.1 1990
164. UNESCO *Contribuția unei etude de l'evolution des contenus de l'enseignement general*, Colloque internațional sur l'evolution des contenus de l'education, Paris, , 1980.
165. UNESCO, *Apprendre à etre*, UNESCO - Fayard, Paris, 1975.
166. UNESCO, *Reunion d'experts sur les contenus de l'enseignement dans la perspective de l'education permanente*, Paris, 20-25 octombrie,1975, în D'Hainaut.L., Programme de învățământ și educație permanentă, EDP, 1981.

**Chestionar pentru elevii din clasele primare în deținerea
comportamentului culturii morale.**

1. Ajuți un prieten care are nevoie de ajutorul tău? Ai minți ca să îți aperi un prieten?
2. Acorzi ajutor persoanelor bolnave sau vârstnice? Dacă un coleg este bolnav, îl vizitezi, îl ajuți să recupereze lecțiile?
3. Îți asculți părinții? Ai grijă de frații mai mici? Dacă părinții nu îți pot cumpăra ceva, te superi pe ei și nu le mai vorbești?
4. Dacă cineva te agrează/te supără cu ceva, îi ceri iertare? Când cineva îți face rău, dorești să fie aspru pedepsit? Dacă vezi că cineva greșește/face rău cuiva, îi atragi atenția cu delicatețe, spunându-i că nu este bine ceea ce face?
5. Când ești în dificultate, ceri sfatul cuiva mai mare/unei persoane cu experiență? Recunoști că ai greșit atunci când ți se aduc dovezi?
6. Ți-ar plăcea să lucrezi voluntar într-o instituție/ organizație care ajută copiii cu deficiențe? Îți place să faci binele?
7. Ierți cu ușurință pe cineva care îți face rău/greșește față de tine? Când cineva îți face rău, dorești să fie aspru pedepsit?
8. Ai renunța la ceva care îți place foarte mult, dacă ai ști că altcineva are nevoie de acel lucru? Din ce motiv faci binele?
9. Când cineva este pedepsit pe nedrept (frate/coleg) îi iei apărarea? Ai minți ca să îți aperi un prieten?
10. Cum înțelegi cultura morală a elevului? Adă exemple de cultură morală în activitatea școlară.

CHESTIONAR pentru elevi***Itemul 1. Ce înțelegeți prin conștiința morală?***

2. Conștiința morală este element al identității etnice
3. Conștiința morală este o valoare a omului
4. Conștiința morală este nivelul de educație a omului
5. Conștiința morală are la bază principii și norme de conviețuire
6. Conștiința morală nu depinde de volumul de cunoștințe acumulate la școală
7. Conștiința morală se formează în familie
8. S-au abătut de la subiect

Itemul 2. Ce înțelegeți prin morală?

1. Conștiința morală este comportamentul omului
2. Conștiința morală este o antrenare a omului în societate
3. Conștiința morală norme de purtare
4. Conștiința morală este un rezultat al situațiilor vieții
5. Conștiința morală este educația moral-spirituală
6. Conștiința morală depinde de conștiința morală
7. Conștiința morală nu poate funcționa fără conștiința morală
8. Răspunsuri evazive

Itemul 3. Care este raportul dintre conștiința morală și conduita morală?

1. Aceste două componente mereu se întrepătrund
2. Conștiința morală și conduita morală formează cultura morală a elevului
3. Conștiința morală și conduita morală se datorează educației în familie
4. Conștiința morală și conduita morală formează personalitatea elevului
5. Conștiința morală și conduita morală funcționează simultan
6. Conștiința morală și conduita morală sunt elemente ale educației permanente
7. Conștiința morală și conduita morală se regăsesc în activitatea elevului
8. Conștiința morală și conduita morală tind spre adevăr
9. Conștiința morală și conduita morală conduc la responsabilitate
10. Conștiința morală și conduita morală dezvoltă cultura morală pe parcursul vieții
11. Conștiința morală și conduita morală - elemente ale educației umane
12. Conștiința morală și conduita morală se dezvoltă fără ca să dorească elevul

Itemul 4. Enumeră câteva manifestări de conduită morală?

1. Ajutorul unui prieten la nevoie, grija față de colegi, de părinți, ajutorul reciproc, etc.
2. Consider că, conduită morală aparține oricărui om pe parcursul zilei
3. Salutul, stima, toleranța, cumsecădenia sunt exemple de conduită morală și de *cultură morală*
4. Organizarea învățării în grupuri și perechi creează elevilor deschideri pentru conduită morală
5. Relațiile dintre copii, părinți și învățători sunt elemente ale conduitei morale
6. Grija față de bunici, cei în vârstă și cei vulnerabili sunt elemente de conduită morală
7. Calitățile umane: *bunăvoința, binele, răbdarea, amabilitatea* sunt exemple de cultură morală
8. Cred, că conștiința morală de multe ori nu se racordează la conduită morală și exemplele de conduită morală sunt altele
9. În familia noastră, adesea se discută, că cultura morală se formează anevoios fără credința religioasă
10. Respectând regimul zilei, credem că sunt elemente de conduită morală

Itemul 5. Ce înțelegeți prin egoism și care este calitatea opusă lui?

1. Egoismul poate fi material și spiritual
2. Iubirea oarbă de sine este un egoism periculos
3. Egoismul conduce la aroganță și zgârcenie
4. Egoismul conduce la lăudăroșenie și agresivitate
5. Egoismul în școală poate fi reeducat prin *bunăvoință, răbdare, exemplu, binefacere, etc.*
6. Egoismul dezvoltă mândria de sine, invidia, neîncrederea în semenii
7. Egoismul este temelia îngâmfării
8. Egoismul distruge relațiile de prietenie, de învățare colaborativă
9. Egoismul încurcă la dezvoltarea calităților morale ale personalității
10. Egoismul trebuie combătut în copilărie, deși pare a fi o trăsătură de caracter înăscută

Itemul 6. Care este relația ta cu colegul de bancă, de clasă, de școală?

1. Sunt optimist, curajos și mă împac cu tot felul de situații
2. Vreau să stau în bancă cu o colegă care învață mai bine ca mine
3. Totdeauna încerc să găsesc înțelegere, dar în unele cazuri cer sfaturi de la părinți și pedagogi
4. Prefer să stau în bancă singur și în alte situații îmi place singurătatea

5. Pentru că societatea nu are nevoie de „muți”, comunic cu toți cei din jur
6. Învățătoarea noastră ne învață să comunicăm în diferite situații ale vieții
7. Vreau să comunic cu cei din jur, dar mă confrunt cu multe dificultăți
8. Numai comunicarea este factorul decisiv în toate relațiile cu, colegii de clasă și de școală
9. Cele mai importante relații cu, colegii de clasă se conturează în situațiile de învățare
10. Deși, se iscă mici conflicte, relațiile cu, colegii sunt bune

Itemul 7. Cum crezi comportamentul tău la recreație este un comportament de conduită sau cultură morală?

1. Noi credem că, comportamentul nostru la recreații are elemente ale culturii morale
2. Conduita morală a omului include în sine toate calitățile general-umane
3. Sunt și devieri de la conduita morală a elevilor doar în număr mic
4. Recreația face parte din mediul școlar și cere organizare din partea învățătorului
5. Recreațiile totdeauna sunt remedii pentru manifestarea culturii morale ca componentă a conduitei morale
6. Conduita morală la recreațiile școlare depind de managementul clasei de elevi
7. Conduita morală la recreații consolidează relațiile interpersonale între elevi
8. Recreațiile școlare sunt elemente ale educației pentru sănătate și fac parte din conduita morală
9. În toate condițiile vieții conduita morală este cu noi
10. În zilele noastre conduita morală își pierde actualitatea

Itemul 8. Dați exemple de conduită morală în afara școlii?

1. Salutul sub diferite aspecte în comunități ale comunei
2. Respectul și stima față de orice persoană
3. Ajutorul reciproc în familie și în afara familiei
4. Voluntariatul în instituții cu copii defavorizați
5. Voluntariatul ca ajutor în gospodăriile oamenilor în vârstă
6. Sprijin și ajutor în educația fraților și surorilor mai mici
7. Îngrijirea animalelor și păsărilor în familie
8. Îngrijirea plantelor din grădină și a florilor în casă
9. Ajutor sub diferite aspecte agricultorilor din localitate
10. Ocrotirea faunei și florei din localitate

Itemul 9. Dați exemple de bune maniere în diferite situații din viață?

1. Nu vorbim cu mâncarea în gură
2. Nu ridicăm vocea, calm explicăm pe îndelete
3. Permitted celor mai în vârstă și „sexului frumos” să iasă și să intre pe ușă
4. La masă trebuie evitat zgomotul, sorbitul, ciocnitul tacâmurilor
5. Cu persoanele mai în vârstă ne adresăm: Dumneata, Dumneaei, Dumneavoastră și nu „tu” sau „voi”
6. Felul cum vorbim la telefon poate fi o manieră pozitivă, dar și una negativă
7. Replicile ca răspuns celor mai în vârstă sunt maniere nedorite
8. Maniera negativă de a nu pregăti lucrul pentru acasă dat de învățător
9. Emoțiile sunt instrumente de reglare a manierelor
10. Credem că orice manieră este un element al culturii morale

Itemul 10. Comentați, în viziunea voastră cele 9 întrebări care ați răspuns?

1. Credem că întrebările au vizat educația morală
2. Menționăm, că toate întrebările, țin în primul rând de conștiința și conduita morală
3. Subiectele la care am răspuns sunt orientate spre formarea moralității elevului
4. Noi vedem în aceste răspunsuri, că educația morală este în permanență cu omul
5. Probabil toate aceste situații în care se află elevul cu manifestările sale sunt și elemente ale culturii morale care se dezvoltă în cadrul educației
6. Am conștientizat că, *bunătatea, demnitatea, responsabilitatea, manierele* fac parte din cultura neamului
7. Frumosul lecțiilor învățate, antrenamentele pentru sănătate și mersul la biserică sunt specifice omului ca elemente ale culturii
8. Toate mișcările omului contribuie la cultura muncii
9. Sunt bune toate experiențele și exemplele care conduc la dezvoltarea culturală a personalității
10. Parteneriatul familie-școală-biserică și mass-media, cu siguranță dezvoltă cultura morală a personalității

Proiect didactic

Unitatea de învățământ: Școala Gimnazială Nr. 1 Ciorogârla

Data:

Clasa: a III-a

Prof. învă. primar: Bundă Carmen

Aria curriculară: Om și societate

Disciplina: Educație civică

Unitatea de învățare: Trăsături morale ale persoanei

Subiectul: Curajul, frica, lașitatea

Tipul lecției: formare de priceperi și deprinderi

Durata: 50 min.

COMPETENȚE SPECIFICE:

- 1.2. Identificarea unor trăsături morale definitorii ale persoanei
- 2.1. Recunoașterea unor atitudini în raport cu lucrurile, cu plantele și animalele
- 2.2. Manifestarea unor atitudini pozitive în raport cu lucrurile, cu plantele și animalele

OBIECTIVE OPERAȚIONALE:

- O1- Să aleagă sinonimele potrivite pentru curaj, lașitate, frică;
- O2- Să analizeze imagini, identificând cele trei trăsături morale: frică, curaj, lașitate;
- O3-să deducă , în urma lecturării unor scurte fragmente, calitățile morale ale omului;
- O4-să comenteze situații date, diferențiind curajul de frică și de lașitate;
- O5-să identifice situații și comportamente în care au dat dovadă de curaj/ frică.

STRATEGII DIDACTICE

Metode și procedee: conversația, explicația, observația, demonstrația, joc didactic, ciorchinele.

Mijloace de învățământ: platforma Wordwall, fișă de lucru, caiete, tablă, videoproiector, laptop, manual.

Forme de organizare: individual, frontal.

BIBLIOGRAFIE :

- Curs formare: „Organizarea interdisciplinară a ofertelor de învățare pentru formarea competențelor cheie la școlarii din clasele I-IV” - program de formare continuă de tip „blended learning” pentru cadrele didactice din învățământul primar;
- MECTS – „Programa pentru disciplinele Comunicare în limba română, Educație civică, aprobată prin ordinul ministrului nr. 5003/ 02.12.2014;
- Daniela Barbu, Cristiana Ana-Maria Boca, Marcela Claudia Călineci -, Educație civică - manual pentru clasa a III-a” Ed. CD. Press, 2021;
- Adriana Baban, coordonator „Consiliere educațională” Ed. Ardealul, Cluj- Napoca, 2001

Desfășurarea activității

Momentele lecției	OB. OP	Conținuturile învățării	Acțiuni și operații de învățare	Strategii didactice			Evaluare
				Metode si procedee	Mijloace de învățământ	Forme de organizare	
1.Moment organizatoric 1 min.		Asigurarea unui climat educațional favorabil. Pregătirea materialelor necesare desfășurării în bune condiții a lecției	Elevii se organizează	Conversația		Frontală	Observare sistematică
2.Verificarea temei și a cunoștințelor anterioare 6 min.		Se cere elevilor să prezinte proverbe despre adevăr și minciună și apoi se discută despre ele.	Elevii spun proverbe. Minciuna are picioare scurte. Adevărul umblă cu capul spart.	Conversația Joc didactic		Frontal	Aprecierea verbală
3.Captarea atenției 5 min.	O1	Audierea cântecului „Unde e curajul?” Se realizează jocul: “ <i>Găsește locul potrivit</i> ” https://wordwall.net/resource/3123938/descoperă-cuvântul	Elevii cântă și se mișcă în ritmul muzicii. Vor stabili sinonimele cuvintelor: <i>curaj= eroism, îndrăzneală, vitejie</i> <i>frică= groază, teamă, spaimă</i> <i>lașitate= lipsă de curaj, lipsă de onoare, lipsă de demnitate</i>	Joc didactic	https://www.youtube.com/watch?v=cjy9zAbJLOI Platforma Wordwall	Frontal Individual	Observare sistematică
4.Anunțarea temei și a obiectivelor 1 min.		Se anunță titlul lecției și obiectivele. <i>Astăzi vom discuta despre „Curaj-frică-lașitate”.</i> <i>In cadrul acestei</i>	Ascultă și rețin titlul lecției și obiectivele.	Conversația	Tabla virtuală	Frontal	

		<p><i>ore vom analiza mai multe situații in care se dă dovada de curaj, frica, lașitate; vom da exemple de situații in care se manifesta curajul, frica, lașitatea”</i></p> <p>Se scrie titlul lecției la tablă, iar elevii îl vor scrie în caiete.</p>	Notează titlul în caiete.		Caietul		
5.Dirijarea învățării 20 min.	O2	<p>Se prezintă un text. Se poartă o scurtă conversație pe baza acestuia (Anexa 1). Se notează pe tablă informațiile despre curaj, frică, lașitate (Anexa 2 - oglinda tablei).</p> <p>Apoi se răspunde la întrebări legate de textul citit. Întrebări:</p> <p>1. Ce fapte de vitejie ale înaintașilor povestește bunicul?</p>	.	Conversația	Imagini textul Tabla	Frontal	Capacitatea de a selecta acțiunile
	O3	<p>2.La 1 Decembrie 1918, românii au dovedit îndrăzneală sau curaj? Dar în războiul de la 1877 când țara și-a câștigat Independența față de Imperiul Otoman?</p> <p>Se trece la comentarea anumitor situații în care s-a dat dovada de curaj, frică, lașitate.</p> <p><i>Tu ai fost vreodată curajos/laș? În ce împrejurare?</i></p> <p>Crezi că fetele și băieții sunt la fel de curajoși?</p>		Conversația	Caietul	Individual	Capacitatea de a rezolva exercițiile /de a răspunde la întrebări
				Explicația			
				Citirea explicativă	Caietul	Individual	
				Conversația	Tabla virtuală		

6. Obținerea performanței 5 min.	O3	<p>Joc-Vrei sa fii ca mine? Se va extrage câte un bilet, apoi fiecare elev va citi descrierea personajului și va argumenta dacă vrea/nu vrea să fie ca acel personaj. <i>Monica – de câte ori greșește, dă vina pe ceilalți.</i> <i>Alexandru – ia apărarea unui copil mai mic bătut de cei mai mari pentru că nu vrea să le dea jucăriile lui.</i> <i>George – este puternic, nu stă pe gânduri să- și folosească pumnii.</i> <i>Corina –nu doarme decât cu lumina aprinsă.</i></p>	Identifică în lecturile tale trei personaje care dau dovadă de curaj și alte trei personaje fricoase/lașe prezintă faptele acestor personaje.	Exercițiul	Jocul didactic	Frontal	Observarea sistematică
	O4	<p>Formularea unei păreri despre o povestire/personajele acesteia Am organizat o dezbatere/ discuție pe baza textelor lecturate în cadrul căreia elevii și-au putut exprima punctul de vedere referitor la cele citite (personaje, întâmplări...). Aceștia si-au exprimat acordul sau dezacordul față de acțiunile sau atitudinile personajelor din text argumentând alegerea făcută. Prin formularea de răspunsuri proprii față de cele lecturate am urmărit să dezvolt la elevii mei interesul și motivația lor față lumea in care trăiesc.</p>		Conversația		individual	Capacitatea de a citi și de a selecta informații dintr-un text citit
	O5			Dezbatere		Frontal Individual	Aprecierea verbală

7. Încheierea activității și evaluarea 2 min.		<p><i>Care este titlul lecției de astăzi?</i> <i>Ce exprimă curajul?</i> <i>Dar frica?</i> <i>Dar lașitatea?</i></p> <p>Se fac aprecieri generale privind modul în care au activat elevii, apoi individuale (eventual calificative). Se notează tema pentru acasă- Fișa cu exerciții de reflecție personală (Anexa 3)</p>	<p><i>...curajul, frica, lașitatea</i> <i>...vitejie, îndrăzneală</i> <i>...teama</i> <i>...lipsa onoarei, a curajului</i></p> <p>Notează tema.</p>	Conversația		Frontal	Aprecieria verbală

Activități din manualul Educație civică

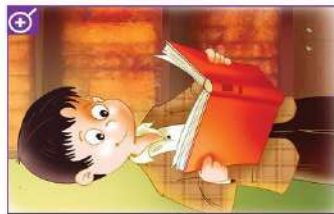
U2 L1 Lucruri care ne exprimă

Observăm

„Pentru unii, cartea e o comoară, pentru alții, o povară.”

- Care este semnificația pe care o dai cuvântului „acasă”? Ce ar răspunde personajele din imagine la această întrebare?
- Ce înțelegi prin lucruri personale? Dar prin lucruri comune?
- Credeți că lucrurile pot reprezenta o persoană? În ce fel?

Discutăm

„M-am dus ieri la Stardi. Casa lui este aproape, peste drum de școală. Mi-e cam rușine s-o spun, dar trebuie să mărturisesc că mi-a fost necaz pe el, când l-am văzut cărțile. Ce bine și le păstrează! N-a prăpădit nici măcar una dintre cărțile pe care a învățat; le are pe toate, iar eu nu mai am niciuna! Ce rău îmi pare că le-am rupt! Toți banii pe care-i capătă de la rude, el îi dă pe cărți.”

Tatăl îi cumpărase băiatului o etajeră frumoasă de lemn de nuc cu o perdeluță și i-a legat aproape toate cărțile în culorile care îi plăceau fiului său.

Acum Stardi trage de un șnur, perdeluța se dă la o parte și se pot vedea trei rânduri de cărți așezate într-o ordine desăvârșită, lucioase, cu titluri aurite pe margine. Tot timpul le sterge de praf, le răsfoiește, le cercetează, le admiră cu grijă. Toate par a fi noi.”

(după Edmondo de Amicis, *Biblioteca lui Stardi*)

- Considerați că este necesar ca fiecare lucru să aibă un loc al lui? Argumentați.
- Cum se poartă Stardi cu cărțile lui?
- Ce trăsături ale lui Stardi descoperim în textul citit?

Lucrăm în perechi

1. Pasiunea lui Andrei este sportul. Ce lucruri crezi că s-ar găsi în camera lui, care ar putea dovedi această pasiune?
2. Elena este o fire veselă, glumească, optimistă. Ce culori credeți că preferă ea pentru lucrurile personale? De ce?

Lucrăm în echipă

1. Citiți proverbul: *Hainele nu-l fac pe om mai de treabă.*
• Discutați, apoi prezentați cu argumente răspunsul la întrebările date.
• *Intotdeauna contează aspectul hainelor?*
• *Ce ar trebui să apreciem la un om?*

Reținem

Jucăriile, rechizițele, ce ne place să colecționăm, hainele pe care le îmbrăcăm sunt lucruri care transmit informații despre noi. Ele ne reprezintă, deoarece le dezvăluie celor din jurul nostru calitățile, defectele, pasiunile, dorințele și interesele pe care le avem.

Poți mai mult

1. Descrie o persoană ordonată.
• Precizează diferențele dintre o astfel de persoană și una neglijentă.
• Ce sfaturi i-ai da acesteia din urmă, pentru a deveni o persoană ordonată?
2. Care sunt lucrurile pe care ai dori să le colecționezi? Argumentează.
• camera ta;
• îmbrăcămintea ta.

Portofoliu

- Descrie aspectul a trei lucruri care te reprezintă și utilizarea lor. Adaugă desene sau fotografii realizate de tine.
- Autoevaluare**
Verifică dacă:
- ai făcut o descriere atrăgătoare;
  - ai numit cele mai importante utilizări;
  - ai adăugat desene/fotografii sugestive.

Lucrăm în perechi

1. Credeți că animalele sunt prietenele omului?

Prezentați în fața colegilor o situație în care răspunsul la întrebare este afirmativ și una în care răspunsul este negativ. Argumentați.

2. Identificați o situație în care o vietuțioară poate salva viața unui om. Prezentați-vă părerea în fața întregii clase.

Lucrăm în echipă

3. Formați echipe de lucru. Fiecare echipă va realiza un afiș prin care își va exprima prietenia față de plante și animale.

Invitați colegii de la alte clase. Prezentați-le afișele voastre și organizați o discuție pe tema dată.

Reținem

Din cele mai vechi timpuri, oamenii au învățat să prețuiască, să respecte și să protejeze lumea animalelor. În acest fel, ei au înțeles că între cele două lumi se poate stabili o legătură de conviețuire. Animalele își au și ele rostul lor pe planeta noastră, iar noi suntem datori să nu le facem rău, ci să le respectăm mediul și nevoile de viață.

Poți mai mult

1. Este nevoie ca între oameni și animale să existe o relație de prietenie? Argumentează răspunsul tău.

2. Uneori animalele ne inspiră frică. Dă câteva exemple de astfel de situații.

3. Precizează motivele pentru care te sperie.

4. Care este comportamentul potrivit în aceste momente?

5. Spune ce părere ai despre înțelesul proverbului: *Cu furnica la muncă, cu iepurele la somn, cu câinele la credință mai mult să te asemeni.*

Text de Mihail G. Baibakov

Realizați un dialog pe tema *Eu și minunații mei prieteni necuvântători.*

Recomandări de lectură

Poeziile *Gândăcelul*, de Elena Farago, și *Glasul pădurii*, de Passionaria Stocescu.

U2

L4

Prieteni necuvântători

Observăm

„Cel care pe animale nu le îndrăgesc, nici pe oameni nu îi iubesc.”

- Unde este femeia din imagine? În ce situație se află ea? De cine este însoțită?
- Credeți că își poate ajuta câinele stăpâna să se descurce pe stradă? Cum?
- Cum credeți că v-ați fi comportat în cazul în care femeia ar fi întâmpinat dificultăți? Explicați.

Discutăm

„O pisică este considerată eroină în orașul Obninsk din Federația Rusă.

Ea a reușit să salveze viața unui copil abandonat pe stradă de mama sa.

Pisica a intrat în cutia în care se afla bebelușul și i-a ținut de cald, alără fiind o temperatură foarte scăzută. Ea a miunat îndelung pentru a atrage atenția trecătorilor care, într-un târziu, au văzut-o.

Fetița a fost dusă imediat la spital. Medicii au declarat că micuța se află în afara oricărui pericol.

Toată lumea din carier este foarte mândră de pisicuța Masha și o iubeste.

Iar acum, eroina primește de mâncare numai ce-i place ei foarte mult.”

(Știre preluată din publicația *New York Post*, ianuarie 2016)

• Care sunt personajele întâmplării descrise în articolul din ziar?

• Prezentați-vă opiniile privitoare la evenimentele relatate în articol. Argumentați.

• Mai cunoașteți și alte întâmplări asemănătoare? Relatați.

Lucrăm în perechi

1. Numiți activitățile care pot fi desfășurate în familie de către bunici, părinți, copii.
2. Înțelegerea în familie poate fi asigurată de:
  - *ocrotire*; - *dragoste*; - *respect*; - *prezența copiilor*;
 Ordonati cuvintele propuse mai sus în ordinea importanței pe care le-o acordați în asigurarea înțelegerii în familie. Motivați.

Lucrăm în echipă

1. Formați un grup de șase elevi. Imaginați-vă că alcătuiți o familie. Numiți activitățile unei zile din viața acestei familii.

Reținem

Familia este cel mai important grup în care poate trăi și se poate dezvolta un copil. Acest grup presupune relații de afecțiune, respect, colaborare, ajutor și încredere. În familie, fiecare membru are nu numai drepturi, ci și îndatoriri. Persoanele care formează o familie au propriile responsabilități.

Poți mai mult

1. Completează, într-un carnetel, un mic jurnal al familiei.
  - Notează datele cele mai importante despre fiecare membru al familiei tale.
2. Precizează sarcinile permanente pe care le ai în familie.
3. Uneori, părerile membrilor unei familii pot fi diferite.
  - Dă un exemplu de o astfel de situație care a avut loc în familia ta.
  - Povestește cum s-a rezolvat situația.
  - A fost o soluție potrivită?

Autoevaluare

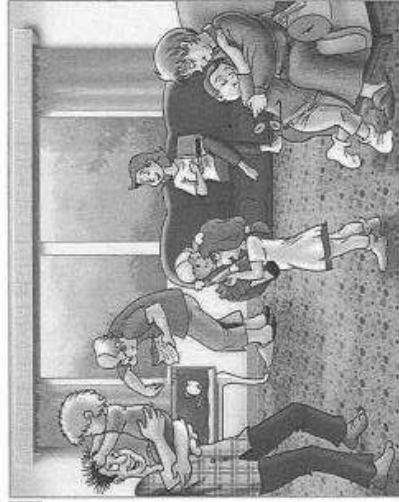
Evaluează-te singur, apoi ascultă părerea cadrului didactic.

Criterii	Calificativ
- Ai dat un exemplu potrivit temei.	
- Ai povestit clar, coerent.	
- Ai apreciat corect situația.	

- S Am analizat suficient.
 B Am analizat bine.
 FB Am analizat foarte bine.

Observăm

„Sunt vrednici de laudă copiii care ascultă de părinți.”

- Care sunt membrii familiei reprezentate în imagine?
- Ce relații se stabilesc între membrii unei familii?
- Precizați câteva modalități prin care membrii unei familii își pot dovedi dragostea și respectul unii față de alții.
- Care sunt membrii familiei voastre?

Discutăm

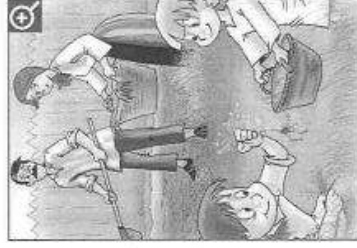
„Tata și mama erau bucuroși de oaspeți, dar ei foarte rar se duceau la alții. Nici nu se putea altfel. Casa era plină de copii, ogradă de viețuitoare, iar în grădini buruienile ridicau capul de la o zi la alta, dacă nu le pliveai la vreme. După pilda părinților, lucram și noi cu trageră de inimă. Fiecare avea o răspundere și o vorbă de laudă din partea tatei ori a mamei, pentru o treabă bine împlinită, ne era cea mai mare răsplătă.”

Tata curăța pomii de omizi, după care săpa straturile. Mama ne învăța pe noi cum să măruntim pământul și cum să însemnăm pe straturi locul unde se semănau legumele.

Mama planta florile ei dragi, iar tata ne arăta cum să ne îngrijim stupii.

Pentru hărnicia noastră, tata și mama ne lăudau și ne spuneau:

— Ați lucrat destul! Duceți-vă la joacă acum!”
 (după Dimitrie Goga, *Minunile grădinii*)

- Este necesar ca membrii unei familii să colaboreze și să se ajute între ei? Argumentați.
- Cum își răsplăteau părinții copiii?
- Vă ajutați părinții numai dacă vă răsplătesc? Explicați.

UNITATEA 2 **Lección 1. SEMINTELE BUNĂȚII**

Descoperă și aplică!

1 Citește textul, apoi răspunde la întrebări.

Fapte bune

după Esop

Pe malul unui pârâiaș, câteva furnici căutau de mâncare. Una dintre ele alunecă și a căzut în apă. Deși s-au străduit, celelalte furnici nu au reușit să o aducă pe mal. Tocmai atunci, la marginea pârâului a apărut un porumbel însetat. El a văzut furnicile speriate pe mal și pe surata lor luată de ape. Porumbelul a dus repede o crenguță cu frunze în apropierea furnicilor, iar acestea a reușit să se cațare și să scape cu viață, plutind către mal.

Nu peste mult timp, lângă mușuroiul furnicilor s-a oprit un vânător care voia să vâneze porumbel. Văzând ce se întâmplă, furnicile au dat alarma în mușuroi. Ele s-au suit încet pe trupul vânătorului de păsări și l-au ciupit de fiecare dată când țintea spre prietenosul porumbel. Astfel, acesta și-a luat zborul fără să fie lovit.

2 Ce fapte bune au făcut personajele?

3 Ce faci când faci o faptă bună, urmărești să primești o recompensă?

4 Ce faci dacă nu primești recompensă?

5 **Selecționează, dintre poveștile îndrăgite de tine, trei personaje care dovedesc bunătate, generozitate sau oferă ajutor celor din jur. Alege apoi personajele care dovedesc răutate față de ceilalți. Discută despre comportamentul lor.**

6 Decide dacă, în situațiile date, cuvintele **bun** și **rău** sunt folosite corect.

a. „Am ajutat-o pe mama să ude florile, dar am spart uflă ghiveci. Am fost rău!”

b. „Pe teren am vrut să arunc cu mingea în Anca, dar am ratat. Nu a pătit nimic. Am fost un coleg bun!”

Uneori, putem avea intenții bune, dar facem lucruri rele. Alteori, putem avea intenții rele, dar nu reușim să facem rău!

DICȚIONAR ABC

compătime: milă, compătimire
surată: soră
tolerantă: îngăduință, indulgență

DIN EXPERIENȚA TA

- A. Făcui cineva un lucru bun pentru tine? Ce ai simțit atunci?
- B. Ai trăit vreun moment în care cineva te-a făcut să nu te simți bine?
- C. Tu ai făcut vreodată un gest frumos pentru cineva? Ce ai simțit? Cum crezi că s-a simțit celălalt?

ACTIVITATE ÎN GRUP

- Completază pe parcursul lecției, pe lângă unele flori „surorii”, cuvântul bunătate. Compară-le apoi cu cele ale colegilor din alte grupe.

26

CALENDARUL CIVIC

Noiembrie

Ziua Internațională a Toleranței este sărbătorită la data de 16 noiembrie. În această zi, fiecare om este îndemnat să se gândească la comportamentul lui pe care îl adoptă în relațiile cu cei din jur.

Tu manifesti îngăduință, răbdare și respect față de alte persoane? Dar în familia sau în clasa ta, manifesti toleranță?

IAU ATITUDINE!

Ai reușit să strângi banii de alocație pentru un joc nou? Tocmai când vei să-i cumperi, în școală te se face o colecție pentru un coleg căruiu i-a ars casa. Dacă obiectul nu-ți vor alege banii pentru a-ți cumpăra jocul preferat. Cum vei proceda?

VOCEA COPILOR

Scris la panoul Vocea copiilor, o idee prin care poți să oferi ceva valoros unor copii care au mai puțin decât tine!

Să juedm un spectacol de teatru pentru copiii cu boli grave, care stau mult timp internati în spital!

27

Rețini!

- Faptele noastre stabilesc dacă suntem buni sau răi.
- Bunătatea este o trăsătură morală. Ea se manifestă printr-un comportament binevoitor, amabil, generos, milos, gata să acorde ajutor.

4 Discută cu ceilalți colegi situațiile reprezentate în benzile desenate. Prin ce trăsături se caracterizează copiii, în fiecare situație?

Alex, mergei cu noi pe terenul de sport să ne jucăm?

Mă simțesc, dar astăzi nu pot. Mama mi-a spus să aplic să-l aduc tabloul pe care l-am pictat pentru ea.

Mami, Copii de la școală au pus să facem mesaje cu ei la vesele!

Designer. O să solfeiez pentru o programare!

Uite, se vând castane cașcapi! Hai să cumpărăm și noi!

Îmi pare rău, dar nu am niciun ban în buzunari! Ni-i nimic, am eu. Măncăm împreună!

5 Scrie 2-3 enunțuri în care să explici mesajul transmis de fiecare dintre proverbele următoare.

Bine faci, bine găsești!

Fapta bună nu așteaptă răsplătă!

Modele îndrăgite

- Alege un personaj din povești sau desene animate și scrie despre calitățile și lucrurile bune învățate de la acesta. Completează fișa din manualul digital și adaug-o în Portofoliul civic.
- Realizează, în grup, un afiș care să cuprindă lucrurile bune pe care le-ai învățat de la personajele preferate. Alegeți personaje ale căror nume încep cu cât mai multe dinuse literele alfabetului! Exemple: **A** - Alondra/Impărat, Alice, **N** - Năbă ca-Zăpada, **Z** - Zăbra bună.

Portofoliul civic

28

Rețini!

- Respectul se manifestă prin apreciere, considerație, prețuire față de sine și față de ceilalți și se exprimă prin cuvinte, gesturi și fapte.
- Respectul se dovedește în diferite moduri, precum: exprimarea politicoasă, manifestarea grijii față de noi înșine (curățenie, ordine) și față de sentimentele celor din jur, arătând apreciere, punctualitate, sinceritate și corectitudine.

3 Citește benzile desenate, apoi răspunde la întrebări.

• Cum trebuie să procedeze fetița?

• Tu cum îți respecti părinții? Dar pe tine?

• Tu știi să ascuți?

• Să fii respectuos cu ceilalți înseamnă să ceri permisiunea atunci când vrei să folosești lucrurile unei alte persoane.

• Punctualitatea este un semn de respect față de tine și față de cei din jur.

• Respect înseamnă să ascuțim cu atenție pe ceilalți, fără să îi întrerupem!

CALENDARUL CIVIC

NOIEMBRIE
Ziua Universității a Drepturilor Copiilor se sărbătorește în peste 100 de țări ale lumii, la data de 20 noiembrie. Aceasta zi urmează promovarea bunăstării copiilor de preșcolari și încurajarea comunicării între copiii din toată lumea. Tu, cum, poți sărbători această zi?

VOCEA COPILOR

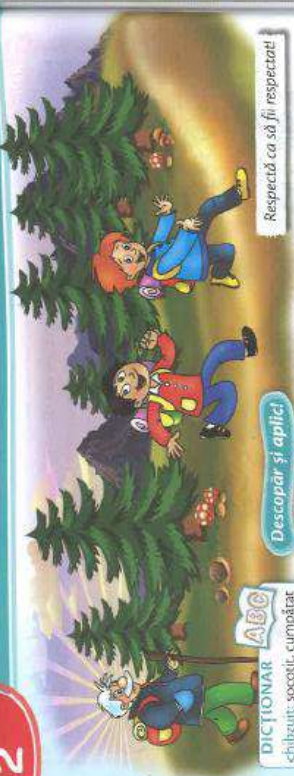
Alfaiți, la paroul Vocea copiilor, un copac al respectului pentru clasa sau școala voastră. Completați cu frunze pe care scrieți prin ce modalități vă arătați prețuirea față de comunitatea școlară. Nu uitați: Copacul cu mai multe frunze este mai sănătos!

EXERCITIU
În grădure
• La ușa unui magazin, dăm prioritate celor care ies.
• Nu atingem produsele neambalate: pâine, covrigi, dulciuri.
• Ca să plătim, ne așteptăm rândului!

UNITATEA 2

Leția 2. CHEILE RESPECTULUI

Descoperă și aplică!

1 Citește povestirea, apoi răspunde la întrebări.

Cine râde la urmă ...

după Bucur Milescu

Doi tineri zoreau să ajungă în vârful muntelui. Pe la jumătatea urcușului, ajunseră din urmă un bătrân, care urca încet și chibzuit.
— Ce faci, moșule, și-o iau melcii înainte! râseră, cei doi tineri, trecând în pas viu pe lângă el.
Tinerii ajunseră, desigur, cu mult înaintea moșneagului. Dar erau atât de obosiți, încât nu se mai surseră de merinde.
Cu puțin înaintea asfințitului, ajunse și moșneagul. Strânse câteva crengi și își clădi un adăpost. Aprinse un foc mic, își încălzi cina, mâncă și se culcă.

Toată noaptea plouă cu găleata. Merindele celor doi tineri fură luate de ape, iar ei se treziră uzi până la piele. În zori, zăriră coliba moșneagului. Indată, alergară să se încălzească la foc și să coară de mâncare.
— Așa mi-ai ajuns, vitejilor? îi dojeni bătrânul. Nu știai că graba strică treaba și cine râde la urmă râde mai bine?

- În ce fel și-au arătat băieții lipsa de considerație pentru bătrân, la urcuș?
- Cum s-a purtat bătrânul cu cei doi băieți? Ce dovedește purtarea acestuia?
- Dacă ai fi fost în locul băieților, cum ai fi procedat?

2 Formulează două recomandări pentru cei doi băieți, viteji!

3 Găsește, pentru fiecare cheie, cuvinte sau acțiuni care dovedesc respect.

DICTIONAR

chibzuit: socotit, cumpătat
considerație: stimă
dojeni (a -): a mustra, a certa
merinde: hrană rece, alimente
zori (a -): a se grăbi

DIN EXPERIENȚA TA

- Te-ai purtat vreo dată nepoliticos față de cineva? Dar lipsit de respect față de lucrurile cuiva? Ce urmări au avut faptele tale?
- Dacă ar fi să retrăiești acele întâmplări, cum ai proceda?

ACTIVITATE ÎN GRUP

- Respectul se manifestă și printr-un comportament politicos. Imaginați-vă o casă construită din cărămizi. Scrieți pe cărămizi imagine, din hârtie, cât mai multe expresii care exprimă politetea.

Vă rog, înțeleg!	Mă bucur să vă servesc!
Vă rog să mă excuzați!	
Mă potefi ajuta să ajung la ...	

Minciuna are picioare scurte.

Descoperă și aplică!

DICTIONAR ABC
născocire: invenție, fantezie, minciună
știruit: nemțigat, înșepentit
vălta (a se ~): a se tâlculi, a plânge
viețușge: viclenie, șiretic

1 Citește textul, apoi răspunde la întrebări.

Cei doi pădurari și Zâna

după Vasile Păunaru

Înt-o zi, un tânăr pădurar tăia un copac pe malul unui lac adânc. Din neatenție, scăpă toporul în apă și începu să plânga de supărare. Zâna lacului îl auzi. I se făcu milă de el și ieși la suprafața apei, ținând un topor de aur în mână:
— Acesta este toporul tău, pădurarul? întrebă ea.
— Nu, răspunse tânărul uimit.
Zâna coborî din nou și scoase la iveală un topor de argint.
— E acesta cumva?
— Nu, răspunse pădurarul.
A treia oară, zâna ținea în mână chiar toporul cu pricina.
— Acesta este al tău?
— Da, mulțumesc foarte mult, răspunse fericit bărbatul.
Zâna se bucură că tânărul este așa de cinstit. De aceea, îi înmână cele trei topoare, spunându-i că, de atunci, toate erau ale lui.
Un alt pădurar auzi povestea. Se gândi s-o păcălească pe zână. Merse lângă lac, își aruncă toporul în apă și începu să se vaite. Zâna apărău cu un topor de aur:
— Cunoști această unselită? întrebă ea.
— Da, este toporul meu, răspunse pădurarul cel lacom.
Atunci, zâna se înfuriе. Dispărău sub apă și nu mai apărău deloc. Iar pădurarul rămase ținut pe mal, două săptămâni încheiate.

2 Explică, în 3-4 propoziții, de ce trebuie să spunem adevărul. Allege alte trei personaje care mint, păcălesc sau înșală.

DIN EXPERIENȚA TA

• Ți s-a întâmplat să spui o minciună? Ce urmări a avut fața ta? Cum te-ai simțit când ai mințit?

• Ți s-a întâmplat să fi mințit? Cum te-ai simțit când ai descoperit că ai fost mințit?

• Completează pe parcursul lecției, căsuțele unui leget, cu „stori” ale cuvântului „minciună”. Compară-le apoi cu ale colegilor din alte grupe.

ACTIVITATE ÎN GRUP

• Completează pe parcursul lecției, căsuțele unui leget, cu „stori” ale cuvântului „minciună”. Compară-le apoi cu ale colegilor din alte grupe.

• Cunoști această unselită? întrebă ea.

• Da, este toporul meu, răspunse pădurarul cel lacom.

• Atunci, zâna se înfuriе. Dispărău sub apă și nu mai apărău deloc.

• Iar pădurarul rămase ținut pe mal, două săptămâni încheiate.

• Cunoști această unselită? întrebă ea.

• Da, este toporul meu, răspunse pădurarul cel lacom.

• Atunci, zâna se înfuriе. Dispărău sub apă și nu mai apărău deloc.

• Iar pădurarul rămase ținut pe mal, două săptămâni încheiate.

• Cunoști această unselită? întrebă ea.

• Da, este toporul meu, răspunse pădurarul cel lacom.

• Atunci, zâna se înfuriе. Dispărău sub apă și nu mai apărău deloc.

• Iar pădurarul rămase ținut pe mal, două săptămâni încheiate.

• Cunoști această unselită? întrebă ea.

• Da, este toporul meu, răspunse pădurarul cel lacom.

• Atunci, zâna se înfuriе. Dispărău sub apă și nu mai apărău deloc.

• Iar pădurarul rămase ținut pe mal, două săptămâni încheiate.

• Cunoști această unselită? întrebă ea.

• Da, este toporul meu, răspunse pădurarul cel lacom.

• Atunci, zâna se înfuriе. Dispărău sub apă și nu mai apărău deloc.

• Iar pădurarul rămase ținut pe mal, două săptămâni încheiate.

• Cunoști această unselită? întrebă ea.

• Da, este toporul meu, răspunse pădurarul cel lacom.

• Atunci, zâna se înfuriе. Dispărău sub apă și nu mai apărău deloc.

IAU ATITUDINE!

Venind de pe terenul de sport, ai văzut o bancnotă de 50 de lei. Te-ai asigurat că nu te vede nimeni și ai pus-o în buzunar, sperând că îți vei cumpăra un joc. Când ai intrat în clasă, prai văzute colegii căutând bănușii pierduți de Mărie. Ei înțeleg că tu ai cumpărat un cadou fratelui tău, de ziua lui de naștere. Ce vei face?

VOCEA COPILOR

Alegează, la panoul Vocea copiilor, alte trăsături morale pe care crezi că trebuie să le aibă o persoană, pentru a spune adevărul. Citește bilețelele colegilor. Ce ai descoperit?

Răbdare – să asculte puncte de vedere diferite.

Descoperă minciunara!

• Fiecare copil scrie, pe o foaie de hârtie, patru propoziții despre sine, din care trei sunt adevărate, iar una este falsă.

Marius: Imi place muzica. Sunt pasionat de sport. Am cina cămăle. Sunt prieten cu Bradu.

Copiii circulă prin clasă, formează perechi, arată ce au scris și încearcă să identifice propoziția falsă. Jocul se repetă de câteva ori la semnalul conducătorului de joc.

Reflex

• Sinceritatea reprezintă calitatea unei persoane de a spune adevărul.
• Minciuna este opusul adevărului. Ea se poate manifesta ca înșelătorie, viețușge sau născocire.

4 Citește benzile desenate, apoi răspunde la întrebări.

Sunt odată de o vreme, tabăli. M-am născut pe mine și...
Cred că ești maschinist. Păta de ampe e todesătoată!

Drept mamei, ai cumpărat fructele și pâinea?
Mama, imi pare rău, dar am pierdut banii. Nu am putut face cumpărăturile!

De ce crezi că a mințit băiatul? Cum ar fi putut să procedeze, dacă își dorea să cumpere ceva și pentru el?

Mă bucur, este exact cadoul pe care mi-l doream!

5 Ai spus vreodată o minciună pentru a nu-ți rani pe ceilalți? În ce situație?

5 Citește începutul întâmplării redactate mai jos:

Dragoș i-a spus mamei sale că Liviu i-a distrus bicicleta la întoarcerea de la școală. Mama l-a crezut și a mers la părinții lui Liviu să le spună ce s-a întâmplat. Părinții lui s-au supărat foarte tare pe Liviu.

• Continuă întâmplarea, încheiată cu vorbele mamei către Dragoș: „Nu sunt supărată pentru că m-ai mințit. Sunt supărată că, de acum încolo, nu te mai pot crede!”

Minciuna este precum bulgărele de zăpadă: crește pe măsură ce se rostogolește și are mai multă forță de distrugere.

Curajul sufleteșic depășește puterile fizice. (Baltasar Gracián)

Descoperă și aplică!

1 Citește textul, apoi răspunde la întrebări.

DICTIONAR

națiune: popor, neam
provincie: regiune, ținut
prudent: precaut, prevăzător
stăpânire: conducere

DIN EXPERIENȚA TA

- Ai dat vreodată dovadă de curaj? În ce împrejurări?
- Ți-a fost vreodată frică? În ce împrejurare? Cum ai reacționat?
- Crezi că ferete și băieții sunt la fel de curajoși? De ce?

ACTIVITATE ÎN GRUP

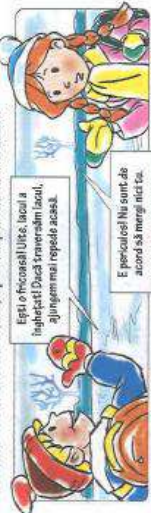
- Stabiliți, pe harța României, provinciile care s-au unit și au înălțat România Mare. Observați stema regală a României Mari.

Rețini!

- Curajul reprezintă forța de a înfrunta primejdiile sau greutăți. Curajul se manifestă în diferite momente sau forme: luptă, susținerea unei păreri diferite de a altora, recunoașterea unei greșeli, rezistență în condiții grele.
- Frica reprezintă o stare de neliniște provocată de un pericol.
- Lașitatea se exprimă prin lipsa sentimentului onoarei, al cinstei.

3 Citește dialogurile. Discută, în grupul clasei, despre situațiile reprezentate în benzile desenate, apoi răspunde la întrebări.

Este o feroasă Uită, locul a înălțat! Dacă traversăm lacul, ajungem mai repede acasă.

E pericol! Nu sunt de acord să mergi nici tu.

• Băiatul este fricos, ascultător, vitez, îndrăzneț sau imprudent?

• Băiatul nu are nevoie de curaj pentru a-și spune mamei adevrul? Ți s-a întâmplat să ai nevoie de curaj pentru a recunoaște o greșeală?

• Crezi că fata a avut nevoie de curaj pentru a-și spune mamei adevrul? Ți s-a întâmplat să ai nevoie de curaj pentru a recunoaște o greșeală?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

• Crezi că Dumitru Prunaru a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în Cosmos?

Curaj nu înseamnă să-ți pari viața sau sănătatea în pericol! Câteodată, curaj înseamnă să înveți să spui „NU”.

Portofoliul copilului

Orice copil poate fi un erou!

- Chiar dacă este dureros, urmează tratamentul pentru a se însănătoși. Dăruiește obiectele și un copil care, deși înmădat de un coleg mai mare și mai puternic, nu renunță la părea sa!
- Ai întâlnit copii curajoși? Scrie un scurt text despre unul dintre ei. În fișa de portofoliu, din manualul digital A daugă fișa în Portofoliul civic.

Exercițiul SĂ FIM BUNI, CURAJOȘI, CINȘTIȚII!

Natura și oamenii pot fi buni prieteni. Sunt momente, însă, când omul se luptă cu natura, pentru viață. În acele clipe, curajul, generozitatea, cinstea și încrederea sunt trăsături care îi ajută pe oameni să depășească greutățile.

Descoperă și aplică!

1 Citește întâmplările, apoi răspunde la întrebări.

Ajutor pentru cei afectați de inundații

Cățiva copii inimoși nu au rămas indiferenți la necazurile vecinilor din localitățile afectate de inundații și viituri. Cel mai greu încercați au fost localnicii ale căror case au fost inundate, după ce un dig natural s-a rupt.

Copiii s-au decis să-i sprijine, organizând o colecție de alimente. Au anunțat toată comunitatea despre acțiunea lor și au lipit afișe la biserică și la magazinele mici din sat.

Astfel, copiii au colectat 500 de kilograme de alimente neperisabile. Apoi, au luat legătura cu voluntarii care au

COLECȚIA DE ALIMENTE

distribuit ajutoarele în localitățile afectate. Toată cantitatea de alimente a ajuns în scurt timp la cei care aveau nevoie de ele.

Respectă muntele!

Cinci turiști dormici de aventură au pornit pe un traseu interzis din masivul Bucegi. Ei au ignorat avertizările de vreme rea, date de meteorologi. Astfel, au rămas blocați pe Valea Caraiman.

În urma apelului lor la numărul de urgență 112, jandarmii montani au pornit să îi caute. După mai multe ore, înfruntând vântul și întunericul, jandarmii i-au găsit pe turiști oboșiți, speriați și înfrigurați. Ei i-au coborât în siguranță, recomandându-le ca, altă dată, să respecte muntele.

Ajunși la Bușteni, turiștii au fost amenințați pentru că s-au aventurat pe trasee interzise.

DICTIONAR

perisabil: care se poate strica ușor
voluntariat: activitate desfășurată în folosul altor persoane sau al societății, fără a urmări un câștig material

CALENDARUL CIVIC

Decembrie

Ziua Internațională a Voluntariatului se sărbătorește la data de 5 decembrie și este dedicată voluntarilor.

Voluntarii își adreșează imbold, curaj și energie și acționează pentru a ajuta alți oameni sau comunități.

În România se desfășoară diverse evenimente tradiționale în domeniul voluntariatului:

- Cășca Națională a Voluntarilor (12 decembrie)
- Săptămâna Națională a Voluntariatului (a treia săptămână a lunii mai). Tu în ce activități te poți implica voluntar în comunitatea ta?

- Prin ce trăsături morale se caracterizează copiii din prima întâmplare? Dar turiștii?
- Ce urmări au avut faptele copiilor? Dar ale voluntarilor?
- Ce urmări au avut faptele jandarmilor? Dar ale turiștilor?
- În ce situație se folosește apelul de urgență 112?
- Care dintre cele două întâmplări prezintă o situație de voluntariat?

2 Stabilește, împreună cu un coleg sau o colegă, morala (învățătura) fiecărei întâmplări.

3 Multe profesii presupun curaj și îndrăzneală.

- Alege trei profesii pentru care, în opinia ta, ai nevoie de foarte mult curaj. Te poți referi la perioada de pandemie pe care ai trăit-o.
- Ordonează-le pe un podium de premiere.
- Scrie o scurtă compunere în care să justifici prima ta alegere.

4 Identifică situațiile de voluntariat din imaginile de mai jos. Discută, împreună cu ceilalți colegi, apoi stabilește posibile acțiuni de voluntariat în localitatea voastră.

Portofoliul civic

În fiecare zi, o faptă bună

- Reține faptele bune realizate de elevii din clasa ta.
- Alege un eveniment și completează fișa de portofoliu din manualul digital. Completează faptele, acțiunile și morala întâmplării. Poți realiza desene pentru a ilustra evenimentul descris. Completează Portofoliul civic cu această fișă.

112 SALVEAZĂ VIAȚA!

112 reprezintă numărul care trebuie apelat în situații de urgență.

Îți folosești ca să anunți un incendiu, un accident, o urgență medicală sau un dezastru.

După un apel la 112, se trimite la locul indicat echipele de intervenție: pompieri, ambulanța, poliția sau jandarmii.

Apelul nejustificat la numărul unic de urgență (112) este sancționat.

Descopar și aplic!

Așa cum pomul se cunoaște după roada, oamenii se cunosc după faptele lor. Îmbunătățirea generozității vine de a veni în sprijinul semenilor în diferențiază pe oameni de celelalte ființe.

1 Citește textul Spiridușii bucuriei, apoi răspunde la întrebări.

Spiridușii bucuriei

Este ultima săptămână înaintea vacanței de iarnă. Sărbătorile se apropie, iar clasa seamănă cu un stup de albine. Zumzetul copiilor care lucrează de zor este însoțit de cântec de colinde.

Un musafir intră în clasă, însoțit de domnul învățător.

— Ce coronițe veseli apreciază musafirul.

— Vor împodobi ușile bătrânilor singuri, zise un băiat cu ochi părunzători.

La o masă, câțiva copii creează decorațiuni pentru bradul de Crăciun, Steluțe, globuri, clopoței prind viață în mâinile lor.

— Acestea pentru cine sunt? întrebă musafirul curios.

— Vrem să decorăm bradul de la secția de pediatrie a spitalului. Vor fi copii acolo și de sărbători. Dacă vor fi veseli, se vor însănătoși mai repede, spune încercătoare o fetiță.

La altă masă, doi băieți foarte concentrați verifică lista de cadouri.

— Noi verificăm pachetele cu jucării pe care le vom dăruii copiilor din familii nevoiașe.

— Sunteți grozavi! Cu așa copii generoși, sărbătorile vor poposi în fiecare casă.

ABC
DICȚIONAR
 generozitate: atitudine plină de generozitate față de cineva; binefacere
 coechipier: partener; coleg de echipă

CALENDARUL CIVIC
 Decembrie

Ziua Minoranților Naționale din România este sărbătorită, la data de 18 decembrie, de către toate minoritățile etnice din țara noastră: maghiari, germani, ucraineni, ruși, lipoveni, evrei, turci, tătar, romi, armeni, bulgari, sârbi, croați, cehi, slovaci, polonezi, greci, albanezi, italieni.

Tu și tu ce minorități locuiesc în localitatea ta? Ce apreciezi la fiecare minoritate pe care o cunoști?

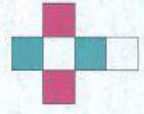
CALENDARUL CIVIC
 Decembrie

Luna decembrie este foarte bogată în sărbători. Ea debutează cu Ziua Națională a României, celebrată la data de 1 Decembrie. Apoi, în data de 6 decembrie, copiii îl așteaptă pe Sfântul Nicolae cu ghetele pregătite. Marea sărbătoare a Crăciunului este celebrată la data de 25 decembrie prin reuniuni de familie, bucurie și dansuri. Cântatul colindelor și împodobirea bradului reprezintă tradiții răspândite. În data de 31 decembrie se sărbătorește Anul Nou.

Tu cum sărbătorești aceste zile festive?

- Pentru cine pregăteau copiii daruri de Crăciun? Cum crezi că se vor simți bătrânii sau copiii nevoiași atunci când vor primi darurile?
- Ce trăsături morale crezi că au copiii care pregăteau cadourile?
- Cine crezi că i-a vizitat pe copii? Dacă ai fi fost chiar tu musafirul, ce ai fi putut înviața de la această?
- Ai participat vreodată la o acțiune de caritate? Povestește celorlalți experiența ta.

- 2 Pintează cubul desfășurat din manualul digital sau desenează tu unul.
- Completează fețele cubului desfășurat cu câte o trăsătură morală.
  - Confecționează cubul, unind fețele acestuia.
  - Joacă-te cu un coleg sau o colegă, aruncând cubul, ca pe un zar.
  - Alcătuiește o propoziție sau spune un proverb cu ajutorul cuvântului scris pe fața de deasupra.

Exemplu. Sinceritate
 Ca să fii demn de încredere, trebuie să fii sincer.
 Adevărul umbăra cu capul spart.

3 Alfabeta personajelor

În grup de cel mult patru elevi, spune în gând alfabetul. Oprește-te la semnalul unuiu dintre coechipieri. Spune litera la care ai ajuns. Cu litera indicată, fiecare coleg spune numele unui personaj dintr-o poveste, dintr-un desen animat sau chiar dintr-un film. Apoi, asociază personajului o trăsătură morală. Colegul care nu a găsit niciun personaj va continua jocul, reluând alfabetul în gând.

Exemplu. G. Gulliver – îndrăzneală,
 Coe – lipsă de respect, Crestel – curaj

- 4 Confecționează și scrie o felicitare de sărbători pentru o persoană pe care o respecți. Sunt persoane pe care nu le respecți? Discută cu ceilalți colegi dacă acesta este un lucru bun.
- 5 Scrie o compunere de 5-7 rânduri despre actele de caritate pe care ai putea să le faci chiar tu.

Portofoliul civic

Să împodobim bradul!

Participă și tu la împodobirea bradului clasei voastre cu globuri din hârtie de diferite forme și mărimi. Scrie pe globuri, domițe pentru Nou An. Decorează globurile și agăță-le în bradul clasei. Poți folosi modelele de globuri din manualul digital. Adaugă în Portofoliul civic o fotografie a bradului sau desenul globului tău, însoțit de domnița ta.

Fiecare pasăre
cu panta ei se laudă.

Descoperă și aplică!

1 Citește poezia, apoi răspunde la întrebări.

Câți ca voi...

de George Topăreanu
și deodată, cu glas mare,
începură amândoi
Să corcodăcescă-n soare:
— Nimeni-nu-mai-e-ca-noi!...
Nimeni-nu-mai-e-ca-noi!...

DICTIONAR

pitulac: ascuns, tănuț
stau la sfat: poartă o con-
versație, discută

DIN EXPERIENȚA TA

- Ai dat vreodată dovadă de modestie? Consideri că ai făcut bine?
- Te-ai lăudat vreodată? Ce urmări au avut vorbele tale? Cum te-ai simțit?

ACTIVITATE ÎN GRUP

- Discuții în grupuri mici pe teme care îi determină pe oameni să fie lăudați sau modeste.
- Ce constatați?

IAU ATITUDINE!

În clasă se dezbat regulile unei discuții:

- Oricine își poate spune părerea.
- Fiecare ascultă părerile celorlalți.
- Criticăm ideea, nu persoana.

Unul dintre colegi își spune părerea, aducând argumente și idei noi. În pauză, băiatul care a oferit argumentele este numit lăudător de unii colegi.
Tu ce părere ai?
Ce faci la auzul acelor vorbe?

VOCEA COPILOR

Poartă la panoul Vocea copiilor răspunsul tău la întrebare:
Ce beneficii sau deserviri îți poate aduce modestia?

Vorbește despre tine în 60 de secunde!

- Împărtășește-ți în grupuri de câte patru elevi.
- Formați perechi în cadrul grupurilor.
- Povestește în perechi, pe rând, timp de câte un minut, despre calitățile voastre. Schimbați apoi perechile.
- Discuții despre cum vi s-a părut să vorbiți despre voi timp de un minut.

Rețini!

- Modestia este o trăsătură morală opusă îngâmării și laudei. O persoană modestă nu se laudă cu meritele sale. Modestia este o trăsătură care se leagă de sinceritate, precum și de încrederea în sine.
- Modestia este recomandată tuturor. Ea înseamnă să ne recunoaștem propria valoare și să avem încredere în propriile forțe.

4 Citește benzile desenate, apoi răspunde la întrebări. Precizează ce trăsături îi caracterizează pe copiii din fiecare situație.

- îngâmfare • mândrie • modestie • lăudă • invidie • încredere

• Dacă îți faci cunoscut talentele sau abilitățile înseamnă că te lauzi?

• Când te lauzi cu ceea ce ai, consideri că ești special? Te poți remarcă și altfel?

• De ce crezi că a purtat băiatul medalia?

5 Citește proverbele de mai jos. Alege unul dintre proverbe și explică-l înțelesul. Ascultă punctul de vedere al celorlalți colegi.

Lăudați îi face pe oamenii buni și mai buni, iar pe cei răi, și mai răi.
Lăudăreții sunt rareori viteji, iar vitejii, rareori lăudăroși.

Descoper și aplic!

- 1 Citește textele de mai jos, apoi răspunde la întrebări.

Întotdeauna există o soluție

Două broscuțe au căzut într-un borcan cu smântână. Când au încercat să sară din borcan, au realizat că acesta este prea înalt. Una dintre broscuțe și-a pierdut încrederea și a spus:

— Am oboseit, degeaba ne străduim, nu vom reuși!

— Nu te lăsa, dă din piciorușe și vom reuși! spuse cealaltă broscuță.

Aceasta a început să dea din picioare cu îndărijire și, după un timp, smântâna s-a transformat în unt. Dintr-o săritură, și-a făcut vânt și a ieșit din borcan.

- Prin ce se deosebeau cele două broscuțe?
- Ce calități a dovedit broscuța care s-a eliberat?
- Tu te asemeni cu vreuna dintre broscuțe? De ce?

ABC

DICTIONAR

îndărijire: dăruire, perseverență, insistență
naiv: lipsit de judecată, credul

venit: otrăvă, substanță toxică secretată de un animal, pentru atac sau apărare.

Increderea greu se câștigă, dar ușor se pierde.

Scorpionul și broscuța

Un scorpion a rugat o broscuță să-l traverseze un râu, pentru că nu putea să înoate. Broscuța nu a cedat la rugămintea scorpionului, spunând:

— Cum să te iau în spinare? Dacă mă înțepi? Doar se știe cu ce plăcere îți oferi veninul!

Scorpionul o convinge pe broscuță că nu are de ce s-o înțepi, că astfel s-ar scufunda amândoi. Broscuța, naivă, i-a luat în spinare.

La jumătatea drumului, scorpionul nu se mai putea stăpâni, iar broscuța simți cum acul lui o înțepă, iar veninul îi intră în trup.

— Cum ai putez face așa ceva? mai apucă să spună broscuța, scufundându-se încet.

— Așa-i firea mea: să înțepi spuse scorpionul.

- Ce trăsături a dovedit broscuța? Dar scorpionul?

DIN EXPERIENȚA TA

- Tu ai încredere în cine? Ce faci ca să ai încredere în tine?
- Cine alinaea are încredere în tine? De ce?

ACTIVITATE ÎN GRUP

- Discuți împreună cum puteți câștiga încrederea celorlalți. Completați umbrele cu diferite idei.

CALENDARUL CIVIC

14 Iunie

În fiecare an, la data de 15 ianuarie, se sărbătorește Ziua Culturii Române.

Acesta zi marchează nașterea poetului român Mihai Eminescu la data de 15 ianuarie 1850, la Botoșani.

Pozele sale te invită să te gândesci:
„Ce e rău și ce e bine
Tu te-ntrebă și socote.”

Glasă Mihai Eminescu

Rețini!

- Increderea este o trăsătură strâns legată de sinceritate, cinste, respect, uneori chiar de curaj sau de modestie.
- Orice persoană poate avea încredere în sine, în forțele proprii sau în altele persoane.
- Increderea în sine se cultivă printr-o bună cunoaștere a calităților personale, dar și prin muncă și perseverență.
- Increderea în ceilalți se acordă, judecând corect faptele lor.

- 3 Citește benzile desenate, apoi răspunde la întrebări. Formulează recomandări pentru personajele din situațiile date.

■ Cine îl poate da încredere fetei? În ce fel?

■ Cum poate fi ajutat Luca să aibă mai multă încredere în sine?

■ De ce îți manifestă instrumentul încrederea față de fată?

- 3 Completează o listă cu cinci persoane în care ai încredere. Scrie motivul pentru care le-ai acordat încrederea ta. Confruntă lista cu cea a unui coleg/unei kolege. Ce asemănări ai observat?

Lecția 1
Tema: Semințele bunătății

Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare
<ul style="list-style-type: none"> • a educa unele aspecte ale bunătății prin fapte bune în baza textului propus la p 26 a manualului Educația civică, pentru clasa a treia ”Fapte bune”. • a antrena elevii în contextul situațiilor educative propuse de manual pentru a forma elevilor un comportament: binevoitor, amabil, generos, milos, indulgență față de alte persoane. 	<p>Activități de cercetare și descoperiri:</p> <p>Exercițiul 1 Citește textul Fapte bune după Esop, apoi răspunde la întrebări.</p> <p style="text-align: center;">3. Ce fapte bune au făcut personajele?</p> <p style="text-align: center;"><i>Avem următoarele răspunsuri:</i></p> <p>-Prima faptă bună este a porumbelului , deoarece a salvat furnicuța, iar a doua este a furnicuțelor care au salvat porumbelul, 8 elevi sau 0,15% ;</p> <p>-Personajele s-au ajutat reciproc, 4 elevi sau 0,07% ;</p> <p>-Porumbelul a salvat-o pe furnicuța care a alunecat, 16 elevi sau 0,31% ;</p> <p>-Furnicuțele l-au ciupit pe vânător ca să îl scape pe porumbel, 7 elevi sau 0,13% ;</p> <p>-Furnicile căutau mâncare sănătoasă, 4 elevi sau 0,07% ;</p> <p>-Faptele bune pe care le-au făcut personajele sunt când au încercat să aducă furnicuța pe mal, dar nu au reușit, 6 elevi sau 0,11% ;</p> <p>-Furnicuțele l-au atacat pe vânător, 6 elevi sau 0,11% ;</p> <p style="text-align: center;">4. Atunci când faci o faptă bună, urmărești să primești o recompensă? Ce faci dacă nu primești recompensa?</p> <p style="text-align: center;"><i>Avem următoarele răspunsuri:</i></p> <p>-Când fac o faptă bună nu urmăresc să primesc recompensă, deoarece fapta vine din inimă. Mă simt bine chiar dacă nu primesc recompensă, 10 elevi sau 0,19% ;</p> <p>-De obicei oamenii buni la suflet nu așteaptă o recompensă și cred că așa ar trebui să facem toți. Dacă</p>	<p>Lección se va realiza în baza cunoștințelor despre trăsăturile persoanei aplicând rubricile: dicționar, din experiență, activitate de grup, modele îndrăgite, calendarul civic, iau atitudini și vocea copiilor.</p>

nu primești recompensă nu poți face nimic, 7 elevi sau 0,13%;

-Eu consider că ar trebui făcut din bunătate și nu cu gândul la o recompensă. Aceasta va veni în viitor, 5 elevi sau 0,09%

-Nu, atunci când fac o faptă bună nu urmăresc recompensa deoarece binele se face cu sufletul și nu trebuie să așteptăm ceva la schimb, 6 elevi sau 0,11%;

-Nu mă gândesc la recompensă, consider că Dumnezeu face în așa fel să fim cu toți recompensați. Nu fac nimic în cazul în care nu primesc ceva, 6 elevi sau 0,11%;

-Nu aștept o recompensă, aștept ca fapta bună chiar să fie bună, iar persoana să nu se supere pe mine...Nu fac nimic dacă nu sunt recompensat, 4 elevi sau 0,07%;

-Eu nu urmăresc să primesc o recompensă deoarece mă gândesc că „Bine faci, bine găsești”, 4 elevi sau 0,07%;

-Nu urmăresc o recompensă, Nu aș face nimic, aș fi bucuros că am făcut o faptă bună, 4 elevi sau 0,07%;

-Nu urmăresc să primesc nimic în schimb deoarece sunt convinsă că voi fi și eu răsplătită la un moment dat. Nu am ce să fac, 5 elevi sau 0,09%;

Exercițiul 2. Selectează dintre poveștile citite de tine trei personaje care dovedesc bunătate generozitate sau oferă ajutor celor din jur. Discută despre comportamentul lor .

-Trei personaje care dovedesc bunătatea sunt: Albă ca Zăpada, Cenușăreasa și Elsa din Frozen, iar cele care dovedesc răutatea sunt: mama vitregă a Cenușăresei, zmeii ,vrăjitoarea.

-Capra și iezii, Scufița roșie, Ursul /Lupul ,Vânătorul, vulpea

-Frumoasa Bell , tatăl ei din Frumoasa și Bestia, Matilda din "Matilda" de Roald Dahl , / vrăjitorul

Gascon, Domnișoara Honey -învățătoarea rea din "Matilda".

-Hansel și Gretel, fata cea mică din Sarea în bucate, ursul Baloo și Baghera din Cartea Junglei, Mogli /vrăjitoarea, surorile ei, tigul Shere Khan

-Alice -din "Alice în Țara Minunilor" de Lewis Carroll, Praslea cel Voinic, Harap Alb, Regina Cea Rea, frații lui Prâslea, Spânul

Motanul încălțat, Fata babei/Căpcăunul, Fata moșului

Exercițiul 3. Decide dacă, în situațiile date, cuvintele *bun* și *rău* sunt folosite corect.

a. „Am ajutat-o pe mama să ude florile, dar am spart ghiveciul. Am fost rău!”

b. „Pe teren am vrut să arunc cu mingea în Anca, dar am ratat. Nu a pățit nimic. Am fost un coleg bun!”

Avem următoarele răspunsuri:

-a. Cuvântul rău nu e folosit corect, deoarece copilul a vrut să o ajute pe mamă. El nu e rău, e bun.

b. Părerea mea e că băiatul nu trebuia să arunce cu mingea în fată, chiar dacă nu a lovit-o, Cuvântul bun nu e folosit corect, el a fost rău.

-a. Cuvântul rău e folosit corect. Eu consider că a fost un copil rău deoarece a spart ghiveciul și cred că mama s-a supărat.

b. Incorect, Nu a fost un coleg bun, ci unul rău pentru că o putea accidenta pe fetiță, 11 elevi sau 0,21%.

-a. Da, a fost rău, pentru că mama a plătit pentru acel ghiveci. b. Greșit, nu a fost un coleg bun pentru că dacă o lovea mingea, Anca putea să ajungă la spital cu un os rupt, 8 elevi sau 0,15%.

-a. Eu consider că copilul nu a fost rău deoarece a ajutat-o pe mama sa, doar dacă spargi intenționat înseamnă că ești rău.

b. Bun nu e corect folosit. Nu sunt un coleg bun ,deoarece eu dacă aruncam cu mingea în Anca mă certa mama și doamna învățătoare și trebuia să îmi cer scuze, 11 elevi sau 0,21%.

-a. Da ,sunt rău pentru că am spart ghiveciul și am făcut-o pe mama să sufere ,să fie tristă și să muncească să facă curat după mine.

b. M-am simțit fericit deoarece nu am nimerit-o pe Anca. Până la urmă Doamne Doamne m-a ajutat să fiu bun, 21 elevi sau 0,41%.

Exercițiul 4. Discută cu ceilalți colegi situațiile reprezentate în Benzi desenate. Prin ce trăsături se caracterizează copiii în fiecare situație ?

Avem următoarele răspunsuri:

I bandă desenată

-Alex este bun și generos deoarece el merge la bunica sa în spital când ea are nevoie de familie, de iubire, au răspuns 7 elevi sau 0,13%.

-Băiatul este milos și grijuliu pentru că vrea să își ajute bunica bolnavă, 8 elevi sau 0,15%.

-Este respectuos și bun pentru că a luat o decizie importantă, și anume să o viziteze pe bunica care este în spital și are nevoie de el, 6 elevi sau 0,11%.

-Renunță la joacă ca să meargă în vizită la iubita lui bunică din spital El merge să îi dăruiască tabloul pictat special pentru ea, 10 elevi sau 0,19%.

- Băiatul este iubitor și bun la suflet deoarece a pictat tabloul pentru bunica sa și își refuză prietenii să meargă pe terenul de sport, 6 elevi sau 0,11%.

-Copilul este sufletist și dedicat familiei pentru ca preferat să meargă la bunica lui și nu cu prietenii săi este

	<p>respectuos și arată că pune pe primul loc pe oamenii din familie, 3 elevi sau 0,05%.</p> <p>-El pregătește din timp cadoul pentru iubita lui bunică Și arată că este un copil bine crescut poate chiar de bunică, 3 elevi sau 0,05%.</p> <p>-Este generos și empatic deoarece el merge la bunica sa care trece printr-o perioadă grea și îi arată hă o iubește dăruindu-i tabloul pictat de el, 5 elevi sau 0,09%.</p> <p>II a bandă desenată</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fetița este bună și săritoare Deoarece vor să4 ajute pe cățelușul Cappy, 9 elevi sau 0,17%. - Ea este îngrijorată și miloasă pentru câinele șchiop, 17 elevi sau 0,33%. - Copila împreună cu mama sunt iubitoare și speriate pentru că îl salvează pe Cappy cel șchiop, 16 elevi sau 0,31%. -Mama și copilul dau dovadă de bunătatea și prețuire pentru animale, 7 elevi sau 0,13%. -Fata și mama sa sunt săritoare și dornice de ajutor pentru câinele lor Cappy, 9 elevi sau 0,17%. <p>III a bandă desenată</p> <ul style="list-style-type: none"> -Fetița din imagine este foarte generoasă deoarece ea a vrut să împartă cu băiatul din castanele ei, 13 elevi sau 0,25%. -Fetița care a împrumutat bani este bună generoasă dar și băiatul este amabil și rușinos, 12 elevi sau 0,23%. -Ea dă dovadă de generozitate pentru că a împărțit castanele cu prietenul ei, 6 elevi sau 0,11%. -Este drăguță generoasă și amabilă iar băiatul este timid trist și supărat, 1 elev sau 0,01%. - Băiatul se scuză că nu are bani și fata este amabilă și darnică pentru că împarte castanele cu el, 7 elevi sau 0,13%. 	
--	--	--

- Fetița are un comportament binevoitor și din dărnicie și prietenie mănâncă castane le cumpărate de ea împreună cu prietenul ei, 6 elevi sau 0,11%.

Fata este darnică și arată prietenie față de băiatul care e rușinos dar până la urmă bucuros a mâncat castane, 6 elevi sau 0,11%.

Exercițiul 5. Scrie trei enunțuri în care să explici mesajul transmis de fiecare dintre proverbele următoare:

Fapta bună nu așteaptă răsplată.

Avem următoarele răspunsuri:

-Eu fac fapte bune ca să îi bucur pe prietenii mei și să-i fac pe părinții mei să mă iubească mai mult. Nu aștept răsplată. Au răspuns 14 sau 0,27%.

-Fapta bună nu așteaptă răsplată înseamnă că atunci când prețuiești pe cineva îl ajuți și îl faci fericit fără să te gândești la tine că vei primi ceva, 11 elevi sau 0,21%.

-Consider că fapta bună este din grijă și dragoste sinceră pentru cineva aflat la nevoie fără a urmări să primești un lucru, 5 elevi sau 0,9%.

-Eu cred că atunci când faci o faptă bună ea vine din inimă și nu te gândești că vei primi ceva, 8 elevi sau 0,15%.

- Atunci când faci o faptă bună nu trebuie să aștepti să fii răsplătit trebuie să o faci că așa simți nu din obligație, 7 elevi sau 0,13%.

-Nu putem trăi degeaba , e bine să faci fapte bune fără să aștepti ceva la schimb. Au răspuns 6 elevi sau 0,11%.

Bine faci bine găsești.

Avem următoarele răspunsuri:

-Proverbul acesta ne arată că binele pe care îl faci cu timpul se va întoarce în favoarea ta, 10 elevi sau 0,19%.

	<p>-Atunci când faci o faptă bună va veni alt om la tine să te răsplătească cu ceva exact atunci când vei avea nevoie pentru că Dumnezeu face în așa fel să fim cu toții răsplățiți, 9 elevi sau 0,17%.</p> <p>-Eu sunt de părere că binele aduce calm personal și liniște sufletească. Nu trebuie altă răsplată, 8 elevi sau 0,15%.</p> <p>-Eu cred că bine cu bine se răsplătește, 7 elevi sau 0,13%.</p> <p>-Binele face parte din viața noastră și Dumnezeu îți întoarce acest bine de multe ori, au răspuns 7 elevi sau 0,13%.</p> <p>-Dacă faci fapte bune o să îți fie bine și vei avea și mulți prieteni, au răspuns 10 elevi sau 0,19%.</p>	
--	--	--

Lecția 2
Tema: Cheile respectului.

Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare
<ul style="list-style-type: none"> • a dezvolta maniere de manifestare a respectului față de alții prin comportamentul politicos. • a interpreta formele de salut ca elemente a respectului față de orice om prin exprimare politicoasă și manifesta griji față de noi înșine 	<p>Activități de cercetare și descoperiri: Citește povestirea apoi răspunde la întrebări:</p> <p>1. În ce fel și au arătat băieții lipsa de considerație pentru bătrân la urcuș?</p> <p><i>Avem următoarele răspunsuri:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Băieții și au arătat lipsa de considerație față de bătrân batjocorindu-l. Au răspuns 16 elevi sau 0,31%. - Copiii l-au jignit pe bătrân vorbindu-i urât, 15 elevi sau 0,29%. - Aceștia s au purtat cu dispreț și au râs de bătrân deoarece se mișca încet, 8 elevi sau 0,15%. - Nu cred eu cred că tinerii și au arătat lipsa de considerație față de bătrân atunci când i au spus că și melcii merg mai repede decât el, 8 elevi sau 0,15%. - Au râs de bătrân comparându-l cu melcii cei lenți, 2 elevi sau 0,03%. -Ei au trecut nepăsători pe lângă bătrânul obosit și au și râs de el spunându-i în mod jignitor că este lent ca un melc că până și aceștia îl întrec - Tinerii nu l-au salutat pe bătrân , au folosit cuvântul moșule ceea ce este urât și au mai și râs de acesta, 2 elevi sau 0,03%. <p>2. Cum s-a purtat bătrânul cu cei doi băieți ?Ce dovedește purtarea acestuia?</p> <p><i>Avem următoarele răspunsuri:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Bătrânul s a comportat frumos și politicos cu cei doi băieți. el dovedește bunătate și înțelepciune, 16 elevi sau 0,31%. 	<p>Lecția se va desfășura pornind de la punctualitate prin ascultarea celuiilalt</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Formulează două recomandări pentru cei doi băieți ”viteji”. 2. Găsește, pentru fiecare cheie, cuvinte sau acțiuni care dovedesc respect.

-Acesta i-a dojenit pe băieți zicându-le că treaba strică treabă și purtarea acestuia a fost să se răzbune pe băieți, 15 elevi sau 0,29%.

-S a purtat calm și a dovedit înțelepciune, 12 elevi sau 0,23%.

-Bătrânul a reacționat cu calmitate ceea ce l-a dus într-un loc bun ca să-și facă un adăpost unde să stea peste noapte, 8 elevi sau 0,15%.

3. Dacă ai fi în locul băieților cum ai fi procedat ?

Avem următoarele răspunsuri:

- Dacă aș fi fost în locul băieților l aș fi ajutat pe bătrân să urce dealul ,deoarece este mai în vârstă și a obosit, au răspuns 12 eleve sau 0,23%.

-Dacă aș fi fost în locul copiilor m aș fi purtat respectuos nu l aș fi jignit pe acel bătrân și nu i aș fi zis moșule, 16 elevi sau 0,31%.

-Eu dacă aș fi fost în locul lor l-aș fi salutat politicos pe bătrân și l -aș fi întrebat dacă are nevoie de ajutor, 18 elevi sau 0,35%.

-Eu aș fi f.ost respectuos și chiar l-aș ajuta să urce. 5 elevi sau 0,09%

Exercițiul 2 Formulează două recomandări pentru cei doi băieți „ viteji”.

- Eu recomand celor doi viteji să fie politicoși și buni cu oamenii din jurul lor, 17 elevi sau 0,31%.

-Prima recomandarea ar fi să nu se mai grăbească iar a doua ar fi să fie respectuoși, 19 elevi sau 0,37%.

- Fiți politicoși și Nu mai fiți egoiști! 12 elevi sau 0,25%.

-Purtați-vă politicos! Nu mai fiți egoiști! 2 elevi sau 0,03%.

-Să aveți răbdare! Să nu mai plecați neînsoțiți de adulți pe munte! 1 elev sau 0,01%.

Exercițiul 3 Găsește pentru fiecare cheie cuvinte sau acțiuni care dovedesc respect.

- Îmi țin promisiunea Nu fac gălăgie sunt atentă la persoanele din jur sunt atentă la persoanele din jur ofer lucruri celor care au nevoie, 16 elevi sau 0,31%.

- am grijă de persoanele din jur ,ajut pe cine are nevoie, vorbesc politicos. 22 elevi sau 0,43%.

-Mulțumesc! Te rog frumos! Mă adresez politicos persoanelor mai în vârstă folosind pronumele personal de politețe. 8 elevi sau 0,15%.

-Sunt cuminte! Salut pe toată lumea! Nu deranjez orele! 5 elevi sau 0,09%.

Exercițiul 4 Citește benzile desenate, apoi răspunde la întrebări.

Cum trebuia să procedeze fetița?

Avem următoarele răspunsuri:

-Fetița e vinovată pentru că își bagă nasul unde nu trebuie Ea trebuia să ceară permisiunea băiatului, au răspuns 6 elevi sau 0,11%.

-Ea nu avea voie să atingă lucrurile celorlalți colegi și nici sa ii răspundă urât colegului său, 5 elevi sau 0,09%.

- Fetița trebuia să-l întrebe pe colegul său dacă o poate ajuta cu ascuțitoare sau cel puțin să-i răspundă respectuos atunci când acesta a vrut să o ajute, 14 elevi sau 0,28%.

-Consider ca fetița nu trebuia să umble în penar pentru că nici ei nu i-ar place dacă ceilalți îi scotocesc printre lucrurile personale .Ea trebuia să ceară permisiunea băiatului, 4 elevi sau 0,07%.

-Trebuia să îl caute pe prietenul ei să îl roage să îi împrumute ascuțitoarea, 5 elevi sau 0,09%.

-Cere și ți se va da! -Eu știu că „Ce ție nu îți place ,altuia nu ii face !”, așa că nu ii era permis să facă acest lucru

	<p>.Respectă și vei fi respectat! Au răspuns 7 elevi sau 0,13%.</p> <p>Tu cum îți respecti părinții ?</p> <p><i>Avem următoarele răspunsuri:</i></p> <p>Eu servesc masa împreună cu părinții mei și îi ascult .</p> <p>-Eu îi respect părinții sfătuindu-mă și vorbim cu ei despre tot ceea ce mi se întâmplă și ceea ce îmi trece prin cap.</p> <p>- Îmi iubesc părinții, le iau apărarea de fiecare dată când cineva îi judecă greșit, nu îi jignesc și îi ascult</p> <p>Dar pe tine?</p> <p><i>Avem următoarele răspunsuri:</i></p> <p>-Da, cred că mă respect deoarece mă port frumos cu cei din jur învăț bine sunt ordonată fac ceea ce îmi place în timpul meu liber, au răspuns 7 elevi sau 0,13%.</p> <p>-Iar pe mine mă respect pentru că nu las pe nimeni să mă înjosească, 7 elevi sau 0,13%.</p> <p>-Tu știi să ascuți? Au răspuns 3 elevi sau 0,05%.</p> <p>-Eu consider că da deoarece nu întrerup persoana care vrea să mi spună ceva, 3 elevi sau 0,05%.</p> <p>- Mă uit în ochii celui cu care vorbesc și nu îl întrerup, 3 elevi sau 0,05%.</p> <p>- Ascult cu atenție și încerc să aplic sfaturile pe care le primesc, 12 elevi sau 0,23%.</p> <p>-Da, eu știu să ascult, respect opiniile altora și nu spun mai departe, 16 elevi sau 0,31%.</p>	
--	---	--

Lecția 3
Tema: Grădina sincerității

Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare
<ul style="list-style-type: none"> • a forma unele convingeri despre <i>adevăr</i> combătând minciuna; • a demonstra că <i>sinceritatea</i> este ”mama” adevărului. <p>Exemplele plasate în conținuturile acestei lecții au orientări de combatere a minciunii prin situații semnificative orientate spre deschiderea adevărului.</p>	<p>Activități de cercetare și descoperiri:</p> <p>Exercițiul 1 Citește textul apoi răspunde la întrebări (cei doi pădurari și Zâna după Vasile Poenaru)</p> <p>Ce urmare a avut pentru primul pădurar faptul că a fost sincer?</p> <p>-Primul pădurar a fost răsplătit de către zână pentru sinceritatea lui</p> <p>- Sinceritatea pădurarului a avut ca urmare cadoul zânei pentru el. Aceasta i-a înmănat toate cele trei topoare.</p> <p>Ce consecințe a avut de suportat al doilea pădurar?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Al doilea pădurar crezând că o să o păcălească pe zână Nu a primit nimic și chiar a fost pedepsit de aceasta. - El a rămas fără topor Și a fost ținut înghețat blocat pe mal timp de două săptămâni. - Viclenia celui de al doilea pădurar este pedepsită de zână prin blocarea lui pe mal timp de două săptămâni. - Al doilea pădurar a umblat cu „cioara vopsită ” (minciuna) și a avut de suportat consecința de a sta nemișcat/înghețat pe marginea lacului două săptămâni. - Eu cred că Zâna a procedat corect atunci când a dispărut în apă și l-a Imobilizat pe pădurar pe malul lacului. - Lăcomia pădurarului i a adus numai neplăceri Nu a primit ceea ce a dorit și a fost și imobilizat pe marginea lacului vreme îndelungată.. 	<p>Analiza textului ”Cei doi pădurari și zâna” și comentarea <i>sincerității</i> ca valoare ce educă <i>înțelepciunea</i> și <i>minciuna</i> care educă <i>înșelătoria</i>, vicleșug prin comentarea materialelor din p.p. 30-31 ale manualului</p>

Exercițiul 2 Explică în trei patru propoziții de ce trebuie să spunem adevărul

-Cred că trebuie să spunem adevărul deoarece așa ne apreciază lumea , Suntem considerați puri, nevinovați pentru că suntem copii și nu mințim. Dacă minți vei fi prins pentru că minciuna are picioare scurte .

-Trebuie să Adevărul deoarece ceea ce vine din interior este întotdeauna la lumină. minciuna este un păcat

-Adevărul deoarece atunci când minți odată și odată tot se va afla. Este important să fim sinceri.

Chiar dacă greșești și spui adevărul ești iertat pentru că „Greșeala recunoscută este pe jumătate iertată ”.

Chiar dacă greșim , noi trebuie să spunem adevărul pentru că vom primi a doua șansă .Chiar dacă îți e rușine să ceri sfaturi sau îți e greu să recunoști .

-Dacă spui adevărul îți asumi responsabilitatea pentru acțiunile și cuvintele tale. Adevărul e de aur cu minciuna nu ajungi nicăieri. Adevărul se află în cele din urmă iese la suprafață. Adevărul e puritate, pe când minciuna e un păcat.

-Adevărul doare uneori, dar e mai bun decât minciuna. Pinocchio de fiecare dată când a mințit i-a crescut nasul mare, a devenit și măgar. Concluzia e că trebuie să spunem adevărul, oamenii buni nu mint .

-Eu iubesc adevărul pentru că așa am învățat la școală și am auzit si duminica la biserică. Adevărul îți dă putere .Libertatea înseamnă adevăr și adevărul ne dă libertate.

Exercițiul 3 Identifică în lecturile tale trei personaje care spun adevărul alege alte personaje care mint păcălesc sau înșeală

-adevăr: Degetica Ariel Mickey Mouse Veronica, Ileana Sânzeana, Dorothea Gulliver Mica Sirenă Omul de tinichea,Făt Frumos, fata moșului, capra, Albă ca Zăpada ,ursul din Ursul păcălit de vulpe, Cenușăreasa, Bella,

Elsa, Donald Heidi, Matilda ,Scufița Roșie, Gepeto, Prâslea, ursul Baloo, Bagheera

Minciuna: vrăjitoarea din Albă ca Zăpada, iedul cel mic, vulpea, lupul din Scufița Roșie, Pinochio, Ursula, Cruella

Exercițiul 4 citește benzile desenate apoi răspunde la întrebări

De ce crezi că a mințit băiatul? Cum ar fi putut să procedeze dacă își dorea să cumpere ceva și pentru el?

-Cred că băiatul a mințit fiindcă i -a fost frică că mama lui l -ar certa. Ar fi putut cumpăra ceea ce i a spus mama ,iar apoi dacă îi rămâneau banii își cumpăra și pentru el ceva.

-Putea să procedeze alfel spunea adevărul și mama sa l-ar fi putut ierta.

-Băiatul a mințit deoarece voia să își cumpere ceva pentru el. Consider ar fi trebuit să-i spună mamei că vrea și ea îi dădea mai mulți bani.

De ce crezi că a mințit băiatul? Ți s-a întâmplat să minți ca să eviți un lucru care nu ți-ar face plăcere?

- Consider că băiatul a mințit doar fiindcă nu îi făcea plăcere să se spele pe dinți.

-A mințit deoarece îi era lene să se spele pe dinți. Nu și a dat seama că greșește.

-El a mințit ,dar nu crede că dacă nu te speli ajungi la stomatolog. Nu știe ce înseamnă să mergi la dentist și să te doară rău măselele.

-Băiatul a mințit deoarece era comod și mie mi s a întâmplat să evit un lucru pentru că știu că îmi face bine la dantură dar nu am putut.

-Eu cred că băiatul a mințit deoarece nu pune preț pe igiena dentară ,dar o să înțeleagă la un moment dat că este foarte important să nu uiți să te speli de două ori pe zi. Eu mai uit în weekend.

Ai spus vreodată o minciună pentru a nu-l răni pe celălalt?
În ce situație?

- S-a întâmplat să mint când nu mi-a plăcut un lucru sau nu am fost de acord.

-Da, mi s-a întâmplat să mint ,iar acum regret, pentru că aş fi putut să spun adevărul.

-Am mințit atunci când mi-am dat seama că pot să provoc o ceartă între colegele mele.

- Da, am spus o minciună pentru a nu mă certa cu prietenul ,pentru a-l împăca .

-Da, dar nu am avut nimic de câștigat prin minciuni.

Exercițiul 5 Citește începutul întâmplării redată mai jos:

Dragoș i-a spus mamei sale că Liviu i-a distrus bicicleta la întoarcerea de la școală. Mama l-a crezut și a mers la părinții lui Liviu să le spună ce s-a întâmplat .Părinții lui s-au supărat foarte tare pe Liviu.

- Continuă întâmplarea ,încheiată cu vorbele mamei către Dragoș:

- Nu sunt supărată pentru că m-ai mințit . Sunt supărată că, de acum încolo, nu te mai pot crede!

1.Mama lui Dragoș s-a dus la părinții lui Liviu și acolo a rămas surprinsă deoarece a aflat adevărul mai precis că Dragoș și a stricat bicicleta singur și apoi a dat vina pe Liviu

2. Liviu spune adevărul, adică el nu a făcut nimic, până când Dragoș vede cât de trist era ,Așa că se decide să spună adevărul

- Mama, spune Dragoș, nu ești supărată pe mine?

3.- Mama, îmi cer scuze! Am mințit pentru că eram speriat.

-Nu trebuia să minți dragul meu

Scuze Așa mi a venit atunci Am crezut că o să te superi pe mine

Dragoș, îți luam alta, dar trebuia să spui ce s a întâmplat!

	<p>4.Părinții lui Liviu s-au dus în camera lui și au zis: -De ce ai distrus bicicleta lui Dragoș? - Eu nu am făcut așa ceva!!! -Cum adică? -Păi, am fost la magazin iar el a mers în parc cred că s-a accidentat și acum dă vina pe mine - Bine, dragul meu, am înțeles. În felul acesta, Dragoș a fost prins cu mâța în sac.</p> <p>5.Liviu i-a convins pe părinții săi că Dragoș minte .Aceștia i au povestit mamei lui Dragoș cele întâmplate. Când s-a întors acasă mama a vrut să vorbească cu Dragoș. Ea l a întrebat ce s a întâmplat cu adevărat dar el nega totul. Într-un final a recunoscut ce s-a întâmplat și a întrebat-o pe mama lui dacă s-a supărat.</p> <p>Din experiența ta -Am spus o minciună iar aceasta s-a terminat foarte rapid pentru că s-a aflat adevărul, iar eu de atunci mi am dat seama că cel mai bine e să recunoști să spui tot adevărul. -Am fost mințită și apoi am vorbit cu persoana respectivă De ce a făcut asta dar nu am primit un răspuns care să mi placă - S-a întâmplat să mint când nu mi a plăcut un lucru Sau nu am fost de acord cu celelalte persoane și am tăcut ca să nu mă cert cu prietenii. - Da, am spus minciuni mai ales când nu mi-a plăcut ceea ce mi-a cumpărat mama.</p>	
--	--	--

Lecția 4

Tema: Fețele curajului. Să fim buni, curajoși, cinstiți!

Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare
<ul style="list-style-type: none"> • a interpreta și a înțelege noțiunile: <i>națiune</i>: popor, neam; • a lărgi prin exemple trăsăturile de <i>curaj</i>, <i>imprudență</i> și <i>prudență</i> prin dialogurile din pag. 33 a manualului. 	<p>Activități de cercetare și descoperiri:</p> <p>Exercițiul 1. Citește textul, apoi răspunde la întrebări .</p> <p>-Ce fapte de vitejie ale înaintașilor povestește bunicul?</p> <p>El povestește despre Marea Adunare de la Alba Iulia și despre încoronarea regelui Ferdinand.</p> <p>- Faptele de vitejie ale înaintașilor povestite de bunic sunt: Marea Adunare de la Alba Iulia, bătălia de independență de la Plevna în care românii i a învins pe turci .</p> <p>-Bunul le povestește nepoților despre întâlnirea de la Alba Iulia de la 1 decembrie 1918, despre încoronarea regelui Ferdinand și despre războiul de independență din 1877.</p> <p>- La 1 Decembrie 1918, românii au dovedit îndrăzneală sau curaj? Dar în războiul de la 1877 când țara și-a câștigat Independența față de Imperiul Otoman?</p> <p>-Sunt de părere că la adunarea din Alba Iulia de la 1 decembrie 1918 românii au dat dovadă atât de îndrăzneală cât și de curaj. În Războiul de Independență au fost foarte curajoși.</p> <p>-Consider că românii au dat dovadă de îndrăzneală și de curaj și la Alba Iulia și în Războiul de Independență .</p> <p>- Ce eroi al neamului nostru cunoști?</p> <p>-Eu am auzit de eroul de la 1877 Peneș Curcanul Acest soldat a existat în realitate și l-a cunoscut pe</p>	<p>Antrenarea elevilor prin dialogurile despre situațiile desenate în benzile desenate pentru a forma prin exemplele din aceste imagini abilități de interpretare și înțelegere a trăsăturilor de <i>curaj</i>, <i>prudență</i>, <i>imprudență</i>, <i>frică</i>, <i>lașitate</i>, ca elemente ale <i>patriotismului</i> despre care le-a povestit bunicul coliiilor.</p>

marele Vasile Alecsandri. Marele poet i-a dedicat o poezie.

- Eu știu din povestirea lui Ion Creangă despre eroii Unirii Mihail Kogălniceanu și Moș Ion Roată .

-Eu consider că regele Ferdinand a fost un erou al Neamului deoarece România a câștigat Independența în timpul domniei sale.

-Am învățat la școală un fragment din poezia Scrisoarea a III-a de Mihai Eminescu despre Mircea cel Bătrân care i-a alungat pe turci de pe meleagurile noastre.

.
Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul
Și de aceea tot ce mișcă în țara asta ,râul, ramul
Mi-e prieten numai mie,iară ție dușman este,
Dușmănit vei fi de toate,făr-a prinde chiar de veste;
N-avem oști,dară iubirea de moșie e un zid
Care nu se înfiorează de a ta faimă, Baiazid !
Unirea s-a înfăptuit la Alba Iulia sub conducerea regelui Ferdinand I

-Eu ii consider eroi ai neamului românesc pe toți soldații din războaie

-Favoritul meu este regele dacilor Decebal. Am fost în excursie cu doamna învățătoare la cetatile lui din Sarmisegetuza .

-Eu am auzit de eroii- domnitori Mihai Viteazul și Ștefan cel Mare.

Exercițiul 2 Identifică în lecturile tale trei personaje Care dau dovadă de curaj și alte trei personaje fricoase lașe prezintă faptele acestor personaje.

-Prâslea cel Voinic se dovedește a fi curajos, cu o inimă bună iar frații lui sunt răi și dușmănoși.Fiul

cel mic reușește să îi îndeplinească dorința tatălui său care voia să guste din merele de aur.

-Scufița Roșie a dat dovadă de curaj atunci când a vorbit cu lupul și a plecat singură în pădure pe drumul cel întunecat spre bunicuța bolnavă. Lupul cel rău le-a păcălit pe fetiță și pe bunică și le-a înghițit. Norocul lor a fost că lupul sforăia și a venit pădurarul care le-a scos din burta acestuia și i-a umplut-o cu pietre ca să îl învețe minte să nu mai facă rele.

Exercițiul 3 citește dialogurile discută în grupul clasei despre situațiile reprezentate în benzile desenate apoi răspunde la întrebări

Fata este fricoasă, ascultătoare lașă sau prudentă?

-Eu cred că fetiței îi este frică și vrea să hotărască ea pentru amândoi.

-Sunt de acord că e puțin periculos,dar pînă la urmă e iarnă și temperatura este scăzută,Fata e prea grijulie și chiar un pic lașă.

-Fata este ascultătoare și prudentă.

Băiatul este curajos, viteaz, îndrăzneț sau imprudent?

-Consider că băiatul e curajos și viteaz.El vrea să o încurajeze pe fată să meargă cu el peste lacul înghețat. Și să ajungă mai repede acasă.

-Băiatul e curajos pentru că nu îi este frică de nimic.Dar e și puțin imprudent pentru că gheața poate să se spargă în orice moment.

-El e îndrăzneț și se gândește că poate scurta din drum.

--Băiatul este nepoliticos , o jignește pe fată și este imprudent..Cunosc câteva cazuri de copii care nu se

	<p>gandesc cat e de periculos să stai pe lac.Se poate sparge repede gheața și să cazi . Băiatul e nepăsător.-Eu în locul lui nu m-aș grăbi deloc.Este mult mai important să ajungi bine acasă decât să ajungi repede. - Crezi că fata a avut nevoie de curaj pentru a i spune mamei adevărul? -Eu consider că fata a avut nevoie de curaj pentru a i spune adevărul mamei și mie mi s a întâmplat același lucru. -Uneori e dificil să spui adevărul.</p> <p>Ți s-a întâmplat să ai nevoie de curaj pentru a recunoaște o greșeală? -Da, e foarte greu să spui adevărul când vrei să nu îi superi pe cei dragi. -Eu spun adevărul cu frică, dar îl spun.Mai bine închid ochii și povestesc decât să mint. Crezi că domnul Dumitru Prunariu a avut nevoie doar de curaj pentru a zbura în cosmos? -Cred că Dumitru Prunaru are nevoie de curaj și mult antrenament pentru a zbura în cosmos. - Un cosmonaut trebuie să știe să își dozeze energia, să fie răbdător calm și bine dezvoltat fizic. -Pentru a zbura în Cosmos e nevoie , în afară de curaj , de multă îndrăzneală și să fi bine instruit .</p> <p>Exersează SĂ FIM BUNI, CURAJOȘI, CINSTIȚI! Exercițiul 1 Citește textul, apoi răspunde la întrebări (Ajutor pentru cei afectați) Prin ce trăsături morale se caracterizează copiii din prima întâmplare? <i>Avem următoarele răspunsuri:</i></p>	<p>Analiza, comentarea și deducerea unor concluzii din textele întâmplărilor și despre bunătate, curaj, sinceritate, îndrăzneală dar și implicarea elevilor de a cugeta asupra fenomenelor de voluntariat în situați întrebărilor din textul lecției.</p>
--	--	---

	<p>-Copiii din prima întâmplare se caracterizează prin bunătate, dărnicie, generozitate. Ei sunt hotărâți, sufletești și descurcăreți.</p> <p>-Aceștia erau dornici să ajute oamenii care aveau casele inundate cu multe alimente sănătoase. Au răspuns 12 elevi sau 0,23 %.</p> <p>-Ei se caracterizează prin respect față de ceilalți oameni, 9 elevi sau 0,17%.</p> <p>-Ajută voluntarii, așa că ei sunt buni, generoși, empatici și darnici, 7 elevi sau 0,13%.</p> <p>-Altruști și solitari, 16 elevi sau 0,31%.</p> <p>- Copiii din prima întâmplare se clarifică prin următoarele trăsături morale: bunătate, solidaritate, responsabilitate, 7 elevi sau 0,13%.</p> <p>Prin ce trăsături morale se caracterizează jandarmii montani? Dar turiștii?</p> <p><i>Avem următoarele răspunsuri:</i></p> <p>-Jandarmii motani se caracterizează prin cinstea și curajul de care dau dovadă. Turiștii nu au ținut cont de vreme rea și au pornit pe un traseu interzis .Au fost inconștienți. Au răspuns 8 elevi sau 0,15%.</p> <p>-Jandarmi sunt curajoși puternici și buni, iar turiștii sunt iresponsabili ignoranți și nerrespectuoși, 16 elevi sau 0,31%.</p> <p>-Jandarmii montani erau curajoși deoarece au trecut prin frig și întuneric pentru a-i salva pe turiști ,aceștia erau dornici de aventură și călătorii pe muntele periculos, 14 elevi sau 0,27%.</p> <p>-Aceștia au salvat viețile turiștilor naivi și iresponsabili. Faptele acestora au pus în pericol atât propriile vieți cât și pe cele ale sevicilor de protecție /jandarmeriei, 13 elevi sau 0,25%.</p>	
--	--	--

Ce urmări au avut faptele copiilor ?Dar ale voluntarilor?

Avem următoarele răspunsuri:

- Faptele copiilor și a voluntarilor au adus bucurie și zâmbete pe fețele localnicilor ale căror case au fost inundate. Au răspuns 10 elevi sau 0,19%.

-Acțiunile copiilor și ale voluntarilor au avut urmări incredibil de bune pentru că acei oameni nu mai aveau de mâncare și nu puteau supraviețui fără apă și hrană, 11 elevi sau 0,21%.

Ce urmări au avut faptele jandarmilor ? Dar ale turiștilor?

-Cred că dacă nu erau jandarmii să îi salveze acum povestea nu ar fi avut vremuri bune deloc turiștii ar fi înghețat. Turiștii au fost amendați ca urmare a faptului că s-au aventurat pe trasee interzise. Au răspuns 13 elevi sau 0,25%.

-Jandarmii au reușit să găsească turiștii aventurieri și să-i coboare în siguranță. Ei au fost respectați pentru fapta și curajul lor ,iar turiștii au fost amendați de poliție și certați de toată lumea, 17 elevi sau 0,33%.

În ce situație se folosește apelul de urgență 112?

Avem următoarele răspunsuri:

- Apelul 112 se folosește doar în situații de urgență: accident, incendiu, urgență medicală sau dezastru, au răspuns 12 elevi sau 0,23%.

-Consider că se folosește atunci când poți să ajuți. Adică cineva e în pericol, are nevoie de ajutor, în cazul unor infracțiuni sau nevoi medicale, au răspuns 7 elevi sau 0,13%.

-Dacă suni la 112 o să vină pompierii, ambulanța, poliția sau jandarmeria. Niște vecini au făcut o

	<p>glumă, a venit poliția și au fost amendați, au răspuns 9 elevi sau 0,17%.</p> <p>- Apelul de urgență se folosește pentru a anunța când iau foc case sau mașini, dacă cineva s-a pierdut sau cade o mașină în apă etc., 23 elevi sau 0,45%.</p> <p>Care dintre cele două întâmplări reprezintă o situație de voluntariat?</p> <p>-Ambele întâmplări reprezintă situații de voluntariat în care aceștia dăruiesc timpul și energia lor pentru a îi ajuta pe vecinii lor.</p> <p>Exercițiul 2 Stabilește împreună cu un coleg sau o colegă morala sau învățătura fiecărei întâmplări.</p> <p><i>Avem următoarele răspunsuri:</i></p> <p>-Morala primului text este Respectă-ți semenii! Celui de-al doilea text îi este potrivită învățătura următoare : Ajută pentru că vei fi respectat și îți va fi bine! Au răspuns 14 elevi sau 0,27%.</p> <p>-Orice ajutor contează! Au răspuns 2 elevi sau 0,03%.</p> <p>-Nu pune în pericol viața ta și a altora! Au răspuns 3 elevi sau 0,05%.</p> <p>-Morala primului text este : Ajută mereu.! Fii altruist și solidar! Au răspuns 32 elevi sau 0,62%.</p> <p>Pentru cel de-al doilea text este: Să nu te aventurezi hai hui, căci se pot întâmpla lucruri neprevăzute.</p> <p>-Dacă nu ajuți pe cineva, nu vei fi ajutat! Au răspuns 18 elevi sau 0,35%.</p> <p>Dacă încalci niște reguli minore /mici ,vei ajunge la un necaz major/mare! Au răspuns 7 elevi sau 0,13%.</p> <p>- Prima întâmplare ne învață cum să fim mai buni unii cu alții, în timp ce a doua ne indică să ținem</p>	
--	---	--

	<p>cont și de sfaturile celorlalți. Au răspuns 16 elevi sau 0,31%.</p> <p>-Morala pentru prima întâmplare este să îi ajutăm pe cei nevoiași, iar la a doua să respectăm legea. Au răspuns 4 elevi sau 0,07%.</p> <p>-Este una singură: Ai grijă de tine și de ceilalți și respectă-ți semenii! Au răspuns 6 elevi sau 0,11%.</p> <p>Exercițiul 3 Multe profesii presupun curaj și îndrăzneală.</p> <p>Alege trei profesii pentru care ,în opinia ta ,ai nevoie de foarte mult curaj.Te poți referi la perioada de pandemie pe care ai trăit-o.</p> <p>-Ordonează-le pe un podium de premiere</p> <p>-Locul I Pompier Locul al II-lea Medic Locul al III-lea Polițist</p> <p>-Poliția Medic Armata</p> <p>-În topul preferințelor mele pe primul loc este meseria de alpinist, deoarece mi se pare foarte periculoasă și atractivă. A doua meserie este îngrijitor la zoo, iar pe cea de a treia poziție este Salvamont.</p> <p>-1. Salvamontist 2. Polițist 3. Doctor</p> <p>Scrive o scurtă compunere în care să justifici prima ta alegere.</p> <p>-Meseria de pompieri este una foarte dificilă care necesită mult curaj și antrenament .Ei sunt curajoși și tot timpul la datorie. Pompierii , acești oameni</p>	
--	---	--

	<p>minunați își pun viața în pericol pentru a salva oamenii și bunurile acestora.</p> <p>-Dacă n-ar exista poliția în țara noastră ar fi mare haos. Datorită lor, acestor oameni devotați și curajoși este asigurată liniștea și protecția tuturor românilor îmi doresc să fiu ,la fel ca tata și bunicul un mare polițist!</p> <p>-Ador muntele, cățărutul și conversația cu turiștii care mă salută. Îmi doresc să fiu Salvamont, mă voi antrena mult și voi face și cursuri de pregătire. Eu consider că a ajuta înseamnă a veghea asupra oamenilor și este ceva dăruit de Dumnezeu. În acest fel pot face ceva util și demn .Îmi imaginez cum sunt jandarm montan /salvamont peste ceva timp. Îmi voi petrece timpul în mijlocul naturii și voi fi în lumea mea!</p> <p>Exercițiul 4 Identifică situațiile de voluntariat din imaginile de mai jos. Discută cu colegii, apoi stabiliți posibile acțiuni de voluntariat în localitatea voastră.</p> <p>-Consider că în prima și ultima imagine sunt înfățișate acțiuni de voluntariat. o posibilă acțiune de acest gen în localitatea noastră ar fi strângerea/ colectarea gunoaielor din locurile în care oamenii își petrec timpul liber/ de pe malul râului Ciorogârla sau din parcuri.</p> <p>-Cei patru copii plantează și udă un copac împreună cu colegii din clasă și doamna învățătoare, în cea de-a doua trei adolescenți sunt voluntari și ajută o doamnă, iar în cea de a treia doi copii s-au hotărât să strângă gunoaiile din pădure pentru că nu mai suportă poluarea.</p> <p>Organizăm o activitate de ajutorare a oamenilor din azile sau a celor care sunt în situații grele.</p>	
--	---	--

Lecția 5

Tema: Zâmbetul modestiei. Să fim buni și generoși!

Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare
<ul style="list-style-type: none"> • Dezvoltarea conștiinței morale și voluntariatului începute în experimentul de constatare. • Formarea atitudinii față de manifestările care au loc în luna decembrie în România dedicate Voluntariatului • 	<p>Activități de cercetare și descoperiri: Pagina 38 lecția 5 Zâmbetul modestiei Exercițiul 1 Citește poezia apoi răspunde la întrebări(Câți ca voi...de George Topârceanu) De ce se simt deosebiți găina și cocoșul? Găina și cocoșul se simt deosebiți deoarece se urcaseră pe un gard și strigau în gura mare că ei sunt cel mai sus și că nimeni nu mai e ca noi. Ei se simt deosebiți deoarece au reușit să se suie într-un copac. Ei se simțeau deosebit deoarece erau pe un gard, sus deasupra animalelor. Găina și cocoșul se simt deosebiți deoarece se cocoșaseră pe gardul dinspre vie Cei doi se simt deosebiți pentru că nimeni nu mai cântă ca ei Deoarece se iubesc pe ei înșiși! Găina și cocoșul se simțeau deosebiți deoarece stăteau la sfat. Păsările se cred deosebite deoarece s au înșelat pe ele însele. Și găina sunt deosebiți deoarece găina are altă culoare ,iar cocoșul are creasta mai mare. Ei se simțeau deosebiți deoarece amândoi au glasul tare și frumos. Găina era deosebită de cocoș deoarece aceasta avea glasul frumos Iar găina știe doar să facă cotcodac</p> <p>Aveau dreptate să creadă că nimeni nu le mai seamănă? Aceștia nu aveau dreptate să creadă că nimeni nu le mai seamănă. Nu aveau dreptate pentru că se laudau Nu, deoarece nu este bine să te lauzi.</p>	<p>Analiza, comentarea sub diferite aspecte a poeziei "Câți ca voi...", antrenarea elevilor în exerciții amplasate în benzile din p. 39 a manualului și alte imagini pentru a explica elevilor în cadrul dialogului noțiunile: modestie, încredere și mândrie, laudă, invidie.</p>

Da, deoarece le-a înșelat un mic pițigoi.
 Da, aveau dreptate pentru că cocoșul era împintenat ,iar găina
 cenușie- se simțeau unici
 Nu, Unele păsări zboară mai sus decât sunt ei pe gard
 Ce lecție le a dat pițigoiul?
 Pițigoiul a dat lecție de modestie și de bunătate.
 Pițigoiul le-a lecția să nu se mai dea mari.
 Să se gândească până să spună ceva și să nu fie atât de mândri,
 Că nu e bine să te fălești în fața altora.

Exercițiul 2 Scrie pe caiet morala poeziei
 morala acestei poezii este că atunci când te lauzi cei din jurul
 tău nu te vor aprecia și vor încerca să îți dea o lecție.
 Să nu te lauzi că tu ești cel mai mare pentru că oricând se
 găsește cineva mai mare decât tine.
 Morala este că nu e bine să te lauzi .Păi pe alții să îți aducă
 complimente tu fii modest.

Exercițiul 3 Aminteșteți poveștile Fata babei și fata
 moșneagului, Albă-ca-Zăpada și cei șapte Pitici, Cenușăreasa
 sau Motanul încălțat.
 Transcrie pe o coloană personajele care manifestă modestie
 și, pe alta, personaje lăudăroase, îngâmfate.

Personajele care manifestă modestie	Personaje lăudăroase/ îngâmfate
Moșneagul	Baba
Fata moșneagului	Fata babei
Albă-ca-Zăpada	Regina
Piticii	Piticul Lăudăros

Motanul încălțat	Căpcăunul
Cenușăreasa	Mama vitregă și surorile vitrege

Albă-ca-Zăpada era modestă deoarece le-a pregătit de mâncare piticilor și nu se lăuda .

Fata babei era lăudăroasă pentru că așa a învățat-o mama ei.

Personajele modeste au avut multe de câștigat atât bogății cât și mulți prieteni iar personajele lăudăroase au avut doar de pierdut.

Cei care au avut un comportament modest au câștigat și au trăit fericiți până la adânci bătrâneți în timp ce personajele lăudăroase și îngâmfate au pierdut, au primit lecția vieților și altele chiar au pierit

Păreră mea este că surorile vitrege și mama vitregă s au comportat foarte urât cu Cenușăreasa și de aceea Ele au devenit în final servitoarele ei

Din experiența ta

Ai dat vreodată dovadă de modestie? Consideri că ai făcut bine?

-Da, eu sunt modest tot timpul .Nu mă laud și nu mă îmbrac în haine de firmă. Cred că e bine să nu te lauzi pentru că așa am învățat din Biblie.

Te-ai lăudat vreodată? Ce urmări au avut vorbele tale? Cum te-ai simțit?

-Eu mă mai laud pentru că altfel nu am prea mulți prieteni. Da, pentru că am cu cine să mă joc.

M-am simțit grozav de important când m-am lăudat.

Exercițiul 4 Citește benzile desenate, apoi răspunde la întrebări. Precizează ce trăsături îi caracterizează pe copiii din fiecare situație:

Îngâmfare, mândrie, modestie, laudă, invidie, încredere.

Cei doi copii care își împărtășesc pasiunile pentru jocurile populare sunt modești și au încredere în propriile forțe .
 Dacă îți faci cunoscute talentele și abilitățile înseamnă că te lauzi?
 Nu consider că te lauzi dacă discuți despre ceea ce îți place și știi să faci.
 Doar socializezi nu înseamnă că te lauzi.
 Este o discuție între copii care au diferite preferințe și vorbesc cu sinceritate despre pasiunile lor.
 Copiii se cam laudă. Cum adică, dacă nu știu să dansez sau să vorbesc ca ei, eu nu sunt bun?!

Când te lauzi cu ceea ce ai, consideri că ești special? Te poți remarca și altfel?
 Fetița este îngâmfată și lipsită de modestie atunci când se laudă cu noul telefon pe care îl va primi de ziua ei .Te poți juca cu copiii fără să spui ce cadouri scumpe primești. Ei vor fi invidioși sau poate nu ,dar se vor supăra că nu primesc același cadou.
 De ce crezi că a purtat băiatul medalia?
 A purtat medalia la școală pentru că a câștigat cu o zi înainte concursul și era foarte mândru de victoria obținută.
 A venit să se laude că are medalie și eu nu. Dar eu nu știu să înot !

Exercițiul 5 Citește proverbele de mai jos. Alege unul dintre proverbe și explică-i sensul /înțelesul. Ascultă punctul de vedere al celorlalți colegi
 Lauda îi face pe oamenii buni ,și mai buni ,iar pe cei răi ,și mai răi.
 Lăudăroșii sunt rareori viteji, iar vitejii, rareori lăudăroși.
 Părerea mea e că e adevărat și primul și al doilea proverb, deoarece oamenii buni știu să aprecieze complimentele primite. Despre cei răi cred că se vor lăuda mai mult și mai mult și nimeni n-o să le mai ajungă la nas.

Oamenii care se laudă singuri fug când e ceva greu, iar cei curajoși nu vorbesc despre faptele lor.

Exersează SĂ FIM BUNI ȘI GENEROȘI!

Exercițiul 1 Citește textul Spiridușii bucuriei, apoi răspunde la întrebări.

Pentru cine pregăteau copiii daruri de Crăciun? Cum crezi că se vor simți bătrânii sau copiii?

Avem următoarele răspunsuri:

- Copiii pregăteau daruri de Crăciun pentru bătrânii singuri și pentru Copiii bolnavi dintr-un spital și pentru familii nevoiașe. Bătrânii și copiii vor fi foarte bucuroși. Au răspuns 9 elevi sau 0,17%.

- Elevii creau decorațiuni pentru brazii de Crăciun ai unui azil și a unui spital de pediatrie și cadouri pentru familii sărace cu mulți copilași. Se vor bucura foarte mult cei care vor primi în dar brazii și cadourile copiilor, 12 elevi sau 0,23%.

- Într-o clasă elevii pregăteau multe surprize pentru Crăciun. Ei dăruiau bătrânilor dintr-un azil și copiilor internați într-un spital decorațiuni pentru brazii de Crăciun. De asemenea, ei împachetau cadouri cu jucării pentru copiii familiilor nevoiașe, 7 elevi sau 0,13%.

-Copiii pregăteau daruri pentru Moș Crăciun. Au răspuns 24 elevi sau 0,47%.

Ce trăsături morale crezi că au copiii care pregăteau cadourile?

Avem următoarele răspunsuri:

-Copiii erau generoși, talentați, harnici și iubitori. Au răspuns 6 elevi sau 0,11%.

-Trăsăturile morale ale copiilor sunt: bunătatea, generozitatea, hărnicia și devotamentul, 8 elevi sau 0,15%.

- Elevii au arătat că sunt generoși buni dăruitori și harnici, 5 elevi sau 0,09%.

- Cine crezi că i-a învățat pe copii? Dacă ai fi fost chiar tu musafirul ce ai fi putut învăța de la aceștia? Au răspuns 5 elevi sau 0,09%.

-Sunt sigură că doamna lor învățătoare i a învățat pe copii să dăruiască și să fie harnici. Dacă aș fi fost eu musafir la ei în clasă sigur aș fi învățat să confecționez cele mai frumoase decorațiuni pentru bradul de Crăciun și aș fi învățat să fiu mai bună și să prețuiesc sărbătorile. Au răspuns 6 elevi sau 0,11%.

-Eu cred că pe copii i-a inspirat Moș Crăciun. Moșul darnic și bun i-a învățat să fie ordonați și buni. Dacă eram musafirul lor aș fi luat și eu din bunătatea și generozitatea lor , 5 elevi sau 0,09%.

-Cred că i-a învățat doamna director să confecționeze decorațiuni și să fie buni. Dacă aș fi ajuns în clasa lor ca musafir aș fi învățat cu adevărat ce înseamnă fapte bune., 9 elevi sau 0,17%.

-Elevii pregătesc daruri frumoase pentru copiii bolnavi și bătrânii din azil. Bănuiesc că aceștia vor fi tare uimiți și se vor emoționa când vor vedea că vin copiii cu daruri, 7 elevi sau 0,13%.

Ai participat vreodată la o acțiune de caritate? Povestește celorlalți experiența ta.

Avem următoarele răspunsuri:

-Da. Experiența mea a fost plăcută deoarece am văzut cât de fericiți au fost copiii și bătrânii când au văzut că sunt iubiți și prețuiți. Au răspuns 7 elevi sau 0,13%.

-Eu am participat online la o donație pentru copii bolnavi dintr-un spital. Au răspuns 9 elevi sau 0,17%.

-Am participat cu clasa la o activitate de caritate, dar îmi doresc să merg cu părinții să fac o faptă bună .Ei sunt foarte ocupați și nu pot merge , iar eu încerc să mă ocup cu școala. Au răspuns 10 elevi sau 0,19%.

-În clasa pregătitoare când eram în online Ne am strâns cu toții în fața școlii și am adus hăinuțe și mâncare pentru copiii din

	<p>azilul aflat în apropierea localității Ciorogârla la Domnești. Au răspuns 5 elevi sau 0,09%.</p> <p>- Eu știu că am fost cu părinții să donăm bani pentru amenajarea cu mobilier a unui azil de bătrâni din centru Ciorogârlei lângă școală. Au răspuns 12 elevi sau 0,23%.</p> <p>-Eu am ajutat o dată un copil mai mic să treacă strada pentru că era singur nu era nimeni lângă el, 2 elevi sau 0,03%.</p> <p>-Am trecut printr-o acțiune de caritate față de mama mea când am făcut foarte multă treabă prin casă, 5 elevi sau 0,09%.</p> <p>-Când eram mai mică am participat la o strângere de gunoaie din parc. Au răspuns 3 elevi sau 0,05%.</p> <p>Exercițiul 2 Completează fețele cubului desfășurat cu câte o trăsătură morală</p> <p>Joacă-te cu un coleg sau o colegă aruncând cubul ca pe un zar! Alcătuiește o propoziție sau spune un proverb cu ajutorul cuvântului scris pe fața de deasupra</p> <p>Sinceritate ca să fii demn de încredere trebuie să fii sincer adevărul umblă cu capul spart</p> <p>Bunătate Fapta bună laudă pe om.</p> <p>Bucurie Banii fac mulțumire, mulțumirea face bucurie, bucuria aduce sărăcie și sărăcia face minte. Tare-i bine și frumos, când e omul sănătos</p> <p>Prietenie Obiceiurile bune strică prietenii rele. O carte aleasă e un bun prieten.</p> <p>Dărnicie Pomul se cunoaște după roade, omul după fapte. Binele ce-l faci cuiva, ți-l întoarce vremea care vine. Calul de dar nu se caută la dinți. (Ce e dăruit, fie bine primit)</p> <p>Crăciun Vătășel de mahală a plecat a colinda.</p>	
--	--	--

	<p>Colindele de Crăciun deschid porțile cerului și aduc raiul pe pământ.</p> <p>Exercițiul 3 alfabetul personajelor</p> <p>O grupa de cel mult patru elevi spune în gând alfabetul. Oprește-te la semnalul unuia dintre coechipieri. spune litera la care ai ajuns. cu litera indicată, fiecare coleg spune numele unui personaj dintr-o poveste dintr-un desen animat sau chiar dintr-un film. apoi Asociază personajului o trăsătură morală. Colegul care nu a găsit niciun personaj va continua jocul reluând alfabetul în gând.</p> <p>Joc</p> <p>A Ariel- Inocență Albă ca Zăpada -Bunăătate B:Batman -Curaj Bambi-Blândețe C:Cenușăreasa-Hărnicie ,Toleranță D:Dumbo - Perseverență Amuzant E:Elsa-Iubitoare G:Gulliver - Îndrăzneală Goe - lipsă de respect. Gretel- curaj...</p>	
--	--	--

Lecția 6
Tema: Umbrela încrederii.

Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare
<ul style="list-style-type: none"> • a educa așa trăsături: modestie, încredere; • a explica ce rău aduc în dezvoltarea personalității: îngâmfare, mândria, lauda, invidia în baza proverbelor p. 39. 	<p style="text-align: center;">Activități de cercetare și descoperiri:</p> <p>Exercițiul 1 citește textele de mai jos, apoi răspunde la întrebări</p> <p>Prin ce se deosebeau cele două broscuțe?</p> <p style="text-align: center;"><i>Avem următoarele răspunsuri:</i></p> <p>-Una dintre broscuțe era tristă și lașă pe când cealaltă era optimistă pe când cealaltă era optimistă. Au răspuns 7 elevi sau 0,13%.</p> <p>-O Broscuță era încrezătoare în sine, curajoasă și puternică iar cealaltă era neîncrezătoare, 6 elevi sau 0,11%.</p> <p>Cele două broscuțe se deosebeau astfel : una era încrezătoare și a ieșit din borcan ,iar cealaltă a sărit dar nu a reușit să iasă.</p> <p>-Prima broscuță și-a pierdut încrederea în sine, iar cea de a doua era încrezătoare că poate ieși din borcan, chiar o învăța și pe prietena ei să dea din piciorușe ca s-o scape din borcan, 6 elevi sau 0,11%.</p> <p>-Una era rea tristă și lașă ,pe când cealaltă era optimistă, 5 elevi sau 0,09%.</p> <p>-O broască este descurajată și una este sigură că va reuși, 6 elevi sau 0,11%.</p> <p>-Una era tristă la suflet și cealaltă era bună și optimistă, au răspuns 4 elevi sau 0,07%.</p> <p>-Ele se deosebeau prin faptul că una era fericită și cealaltă era tristă, au răspuns 4 elevi sau 0,07%.</p> <p>-O broscuță avea foarte mare încredere în sine, iar cealaltă broscuță nu avea niciun pic de încredere în ea, 5 elevi sau 0,09%.</p>	<p>Lecția 6 pagina 40 Umbrela încrederii</p>

-Cele două broscuțe nu se deosebeau ,ele erau bune și mâncau smântână, 8 elevi sau 0,15%.

Ce calități a dovedit broscuța care s-a eliberat?

Avem următoarele răspunsuri:

-A avut calitatea de a fi în ambițioasă și curajoasă, au răspuns 4 elevi sau 0,07%.

-Ea a dovedit că este cea mai bună și foarte curajoasă, 5 elevi sau 0,09%.

-Broscuța care a sărit din borcan este puternică și o bună prietenă. Ea a încurajat-o pe prietena ei să se elibereze și ea, au răspuns 4 elevi sau 0,07%.

-Este încrezătoare și ambițioasă și a dovedit curaj și perseverență, 6 elevi sau 0,11%.

-Broscuța care a ieșit din borcan i-a dovedit celelalte că trebuie să fie optimistă și încrezătoare, 5 elevi sau 0,09%.

-Broscuța care s-a eliberat era foarte fericită deoarece a sărit din borcan și a scăpat, 6 elevi sau 0,11%.

-Acea broscuță cred că este încrezătoare în sine, 6 elevi sau 0,11%.

-Calitățile broscuței care s-a eliberat sunt curaj, optimism, încredere în sine și perseverență. Au răspuns 0,19%.

-Ea este optimistă ,ambițioasă și plină de curaj, 3 broscuțe sau 0,05%

-Broscuța este puternică și drăguță 2 elevi sau 0,03%.

Tu te asemeni cu vreuna dintre broscuțe? De ce?

Avem următoarele răspunsuri:

-Cred că mă asemăn cu broscuța care e învingătoare pentru că nu mă dau bătut niciodată. Au răspuns 3 elevi sau 0,05%.

-Eu mă asemăn cu broscuța supărată pentru ca și eu mă supăr foarte repede, Au răspuns 4 elevi sau 0,07%.

-Eu mă asemăn cu cea care a ieșit din borcan deoarece nu mă dau bătută, au răspuns, consider că mă asemăn cu prima

broscuță deoarece eu am multă încredere în mine, 2 elevi sau 0,03%.

-Eu mă asemăn cu cea curajoasă puternică și săritoare de ce? Pentru că eu sunt bună și puternică, 3 elevi sau 0,05%.

-Cred că mă asemăn cu broscuța care a ieșit din smântână deoarece eu nu mă las bătută din prima, 2 elevi sau 0,03%.

-Eu sunt asemenea cu broscuța fericită pentru că sunt optimistă și râd mereu, 2 elevi sau 0,03%.

-Parcă aș fi frate cu broscuța fericită ,deoarece și eu sunt la fel: nu mă supăr ,am încredere în mine și niciodată nu spun nu, 2 elevi sau 0,03%.

-Eu mă asemăn cu broscuța care a sărit din borcani pentru că îmi place adrenalina, 3 elevi sau 0,05%.

-Eu mă asemăn cu broscuța cea tristă deoarece când sunt supărat chiar semăn cu o broscuță, au răspuns 2 elevi sau 0,03%.

-Eu cred că mă asemăn cu broscuța curajoasă deoarece și eu sunt la fel Mai sunt și puternică, și fericită, și încrezătoare, au răspuns 3 elevi sau 0,05%.

-Eu mă asemăn cu broscuța cea tristă, deoarece la test nu am avut încredere în mine și mi s a părut greu, au răspuns 2 elevi sau 0,03%.

-Eu mă asemăn cu broscuța învingătoare deoarece sunt competitiv și curajos. au răspuns 2 elevi sau 0,03%.

-Am încredere în mine în orice situație, dar ca să am mai multă eu îmi spun în gând :„Haide Aaron că o poți face!”, au răspuns 2 elevi sau 0,03%.

-Mie mi se pare că semăn cu broscuța cea optimistă, fericită .puternică și încrezătoare, au răspuns 2 elevi sau 0,03%.

Ce trăsături a dovedit broscuța? dar scorpionul?

-Trăsăturile broscuței sunt naivă și încrezătoare, iar Scorpionul este rău și trădător, au răspuns 3 elevi sau 0,05%.

-Broscuța s-a simțit trădată și tristă, deoarece scorpionul nu a ascultat-o Scorpionul este rău și trădător, au răspuns 3 elevi sau 0,05%.

-Broscuța este credulă și naivă, iar scorpionul este viclean și trădător, au răspuns 3 elevi sau 0,05%.

-Broscuța a avut încredere în Scorpion ,iar acesta a mințit-o. Nu a fost frumos din partea lui! Au răspuns 3 elevi sau 0,05%.

-Broscuța a dovedit că este de încredere, iar scorpionul a dat dovadă de răutate și laudă, au răspuns 2 elevi sau 0,03%.

-Cred că broscuța este naivă ,credulă și cu capul în nori ,iar scorpionul este șiret, nepăsător și laș, au răspuns 3 elevi sau 0,05%.

Exercițiul 2 Citește benzile desenate apoi răspunde la întrebări. Formulează recomandări pentru personajele din situațiile date

Cine îi poate da încredere fetei? în ce fel?

Avem următoarele răspunsuri:

-Eu cred că fetei îi poate da încredere părinții antrenorul și prietenii, dar trebuie să se mobilizeze și singură. Au răspuns 10 elevi sau 0,19%.

-Fata poate avea încredere în tatăl ei. El îi dă încredere prin încurajări ,multe încurajări, au răspuns 10 elevi sau 0,19%.

-Mama ei o poate susține și încuraja 9 elevi sau 0,17%.

-Mătușa ei o poate ajuta să patineze , o sfătuiește și o susține, 8 elevi sau 0,15%.

-Ar putea învăța să meargă pe patine cu ajutorul oricărui apropiat/cunoscut sau al antrenorului. Îi trebuie mai mult exercițiu, răbdare și perseverență. Au răspuns 14 elevi sau 0,27%.

Cum poate fi ajutat Luca să aibă mai multă încredere în sine?

Avem următoarele răspunsuri:

-Luca poate fi ajutat să aibă mai multă încredere în sine cu mai mult antrenament, au răspuns 9 elevi sau 0,17%.

-Antrenoarea lui Luca ar putea să îi dea mai mult curaj și să l îmbărbăteze, 12 elevi sau 0,23%.

-Poate să aibă mai multă încredere în sine Dacă s ar antrena mai mult, 7 elevi sau 0,13%.

-Poate fi ajutat de ceilalți dar se poate încuraja și singur, au răspuns 6 elevi sau 0,11%.

-O să aibă încredere în el dacă face mai multă mișcare exercițiul fizic și se culcă devreme, 10 elevi sau 0,19%.

-Pentru a căpăta mai multă încredere în sine Luca trebuie să creadă în el să fie încurajat și de ceilalți și să bea multă apă, 7 elevi sau 0,13%.

De ce își manifestă instrumentiștii neîncrederea față de fată?

Instrumentiștii își manifestă neîncrederea față de fată deoarece aceasta a promis în fiecare zi că vine la repetiții dar nu a făcut o niciodată.

Copiii nu mai au încredere în fată pentru că nu se ține de cuvânt.

Muzicanții își manifestă neîncrederea în fată deoarece ea nu ajunge niciodată la repetiții.

Copiii nu mai au încredere în ea deoarece așa zice mereu, Și nu vine la repetiții.

Exercițiul 3 Completează o listă cu cinci persoane în care ai încredere. Scrie motiv pentru care le-ai acordat încrederea ta. Confruntă lista ta cu cea a unei colege/ unui coleg. Ce asemănări ai observat ?

Mama -nu mă minte

Tata - Mă încurajează

fratele meu- mă ajută mereu

un prieten- se joacă mereu cu mine

alt prieten- împarte cu mine jucăriile și mâncarea

	<p>Deni - nu mă minte niciodată Rareș- spune mereu adevăr Mihai- este prietenul meu și îmi face daruri frumoase Ianis- mă face să râd tot timpul David-îmi împrumută lucruri</p> <p>Tata pentru că mă ascultă Andrei pentru că se ține de promisiune Mihai pentru că este sincer și amabil Luca pentru că e un băiat deschis Matei pentru că este încrezător</p> <p>Familia mea pentru că are grijă de mine colega mea de bancă pentru că este foarte încrezătoare în mine doamna pentru că ne învață lucruri utile Prietenă mea niciodată nu dezvăluie un secret Sora mea mă ajută fără să îmi dau ceva în schimb Eu am încredere în: Nicolas deoarece el când promite nu uită niciodată ; Mihai deoarece el dă mereu răspunsuri corecte; Eliza pentru că ea e darnică; Francesca este isteasă; Cristina este o prietenă bună. Eu am încredere în fratele meu deoarece el mi o ajută mereu la nevoie Am încredere în mama pentru că ea Ține cont de ce îmi doresc și îmi face poftele Am încredere în tata el mă protejează în orice situație Am încredere în bunicul meu el îmi ia și îmi dă tot ce îmi doresc Am încredere în bunica mea ea mă ține în brațe când sunt bolnav și mă vindecă</p>	
--	--	--

Dezbatere Nr. 1
Subiectul: "Ce sunt lucrurile?"

Nr. d/o	Vorbitorii	Limita de timp	Rolurile vorbitorilor	Timpul de discurs
	1	3 min.	Învățătorul deschide dezbaterea, problematica formării culturii morale a elevilor claselor primare și participanții: 38 de învățători, 51 de elevi și părinții acestora.	Discurs informativ
		5 min.	<p>Un elev analizează succint: Ce sunt lucrurile?</p> <p>Lucrurile sunt definite ca fiind tot ceea ce există (în afară de ființe). Li se mai spune și obiecte. Putem clasifica lucrurile în mai multe categorii, cum ar fi: obiecte de îmbrăcăminte (lenjerie, tricouri, rochii, căciuli), obiecte de mobilier (pat, fotoliu, scaun), elemente naturale (zăpadă, apă), jucării, cărți, obiecte de colecție și multe altele.</p> <p>Fiecare categorie de obiecte este necesară, De exemplu, elementele naturale sunt bune pentru mediul înconjurător (care e bun pentru noi), hainele ne feresc de frig, de soare și de priviri indiscrete, mobilierul și electrocasnicele ne asigură confortul zilnic, jocurile, jucăriile și cărțile, dar și unele dispozitive electronice, obiectele pe care le colecționăm sau articolele sportive ne ajută să ne petrecem timpul liber într-un mod plăcut.</p>	Discurs constructiv
		5 min.	<p>Alt elev comentează succint: Lucrurile care ne exprimă.</p> <p>Lucrurile personale sunt acele obiecte pe care le folosește doar o persoană, iar lucrurile comune sunt obiectele folosite de mai multe persoane.</p> <p>Întrebarea credeți că lucrurile pot reprezenta o persoană copiii au răspuns în cea mai mare parte afirmativ susținând că acel lucru vorbește despre noi.</p> <p>Lucrurile pe care le avem „vorbesc” despre noi: cât de îngrijiți și ordonați suntem, cât de grijulii, ce pasiuni avem, ce preocupări. Aceste lucruri pot fi hainele și încălțăminte, rechizitele și cărțile pe care le citim, jocurile și jucăriile care ne plac, obiectele pe care le colecționăm (timbre, fotografiile, monede) pentru că ne pasionează sau cele pe care le adunăm grămadă în cameră... pentru că nu le punem la locul lor.</p> <p>Unele lucruri sunt ale noastre, personale, altele sunt ale grupului (familie, colegi). Dintre lucrurile personale, unele pot fi împărțite cu ceilalți (unele rechizite, jucării sau cărți), iar altele nu (cum este cazul obiectelor de igienă personală).</p>	Discurs constructiv

			<p>Indiferent cui aparțin lucrurile, grija față de ele este atitudinea cea mai potrivită pe care o putem avea, pentru că prin aceasta demonstrăm respect atât față de cei care au fabricat lucrurile respective, cât și față de cei care le-au cumpărat. Grija față de elemente naturale (cum ar fi apa, de exemplu) demonstrează responsabilitate față de mediul înconjurător.</p>	
		5 min.	<p>Al 3-lea elev vine cu analiza și precizări la tema: Acasă.</p> <p>Semnificația pe care o dau copiii cuvântului acasă este legată de modul cum înțeleg ei în familie această noțiune. Unii spun că acasă este acolo unde te întorci cu drag, alții spun că este locul unde te simți în siguranță și iubit. O mare parte asemuie cuvântul acasă cu locul unde sunt părinții și unde se simt în siguranță. Dacă copiii ar răspunde că este locul unde sunt jucăriile lor, părinții ar răspunde că este locul unde se relaxează și stau împreună cu familia.</p>	Discurs constructiv
		5 min.	<p>Alt elev vorbește despre Biblioteca lui Stardi.</p> <p>În urma lecturării și analizei problematice a fragmentului Biblioteca lui Stardi după Edmondo de Amicis elevii au concluzionat că este necesar ca fiecare lucru să aibă un loc al lui pentru a putea fi ușor găsit, că Stardi este atent și grijuliu cu cărțile să nu se rupă, le șterge și le așază în ordine...Discuția despre ceea ce au citit împărtășirea ideilor .inclusiunea experienței personale alături de capacitatea profesorului de a dezvolta competența elevilor de comunicare este de mare importanță, fiind cele mai de seamă forme de educație a moralității- Elevii sunt invitați să reflecteze, să găsească o cale de ieșire din situația propusă, să ofere o soluție problemei, și astfel învață o atitudine umană unul față de celălalt, manifestă încredere și înțelegere reciprocă.</p> <p>Calitățile morale ale lui Stardi care reies din cele citite sunt: ambițios, disciplinat, riguros, serios, dinamic...Toți copiii au preferat astfel de calități morale ale unei persoane precum bunătate, dreptate, capacitate de prietenie, dragoste, curaj.</p>	Discurs constructiv
		10 min.	<p>Învățătorul experimental apreciază și comentează rezultatele obținute.</p> <p>La tema: Acasă. 7 elevi sau 13 % au afirmat că cuvântul „acasă” este viața omului de toate zilele, 10 sau 19,61% elevi au punctat că cuvântul „acasă” este leagănul copilăriei, 5 sau 9,80% susțin că numai casa educă copilul, 11 sau 21,57% simultan au opinat că părinții sunt exemple pentru educația copiilor, 5 sau 9,80% au reiterat că începutul educației este casa, iar școala dezvoltă pe tot parcursul calitățile educației, 4 sau 7,84% au spus că condițiile casnice sunt un ajutor pentru învățarea la școală, 6 sau 11,76% au spus că totul începe de la dragostea părinților față de copii, 3 sau 5,88% de elevi au spus că cei mai mari prieteni ai lor sunt mama și tata.</p>	Evaluare de către învățător

			<p>La întrebarea: Ce înțelegeți prin „lucruri personale”? Dar prin „lucruri comune”?</p> <p>19 elevi sau 37,25% au răspuns: manualele școlare, caietele, cărțile și toate rechizitele școlare, 12 - 23,53%: toate hainele și încălțăminte noastră, 10 elevi sau 19,61%: toată lenjeria în care dormim și ne odihnim, 10 elevi sau 19,61% au răspuns că toate obiectele pe care le folosim sunt individuale.</p> <p>La întrebarea „lucruri comune” – masă, scaun, pahar, lingură, furculiță, cratiță, farfurie, cărți, alimente, fructe, legume, instrumentar agricol. 43 de elevi sau 84,3% cred că lucrurile pot reprezenta o persoană și 8 elevi sau 15,69% au venit cu argumente că toate lucrurile mari și mici sunt produse de oameni.</p> <p>Prin întrebări suplimentare elevii au venit cu următoarele aprecieri: că lucrurile sunt de calitate; calitatea, la rândul său, are nevoie de responsabilitate, disciplină, hărnicie, dărnicie, voință, curaj, stimă și colaborare cu ceilalți parteneri, răbdare, încredere în sine etc. Acestea și alte argumente, fără îndoială, că reprezintă o persoană.</p> <p>La întrebarea: Cum se poartă Stardi cu cărțile lui?</p> <p>Mai mulți elevi au opinat că Stardi consideră că cărțile sunt o comoară de cunoștințe, de aceea, prin educația părinților, le ocrotește cu o grijă aparte în etajera de nuc. De fapt, acest elev, fiind atașat de carte, își întemeiază o bibliotecă, pe care rar o vei găsi în zilele noastre la elevii claselor primare.</p> <p>1. Ce trăsături ale lui Stardi descoperim în textul cicit?</p> <p>Trăsături: atitudini pentru carte, păstrarea cărții ca un bun spiritual, admirat de Stardi. Stardi are o predilecție frumoasă pentru păstrarea cărților și calitatea de a citi, dragostea mare pentru carte, respectul pentru autorii care scriu pentru a cunoaște lumea și a contribui la dezvoltarea personalității.</p> <p>1) În camera lui s-ar găsi unele elemente de inventar sportiv: mingi pentru diferite probe de sport: handbal, volei, fotbal, tenis de câmp, bară de cățărare, greutăți de ridicat, suporturi de sărituri etc.</p> <p>2) Elena preferă culorile aprinse, conform trăsăturilor enumerate: verdele, roșul, portocaliul, siniliul și altele, fiindcă se potrivesc trăsăturilor de caracter.</p>	
		10 min.	<p>Un reprezentant al părinților comentează: Cum se produc aceste reprezentări și fapte în familie.</p> <p>Întrebări pentru discuții: Ce ar face membrii familiei, dacă toți ar începe să acționeze în mod umanist? Care sunt avantajele și dezavantajele sociale ale fiecărui mod de comportament?</p>	

			<ul style="list-style-type: none"> • În cadrul familiei se întâlnesc atât atitudini egocentrice (Ce vrei de la mine?; Dă-mi pace; Eu fac ce vreau), cât și altruiste (Cu ce pot să te ajut?). Egocentricii încearcă să trăiască pentru sine, respectând doar forța; altruștii, trăiesc pentru alții cu compasiune. • În relațiile familiale umane politețea se dezvoltă corect, omul fiind de acord și practicând iubirea aproapelui, promovând compasiunea. Însă în relațiile familiale bazate pe egocentrism, politețea este influențată de legea supraviețuirii celui mai tare, de lipsa oricărei compasiuni. 	
		10 min.	<p style="text-align: center;">Schimb de opinii, păreri și concluzii:</p> <p>1. Cultura interioară și cultura exterioară se manifestă în cazul în care omul posedă și cultivă virtuți, comunică deschis, acționează spontan așa cum cer normele etice.</p> <p>2. Prezența culturii interioare și a culturii exterioare îi permite omului să-și formeze cultura estetică, capacitatea de a aprecia lumea prin prisma sentimentelor, idealurilor, necesităților, opiniilor și convingerilor estetice personale.</p>	

Anexe 12

Dezbateri Nr. 2

Subiectul: Curajul, frica, lașitatea, generozitatea, respect

Nr. d/o	Vorbitorii	Limita de timp	Rolurile vorbitorilor	Timpul de discurs
1.	învățător	3 min.	Învățătorul deschide dezbateri, problematica formării culturii morale a elevilor claselor primare și participanții: 38 de învățători, 51 de elevi și părinții acestora.	Discurs informativ 3 min
2.	elev	5 min.	Un elev analizează succint: Ce este curajul? Curajul este o însușire a unei persoane și reprezintă forța de a înfrunța primejdia sau greutăți, exprimă vitejie, biruință, dârzenie, îndrăzneală, înfruntarea primejdiei. Un alt elev analizează ce este frica. Frica reprezintă o stare de neliniște provocată de un pericol; înseamnă spaimă, teamă, groază, neliniște. Al treilea elev analizează ce este lașitatea	Discurs constructiv 5 min

			Lașitatea este însușirea negativă a persoanei care exprimă lipsa de onoare , de demnitate .	
3.	elev	5 min.	<p>În urma lecturării textului elevul răspunde despre ce povestește bunicul , și anume despre Marea Adunare de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918, despre încoronarea regelui Ferdinand și despre războiul de independență.</p> <p>2. La 1 Decembrie 1918, românii au dovedit îndrăzneală sau curaj? Dar în războiul de la 1877 când țara și-a câștigat Independența față de Imperiul Otoman?</p> <p>-Sunt de părere că la adunarea din Alba Iulia de la 1 decembrie 1918 românii au dat dovadă atât de îndrăzneală cât și de curaj. În Războiul de Independență au fost foarte curajoși. Apoi vine cu analiza și precizări la faptele strămoșilor noștri..</p> <p>Semnificația pe care o dau copiii cuvântului curaj,frică, lașitate este legată de modul cum înțeleg ei în familie această noțiune.</p>	Discurs constructiv 5 min
4.	elev	5 min.	<p>La tema Semnțele Bunătății se discută textul lecturat Fapte bune după Esop, apoi se răspunde la întrebări.</p> <ol style="list-style-type: none"> Ce fapte bune au făcut personajele? Atunci când faci o faptă bună, urmărești să primești o recompensă? Ce faci dacă nu primești recompensa? <p>Câțiva elevi prezintă personaje preferate care dovedesc bunătate generozitate sau oferă ajutor celor din jur. Discută despre comportamentul lor .</p> <p>-Trei personaje care dovedesc bunătatea sunt: Albă ca Zăpada, Cenușăreasa și Elsa din Frozen; Hansel și Gretel, fata cea mică din Sarea în bucate, ursul Baloo și Baghera din Cartea Junglei ,Mogli ; Alice -din "Alice în Țara Minunilor" de Lewis Carroll, Praslea cel Voinic ,Harap cel Alb ; iar cele care dovedesc răutatea sunt: mama vitregă a Cenușăresei, zmeii ,vrăjitoarea. vrăjitoarea, surorile ei ,tigul Shere Khan ,/Regina Cea Rea ,frații lui Prâslea, Spânul</p>	Discurs constructiv 5 min
5.	elev	5 min.	<p>În Exercițiul 3 elevii decid dacă, în situațiile date, cuvintele bun și rău sunt folosite corect.</p> <p>a. „Am ajutat-o pe mama să ude florile ,dar am spart ghiveciul. Am fost rău!”</p>	Discurs constructiv 5 min

			<p>b. „Pe teren am vrut să arunc cu mingea în Anca ,dar am ratat. Nu a pățit nimic. Am fost un coleg bun!”</p> <p>În exercițiul 4 se discută cu ceilalți colegi situațiile reprezentate în Benzi desenate. Prin ce trăsături se caracterizează copiii în fiecare situație ?</p> <p>La exercițiul 5 elevii scriu trei enunțuri în care explică mesajul transmis de fiecare dintre proverb dat.</p>	
6.	învățător	10 min.	<p>Învățătorul experimental apreciază și comentează rezultatele obținute.</p> <p>5. Ce fapte bune au făcut personajele?</p> <p><i>Avem următoarele răspunsuri:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Prima faptă bună este a porumbelului , deoarece a salvat furnicuța, iar a doua este a furnicuțelor care au salvat porumbelul, 8 elevi sau 0,15%; -Personajele s-au ajutat reciproc, 4 elevi sau 0,07%; -Porumbelul a salvat-o pe furnicuța care a alunecat, 16 elevi sau 0,31%; -Furnicuțele l-au ciupit pe vânător ca să îl scape pe porumbel, 7 elevi sau 0,13% -Furnicile căutau mâncare sănătoasă, 4 elevi sau 0,07%; -Faptele bune pe care le-au făcut personajele sunt când au încercat să aducă furnicuța pe mal, dar nu au reușit, 6 elevi sau 0,11%; -Furnicuțele l-au atacat pe vânător, 6 elevi sau 0,11%; <p>6. Atunci când faci o faptă bună, urmărești să primești o recompensă? Ce faci dacă nu primești recompensa?</p> <p><i>Avem următoarele răspunsuri:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Când fac o faptă bună nu urmăresc să primesc recompensă, deoarece fapta vine din inimă. Mă simt bine chiar dacă nu primesc recompensă, 10 elevi sau 0,19%; -De obicei oamenii buni la suflet nu așteaptă o recompensă și cred că așa ar trebui să facem toți. Dacă nu primești recompensă nu poți face nimic, 7 elevi sau 0,13%; -Eu consider că ar trebui făcut din bunătate și nu cu gândul la o recompensă. Aceasta va veni în viitor, 5 elevi sau 0,09% -Nu, atunci când fac o faptă bună nu urmăresc recompensa deoarece binele se face cu sufletul și nu trebuie să așteptăm ceva la schimb, 6 elevi sau 0,11%; -Nu mă gândesc la recompensă, consider că Dumnezeu face în așa fel să fim cu toți recompensați. Nu fac nimic în cazul în care nu primesc ceva, 6 elevi sau 0,11%; 	Evaluare de către învățător

		<p>-Nu aștept o recompensă, aștept ca fapta bună chiar să fie bună, iar persoana să nu se supere pe mine...Nu fac nimic dacă nu sunt recompensat, 4 elevi sau 0,07%;</p> <p>-Eu nu urmăresc să primesc o recompensă deoarece mă gândesc că „Bine faci, bine găsești”, 4 elevi sau 0,07%;</p> <p>-Nu urmăresc o recompensă, Nu aș face nimic, aș fi bucuros că am făcut o faptă bună, 4 elevi sau 0,07%;</p> <p>-Nu urmăresc să primesc nimic în schimb deoarece sunt convinsă că voi fi și eu răsplătită la un moment dat. Nu am ce să fac, 5 elevi sau 0,09%;</p> <p>Exercițiul 2. Selectează dintre poveștile citite de tine trei personaje care dovedesc bunătațe generozitate sau oferă ajutor celor din jur. Discută despre comportamentul lor .</p> <p>-Trei personaje care dovedesc bunătațe sunt: Albă ca Zăpada, Cenușăreasa și Elsa din Frozen, iar cele care dovedesc răutatea sunt: mama vitregă a Cenușăresei, zmeii ,vrăjitoarea.</p> <p>-Capra și iezii, Scufița roșie, Ursul /Lupul ,Vânătorul, vulpea</p> <p>-Frumoasa Bell , tatăl ei din Frumoasa și Bestia, Matilda din "Matilda" de Roald Dahl , / vrăjitorul Gascon, Domnișoara Honey -învățătoarea rea din "Matilda".</p> <p>-Hansel și Gretel, fata cea mică din Sarea în bucate,ursul Baloo și Baghera din Cartea Junglei ,Mogli /vrăjitoarea, surorile ei ,tigul Shere Khan</p> <p>-Alice -din "Alice în Țara Minunilor" de Lewis Carroll, Praslea cel Voinic ,Harap Alb ,/Regina Cea Rea ,frații lui Prăslea, Spânul</p> <p>Motanul încălțat, Fata babei/Căpcăunul, Fata moșului</p> <p>Exercițiul 3. Decide dacă, în situațiile date, cuvintele <i>bun</i> și <i>rău</i> sunt folosite corect.</p> <p>a. „Am ajutat-o pe mama să ude florile ,dar am spart ghiveciul. Am fost rău!”</p> <p>b. „Pe teren am vrut să arunc cu mingea în Anca ,dar am ratat. Nu a pățit nimic. Am fost un coleg bun!”</p> <p><i>Avem următoarele răspunsuri:</i></p> <p>-a. Cuvântul rău nu e folosit corect, deoarece copilul a vrut să o ajute pe mamă. El nu e rău, e bun.</p> <p>b. Părerea mea e că băiatul nu trebuia să arunce cu mingea în fată, chiar dacă nu a lovit-o, Cuvântul bun nu e folosit corect, el a fost rău.</p> <p>-a. Cuvântul rău e folosit corect .Eu consider că a fost un copil rău deoarece a spart ghiveciul și cred că mama s-a supărat.</p>	
--	--	---	--

		<p>b. Incorect ,Nu a fost un coleg bun ,ci unul rău pentru că o putea accidenta pe fetiță, 11 elevi sau 0,21%.</p> <p>-a. Da, a fost rău, pentru că mama a plătit pentru acel ghiveci. b. Greșit, nu a fost un coleg bun pentru că dacă o lovea mingea, Anca putea să ajungă la spital cu un os rupt, 8 elevi sau 0,15%.</p> <p>-a. Eu consider că copilul nu a fost rău deoarece a ajutat-o pe mama sa, doar dacă spargi intenționat înseamnă că ești rău.</p> <p>b. Bun nu e corect folosit. Nu sunt un coleg bun ,deoarece eu dacă aruncam cu mingea în Anca mă certa mama și doamna învățătoare și trebuia să îmi cer scuze, 11 elevi sau 0,21%.</p> <p>-a. Da ,sunt rău pentru că am spart ghiveciul și am făcut-o pe mama să sufere ,să fie tristă și să muncească să facă curat după mine.</p> <p>b. M-am simțit fericit deoarece nu am nimerit-o pe Anca. Până la urmă Doamne Doamne m-a ajutat să fiu bun, 21 elevi sau 0,41%.</p> <p>Exercițiul 4. Discută cu ceilalți colegi situațiile reprezentate în Benzi desenate. Prin ce trăsături se caracterizează copiii în fiecare situație ?</p> <p><i>Avem următoarele răspunsuri:</i></p> <p>I bandă desenată</p> <p>-Alex este bun și generos deoarece el merge la bunica sa în spital când ea are nevoie de familie, de iubire, au răspuns 7 elevi sau 0,13%.</p> <p>-Băiatul este milos și grijuliu pentru că vrea să își ajute bunica bolnavă, 8 elevi sau 0,15%.</p> <p>-Este respectuos și bun pentru că a luat o decizie importantă, și anume să o viziteze pe bunica care este în spital și are nevoie de el, 6 elevi sau 0,11%.</p> <p>-Renunță la joacă ca să meargă în vizită la iubita lui bunică din spital El merge să îi dăruiască tabloul pictat special pentru ea, 10 elevi sau 0,19%.</p> <p>- Băiatul este iubitor și bun la suflet deoarece a pictat tabloul pentru bunica sa și își refuză prietenii să meargă pe terenul de sport, 6 elevi sau 0,11%.</p> <p>-Copilul este sufletist și dedicat familiei pentru ca preferat să meargă la bunica lui și nu cu prietenii săi este respectuos și arată că pune pe primul loc pe oamenii din familie, 3 elevi sau 0,05%.</p> <p>-El pregătește din timp cadoul pentru iubita lui bunică Și arată că este un copil bine crescut poate chiar de bunică, 3 elevi sau 0,05%.</p> <p>-Este generos și empatic deoarece el merge la bunica sa care trece printr-o perioadă grea</p>	
--	--	--	--

		<p>și îi arată hă o iubește dăruindu-i tabloul pictat de el, 5 elevi sau 0,09%.</p> <p>II a bandă desenată</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fetița este bună și săritoare Deoarece vor să4 ajute pe cățelușul Cappy, 9 elevi sau 0,17%. - Ea este îngrijorată și miloasă pentru câinele șchiop, 17 elevi sau 0,33%. - Copila împreună cu mama sunt iubitoare și speriate pentru că îl salvează pe Cappy cel șchiop, 16 elevi sau 0,31%. -Mama și copilul dau dovadă de bunătatea și prețuire pentru animale, 7 elevi sau 0,13%. -Fata și mama sa sunt săritoare și dornice de ajutor pentru câinele lor Cappy, 9 elevi sau 0,17%. <p>III a bandă desenată</p> <ul style="list-style-type: none"> -Fetița din imagine este foarte generoasă deoarece ea a vrut să împartă cu băiatul din castanele ei, 13 elevi sau 0,25%. -Fetița care a împrumutat bani este bună generoasă dar și băiatul este amabil și rușinos, 12 elevi sau 0,23%. -Ea dă dovadă de generozitate pentru că a împărțit castanele cu prietenul ei, 6 elevi sau 0,11%. -Este drăguță generoasă și amabilă iar băiatul este timid trist și supărat, 1 elev sau 0,01%. - Băiatul se scuză că nu are bani și fata este amabilă și darnică pentru că împarte castanele cu el, 7 elevi sau 0,13%. - Fetița are un comportament binevoitor și din dărnicie și prietenie mănâncă castane le cumpărate de ea împreună cu prietenul ei, 6 elevi sau 0,11%. <p>Fata este darnică și arată prietenie față de băiatul care e rușinos dar până la urmă bucuros a mâncat castane, 6 elevi sau 0,11%.</p> <p>Exercițiul 5. Scrie trei enunțuri în care să explici mesajul transmis de fiecare dintre proverbele următoare:</p> <p><u>Fapta bună nu așteaptă răsplată.</u></p> <p><i>Avem următoarele răspunsuri:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Eu fac fapte bune ca să îi bucur pe prietenii mei și să-i fac pe părinții mei să mă iubească mai mult. Nu aștept răsplată. Au răspuns 14 sau 0,27%. -Fapta bună nu așteaptă răsplată înseamnă că atunci când prețuiești pe cineva îl ajuți și îl faci fericit fără să te gândești la tine că vei primi ceva, 11 elevi sau 0,21%. -Consider că fapta bună este din grijă și dragoste sinceră pentru cineva aflat la nevoie 	
--	--	--	--

		<p>fără a urmări să primești un lucru, 5 elevi sau 0,9%.</p> <p>-Eu cred că atunci când faci o faptă bună ea vine din inimă și nu te gândești că vei primi ceva, 8 elevi sau 0,15%.</p> <p>- Atunci când faci o faptă bună nu trebuie să aștepti să fii răsplătit trebuie să o faci că așa simți nu din obligație, 7 elevi sau 0,13%.</p> <p>-Nu putem trăi degeaba , e bine să faci fapte bune fără să aștepti ceva la schimb. Au răspuns 6 elevi sau 0,11%.</p> <p><u>Bine faci bine găsești.</u></p> <p><i>Avem următoarele răspunsuri:</i></p> <p>-Proverbul acesta ne arată că binele pe care îl faci cu timpul se va întoarce în favoarea ta, 10 elevi sau 0,19%.</p> <p>-Atunci când faci o faptă bună va veni alt om la tine să te răsplătească cu ceva exact atunci când vei avea nevoie pentru că Dumnezeu face în așa fel să fim cu toții răsplățiți, 9 elevi sau 0,17%.</p> <p>-Eu sunt de părere că binele aduce calm personal și liniște sufletească. Nu trebuie altă răsplată, 8 elevi sau 0,15%.</p> <p>-Eu cred că bine cu bine se răsplătește, 7 elevi sau 0,13%.</p> <p>-Binele face parte din viața noastră și Dumnezeu îți întoarce acest bine de multe ori, au răspuns 7 elevi sau 0,13%.</p> <p>-Dacă faci fapte bune o să îți fie bine și vei avea și mu Iți prieteni, au răspuns 10 elevi sau 0,19%.</p> <p>În jocul didactic Vrei sa fii ca mine? se va extrage câte un bilet,apoi fiecare elev va citi descrierea personajului și va argumenta dacă vrea/nu vrea să fie ca acel personaj.</p> <p>Monica – de câte ori greșește, dă vina pe ceilalți.</p> <p>Alexandru – ia apărarea unui copil mai mic bătut de cei mai mari pentru că nu vrea să le dea jucăriile lui.</p> <p>George – este puternic,nu stă pe gânduri să- și folosească pumnii.</p> <p>Corina –nu doarme decât cu lumina aprinsă.</p> <p>La întrebarea: Tu ai fost vreodată curajos/laș? În ce împrejurare?</p> <p>Elevii si-au exprimat acordul sau dezacordul față de acțiunile sau atitudinile personajelor din text argumentând alegerea făcută. Prin formularea de răspunsuri proprii față de cele lecturate copiii și-au exprimat punctul de vedere referitor la curaj, frică, lașitate.</p>	
--	--	--	--

	părinți	15 min.	<p>Un reprezentant al părinților comentează: Cum se produc aceste reprezentări și fapte în familie. Întrebări pentru discuții: Curajul este înăscut? Este greșit să îți fie frică? Optați pentru un comportament blând sau agresiv? Majoritatea participanților au fost de părere că frica este constructivă, dacă nu o simți nu poți să devii curajos. Curajul, în opinia tuturor se poate dobândi și depinde mult de modul în care gândește fiecare persoană și de felul cum se educă și trăiește..</p>	
	Toți participanții	10 min.	<p>Schimb de opinii, păreri și concluzii: Fiecare povestește despre situațiile când s-au confruntat cu aceste stări/însușiri sufletești.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Concluzia este că este necesar să antrenăm elevii în contextul situațiilor educative propuse de manual pentru a le forma un comportament: binevoitor, amabil, generos, milos, indulgență față de alte persoane și să redescoperim capacitatea oamenilor de a educa și de a se lăsa educat, de a ne învinge frica și a câștiga din învățăturile pe care poveștile și exemplele bune ni le dau . Să încurajăm copiii să citească despre exemplele bune ale societății și ale istoriei omenirii. <p>Trăsături morale ale persoanei:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sinceritate: spun adevărul, aleg să nu mint ci să fiu cinstit, pentru că voi avea întotdeauna de câștigat. - Bunătate: sunt amabil, generos, milos, gata să acord ajutor, disting bunătatea de răutate. - Curaj: am forță să înfrunt primejdii și greutăți fără să îmi fie frică sau să dau dovadă de lașitate. dacă nu mă descurc singur, cer ajutor. - Încredere: mă cunosc, muncesc, sunt perseverentă, deci am încredere în forțele mele. - Respect: sunt politicoasă, punctuală, corectă; îi prețuiesc pe ceilalți și am grijă de ei, dar și de mine. - Modestie: îmi cunosc calitățile, de aceea nu sunt îngâmfată și lăudăroasă. 	

Modul - ședință –N1
Dezbateri Competența de comunicare etică învățământului

Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare																																																
<p>Formarea conștiinței și comportamentului moral care este un proces deosebit de complex.</p> <p>Formarea conștiinței și conduitei morale prin comunicarea nonviolentă</p> <p>Tangențe conceptuale se exprimă la nivel de comunicare empatică, fiind numită „limbaj al pasiunii” particularizată în familie, școli, instituții și organizații, în rezolvarea disputelor și conflictelor de orice fel și la orice nivel.</p> <p>Procesul comunicării nonviolente; (propus de Marshall B. Rosenberg) se focalizează asupra celor patru componente</p> <p>1. <i>Observarea</i></p> <p>2. <i>Sentimentele, emoțiile</i></p> <p>3. <i>Necesitățile</i></p> <p>4. <i>Cerințele</i></p>	<p>Abordarea comunicării nonviolente drept context de eficientizare a comunicării didactice în formarea conștiinței și conduitei morale a constituit bază pentru elaborarea și validarea <i>Programului de dezvoltare a elevului de vârstă școlari mică, ce vine în ajutorul dirigintelui.</i></p> <table border="1" data-bbox="640 507 1391 1054"> <thead> <tr> <th>Denumirea activității</th> <th>Componente CNV</th> <th>Motto</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Obiectivul nr.1 „Ne învățăm să observăm, dar să nu evaluăm”</td> <td><i>observare</i></td> <td><i>Observarea fără evaluare.</i></td> </tr> <tr> <td>Obiectivul nr.2 „Ce simțim vis-a-vis de aceea ce observăm”</td> <td><i>emoție</i></td> <td><i>Exprima ceea ce Simți.</i></td> </tr> <tr> <td>Obiectivul nr.3 „Ne învățăm să ne exprimăm necesitățile”</td> <td><i>necesitate</i></td> <td><i>Conștientizează nevoile</i></td> </tr> <tr> <td>Obiectivul nr.4 „A face o rugămintă”</td> <td><i>rugămintă</i></td> <td><i>Fii pozitiv în relații</i></td> </tr> <tr> <td>Obiectivul nr.5 „Relațiile cu învățătorii”</td> <td><i>Observare - emoție</i> <i>necesitate</i> <i>rugămintă</i></td> <td><i>Ziua CNV</i></td> </tr> </tbody> </table> <p>Tabelul 1. <i>Integrarea componentelor CNV în activitățile didactice ale elevilor. Pe durata unei săptămâni</i></p> <p>Capacitatea de a comunica fără a atenta în vreun fel la integritatea și drepturile celorlalți este ceea ce trebuie să transmitem copiilor chiar de la începutul vieții lor. Uneori, educația clasică pe care o dau părinții copiilor nu lasă loc pentru o comunicare nonviolentă, însă copilul trebuie să comunice nonviolent pentru ai reuși în viață. Copiii sunt educați adesea într-un stil pasiv. Sentimentele lor sunt mai degrabă controlate și felul în care se exprimă este impus de</p>	Denumirea activității	Componente CNV	Motto	Obiectivul nr.1 „Ne învățăm să observăm, dar să nu evaluăm”	<i>observare</i>	<i>Observarea fără evaluare.</i>	Obiectivul nr.2 „Ce simțim vis-a-vis de aceea ce observăm”	<i>emoție</i>	<i>Exprima ceea ce Simți.</i>	Obiectivul nr.3 „Ne învățăm să ne exprimăm necesitățile”	<i>necesitate</i>	<i>Conștientizează nevoile</i>	Obiectivul nr.4 „A face o rugămintă”	<i>rugămintă</i>	<i>Fii pozitiv în relații</i>	Obiectivul nr.5 „Relațiile cu învățătorii”	<i>Observare - emoție</i> <i>necesitate</i> <i>rugămintă</i>	<i>Ziua CNV</i>	<p><i>Sentimente când necesitățile nu sunt satisfăcute</i> (propus de M. B. Rosenberg)</p> <table border="1" data-bbox="1429 395 2123 719"> <tr> <td>abătut</td> <td>neinspirat</td> <td>singuratic</td> <td>supărat</td> <td>incomodat</td> </tr> <tr> <td>agitat</td> <td>nervos</td> <td>stupid</td> <td>obsedat</td> <td>alarmat</td> </tr> <tr> <td>amărît</td> <td>obosit</td> <td>șocat</td> <td>necăjit</td> <td>deranjat</td> </tr> <tr> <td>deprimat</td> <td>Rușinat</td> <td>trist</td> <td>lezat</td> <td>dezamăgit</td> </tr> <tr> <td>descurajat</td> <td>oribil</td> <td>vinovat</td> <td>înfrișat</td> <td>furios</td> </tr> <tr> <td>neajutorat</td> <td>presat</td> <td>tensionat</td> <td>indispus</td> <td>îndurarat</td> </tr> </table> <p>3. <i>Exercițiul „Exprimând emoțiile, identificăm necesitățile” (15 min)</i></p> <p>Scopul: să determine propozițiile care conțin exprimări ale unei stări sufletești;</p> <p>Instrucțiune: La citirea unui enunț care exprimă verbal o trăire sufletească, vă rog, să spuneți „bingo”</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 .Simt că tu nu mă respecti. 2 .Sunt trist pentru că pleci. 3 .Mă sperii când spui aceste lucruri. 4 .Când nu mă saluți, mă simt neglijat. 5 .Sunt bucuroasă că poți veni în oșpeție. 6.Îmi vine să te lovesc. 7.Mă simt neînțeleasă 8.Îmi pare bine că ați făcut acest lucru pentru mine. <p>4. <i>Exprimă necesitățile.</i> Completează tabelul.</p> <p>Elevii vor utiliza cuvinte propuse de M. B. Rosenberg , ce indică necesitățile: siguranță, grijă, claritate, sinceritate, susținere, afecțiune , căldură, libertate, acceptare, confort.</p>	abătut	neinspirat	singuratic	supărat	incomodat	agitat	nervos	stupid	obsedat	alarmat	amărît	obosit	șocat	necăjit	deranjat	deprimat	Rușinat	trist	lezat	dezamăgit	descurajat	oribil	vinovat	înfrișat	furios	neajutorat	presat	tensionat	indispus	îndurarat
Denumirea activității	Componente CNV	Motto																																																
Obiectivul nr.1 „Ne învățăm să observăm, dar să nu evaluăm”	<i>observare</i>	<i>Observarea fără evaluare.</i>																																																
Obiectivul nr.2 „Ce simțim vis-a-vis de aceea ce observăm”	<i>emoție</i>	<i>Exprima ceea ce Simți.</i>																																																
Obiectivul nr.3 „Ne învățăm să ne exprimăm necesitățile”	<i>necesitate</i>	<i>Conștientizează nevoile</i>																																																
Obiectivul nr.4 „A face o rugămintă”	<i>rugămintă</i>	<i>Fii pozitiv în relații</i>																																																
Obiectivul nr.5 „Relațiile cu învățătorii”	<i>Observare - emoție</i> <i>necesitate</i> <i>rugămintă</i>	<i>Ziua CNV</i>																																																
abătut	neinspirat	singuratic	supărat	incomodat																																														
agitat	nervos	stupid	obsedat	alarmat																																														
amărît	obosit	șocat	necăjit	deranjat																																														
deprimat	Rușinat	trist	lezat	dezamăgit																																														
descurajat	oribil	vinovat	înfrișat	furios																																														
neajutorat	presat	tensionat	indispus	îndurarat																																														

părinți într-o oarecare măsură. Ei ajung la un moment dat să se comporte și să comunice în jurul lui învățături pe care le-au deprins de la părinți și de a depinde de acestea în rezolvarea problemelor, fără a exprima judecăți de valoare.

Aplicarea mai multor tehnici formative a sporit dezvoltarea capacităților de comunicare nonviolentă prin utilizarea componentelor propuse de M. Rosenberg, ; pentru ca acestea să le fie bine venite pe parcursul întregii vieți în diferite situații.

• Exerciții propuse pentru diriginți în programul de dezvoltare a conștiinței și /conduitei morale prin comunicarea nonviolentă a elevului de vârstă școlară mică:

1. Metoda observării

Scopul: de a observa fără a evalua;

Instrucțiune: Te plimbi timp de 10 min prin curtea școlii și scrie toate observările, în tabel.

Locul	Văd	Aud	Timpul	
unde?	Ce am văzut?	Ce am auzit?	când?	cât

2. Jocul „Cuvintele rătăcite ”

■ Scopul: de a grupa cuvintele propuse în dependență de spectrul emoțional;

■ Lucrul în grup. Fiecare grup primește câte un set de cuvinte pe care trebuie să le "divizeze, în cuvinte ce exprimă emoții pozitive și negative.

Sentimente când necesitățile sunt satisfăcute (propane de M. B. Rosenberg)

uimit	inspirat	pasionat	Fascinat	priceput
-------	----------	----------	----------	----------

Exprimarea necesităților

Ce necesități ai avut atunci când erai în Ce necesități ai avut atunci când ai rolul de orb?condus?

Reflecție: Ce ați aflat nou din această colaborare? Cum v-ați simțit?

5. *Jocul „Am o rugămintă la dumneavoastră ”(20miri)*

Scopul: să exprime într-un limbaj nonviolent, folosind formule de politețe,

Instrucțiunea: „Vă rog , să formulați o rugămintă în baza situației propuse, folosind formule de politețe.”

- Colegul tău îți ia mîncarea din geantă fără să îți ceară voie, dar ție îți este foarte foame
- Ați stabilit să mergeți cu colegii la un film la o anumită oră și zi, dar ei au modificat între timp ziua fără să te anunțe și pe tine. Tu ai fost la data stabilită inițial și ai așteptat. Ce faci?
- Colegii au scris pe banca ta cu vopsea care nu se poate șterge: « Ești un tocilar! ».
- Un prieten apropiat îți înșală încrederea, spunînd lucruri neadevărate despre tine într-un cerc de prieteni.

Reflecția. Dacă rugămintea este acceptată, atunci elevii primesc cîte o surpriză, ce confirmă corectitudinea formulării unei rugăminți.

6. *Brainstorming (10min)*

Ce trebuie să faceți pentru a îmbunătăți relațiile cu profesorii?

Scopul: să determine oportunitățile și riscurile comunicării agresive; să argumenteze propria opinie; dezvoltarea spiritului critic și a toleranței față de o persoană adultă utilizînd comunicarea nonviolentă:

a. Observ	c.Expun necesitatea
-----------	---------------------

confortabil	voios	plăcut	Energic	relaxat
încântat	satisfăcut	prietenos	confortabil	victorios
entuziasmat	surprins	senin	Bucuros	voios
recunoscător	emoționat	splendid	apreciat	deștept
optimist	încurajat	triumfător	important	copleșit

b.Analizez trăirile sufletești	d.Formulez rugămintea
-----------------------------------	-----------------------

în ultima zi de ședință se structurează componentele comunicării nonviolente prin diverse exerciții de consolidare, de tipul:
I.Situație: Un elev a luat o notă mică la limba română. *Sarcina'*. Cum trebuie să reacționeze un învățător, ca elevul să fie motivat să-și corecteze greșeala, folosind comunicarea nonviolentă.

Observ: Am observat, că în caietul de limba română ai luat o notă mică.

Emoții: Sunt îngrijorată.

Necesitate: Am nevoie să analizezi greșelile din caiet

Rugămintea: Te rog, peste 10 min să explici utilizarea acestor cuvinte.

II .Situație: O elevă a răspuns incorect la întrebarea învățătorului, la matematică.

Sarcina'. Cum eleva să fie motivată să învețe regula, folosind comunicare nonviolentă.

Observ: Am observat, că nu cunoști definiția.

Emoții: Sunt dezamăgită de răspunsul tău.

Necesitatea: Am nevoie să consulți manualul de matematică.

Rugămintea: Te rog, peste 5 minute să răspunzi la întrebare.

III .Situație: Pe holul școlii doi elevi se ceartă, utilizând cuvinte indecente. Unu': din ei s-a apropiat de doamna învățătoare și a povestit cele întâmplate, făcând doai evaluare fără observare. Atunci învățătoarea le-a reamintit despre comunicarea nonviolentă.

Sarcina: Cum elevii ar putea rezolva conflictul, utilizând comunicare} nonviolentă.

Observ: Andrei, îmi vorbești cuvinte ce nu le

		<p>utilizăm la școală sau în alt mediu.</p> <p>Emoții: Sunt furios.</p> <p>Necesitatea: Am nevoie să mă respecti.</p> <p>Rugămintea: Te rog, vorbește cu mine politicos.</p> <p>În conceptul dat, asigurarea <i>dezvoltării comunicării nonviolente la elevii de vârstă școlară mică</i> ia forma de metodologie bazată pe 4 componente definitorii (<i>1.observarea, 2.sentimentele, emoțiile, 3.necesitățile, 4.cerințele</i>), care formează un comportament relațional pozitiv prin care interlocutorii se înțeleg reciproc. Formarea conștiinței și conduitei morale prin comunicarea nonviolentă nu este schimbarea persoanei, implicațiile învățătorului privind aceasta fiind de importanță maximă prin valorificarea acesteia în cadrul activităților de predare-învățare-î evaluare.</p> <p>Bibliografie:</p> <ol style="list-style-type: none"> IV Birkenbihl, V.F. Antrenamentul comunicării sau arta de a ne înțelege* București: GemmaPres, 1998.- 285 p. 2 .Ezechil, L. Comunicarea educațională în context școlar- București EBP, 2002.-p. 184 3 .Melnic, D., Petcu C. Comunicarea educațională. Modulul 4. 4 .Rozenberg, MB. Comunicarea nonviolentă: limbajul vieții. -Chișinău; <p>Epigraf</p> <ol style="list-style-type: none"> 5 .R.L., 2005.- 224 p. 5.Silistraru, N., Valoarea morală a pedagogiei populare' moldovenești, Chișinău, 1992.
--	--	---

Modul - ședință N2
Dezbateri ”Formarea culturii morale la elevii claselor primare”

Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare																																																							
<p>Una dintre metodele de promovare a valorilor moral-spirituale este cea a dezbaterii formale care se poate aplica atât în cadrul orelor, cât și în activități extracurriculare.</p> <p>Ce înseamnă o dezbatere formală/academică?</p> <p>Dezbaterile reprezintă o discuție în contradictoriu asupra unui subiect care este abordat din mai multe perspective (pro/contra).</p> <p>Dezbateri formală/academică este o activitate educațională interactivă care are un cadru structurat de comunicare, niște reguli bazate pe respectarea eticii, iar un grup de arbitri iau decizie privind echipa câștigătoare</p> <p>Care sunt principiile dezbaterilor formale a elevilor claselor primare?</p> <p>Dezbaterile formale se desfășoară în baza unor principii etice care sunt obligatorii pentru toți membrii echipei:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Respect reciproc și toleranță față de opiniile altor persoane ■ Comportament politicos față de participanți. ■ Interpretarea netendențioasă și corectă a celor expuse de oponenti 	<p>Care este algoritmul unei dezbateri formale?</p> <p>Dezbateri este o activitate bine structurată în timp și fiecare membru al echipei își are rolul său, iar în funcție de aceasta își prezintă discursul în fața publicului (Figura nr. 1)</p> <table border="1" data-bbox="689 539 1476 1222"> <thead> <tr> <th>Nr. de ord.</th> <th>Nr. vorbitorii</th> <th>Limita de timp</th> <th>Roiurile vorbitorilor</th> <th>Tipul de discurs</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>A1</td> <td>6 min</td> <td>Deschide dezbateri și prezintă cazul</td> <td>Discurs constructiv</td> </tr> <tr> <td>2.</td> <td>N3-A1</td> <td>3 min</td> <td>Chestionare încrucișată</td> <td></td> </tr> <tr> <td>3.</td> <td>NI</td> <td>6 min</td> <td>Prezintă cazul propriu și respinge cazul afirmator</td> <td>Discurs constructiv</td> </tr> <tr> <td>4.</td> <td>A3 - NI</td> <td>3 min.</td> <td>Chestionare încrucișată</td> <td></td> </tr> <tr> <td>5.</td> <td>A2</td> <td>5 min</td> <td>Reconstituie cazul propriu și respinge cazul negator</td> <td>Discurs de reconstituire</td> </tr> <tr> <td>6.</td> <td>NI -A2</td> <td>3 min.</td> <td>Chestionare încrucișată</td> <td></td> </tr> <tr> <td>7.</td> <td>N2</td> <td>5 min.</td> <td>Restabilește cazul propriu și respinge cazul afirmator</td> <td>Discurs de reconstituire</td> </tr> <tr> <td>8.</td> <td>A1 -N2</td> <td>5 min.</td> <td>Chestionare încrucișată</td> <td></td> </tr> <tr> <td>9.</td> <td>A3</td> <td>5 min.</td> <td>Concluzionează asupra întregului joc și stabilește ariile de conflict</td> <td>Discurs sumativ</td> </tr> <tr> <td>10.</td> <td>N3</td> <td>5 mm.</td> <td>Concluzionează asupra întregului joc și stabilește ariile de conflict</td> <td>Discurs sumativ</td> </tr> </tbody> </table> <p align="center">Figura nr. 1 Algoritmul unei dezbateri</p> <p>Cum să alegem tema(moțiunea) pentru o dezbatere?</p> <p>Dezbateri presupune alegerea temei (moțiunii), care să întrunească mai multe caracteristici: să deschidă arii de conținut pentru discuții ambele poziții pro, contra), să fie</p>	Nr. de ord.	Nr. vorbitorii	Limita de timp	Roiurile vorbitorilor	Tipul de discurs	1	A1	6 min	Deschide dezbateri și prezintă cazul	Discurs constructiv	2.	N3-A1	3 min	Chestionare încrucișată		3.	NI	6 min	Prezintă cazul propriu și respinge cazul afirmator	Discurs constructiv	4.	A3 - NI	3 min.	Chestionare încrucișată		5.	A2	5 min	Reconstituie cazul propriu și respinge cazul negator	Discurs de reconstituire	6.	NI -A2	3 min.	Chestionare încrucișată		7.	N2	5 min.	Restabilește cazul propriu și respinge cazul afirmator	Discurs de reconstituire	8.	A1 -N2	5 min.	Chestionare încrucișată		9.	A3	5 min.	Concluzionează asupra întregului joc și stabilește ariile de conflict	Discurs sumativ	10.	N3	5 mm.	Concluzionează asupra întregului joc și stabilește ariile de conflict	Discurs sumativ	<p>Cum putem aplica la ore metoda dezbaterii?</p> <p>Pentru o bună desfășurare a ședinței-dezbateri e necesar să parcurgem câteva etape:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Încadrarea ședinței-dezbateri în planificarea unității de învățare sau de lungă durată Poate fi aplicată după studierea unei teme mai ample sau mai multe aspecte ca o tema-sinteză, la finele unei unități de învățare ca o lecție de generalizare sau de evaluare etc în prealabil, elevii suni familiarizați cu tehnica dezbaterii, principiile etice și modalitățile de realizare. 2. Alegerea temei de dezbatere. 3. Este necesară documentarea asupra temei. 4. Pregătirea dezbaterii. Această etapă presupune construirea ședinței prin identificarea oportunităților de interpretare a temei și definirea termenilor- cheie, elaborarea criteriului și a argumentelor, analiza și sistematizarea dovezilor în funcție de argumente 5. Dezbateri propriu-zisă. Dacă echipele (afirmatoare și negatoare) au fost stabilite din timp atunci lecția se desfășoară conform algoritmului unei dezbateri(figura nr. 1). In acest caz, la decizia cadrului didactic, timpul poate fi
Nr. de ord.	Nr. vorbitorii	Limita de timp	Roiurile vorbitorilor	Tipul de discurs																																																					
1	A1	6 min	Deschide dezbateri și prezintă cazul	Discurs constructiv																																																					
2.	N3-A1	3 min	Chestionare încrucișată																																																						
3.	NI	6 min	Prezintă cazul propriu și respinge cazul afirmator	Discurs constructiv																																																					
4.	A3 - NI	3 min.	Chestionare încrucișată																																																						
5.	A2	5 min	Reconstituie cazul propriu și respinge cazul negator	Discurs de reconstituire																																																					
6.	NI -A2	3 min.	Chestionare încrucișată																																																						
7.	N2	5 min.	Restabilește cazul propriu și respinge cazul afirmator	Discurs de reconstituire																																																					
8.	A1 -N2	5 min.	Chestionare încrucișată																																																						
9.	A3	5 min.	Concluzionează asupra întregului joc și stabilește ariile de conflict	Discurs sumativ																																																					
10.	N3	5 mm.	Concluzionează asupra întregului joc și stabilește ariile de conflict	Discurs sumativ																																																					

<ul style="list-style-type: none"> ■ Asumarea echitabilă a responsabilităților în echipă. ■ Menținerea standardelor înalte în dezvoltarea argumentelor și a dovezilor ■ Neintimidarea oponentilor în timpul dezbaterilor și sesizarea arbitrilor asupra incorectitudinilor atestate. <p>Ce tipuri/stiluri de dezbateri există?</p> <p>În acest spațiu al dezbaterilor formale există mai multe tipuri/stiluri care sunt practicate în diferite țări, având o structură și un scop diferit de abordare a unor subiecte. Deși au multe similitudini, totuși diferențele le încadrează într-o tipologie: <i>Karl Popper, policy, parlamentară, Lincoln-Douglas, forum, de l/ panel ele.</i></p> <p>Care este structura unei dezbateri?</p> <p>Dezbaterea formală de tip <i>Karl Popper</i> are o structură aparte, accentul fiind pus pe valorile general-umane și implică două echipe a câte 3 membri dintre care cea afirmatoare susține moțiunea/tema, iar cea negatoare infirmă terna aducând argumente care să demonstreze că nu sunt motive de adoptare a ei în acest sens. Argumentarea are un rol decisiv, dar e nevoie și de timp pentru a ajunge la un consens și a înțelege corect noțiunile bine-rău.</p>	<p>actuală, să trezească interes publicului, să fie axată pe o singură idee, să ofere suficiente surse de documentare ambelor echipe; să fie formulată laconic, clar. Iată câteva sugestii în alegerea unor teme/moțiuni pentru dezbateri:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ <i>Valorile morale sunt mai importante decât cele materiale</i> ■ <i>Voința este latura cea mai puternică a omului.</i> ■ <i>Lăcomia este cel mai mare păcat pe lume.</i> ■ <i>Cunoașterea este calea, spre adevăr.</i> ■ <i>Indiferența ne distruge.</i> ■ <i>Lectura ne schimbă viața spre bine</i> ■ <i>Cărțile sunt mai interesante decât filmele</i> ■ <i>Mica școlaritate este cea mai frumoasă perioadă a vieții</i> ■ <i>Progresul tehnologic ne-a schimbat viața spre bine.</i> ■ <i>Banii sunt cauza tuturor relelor</i> ■ <i>Protecția mediului școlar este mai importantă decât dezvoltarea economică</i> ■ <i>Jocurile violente pe calculator ar trebui interzise</i> ■ <i>Copiii sunt mai bine educați în familie</i> ■ <i>Manualele școlare ar trebui puse și pe suport electronic</i> ■ <i>Ar trebui introduse uniforme școlare</i> <p>Care este structura unui argument?</p> <p>Argumentul constituie elementul-cheie într-o dezbateri, de aceea construirea, prezentarea, combaterea și reconstruirea este un proces dificil, dar, în același timp, și captivant. Există mai multe modele de formulare a argumentelor, iar una dintre ele este prezentată în continuare (Figura nr. 2)</p>	<p>redus pentru a încadra activitatea într-o lecție.</p> <p>Dacă dispunem de 2 ore, atunci la prima oră clasa se poate împărți în grupuri de câte 3-5 elevi. La etapa <i>Evocare</i> echipele lucrează în baza tehnicii <i>Graficul T</i> elaborând argumente pro-contra la tema pusă în discuție. Apoi se acordă timp echipelor pentru a selecta dovezile care vor susține j argumentele. La etapa <i>Realizarea sensului</i> profesorul prin tehnica <i>Asalt de ' idei stabilește, împreună cu elevii, argumente pro și contra la temă, care sunt notate pe tablă și în caiete. Ulterior, la Reflecție echipele revizuiesc argumentele elaborate atât pentru cazul afirmator, cât și pentru cel negator. De asemenea se aleg echipele care vor desfășura dezbateri și poziția lor (afirmatoare, negatoare), echipa de arbitri și cronometrul, care sunt informați despre rolul și responsabilitățile, instrumentele de lucru (fișe, grile de evaluare etc.). La a doua oră se desfășoară dezbateri conform algoritmului dat (figura nr. 1), iar profesorul își asumă rolul de moderator care monitorizează întreg procesul. De menționat că pentru a motiva clasa să participe se pot acorda sarcini suplimentare (de exemplu: <i>să noteze argumente, idei ale unei/ambelor poziții pentru a elabora un eseu pentru acasă; să formuleze 2-3 întrebări pentru echipe; să fi prezinte argumentai poziția etc.</i>)</i></p> <p>Drept exemplu, sunt argumentele aduse de elevi în cadrul lecției-dezbateri cu tema <i>Valorile spirituale sunt mai importante decât cele materiale.</i></p>
--	--	---

Cronometrul calculează echitabil timpul utilizat de fiecare echipă în parte! De menționat că fiecare echipă (afirmatoare, negatoare) dispune de 8 minute pe care le poate utiliza, la solicitare, pentru consultări în cadrul echipei, pregătit® discursului sau a întrebărilor.

Arbitri sunt cei care analizează prestația fiecărei echipe și a fiecărui membru în parte în baza unei fișe de arbitraj pe care o completează și iau decizia asupra celei mai bune echipe și vorbitori.

Antrenorul/profesorul este cel care pregătește echipele, le acordă suport și organizează dezbaterile, are și rolul de moderator la necesitate, dar devin! spectator în timpul dezbaterii.

Publicul, de obicei, are un rol pasiv, dar nu indiferent, deoarece reacționează:¹ civilizat la diferitele situații create în timpul dezbaterii în unele situații poate fi implicat în acordarea de întrebări, aprecierea echipelor.

Ce condiții sunt necesare pentru o dezbaterie formală?

Pentru a realiza o dezbaterie formală eficientă, e necesar ca toți participanții implicați în acest proces să creeze condiții adecvate.

Teza este o propoziție scurtă care exprimă acordul/ dezacordul față de o idee expusă într-o discuție (Noi susținem că .. echipa noastră afirmă că....)

Explicarea unor Cuvinte-cheie din teză pentru a clarifica ideea principală și a face o legătură cu dovezile bazându-ne pe următoarele argumente...)

Dovezile pot fi fapte, exemple, raționamente care demonstrează și justifică corectitudinea tezei. (în sprijinul argumentelor aducem următoarele dovezi Susținem că deoarece.

Concluzia este o propoziție laconică care accentuează/reia ideea principală prezentată în teză (Prin urmare/în concluzie...)

Figura nr. 2. Arhitectura argumentului
Care este rolul cadrului didactic?

Cadrul didactic monitorizează întreg procesul de pregătire și desfășurare a dezbaterilor, oferă conținutul minim necesar, informații suplimentare la temă și încurajează elevii în formularea clară și argumentată a opiniilor. De asemenea oferă indicii și observații pentru a-i ajuta pe elevi să depășească momentele dificile, iar, la necesitate, le adresează întrebări, fără a le sugera răspunsul, ci pentru a-i provoca la un schimb reciproc de mesaje. Totodată, acordă permanent un feed-back pozitiv și evită să-și exprime propriile opinii, argumente, dovezi și soluții prin care ar orienta alegerile elevilor. În timpul dezbaterii își asumă rolul de moderator, urmărind încadrarea în timpul alocat pentru întrebări, discursurile individuale și pauzele solicitate, dar și

Argumente

PRO	
Argumentul 1. La baza civilizațiilor umane au stat valorile spirituale	Argumentul 1. Toate societățile umane au fost marcate de valorile materiale.
Argumentul 2. Valorile morale păstrează integritatea ființei umane	Argumentul 2. Omul are mai multă siguranță prin bunurile materiale
Argumentul 3 Prin valorile morale omenirea progresează	Argumentul 3. Valorile materiale asigură viitorul și în baza valorilor morale

6. **Analiza dezbaterii.** în finalul lecției se planifică neapărat și această etapă, care include timp pentru arbitri în luarea individuală a deciziei privind echipa câștigătoare. Ulterior, fiecare arbitru sau un arbitru delegat expune argumentat decizia luată, analizând punctele forte și punctele slabe ale echipelor. De asemenea profesorul face neapărat la final o generalizare, în care va trage concluziile privind metoda aplicată, tema abordată și aportul participanților, oferind un feedback și întregii clase.

Care este impactul aplicării dezbaterii asupra elevilor/elevelor?

Impactul practicării dezbaterilor asupra dezvoltării personalității elevilor/elevelor este unul pozitiv, pentru că aceste deprinderi le ajută

<ul style="list-style-type: none"> ■ respectarea codului etic al dezbaterii și promovarea unor valori general-' umane; ■ cunoașterea tehnicii de dezbateri și a strategiilor de argumentare/contra-argumentare; ■ crearea unui dialog autentic și constructiv; ■ comunicarea să aibă o valoare formativă; ■ încurajarea și susținerea participanților în exprimarea liberă a opiniilor; ■ cunoașterea aprofundată a temei/moțiunii puse în discuție; ■ cooperarea între membrii echipei și echipa adversă; ■ climatul socio-afectiv stabilit să aibă un caracter stimulator 	<p>argumentarea și contraargumentarea.</p>	<p>să se integreze în societate și le oferă o ocazie excelentă pentru dezvoltarea competențelor de a învăța să învețe, de comunicare eficientă și acțional-strategică. Dintre cele mai relevante abilități ar fi faptul că:</p> <p>Devin persuasivi, bun negociatori și ascultători; Sunt capabili să se documenteze, selectând informația necesară din diferite surse; Pot formula întrebări și oferi răspunsuri, Dețin capacitatea de a lua notițe, a analiza și a sintetiza informațiile; Lucrează eficient în echipă și își dezvoltă abilitățile de lider, inclusiv de a lua decizii și a rezolva probleme; Dețin capacitatea de a structura un discurs coerent și argumentat; Sunt motivați să învețe și să se implice în activitățile ce le prezintă interes; Manifestă încredere și respect față de sine și față de alții – elemente de cultură morală.</p> <p>De menționat că deprinderea de a susține puncte de vedere contrare îi face să înțeleagă că pot exista argumente pro și contra în sprijinul unei idei, de aceea nimeni nu poate deține un monopol asupra adevărului. Astfel, dezbaterile contribuie la formarea unei generații de copii apti să-și exprime opiniile, să promoveze valorile general-umane, să găsească soluții și să aibă o atitudine democratică.</p> <p>GENERALIZĂRI ȘI CONCLUZII:</p>
---	--	--

Modul - ședință N3
Etica și eleganța în familie

Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare
<p>capacități de a deosebi acțiunile și atitudinile comportamentale egoiste de cele altruiste</p> <p>formate deprinderi privitor la discuția despre avantajele și calitățile individului altruist</p> <p>formate aptitudini și deprinderi de a identifica modelele de comportare umană</p> <p>formate obișnuințe de folosire a procedeelelor de dirijare psihică a organismului, pentru a înfrâna complexe de inferioritate și timiditatea.</p> <p>Un părinte a vorbit despre faptul</p> <p>Că este important să știi a-i respecta pe alții. Căminul este primul și cel mai bun loc de învățare a modalității de comportament. în familie începe formarea calităților necesare unui comportament ulterior. în acest sens, comportarea morală este rezultatul sincerității și compasiunii în relațiile umane.</p> <p>Alt părinte a vorbit despre:</p>	<p>întrebări pentru discuții:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dacă ați nimerit în condițiile, în care se practică educația contradictorie, încercați să analizați situațiile în care membrii familiei au opinii diametral opuse. 2. Dacă ați nimerit în condiții, <i>în care se practică</i> educația egocentrică, încercați să analizați situațiile în care copilul este lăudat în mod exagerat. 3. Dacă elevii au complexul de inferioritate, care va fi atitudinea părinților? 4. Cum trebuie să procedeze părinții care au un copil timid? 5. Ce maxime despre natura egocentrică și cea filantropică cunoașteți? <p>în cadrul familiei se întâlnesc atât atitudini egocentrice (Ce vrei de la mine?; Dă-mi pace; Eu fac ce vreau), cât și altruiste (Cu ce pot să te ajut?). Egocentricii încearcă să trăiască pentru sine, respectând doar forța; altruștii, trăiesc pentru alții cu compasiune.</p> <p>în relațiile familiale umane politețea se dezvoltă corect, omul fiind de acord și</p>	<p style="text-align: center;"><i>Indicații pentru învățători .</i></p> <p>în cei "șapte ani de acasă" copiii învață, în general, cum să se poarte față de alții, casa fiind cel mai bun loc de însușire a modului civilizat de comportare. Pedagogul le va aminti elevilor că politețea începe acasă. Prin exemplul lor, părinții influențează nu doar asupra formării deprinderilor de comportament față de ceilalți membri ai familiei, dar rezolvă o problemă cardinală: formarea relațiilor interumane, bazate pe compasiune, trăirea vieții de familie cu interes pentru drepturile și nevoile celorlalți.</p> <p>Dar, din păcate, părinții nu educă altruismul. El se poate forma prin antrenament, din proprie experiență sau din experiența altora.</p> <p>Activitate:</p> <p><u>Exercițiu!</u> <i>Cum îmi educ respectul de sine?</i></p> <p>Comportamentului uman este compus din mai multe straturi emoționale. Acestea, conform unor autori, sunt <i>omul gândirii, omul răbdării, omul iertării, omul păcii</i> în relațiile cu alți oameni. Care este părerea voastră referitor la straturile sinelui?</p> <p><u>Virtutea:</u> gând, sentiment, cuvânt și faptă</p> <p>Influențați-vă gândirea încercând să lichidați impulsurile negative ale emoțiilor. După un anumit răstimp rațiunea vă va deveni clară, curată.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Identificați cât mai multe norme de politețe, scriindu-le pe o foaie.

Egocentrismul îl face pe om să aibă grijă doar de sine și să trăiască doar pentru sine. În acest caz, omul nu este atent cu cei din jur, nu este sincer, binevoitor, iubitor.

Compasiunea îl face pe om atent față de semenii săi, îl convinge să trăiască și pentru alții, să fie tolerant, respectuos etc.

practicând iubirea aproapelui, promovând compasiunea. Însă în relațiile familiale bazate pe egocentrism, politețea este influențată de legea supraviețuirii celui mai tare, de lipsa oricărei compasiuni.

Trăimng: «*Atitudini comportamentale în familie*»

Toți elevii se divizează în două grupuri. Elevii din primul grup se împart în subgrupe de câte 4-5 elevi, colaborând într-o atmosferă de egocentrism - mai simplu spus, fiind preocupați de propriile interese. Elevii din cea de-a doua jumătate a clasei vor colabora în mod umanist, vor fi preocupați, în primul rând de alții. Fiecare grup va scrie câte o listă de atitudini și activități egocentrice, respectiv umaniste.

întrebări pentru discuții:

Ce ar face membrii familiei, dacă toți ar începe să acționeze în mod umanist?

Care sunt avantajele și dezavantajele sociale ale fiecărui mod de comportament?

2. Identificați cât mai multe gesturi lipsite de politețe. Scrieți-le pe foaie. Sugerați în ce mod ar putea fi ele înlăturate.

Etica și eleganța în societate

Familia - școală a dragostei

a) convorbiri

- Cum înțelegeți «iubirea aproapelui», «iubirea de sine», «iubirea dușmanului»?

- Puteți să vă amintiți evenimente din copilărie în care ați fost impuși să înțelegeți importanța valorilor umane sau ajutați să le înțelegeți rostul?

- Puteți deosebi calitățile bune ale părinților, fraților, surorilor, altor persoane de cele negative?

- Există vreo deosebire între valorile pe care le promovați Dvs. și valorile altor colegi cu care comunicați?

b) meditații

Ce valori moștenim în familie?

Sunt aceste valori umane sau antiumane?

Completați tabelul «Valori umane și antiunane».

Valori umane	Valori antiumane
prietenia	egoismul
iubirea	minciuna
mila	gelozia
prudența	invidia

Familia - tezaurul valorilor morale

a) Folosiți-vă cunoștințele:

> Propuneți câteva exemple de valori morale și etice pe care le păstrează familia Dvs.

> în ce mod se păstrează și se transmit în cadrul familiei valorile morale, etice și spirituale?

> Dacă în familie nu există nici o cultură morală, atunci ce

predomină? (prejudecăți, gelozie, egoism, mândrie, invidie).

> Dacă în familie nu există cultură morală adevărată, ce putem face pentru reabilitarea ei? (Să examinăm relația noastră în raport cu tradițiile și prejudecățile).

> Ce învățăminte și lecții pot contribui la ridicarea nivelului moral al familiei?

b) Folosiți-vă cunoștințele și intuiți sensul următoarelor maxime. Selectând nuanțele cu caracter educativ, folosiți-le ca îndemnuri pentru virtuți familiale!

Maxime referitoare la politețe, selectat din tezaurul spiritual al omenirii	Principiile bunei cuviințe pentru optimizarea relațiilor interumane
1. Ce ție nu-ți place, altuia nu face	
2. Florii i se cere parfum, iar omului calitate	
3. Bine faci, bine găsești	
4. Nu judecați după înfățișare, ci după dreptate	
5. Ascultă învățătura tatălui tău și nu lepăda îndrumările mamei tale	

Indicații pentru învățători:

Pentru a-i ajuta pe elevi să se simtă bine în societate, trebuie să-i învățăm cum să se comporte.

Buna cuviință, necesară relațiilor interumane (în locurile publice, pe stradă, la școală, în piață etc.) cere să manifestăm grijă, dăruire, atenție, noblețe, iubire orientată către cunoscuți și necunoscuți.

Eleganța este necesară atât în cuvânt, cât și în faptă, oriunde am fi.

Lecția de față va urmări scopul educării artei de a evita impolitețea, desfașurându-se în principal prin training.

Obiective:

- a forma deprinderi de apreciere a normelor de politețe necesare societății
- a crea deprinderi privitor la folosirea normelor de comportare civilizată
- a forma obișnuințe privitor la constituirea unui etalon al comportării în baza, toleranței, dragostei, respectului, iertării, prudenței
- a cultiva deprinderi privind folosirea în comportament a unui program propriu de autoeducație.

Cuvinte-cheie:

Arta conversației   Toleranța
Punctualitatea   Comunicarea comportamentală
Eleganța

Informații preliminare.

Înțelegându-le esența, putem folosi normele de comportare morală în mod constructiv în diferite situații sociale. Autoreglându-ne sentimentele, gândurile și acțiunile prin folosirea normelor comportamentale, vom fi respectați de alții, pentru că-i respectăm și noi pe ei. În consecință, vom deveni mai virtuoși, mai respectuoși și mai respectați. Normele de comportament sunt o manifestare a respectului de sine. Având întotdeauna libertatea de a alege modul de comportare, trebuie să alegem o ținută ce să corespundă normelor morale, etice și spirituale.

Este esențial să respectăm manierele corecte, alegând mereu între virtute și viciu, între răzbunare și iertare, între supărare și răbdare.

	<p style="text-align: center;">Concluzii:</p> <p>1. Cultura interioară și cultura exterioară se manifestă în cazul în care omul posedă și cultivă virtuți, comunică deschis, acționează spontan așa cum cer normele etice.</p> <p>2. Prezența culturii interioare și a culturii exterioare îi permite omului să-și formeze cultura estetică, capacitatea de a aprecia lumea prin prisma sentimentelor, idealurilor, necesităților, opiniilor și convingerilor estetice personale.</p>	<p>Activități de sintetizare a cunoștințelor despre comportament:</p> <p>1. «Piatra de încercare a bunei cuviințe» Dați dovadă de cumsecădenie în conversație:</p> <p>a) De ce nu e bine să folosim expresii de tipul:</p> <ul style="list-style-type: none"> > nu e adevărat > te înșeli > spui prostii? <p><i>(Cel care vorbește seamănă, iar cel care ascultă culege: O persoană bine crescută, vorbește foarte puțin despre sine)</i></p> <p>b) De ce în convorbire nu trebuie să bârfești? <i>(Un om civilizată vorbește foarte puțin sau aproape deloc despre problemele altora)</i></p> <p>c) Cum vom răspunde, dacă discuția alunecă pe fâgașul bârfei <i>(îmi pare rău, dar nu mă interesează)</i></p> <p>2. Cum ne comportăm. în situații speciale:</p> <p>a) Când ascultăm, să nu întrerupem pe cel care vorbește.</p> <p>b) Când vorbim, să nu ridicăm vocea.</p> <p>c) Când plecăm în vizită, să fim punctuali, să salutăm gazda, să mergem doar dacă am fost invitați.</p> <p>3. Să fim gata să iertăm comportarea greșită a prietenilor (bancuri, insulte, minciuni, comportament indecent).</p>
--	--	---

Modul - ședință N4
Ținuta și eleganța vestimentară

Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare
<p>Unii elevi au comunicat despre o anumită cultură a simțului estetic în baza cunoașterii modei și formării personalității adolescentului;</p> <p>formarea culturii modei și a ținutei vestimentare ca ansamblu de culori;</p> <p>despre ținută și atitudini corecte față de aspectul vestimentar.</p> <p>Alți elevi au vorbit despre:</p> <p>Bunul simț și bunul gust se formează în baza legilor generale despre vestimentație.</p> <p>Funcția igienică, estetică și socială a hainei ca premise ce generează legile politeții vestimentare.</p> <p>Ținuta și eleganța vestimentară în consens cu gustul personal, cu cel unanim acceptat și cu bunul gust.</p> <p>Formarea eleganței personale prin cunoașterea legilor valabile în toate situațiile.</p> <p>Un alt grup de elevi au spus:</p> <p>Eleganța și rafinamentul în îmbrăcăminte nu pun omul în conflict cu moda, dacă el are bunul gust de a se îmbrăca într-un anume mod, cu scopul de a-și exprima personalitatea. Moda există pentru ca fiecare individ să se acomodeze la ea, ținând seama, totuși, în primul rând, de ceea ce îi stă mai bine și i se potrivește mai bine. Important e ca omul să-și poată educa bunul gust, propria înțelegere a modei și deprinderea de a o respecta, pentru a-și schimba, a-și desăvârși aspectul exterior, găsind mereu trăsături noi.</p> <p>Îmbrăcăminte, cofura este cartea de vizită a omului și confirmă «cine și ce este». Latinii spuneau că de gust și culoare nu se discută, adică stilul, culoarea îmbrăcăminte trebuie să fie alese de însuși omul. Sunt, însă, cerințe principale, unice, care trebuie</p>	<p>Activități de cercetare și descoperiri:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Moda, ține sau nu ține de politețe. Putem vorbi de buna cuviință când pășim în imperiul modei? 2. Ce poate fi considerat drept lipsă de bună cuviință în ținuta vestimentară? 3. Ce înțelegem prin bun gust și bun simț în ținuta estimentară. <p>Ținuta vestimentară cere să respectăm moda, dar o modă înțeleasă ca manifestare a bunului simț: atitudine, distincție.</p> <p>Toate stilurile personale se includ în trei stiluri de bază:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 - <i>Stilul clasic</i>, care presupune sobrietate, evitarea noului și a atitudinii vestimentare șocante. Se recomandă adulților și celor corporolenți. 2 . <i>Stilul sportiv</i>, practic, confortabil. Se recomandă celor tineri, supli, zvelți. 3 - <i>Stilul romantic</i>: culori dulci, croială care trezește instinctul. <p>Teme pentru discuții:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Evoluția modei 2. Secolul XX și industria modei 3. Moda - expresie a unei noi generații 4. Ce înseamnă a fi modern? 5. Bugetul personal și moda 6. Moda și vârsta 7. Moda accesibilă adolescenților 8. Renunțarea la uniformă 9. Regimul democrat și moda 10. Regimul autocrat și uniforma 11. Cerințele politeții și îmbrăcăminte 12. Bunul simț în atitudinea vestimentară 13. Moda ca ținută, stil, bun simț. <p>Exerciții:</p>	<p>Școala contemporană a renunțat la uniforme. Mai mult decât atât, elevii aleg haine la modă. Dar este aceasta o expresie a bunului gust⁹ Cum poate să-și formeze elevul eleganța și rafinamentul vestimentar?</p> <p>Lecția se va realiza în baza cunoștințelor despre modă ale elevilor, centrându-se pe bunul gust vestimentar, care constă în alegerea unei vestimentații adecvate, nu neapărat la modă.</p> <p>Elevii pot avea diferite păreri privind relația dintre modă, stil și ținută vestimentară. Pentru a-i ajuta să înțeleagă ideea necesității echilibrării gustului personal cu cel comun, unanim acceptat, trebuie cultivat bunul gust. El cere exersarea îndelungată și aplicarea în practică a modei.</p>

respectate și cunoscute de toți:

Acuratetea hainei. Îmbrăcămintea trebuie să fie îngrijită, călcată, încheiată la nasturi, bine aranjată.

Îngrijirea încălțămintei. Dacă vom purta încălțămintă curată, comodă, frumoasă, vom reuși să fim eleganți.

Coafura trebuie să fie întotdeauna îngrijită.

În cadrul acestor comentarii dacă:

Au copiii dreptul să-și aleagă singuri vestimentația?

Cum trebuie să procedăm, dacă alegerea făcută de copii îi șochează pe adulți?

Recomandări în materie de ținută vestimentară:

1. Reacționând la modă, omul trebuie să-și păstreze dreptul de a-și exprima personalitatea.

2. Pentru un elev, eleganța nu trebuie să semnifice modul de a se îmbrăca conform cerințelor modei, ci alegerea unor stoffe de calitate, a unor croieli ce să corespundă cerințelor școlii.

3. Femeilor li se pot recomanda haine din stoffe și de culori potrivite sezonului (rochii, mănuși, poșete obișnuite, pantofi de zi cu tocuri joase, palton, pardesiu sau haină de blană).

4. Bărbaților li se recomandă: costum uni, de croială clasică, cămașă, cravată, ciorapi și pantofi asortați.

5. Să nu uităm că încă Erasmus, în *Buna cuvântă*, amintea că «Haina este, oarecum, corpul omului și ne dă o idee despre înclinarea sufletească, cu toate acestea ea nu poate fi supusă la reguli fixe, pentru că nu toată lumea are aceeași stare materială, același rang; ceea ce este potrivit sau nu diferă de la stat la stat: nici gusturile n-au fost aceleași în toate țările».

1. De ce moda este considerată o artă?
2. Cum pot fi îmbinate tradiția și inovația, clasicismul și modernismul?
3. Ce sacrificii cere de la om arta vestimentară?

Reguli:

1. Nu trebuie să îmbrăcăm haine murdare
2. Îmbrăcămintea trebuie să fie bine călcată și curată
3. La școală nu ne vom îmbrăca în mod excentric
4. Fiecare ocazie își are haina potrivită

Activități:

Urmăriți premisele și importanța legilor care generează și guvernează cultura vestimentară:

- > legea culorii
- > legea vârstei
- > legea împrejurărilor
- > legea utilității
- > legea personalității.

Exprimați-vă opinia:

1. Culorile pure conferă hainelor eleganță și farmec?
2. Armonia și liniștea presupun culori mai puțin stridente, sau haine armonizate?
3. Cum v-ar părea o bunică îmbrăcată în roz?
4. O femeie se poate prezenta îmbrăcată în pantaloni la o serată oficială? Dar pentru a pleca într-o excursie?
5. Haina trebuie să-l facă pe om caraghios? Închipuiți-vă o femeie corpulentă în fustă mini.
6. Descoperiți celelalte legi, în conformitate cu informațiile expuse în continuare:
  - > alegerea materialului se face întotdeauna în cunoștință de cauză
  - > alegerea hainelor trebuie făcută conform sezonului și locului
  - > ținuta vestimentară cere armonia formei, stilului, culorii.

Exerciții:

Folosindu-vă de regulile și legile care guvernează...

determinați:

1. Ce haină vă exprimă cel mai bine personalitatea?

	<p>2. Ce ar însemna eleganță în alegerea materialului pentru o haină?</p> <p>3. Ce înseamnă să te îmbraci conform legilor generale?</p> <p>4. De ce se consideră că haina, aspectul exterior exprimă cel mai bine persoana?</p> <p style="text-align: center;">Probleme pentru discuții și dezbateri:</p> <p>7. Cum poți să afli dacă îmbrăcămintea ta este corespunzătoare situației în care ai nimerit?</p> <p>8. Ce înseamnă a te îmbrăca elegant?</p> <p>9. În ce măsură ar trebui să te conformezi regulilor schimbătoare ale modei?</p> <p>10. Care este părerea ta despre curente extremiste (hippy) în societate?</p> <p>11. De ce atributele mișcării hippy (barba, părul lung și nepieptănat, hainele șifonate și neglijente) se numesc îmbrăcămintea răzvrătiților?</p> <p>12. Ce valori tradiționale respinge mișcarea hippy?</p> <p>13. Ce părere ai despre următoarele cuvinte: «Port haina asta pentru a le spune oamenilor ce dispoziție am».</p> <p>14. De ce moda elevilor a devenit necontrolabilă?</p>	
--	--	--

Modul- ședință N5

Formarea conștiinței și conduitei morale prin valorificarea comunicării nonviolente la elevii de vârstă școlară mică în procesul de predare – învățare – evaluare

Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare				
<p>Unități de conținut:</p> <p>1. Analiza conceptului de <i>conversație</i> ca metodă didactică, este dialogul permanent dintre profesor și elevi pe teme științifice și de educație, ca o metodă activă prin care elevii descoperă ei înșiși informații, prin care își dezvoltă capacitatea de exprimare. Prin metoda conversației elevul comunică, solicită și descoperă informații.</p> <p><i>Conversația didactică</i> este metoda de învățare, constând din valorificarea didactică a întrebărilor și răspunsurilor, ce urmărește încrederea elevilor prin stimularea lor în găsirea adevărului științific (recunoașterea unei noțiuni și analiza ei corectă) și îmbogățirea cunoștințelor. Se cunosc mai multe tipuri de conversație didactică: <i>Conversația examinatoare</i> care reprezintă o suită de întrebări prin care se urmărește o evaluare orală cantitativă a datelor, a evenimentelor, a faptelor prin reproducerea informațiilor. Trebuie evitate întrebările care au doar o funcție reproductivă, fiind recomandat să se utilizeze celelalte tipuri de</p>	<p>1. Delimitări conceptuale ale <i>competenței de comunicare</i> - abilitatea de manifestare a aptitudinilor de comunicare; <i>competenței comunicative</i> - distingere în cadrul unei interacțiuni conștiente, raționale, reprezentate de abilitatea manifestată în cadrul acestor relații și competența de comunicare etică - abilitate de a se exprima și interpreta gânduri, sentimente și fapte atât verbale, cât și scrise în mod empatic cu interlocutorul.</p> <p>2. Analiza procesului de comunicare sub aspectul eticii este examinarea motivului și scopului comunicării, precum și impactul acesteea. O afirmație eronată, dacă apare în mod accidental, nu poate fi catalogată ca neetică, ci neprofesională. Mesajele nu sunt în sine etice sau neetice. Ceea ce determină, ca un mesaj să fie etic sau nu, rezidă în ceea ce emitentul mesajului intenționează să realizeze prin intermediul acestui mesaj. Problemele de etică a comunicării trebuie analizate cu mare prudență în cazul mesajelor negative cu implicații emoționale, de influențare - convingere, al mesajelor legate de conflicte. În legătură cu acest fapt, pot să apară cerințe contradictorii între a comunica cu tact, dar a nu fi manipulativ; a spune adevărul, dar a nu fi lipsit de diplomatie etc.</p> <p>3. Dilemele de etică ce stau în fața managerului gravitează în jurul noțiunilor de secret al informației, transmitere de informații din interiorul organizației/instituției spre exterior, zvonul și bârfa, minciuna, acțiunea de a cere scuze, autocritica, etc.</p>	PROGRAM - MODULUL				
		<i>Epistemologic</i> Competențe vizate	<i>Conținutul</i>	<i>Teleologic</i>	<i>Metodologic</i>	<i>Extindere</i>
			Conținuturi tematice	Etape de formare a competenței	Activități de predare - învățare -	Activitatea individuală
Competențe științifice, psihopedagogice, metodice psihosociale.	Competența de comunicare etică a învățătorului	I Identificare	analiza literaturii de specialitate despre competența de comunicare etică; •asalt de idei al termenului <i>comunicare etică</i>	Axentii I- A. Etica pedagogică Suport de curs. Cahul, 2012 Popescu-Teiușan, 1.		
	II Receptare	• definirea conceptelor: <i>competență de comunicare, competență comunicțională. competență de comunicare etică</i> ; determinarea elementelor competenței de comunicare etică; identificarea mijloacelor și metodelor de comunicare; conștientizarea factorilor declanșatori ai blocajilor în comunicarea didactică	Iacob L. Comunicare didactică Iași, 1998. Silistraru N Pedagogia învățământului superior Chișinău, 2014			

<p>conversații, care îndeamnă la acțiune și la diferite operații ale gândirii, cum ar fi: memoria, atenția, gândirea critică, imaginația;</p> <p><i>Conversația de consolidare și sistematizare</i> se utilizează în cadrul lecțiilor de recapitulare a cunoștințelor, prin care pornind de la întrebările formulate de profesor elevii își organizează cele învățate, pentru a ajunge la propriile concluzii;</p> <p><i>Conversația euristica (heuristică - a descoperi)</i> se identifică prin modalitatea de structurare a întrebărilor, punând elevii să-și reorganizeze informațiile deținute anterior și să le organizeze în structuri mentale bine organizate, solicitându-le elevilor imaginația, gândirea critică, creativitatea, operații mentale. Prin urmare această formă de conversație include conversația examinatoare, de consolidare și sistematizare a cunoștințelor istorice, cunoașterea adevărului istoric depinde de întrebările adresate, de comunicarea sinceră între profesor-elevi, de existența feedback-ului.</p> <p>2. Cultura vorbirii include și o înaltă cultură a comunicării pedagogului cu elevii. Psihoterapeutul V. Levie, citat de V. Mândăcanu, recomandă pedagogului în timpul comunicării „Găsește în fiecare persoană ceva</p>	<p>Păstrarea secretului poate fi esențială pentru succesul unor decizii, ele pot fi discutate cu un anumit segment al organizației/instituției. Blocarea de informații încetinește progresul. Deci, pe de o parte, prea multă confidențialitate al informației scade nivelul și ritmul creativității, în timp ce distribuția liberă a informației reduce motivația aceluia care o creează.</p> <p>4. Blocarea comunicării prin relații reci, birocratice și alte manifestări, de asemenea scad randamentul comunicării și implicit cel școlar. De aceea, în acest context, a comunica eficient presupune: să informezi inteligibil și să facilitezi înțelegerea mesajului transmis; să dezvolti gândirea, motivația, voința și personalitatea elevilor și studenților: să sesizezi și să conștientizezi reacțiile, atitudinile și manifestările comportamentale ale celor cu care comunic; să convingi pe cei cu care comunic.</p> <p>5. Critica este o modalitate de însoțire a mesajului educativ în procesul de educare și instruire a elevilor. În societatea noastră deseori se confundă utilizarea sau sensul conceptelor de morală și critică. Astfel, conceptul de morală este definit ca ansamblul normelor, regulilor, principiilor care ajută la relaționarea între oameni, fiind și o formă a conștiinței morale, pe când conceptul de critică implică în sine reguli care atenționează încălcarea normelor morale. Este greșită expresia „a face morală”, deoarece morala reprezintă reguli, norme, fiind corectă expresia „a face critică”. Important de clarificat că există critică constructivă și critică distructivă. Ceea ce noi percepem prin a face morală are sensul de critică distructivă. Ceea ce prezintă interes pentru noi este că, dacă studenții vor fi învățați să realizeze critica constructivă, vor rezolva problema, dar nu vor ataca persoana.</p>		<p>III Exprimare</p>	<p>•explicarea corelației dintre etica pedagogică și comunicarea etică; argumentar ea rolului competenței de comunicare etică pentru cadre didactice;</p>	<p>Abric J. C. Psihologia comunicării. Iași, 2002. Ciobanu O. Comunicarea didactică.</p>
				<p>•identificarea modalități de depășire a blocajelor în comunicarea didactică</p>	<p>București, 2003 Iacob L Comunicare didactică Iași, 1998. Pânișoară 1.0 Comunicarea eficientă de interacțiune educațional Iași, 2004.</p>
			<p>IV. Testare</p>	<p>•exemplificarea situațiilor de comunicare etică în cadrul lecțiilor; •elab Orarea eseului <i>Competența de comunicare etică în contextul competenței didactice.</i></p>	<p>Abric J. c. Psihologia comunicării Iași, 2002 Bocoș M Didactica disciplinelor pedagogice: Un cadru constructivist. Pitești, 2008 Ciobanu O Comunicarea didactică București, 2003. Iacob L Comunicare didactică. Iași, 1998</p>

Bibliografie:

simpatic, atrăgător sau destoinic de admirat”. Acest sfat determină pedagogul să se abțină de a ridica vocea, când nu este cazul, de a folosi cuvinte de ocară, răutăcioase, de a-și reprimă ura și disprețul. Psihologul Kan- Kalic consideră că pedagogul va da dovada unei culturi a vorbirii dacă: va fi atent cu fiecare elev, la reacțiile lor, va înțelege și va putea interpreta corect semnalele psihologice după felul cum se comportă elevul. Cultura vorbirii ține de cultura comportării pedagogului. Nu e posibil ca un pedagog care respectă normele morale să nu cunoască și normele de exprimare corectă, de cunoaștere a tehnicii culturii vorbirii, a lexicului limbii în care vorbește.

1. Abric J. C. Psihologia comunicării. Iași, 2002.
2. Axentii I-A. Etica pedagogică. Suport de curs. Cahul, 2012.
3. Bocoș M. Didactica disciplinelor pedagogice: Un cadru constructivist. Pitești, 2008
4. Cerghit, I., Sisteme de instruire alternative și cofn.pl ementare, Iași, 2008
5. Ciobanu O. Comunicarea didactică. București, 2003_v
6. Cristea S. Curriculum pedagogic. în: Didactică și Pedagogică , Voi. 1, 2006, 2014.
7. Ezechil L. Comunicarea educațională în context școlar București, 2002
8. Iacob L. Comunicare didactică, în: Psihologia școlară, Iași, 1998.
9. Lungu V. Etica profesională. Chișinău, 2011.
10. Marian L. Etica profesională și bazele comunicării. Chișinău, 2008.
11. Pânișoară I.O. Comunicarea eficientă de interacțiune educațional, Iași, 2004.
12. Potâng A., Botnari V. Antrenamentul competențelor comunicative: Culegere de texte, tehnici, exerciții pentru studenți. Chișinău, 2013.
13. Sălăvăstru C. Logică și limbaj educațional. București, 1995
14. Șoitu L. Pedagogia comunicării. București, 2002.

Declarația privind asumarea răspunderii

Subsemnata BUNDĂ, Carmen, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatele propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

BUNDĂ, Carmen

Semnătura: _____

Data:

**Curriculum vitae
Europass**

Informații personale

Nume / Prenume

BUNDĂ, Carmen

Adresă

Jud. Ilfov, Comuna Ciorogârla,
Str. Școlii, nr. 1, cod poștal 077055

Telefon(oane)

Fix: -

Mobil:

0745603002

E-mail(uri)

bunda.carmen@yahoo.com

Naționalitate(-tăți)

Romană

Data nașterii

29.10.1967

Sex

Feminin

Locul de muncă

**Scoala Gimnaziala Nr. 1 Ciorogârla, Ilfov
Profesor învățământ primar**

Experiența profesională

Perioada

Septembrie 2013 - prezent

Funcția sau postul ocupat

Profesor titular învățământ primar, definitivat

Activități și responsabilități principale	<p>Responsabil Comisia de elaborare a Codului de etică (2022 - prezent)</p> <p>Membru Comisia pentru prevenirea și eliminarea violenței, a faptelor de corupție și discriminării în mediul școlar și promovarea interculturalității (2019-prezent)</p> <p>Membru în Comisia pentru mentorat didactic și formare în cariera didactică</p> <p>Membru Comisia învățători (2013-prezent)</p> <p>Membru Comisia proiecte și programe educaționale (2016-2017)</p> <p>Membru Comisia SDS (2016-2017)</p> <p>Membru în comisia de înscriere a copiilor în învățământul primar (2020-2021)</p> <p>Membru Comisia de întocmire Orar(2013-2023)</p> <p>Membru Comisia de Evaluare și Asigurare a Calității/ CEAC (2020-2022)</p> <p>Membru Comisia Proiecte și integrare europeană (2018-prezent)</p> <p>Membru în Grupul de Acțiune (2022-prezent)</p>
Perioada	
Locul de muncă	<p>2010-2013</p> <p>Ceco Serv 2000 SRL</p>
Experiența profesională	
Perioada	
Locul de muncă	<p>Manager;</p> <p>2006-2010</p> <p>Smith& Smith SRL</p> <p>Referent specialitate</p>
Experiența profesională	
Perioada	
Locul de muncă	
Experiența profesională	<p>2001-2006</p> <p>MTIL ROM</p> <p>operator imagine</p>
Perioada	
Locul de muncă	<p>1999-2000</p>
Experiența profesională	<p>McDonald s România</p> <p>Manager</p>
Perioada	
Locul de muncă	<p>1999. 01.- 1999. 09.</p>
Experiența profesională	<p>Overseas</p> <p>agent vânzări</p>

Perioada	
Locul de muncă	1996-1999
Experiența profesională	Manager de proiect- relația cu Bulgaria Edland Co
Educație și formare	Studii universitare de licență -Universitatea „Valahia” din Târgoviște
Numele și tipul instituției de învățământ / furnizorului de formare	Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” București Facultatea de Științe ale Educației Specializarea Pedagogia Învățământului Primar și Preșcolar
Perioada	2013 - 2016
Calificarea obținută	Profesor în învățământ primar și preșcolar
Disciplinele principale studiate / competențe profesionale dobândite	Managementul proiectelor educaționale, Psihologia educației, Managementul instituției școlare
Numele și tipul instituției de învățământ / furnizorului de formare	Master Geografie Universitatea de stat St.Kliment Ohridski Sofia, Bg
Perioada	1994-1996
Calificarea obținută	Geograf
Disciplinele principale studiate / competențe profesionale dobândite	Geografie economică și socială, Bazele geografiei turismului
Numele și tipul instituției de învățământ / furnizorului de formare	Universitatea de stat Kliment Ohridski Sofia Bulgaria, Facultatea de Geografie și Geologie
Numele și tipul instituției de învățământ / furnizorului de formare	Studii universitare de licență -Facultatea de Geografie și Geologie
Perioada	1991-1994
Calificarea / diploma obținută	Profesor de Geografie, Specialist în domeniul turismului
Disciplinele principale studiate / competențe profesionale dobândite	Pedagogie, Psihopedagogie, Geografie, Geografie matematică și cartografie, Climatologie ,Geografia recreației și a turismului
Numele și tipul instituției de învățământ / furnizorului de formare	Universitatea de stat Kliment Ohridski Sofia , Bulgaria, Facultatea de Geografie și Geologie ,Specializarea Geografia Turismului
Perioada	1990-1991
Calificarea / diploma obținută	
Numele și tipul instituției de învățământ / furnizorului de formare	Cursul de limbă bulgară -Institutul Studenților Străini

Cursuri și strategii formale :

- 2024 Sesiunea de formare profesională „Educabilitatea - aspecte teoretice și practice”, 48 ore, Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională Bacău/Centrul Județean de Asistență Psihopedagogică Bacău. Adeverința nr. 1474//30.08.2024.
- 2024 Cursul internațional „Management educațional pentru un învățământ performant!”, 4h, desfășurat în cadrul PROIECTULUI INTERNAȚIONAL „ÎMPREUNĂ PENTRU EDUCAȚIE” ediția a IV-a, 2024 , Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” Chișinău, Certificat nr. 1475/ 30.08.2024.
- 2023-2024 Program de formare: „Studiul dansului popular din județul Ilfov”, 120 ore, Ediția 1 C.A.E.J 2022-2023, organizat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Ilfov, ISJ Ilfov, Asociația Coregrafilor Ansamblurilor Folclorice, Diplomă Premiul III categoria de vârstă 8-11 ani/ 07.12.2023, Adeverință Nr.19467/5/14.12.2023
- 2023 Cursul de Educație prin șah, 50 de ore, Certificat Nr. 1275/ 05.11.2023 Program de specializare pentru ocupația de formator cod COR 242401, SBM DEVELOPMENT SERVICES S.R.L., 18.01.2023-24.04.2023, 180 de ore, Certificat de absolvire Seria S Nr.0075644/111/16.05.2023.
- 2023 Curs Consilier Vocațional, Cod COR 242315 proiect „EDUCAȚIA, O ȘANSĂ CONTINUĂ”, Programul Operațional Capital Uman, INSPECTORATUL ȘCOLAR JUDEȚEAN ILFOV , Plustraining SBM DEVELOPMENT SERVICES SRL -20 credite, Certificat de absolvire Seria N Nr.0229483/332/09.01.2023
- 2022-2023 Program de formare /curs asincron privind aplicarea instrumentului TEACH RO pentru observarea la clasă în învățământul primar și preșcolar. Parteneri: Ministerul Educației, The World Bank. Certificat de participare martie 2023.
- 2022 Program de formare PROF III – Management educațional în context mentorat, cu durata de 64 ore, acreditat prin O.M.E. 4740/19.08.2022, 16 CPT.
- 2022 Seminar de formare „Educația Incluzivă -prioritate pentru învățământul actual”, CCD NEAMȚ, Ministerul Educației, Certificat de participare 2239/26/26.07.2022
- 2022 Curs Profesor si Părinte AZI organizat de Asociația Proacta EDU București -20 credite
- 2022 Curs Intervenție civică prin teatru/Antibullying -Asociația Politeia-5 credite.
- 2022 Curs internațional „Cauze, efecte, măsuri de combatere a bullyingului” – 4 ore - 30.04.2022. Certificat Nr.546//03.05.2022 2021 Participare la ”Învățătorul modern” sub egida 2021 AGIRoMd: Webinar ”Atuurile personale” 5 mai 2021 2 ore contact direct și 2 ore autodidact.; Webinar ”Etică profesională” 14 mai 2021 2 ore contact direct și 2 ore autodidact; Webinar: ”Atitudine pozitivă” 19 mai 2021 - 2 ore contact direct și 2 ore autodidact; Webinar: ”Abilități de comunicare” 21 mai 2021- 2 ore contact direct și 2 ore autodidact .
- 2021 Program de formare „Proiectul Național „Educația digitală- o nouă provocare ”, curs „ Metode și strategii pentru managementul clasei de elevi” Adeverință Nr.2.3811/05.08.2021, 40 ore
- 2020 Curs ”Profesor în Online” 9-17 Mai 2020, 30 ore, Digital Nation, Certificat de absolvire Serie:DN-PO-6-954553B50
- 2020 Eveniment, „Folosește manualele 3D și instrumentele interactive pentru a susține lecțiile la distanță” 26.05.2020, Editura Didactică și Pedagogică, EduMagic, Mozaik Education, Ministerul Educației și Cercetării, Adeverința Nr.1646/02.06.2020.
- 2019 Formare profesională „Efectele bullyingului- strategii de intervenție la clasă” (75 ore), 16-31 august 2019 Adeverința nr.2/31.08.2019

- 2019 Programul de formare continuă „Comunicarea și negocierea conflictelor în managementul educațional”, acreditat de Asociația CNDRU EUROSTUDY, conform OM. Nr.3136/25.01.2017, 60 ore, 15 CPT , 12-24.07.2019 Atestat de formare continuă a personalului didactic Seria Ad Nr.0024476
- 2017 Programul de formare continuă: ”CRED Curriculum relevant, educație deschisă pentru toți”, , categoria 1, CCD Ilfov, 30 CPT, 120 de ore.
- 2015 Programul de formare „Abilitarea curriculară a cadrelor didactice din învățământul primar pentru clasa pregătitoare”, 16 ore , CCD Ilfov , 7-8.09.2015 Adeverința nr.45/15.09.2015
- 2013 Move Week in the NowWeMove by Asociația Județeană Sportul pentru Toți Ilfov Certificat de participare 28.10.2013

PARTICIPĂRI LA MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE

- 2024 Participare la workshopul cu tema „DASCĂLI DE SUCCES!” – ediția a II-a, *Google Meet* (2 ore), în colaborare cu alte unități de învățământ, realizând astfel un schimb de experiență echitabil în dezvoltarea profesională a cadrului didactic, în cadrul EVENIMENTULUI ȘTIINȚIFIC NAȚIONAL (cu participare internațională) „Aspecte, orientări și perspective ale științelor educației în societatea contemporană” - EDIȚIA A VI-A 2024, Bacău – România, coordonat de Asociația Dascăli Emeriți. Adeverință nr. 1458/17.08.2024.
- 2024 EVENIMENTUL ȘTIINȚIFIC NAȚIONAL (cu participare internațională) „Aspecte ,orientări și perspective ale științelor educației în societatea contemporană” ediția a IV-a 2024 Bacău, Inițiator în Școala Gimnazială Nr.1 Ciorogârla a workshopului cu tema „Dascăli de succes” ediția a II-a, în colaborare cu alte unități de învățământ ,Adeverința nr. 1482/31.08.2024.
- 2023-2024 Proiectul internațional „ÎMPREUNĂ PENTRU EDUCAȚIE”, ediția a IV-a 2023-2024: Efecte pozitive în domeniul incluziunii sociale și dezvoltării durabile, în calitate de observator .Adeverința Nr. 1484/31.08.2024; atelierul metodic „TAIFASURI PEDAGOGICE” coordonat de Asociația Dascăli Emeriți Adeverința Nr. 1369 din 30.05.2024; membru al echipei de implementare a activităților educative ,metodice și științifice incluse în proiect ,ISJ Bacău – Nr.11650/21.12.2023.
- 2023 Concursul internațional de creație din cadrul proiectului de parteneriat educațional „SURPRIZE DE CRĂCIUN, 2023: Proba 1: O, brad frumos! Lucrare vizual-plastică: desen/pictură/colaj/modelare/compoziție pentru decorul sărbătorilor de iarnă;-premiul al III-lea : elevul V.L. Proba 2: Atelierul Moșului. Jucărie sau decorație de iarnă, confecționată din materiale biodegradabile;-mențiune „Bradul din poveste”- elevii clasei a III-a A
- 2022 Certificat de participare Evenimentul de lansare a ghidului de utilizarea a Bibliotecii digitale „Educație online”Moldova -15 ore
- 2022 Simpozion la nivel național cu participare internațională „Starea de bine în unitățile școlare” 15 aprilie 2022, Certificat de participare Nr.527//15.04.2022.
- 2022 Conferința Internațională „Educație online fără hotare ”65 webinarii și 8 prezentări” 05.07.2022 -12 ore Certificat de participare în baza Ordinului nr.806 din 14.07.2022
- 2022 PROIECT TRANȘNAȚIONAL,, Valori morale ale neamului nostru” 1.10.2021-31.05.2022 - 240 ore.
- 2022 Congresul Internațional al cadrelor didactice din România și al Cadrelor Didactice de Etnie Română de peste hotare-al XLIV-lea congres al Asociației Generale a Învățătorilor din România sub patronajul UNIVERSITĂȚII DE STAT DIN MOLDOVA - Piatra Neamț 25-28 iulie 2022. Diploma de participare, susținere comunicare Nr.:CongresAGIRo22_0051 28.07.2022

- 2022 Numeroase ateliere/workshopuri din cadrul Congresul Internațional al cadrelor didactice din România și al Cadrelor Didactice de Etnie Română de peste hotare: Clasa inversată-7 modele practice, Universitatea pedagogică de stat Ion Creangă din Chișinău; „Creativitatea și ludicul, resurse în strategiile didactice din domenii multiple”; „Factorii care contează cel mai mult în învățare”; „Strategii de învățare socio-emoționale” iulie 2022.
- 2022 ”Cea mai mare lecție din lume: cum deosebim faptele de opinii în mass-media” UNICEF 14-27.11.2022 -Certificat de participare Nr.1267/28.11.2022
- 2022 Proiect de parteneriat educațional „Profesorul- actor și regizor pe scena școlii”,30 ore, credit, perioada X-XII 2022 Certificat de participare
- 2021 Simpozion Internațional Responsabilitatea publică în educație,ediția a XII-a , Constanța, Iunie 2021 , cu lucrarea „Profesorul și elevii: atitudini și implicare” Certificat participare.
- 2021 Simpozion Științific Internațional ”Strategii de optimizare a continuității între nivelele de școlaritate” -certificat de participare în perioada 11-12 iunie 2021. APDP, UPS Ion Creangă-Adeverință 32/72/19.07.2021.
- 2021 Simpozion Științific Internațional ”Strategii de optimizare a continuității între nivelele de școlaritate”certificat de schimb de experiență 11-12 iunie 2021 – Adeverință 34/72//19.07.2021.
- 2021 Workshop Internațional ”Managementul Proiectelor Educaționale” 6 ore -11-12 iunie 2021 - Adeverință 38/72/19.07.2021.
- 2021 Programul internațional de formare strategii de optimizare a continuității între nivelele de școlaritate/ strategies for optimizing CONTINUITY BETWEEN LEVELS OF SCHOOLING (14 ore / 4 ore predare online și 10 ore studiu individual), 11-21 iunie 2021, sub egida APDP,C.C.D.Neamț , Facultatea de Științele Educației și Informatică a UPS ION CREANGĂ Chișinău (R. Moldova),... Certificat de participare 43/72/19.07.2021.
- 2021 Simpozion Internațional „Portrete de dascăli – de la Sandu Cristea Timoc la Vesna Schubert”, 29-31 august 2021, Kucevo, Serbia, Diploma Nr.3459/31.08.2021.
- 2021 Parteneriat educațional „Românii de lângă noi” -sărbătorirea Limbii Române, 29-31 august 2021, Kucevo, Serbia. Diploma Nr.3459.1/31.08.2021
- 2020 ”Romanian International Conference for Reserch and Education” 27.-29 Octombrie 2020.
- 2020 Proiect educațional Internațional Concurs ”Surprize de Crăciun”perioada 7-20 Decembrie 2020-etapa locală,secțiunea participare 60 de ore academice .
- 2020 Proiect Transnațional „Educație online fără hotare” Ursulețul de pluș: 9.10.2020-31.12.2020 – (240 ore/8 credite) .
- 2020 Simpozion Științific Internațional cu tema ”Aspecte, orientări și perspective ale științelor educației în societatea contemporană” Chișinău 29-30 SEPTEMBRIE 2020 -participare.
- 2020 Conferința Internațională Educație Online 6-11 iulie 2020 -eveniment organizat sub patronajul Ministerului Educației ,Culturii și cercetării-participare 55 de webinare și sesiuni Facebook live
- 2020 Programul Național Cantus Mundi Atelier de jocuri muzicale interactive , „Corul Madrigal-Marian Constantin” Diploma Nr.3916/01.02.2020
- 2019 Congres Internațional al Cadrelor Didactice de Etnie Română de peste hotare- al 42-a congres,21-22 iulie 2019 Iași- Diplomă de participare.
- 2019 Simpozion Internațional ”Portrete de dascăli” ,ediția a XIV-a , Universitatea Umanistă de Stat din Izmail, regiunea Odessa, Ucraina 25-27.07.2019 -Certificat Nr. 1253/26.07.2019
- 2019 Congresul Internațional Al Cadrelor Didactice din România și al Cadrelor didactice de Etnie Română de peste Hotare-al XLII-lea congres al AGIRo -participare 7-9 august 2019.
- 2019 Simpozion Internațional ”Portrete de dascăli” Baia Mare , jud. Maramureș ,31.10-04.11.2019 .

2019 Conferința Internațională ”Sports in european education” 25.09.2019 Bacău -participare.

PROGRAME DE FORMARE ÎN STRĂINĂTATE

2021 Workshop în cadrul programului european: Europe for Citizens (program finanțat de UE), pentru proiectul “BArgain BEyond Languages” – BABEL, Ruviano, Castel Campagnano (province of Caserta) din Italia, perioada 1-4 octombrie 2021.

2019 Școala Internațională de Vară a cadrelor didactice ”Educația și cultura încrederii” (Conferință inaugurală, ateliere pedagogice, activități de tip master-class) - Chișinău, Universitatea de Stat din Tiraspol 22-25.07.2019 participare:4 zile, 40 ore academice, Certificat nr.192/25 .07.2019.

PARTICIPĂRI LA PROIECTE INTERNAȚIONALE

2022 Proiect „Educație online”, Biblioteca digitală, implementat de Primăria municipiului Chișinău.

2022 International Seminar ECO-schools ERASMUS+, Key Action 2 : Strategic Partnership Project „Sustainability in Vocational Education” SIVE 2020-1 IE01-KA202-065985, 12 martie 2022, Certificate of attendance No 504/31.03.2022

2022 International Workshop THINK GREEN ERASMUS+, Key Action 2 : Strategic Partnership Project „Sustainability in Vocational Education” SIVE 2020-1 IE01-KA202-065985 , 12 martie 2022, Certificate of attendance No 505/31.03.2022.

2021 Participare la schimbul de experiență ”Sănătate și performanță prin activități sportive” -06 Aprilie 2021 activitate de formare profesională și dezvoltare personală a cadrelor didactice din cadrul proiectul Erasmus+ Colaborativ Sport Opens Schools (SOS) – Sportul Deschide Școlile -, Project N 2018-3684/001-001, Adeverință nr.259/06.04.2021

2021 Participare la implementarea Parteneriatului Erasmus+ Colaborativ Sport Opens Schools (SOS) – Sportul Deschide Școlile -06 Aprilie 2021, Project N 2018-3684/001-001, Adeverință nr.289/15.06.2021

Participarea la activitățile Parteneriatului Erasmus+ Colaborativ Sport Opens Schools (SOS) – Sportul Deschide Școlile -, Project N 2018-3684/001-001, 06 Aprilie 2021, , Adeverință nr.291/15.06.2021

2021 Simpozion Internațional „Portrete de dascăli – de la Sandu Cristea Timoc la Vesna Schubert”, 29-31 august 2021, Kucevo, Serbia, Diploma Nr.3459/31.08.2021.

2021 Parteneriat educațional „Românii de lângă noi” -sărbătorirea Limbii Române, 29-31 august 2021, Kucevo, Serbia. Diploma Nr.3459.1/31.08.2021

2021 International Conference ”Innovative Solutions in Education”4th edition organizat de Bulgaria Training și EduMagic Solutions Webinar and eLearning- 27 mai 2021.

2021 Participare la GFTE Free International Webinar organizat de Global Forum for Theacher Educators 09.08.2021.

2020 „Acces la literatura științifică: Romanian International Conference for Research and Education” ediția a VIII-a 27-29 octombrie 2020, organizatori Acces la literatura științifică ,Enformation.

2020 Conferința Internațională Online„Getting back to Global for the 2020s”, organizator HERITAGE International School ,British Council, 14.07.2020- Certificate of attendance ID:001/20

2019 Centrul Național de Inovații Digitale în Educație „Clasa Viitorului”- eveniment oficial de lansare în cadrul Universității Pedagogice de Stat Ion Creangă, Certificat de participare Chișinău 10.04.2019.

2017 „Tabără de leadership pentru profesori și instructori de dezbateri” 24 ore, București. 24-28.07.2017 Adeverință 28.07.2017

Participarea la Școala de vară:

2023 Școala Internațională de vară a AGIRo, ediția a XI-a, Eforie-Sud,30.06.-04.09.2023, participare cu comunicare Diploma Nr.4552/151/04.08.2023

2021 Școala Internațională de vară a AGIRO -participare iulie 2021 Eforie-Sud

2020 Academia de Vară a cadrelor didactice ”Viitorul Educației este astăzi” -participare online 01-31 august 2020 AGIRoMd

2020 Școala de toamnă a cadrelor didactice -sub egida AGIRoMd: 1.Webinar ”Educația matematică a micilor școlari:Frumos, Inteligent, Eficient” 4 ore contact direct și 4 ore autodidact ;2. Conferință Națională Online ”Ambasadorii limbii române în școală” 4 ore contact direct și 4 ore autodidact .

2019 Școala Internațională de vară a AGIRo -participare Eforie-Sud 8-12.07.2019

Limba(i) străină(e) cunoscută(e)

Autoevaluare	Înțelegere		Vorbire		Scriere
<i>Nivel european (*)</i>	Ascultare	Citire	Participare la Discurs oral	conversație	<i>Exprimare scrisă</i>
Limba Bulgară	C2 Utilizator experimentat	Utilizator C2 experimentat	C2 Utilizator experimentat	Utilizator C2 experimentat	C2 Utilizator experimentat
Limba Engleză	A2 Utilizator elementar	A2 Utilizator elementar	A2 Utilizator elementar	A2 Utilizator elementar	A 1 Utilizator elementar
Competențe și abilități sociale	Comunicativă,creativă,capabila de lucru în echipă				
Competențe și aptitudini de utilizare a calculatorului	Microsoft Office: Microsoft Word, Power Point, Acces, Excel, Navigare Internet Platforma Google Classroom Atestat profesional – Informatică-ANEFI Curs de perfecționare, Certificat de absolvire Seria P Nr.95084/08.03.2005				
Alte aptitudini	Abilități de comunicare, empatică, asertivitate; negociere și rezolvare a conflictelor; abilități de instruire și formare; abilități de consiliere pedagogică.				
Permis(e) de conducere	Categororia B				

Informații suplimentare

Referințele pot fi furnizate la cerere

Date și contacte de serviciu:

Școala Gimnazială nr. 1 Ciorogârla

Șoseaua București 110, Ciorogârla, Ilfov, cod postal 077055, România

Telefon: 0786 772 535

E-mail: scoala1ciorogarla@yahoo.com

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

1. BUNDĂ, C., *Profesorul și formarea culturii morale la elevi*, Revista Didactica Pro..., revistă de teorie și practică educațională, Numărul 1-2(143-144) /2024/ISSN 1810-6455, Pag.67-71, <https://ibn.idsi.md/ro/pro-didactica>
2. BUNDĂ, C. și SILISTRARU, N. *Învățătorul: autoritate, lider sau model de formare al personalității elevilor din clasele primare*, În: Acta et Commentationes, Sciences of Education, nr. 1(19), 2020 ISSN 1857-0623 p. 62-71 E-ISSN 2587-3636.
3. BUNDĂ, C., *Un model al competenței manageriale în pedagogie. Competența managerială de bază – învățarea organizațională* În: Acta et commentationes (Științe ale Educației) pp. 142-151
4. BUNDĂ, C., *The concept of competence in social and human sciences and pedagogy*, În: Journal of Romanian Literary Studies, nr.35/2023, pp.703-706.
5. BUNDĂ, C., *Competența didactică în context general și specific, cu referință la învățământul primar*, În: Conferința științifică cu participare internațională Tradiție și inovare în cercetare științifică Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți din 7 octombrie 2022.
6. BUNDĂ, C., *Competențe didactice ale profesorului*, În: "Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice", pp. 15-20 Vol. 5. 2020. Chișinău, Republica Moldova. ISBN 978-9975-76-302-8.
7. BUNDĂ, C., *Factorii și mijloacele educației morale a elevilor*, În: "Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice" Chișinău, Moldova, 26-27 februarie 2022, CZU: 37.034:371.212, pp. 143-147.
8. BUNDĂ, C., *Profesorul și elevii: atitudini și implicare*, În: 12th International Symposium- Public Responsibility in Education, Constanța, 2021.
9. BUNDĂ, C. *Profesorul și formarea culturii morale la elevii din învățământul primar*, În Simpozion Științific Internațional dedicat doctoranzilor, masteranzilor și cadrelor didactice „Aspecte, orientări și perspective ale științelor educației în societatea contemporană” 1 februarie 2020, Bacău, România ISBN 978 606 063 003 6, pp. 180- 189
10. BUNDĂ.C., *Învățătorul formează moralitatea și valorile la elevi*, În: Conferința "Învățământ superior: tradiții, valori, perspective", Chișinău, Moldova, 29-30 septembrie 2020, Vol.2, pp. 36-39.
11. BUNDĂ, C., *Conceptul de competență în lingvistică*. În Revista Asociației Generale a Învățătorilor din România (AGIRo), nr. 18, august 2022 ISSN 1844 – 7899 Editura Hoffman pp 35-36